

VIDES EN TRÀNSIT

Una mirada crítica des de l'educació social
envers la patologització de la qüestió
trans*

AUTORA: SARA BLANCO MOSCOSO

TUTORA: NEUS ALBERICH GONZÁLEZ

TREBALL DE FI DE GRAU D'EDUCACIÓ SOCIAL

UNIVERSITAT OBERTA DE CATALUNYA

Juny 2016

A totes les persones a les que se'ls nega el dret al propi cos i a la pròpia vida. A les que lluiten diàriament perquè això canviï.

*Quien empezó a pensar
en cómo catalogar las características
de nombrar hombre y mujer,
podría haber quedado
con alguien para pasear,
con quien fuera,
por la orilla del mar;
y disfrutar,
del silencio.*

Bermúdez, I (2012). *Ser h(u)ome*∞(à)*

Agraïments

Vull agrair la col·laboració de totes les persones que han fet possible la realització d'aquest TFG:

A Neus Alberich, la meva tutora, per acompanyar-me en aquest recorregut. Per la seva gran implicació, les seves propostes, els seus ànims i l'entusiasme mostrat des de l'inici vers la temàtica del treball.

A les persones trans* entrevistades: la Martica, l'Àngel i la Xesca, per l'acte de valentia i militància que suposa explicar sentiments íntims i episodis dolorosos a una persona desconeguda. Gràcies per deixar que m'acosti a les vostres vides.

A Carme Parera, per les aportacions tan necessàries dins l'àmbit educatiu i per donar-me l'oportunitat de conèixer com es viu l'experiència trans* des del punt de vista de la família.

A Sara Carro, de l'associació "Fil a l'agulla", per la seva visió professional del que ha de suposar un pedagogia autènticament TRANSformadora.

Al col·lectiu "Joves Trans" de Barcelona, per la seva acollida i la seva valentia en qüestionar el discurs únic de la identitat de gènere.

A les associacions "Generem" i "Espai Trans/Intersex" per traslladar la meva sol·licitud.

Al meu company i amics/gues amb els/les que he compartit converses, inquietuds i dubtes.

A tots/es, moltes gràcies.

Índex

1. Presentació i motivacions	1
2. Plantejaments i objectius	3
3. Emmarcament teòric	4
3.1. El context actual.....	4
3.1.1. Capitalisme neoliberal. Neohigienisme. Biopoder	4
3.1.2. La transsexualitat des del punt de vista mèdic. Aproximació històrica	8
3.1.3. Més enllà de la visió occidental	17
3.1.4. La qüestió trans* desafiant el sistema heteropatriarcal	19
3.2. La importància de la interseccionalitat.....	21
3.3. Aclariments conceptuals. De què parlem?	22
4. Mapa de recursos	25
5. Metodologia i tècniques de recerca	30
5.1. Perspectiva metodològica.....	30
5.1.1. El treball de camp	31
5.1.2. Les entrevistes biogràfiques	32
5.1.3. Les entrevistes a professionals	35
6. Anàlisi de la informació	35
7. L'educació social com alternativa	57
7.1. Concepció binària del sexe-gènere i sistema biomèdic. Incongruències i crítiques	57
7.2. Pedagogia <i>queer</i>	59
7.2.1. La pedagogia de la resistència i de la subversió	59
7.2.2. La transcendència del cos en la pedagogia <i>queer</i>	63
7.2.3. Controvèrsies entorn la pedagogia <i>queer</i>	64
7.3. Com anar cap a una pedagogia TRANSformadora?	66
7.3.1. “Fil a l’agulla”: un exemple de pedagogia TRANSformadora	68
8. Conclusions i consideracions finals	70
9. Referències bibliogràfiques	75
10. Webgrafia	82
11. Annexos I: Transcripcions de les entrevistes a persones trans*	83
12. Annexos II: Transcripcions de les entrevistes a professionals.....	170

1. Presentació i motivacions

Allò trans* està de moda. Els mitjans de comunicació inunden l'imaginari col·lectiu de vivències trans*. Al contrari del que podríem pensar, aquestes no són sempre alliberadores o apoderadores, sinó que el *boom* mediàtic pot convertir el fet trans* en una qüestió exòtica, un prefix pràcticament revolucionari, quelcom que majoritàriament no té a veure amb la vida real de les persones trans* (Missé a Corcuera, 2016).

En aquest TFG parlem d'allò trans*. No des d'aquesta perspectiva, sinó com una oportunitat per repensar el sistema de gènere i la sexualitat, com un fenomen transversal, que ens interpel·la des de diferents àmbits, el polític, el subjectiu, el social, i en el nostre cas, sobretot l'educatiu. Com una oportunitat per qüestionar-nos unes categories que ens han vingut donades, que travessen la nostra existència, i la desconstrucció de les quals, pot dotar-nos d'eines per iniciar un camí cap a l'alliberament sexual i de gènere. Una reflexió necessària, que ens implica a tots i a totes, en tant que ens interpel·la a expulsar el trans* d'allò trans* i estendre-ho a tota la societat, i que ens obliga per tant, a marxar "*con lo trans a otra parte*" (Missé, 2015).

Aquest TFG s'estructura en tres parts diferenciades. La primera part correspon a l'emmarcament teòric i comença amb una breu explicació del context econòmic, polític i social actual. Segueix amb una aproximació històrica a la transsexualitat des del punt de vista mèdic i la seva contingència, justificada a partir d'exemples d'altres cultures i/o moments històrics, en els quals, el fet trans* s'ha entès de manera molt diferent a la visió occidental. Ressaltem la importància de la transsexualitat com a desafiament al sistema heteropatriarcal actual i la necessitat d'interrelacionar la qüestió trans* amb altres categories d'opressió.

La segona part és de caràcter etnogràfic. Per una banda, ens aproximem a les vides de tres persones trans* a través dels seus relats de vida, per entendre les seves experiències, els seus patiments, les seves necessitats però també per donar compte de l'heterogeneïtat que envolta la qüestió trans*. D'altra banda, aquesta anàlisi la complementem amb la informació obtinguda a partir del treball de camp realitzat durant el procés d'investigació.

La tercera part està dedicada a l'educació social com alternativa a la visió hegemònica de la transsexualitat. Recollim les crítiques i les controvèrsies entorn a aquesta visió, ens apropem a la pedagogia *queer* com l'alternativa teòrica que ha d'orientar una pràctica educativa capaç de construir maneres d'entendre el gènere i la sexualitat més lliure, menys opressiva i aportem eines per tal de dirigir-nos a una pedagogia autènticament TRANSformadora en la que l'educador/a social esdevingui un/a agent subversiu/va del gènere. Finalitzem el punt amb l'exemple d'una associació barcelonina que està duent a terme pràctiques d'aquest tipus.

La desconstrucció social de gènere és una qüestió que m'interpel·la des de mesos abans de l'elecció del tema del TFG. Aquesta interpel·lació arriba arrel del visionat de la pel·lícula "XXY" de Lucía Puenzo (2007). En ella, s'explica la vivència d'una persona intersexual, en el moment de l'adolescència. El film ofereix diferents visions entre la necessitat (o no) de sotmetre's a una intervenció quirúrgica que esborri la situació d'ambigüitat sexual, concebuda com una situació de desordre i que qüestiona *per se*, el model heteronormatiu de sexe, gènere i sexualitat.

L'aspecte interessant és que la directora opta perquè sigui la pròpia protagonista qui decideixi sobre el seu gènere i el seu propi cos. Al contrari del que esperen algunes persones del seu entorn, Àlex decideix abandonar el tractament hormonal i no sotmetre's a cap intervenció, visibilitzant l'existència de sexes que qüestionen el model vigent, demostrant que el seu cos no és cap error de la natura i problematitzant la concepció binària occidental de la sexualitat: "¿y si no hay nada que elegir?".

A partir d'aquí, i arrel d'algunes lectures amb perspectiva transfeminista, començo un procés de qüestionament envers la meua pròpia construcció de gènere: "què vol dir ser una dona?", "com he sigut construïda com a tal?", i intentant entendre que si aquesta societat ens educa en una única realitat on només existeixen homes i dones, no té a veure amb un ancoratge en els cossos, sinó perquè aquest és el sistema que el món capitalista necessita per a la seva perpetuació.

Per últim i abans de passar al següent punt, voldríem fer una petita menció al gènere del llenguatge, en tant que aquest està travessat per aquells temes dels que parlem en aquest TFG (patriarcat, binarisme...) i en aquest sentit, considerem que és important fer-ne esment. Som conscients que és difícil escapar-se d'aquesta opressió, i que no existeix cap fórmula del tot satisfactòria. Però també considerem que és important fer un esforç per visibilitzar que les normes lingüístiques són un reflex de la concepció normativa del gènere i el sexe. En aquest sentit, creiem en el poder de la paraula i en la seva capacitat per canviar la realitat. El que no es nomena, no existeix, i qui nomena, té poder. Així doncs, al llarg d'aquest treball optarem per l'ús del genèric sempre i quan aquest sigui possible, i només ocasionalment, optarem per l'ús doblat.

2. Plantejaments i objectius

El propòsit d'aquest TFG és aportar una mirada crítica i reflexiva entorn la qüestió trans* per, a partir de la desconstrucció social del gènere, proposar pràctiques que ens condueixin cap a una societat menys opressiva, menys transfòbica, més justa.

En aquest sentit, reflexionarem entorn el binarisme home/dona, masculí/femení i posarem al centre del debat la desnaturalització i la politització del sexe i el gènere, com a elements claus del sistema heteropatriarcal.

Intentarem conèixer el *món trans**, els diferents recursos i perspectives existents, tant per visibilitzar les crítiques i les incongruències del sistema hegemònic, com per crear un espai de reconeixement i cabuda a aquelles veus que des del sistema actual, són reiteradament silenciades.

Reflexionarem entorn la necessitat de donar una alternativa, des de l'educació social, a l'autoritat psiquiàtrica i psicològica que substitueixi la patologització per l'acompanyament i l'apoderament de les persones trans*, perquè aquestes puguin decidir sobre el seu propi cos.

Visibilitzarem la importància de l'educació social com a eina per fer front a les pràctiques de control social, per construir un lloc nou, una possibilitat d'antidestí. “*Per contribuir a esquarterar el discurs dominant que es pretén sense fissures*” (Núñez i Tizio, 2010:27). Per desfer el camí envers el gènere, per desaprendre'l i perquè aquest recorregut ens serveixi per albirar maneres que millorin la qualitat de vida de les persones trans*.

3. Emmarcament teòric

3.1. El context actual

3.1.1. Capitalisme neoliberal. Neohigienisme. Biopoder

Si fins la Segona Guerra Mundial, el poder econòmic requeria de grans infraestructures que donessin compte de la seva presència, **en l'actualitat, el poder es caracteritza per la premissa de la invisibilitat i la impossibilitat de localitzar-lo geogràficament.**

Com ens explica Bauman, l'Estat ha renunciat a les seves obligacions, desapareix la seva solidesa i **la Modernitat es torna líquida.** L'Estat ja no és el pare protector, no ofereix esperança ni confiança. El pacte social que actuava com a garantia de la promoció social i econòmica, ha deixat de funcionar i diposita sobre l'individu la responsabilitat de les seves decisions, produint un profund sentiment d'incertesa i solitud. L'altra persona ja no és algú amb qui m'uneix una relació de solidaritat, sinó una rival, una enemiga. “*Existeix una clara relació entre sensació de precarietat, liberalització econòmica i substitució de la solidaritat social per la responsabilitat individual*” (Bauman, a Pastor Puyol, 2012:14). **És l'individu qui té l'obligació de trobar solucions individuals a problemes de caire social,** “*és la llei del camp qui pugui davant un món fragmentat i atomitzat*” (Ibíd:12). Una pseudo llibertat productora d'individus en sentit negatiu, que ens atomitza, que dificulta la producció i reproducció de les nostres vides, dels nostres cossos.

Malgrat la invisibilitat que caracteritza el poder actual, sentim més que mai la seva presència. Per legitimar-se, promet les persones ciutadanes protegir-les

dels perills socials i augmenta el nivell de control social punitiu. Es parteix d'una concepció social que no té en compte les motivacions derivades de la moralitat, de les emocions o de la tradició, sinó que és a partir de la raó, de la ciència i de la tecnologia que es dóna compte del món. És la racionalització de la Modernitat, que sotmet la societat a un procés d'ordenament i sistematització, amb l'objectiu de fer predible i controlable la vida de les persones.

“En aquesta vigilància postmoderna s'encavalca el retorn del model higienista” (Núñez i Tizio, 2010:12) que justificava la prevenció i l'eradicació *“dels comportaments de les persones considerades moralment males persones o socialment indesitjables en nom de la millora del gènere humà”* (Ibíd:10) i que ara es reinscriu en els nous avenços tecnològics. Reapareix per classificar a les persones socialment, en categories i perfils que faciliten el control social directe exercit sobre elles per controlar les variables d'aquestes conductes *indesitjables*, per prevenir certs comportaments negatius per a la persona, però especialment per a la societat. **Intervé per netejar la societat d'aquells individus imperfectes i que fins i tot, poden ser considerats un perill social.** Una clara voluntat interventora i una profunda vocació classificatòria sustentada pel positivisme, amant dels registres estadístics i de la proliferació de les categories poblacionals, suposadament científiques, que en nom de la prevenció, faran perdre l'individu, la seva subjectivitat, *“reduint-lo a un element d'un conjunt (sector poblacional) que li conferirà un estatut o identitat”* (Ibíd:41) per aconseguir una societat sana, lliure de tot element que superi la norma.

Aquests processos s'han d'entendre des del concepte de biopoder de Foucault i concretament, des del discurs biopolític o el control que es realitza sobre la població, sobre els seus cossos i les seves vides.

El concepte de biopoder de Foucault ens fa entendre que el poder no és quelcom que s'estructuri o es representi de forma piramidal, **el poder és arreu**, en tots els espais del camp social i és multidireccional. El poder s'autoreprodueix, és immanent, **no és separable de les relacions intersubjectives**. La seva característica principal no és que oprimeixi, sinó que crea saber, i en algunes ocasions, dóna plaer.

“El que fa que el poder es sostingui, que sigui acceptat, és senzillament que no pesa només com a potència que diu que no, sinó que cala de fet, produeix coses, indueix plaer, forma saber, produeix discursos; cal considerar-lo una xarxa productiva que passa a través del tot el cos social en lloc d’una instància negativa que té la funció de reprimir” (Canimas, 2011:30).

El biopoder és una força exercida positivament sobre la vida, per administrar-la, per regular-la, per controlar-la. Aquest es concreta en la biopolítica, entesa com la proliferació d’institucions, professions i saber relacionats amb la salut i el comportament dels individus; entesa com l’entitat biològica que mesura la natalitat, la mortalitat, la morbiditat, la mobilitat en els territoris i que pot ser utilitzada per controlar-la en la direcció que es desitgi.

Des d’aquesta concepció foucaultiana, **el poder es torna** menys jurídic i **més disciplinari**. Ja no es regeix (tant) per la llei sinó per la **normalització**. **Actua directament, mitjançant tècniques de subjecció, sobre els cossos dels individus, sobre la seva salut, sobre la seva higiene, sobre la seva sexualitat, distribuint-los en l’espai binari de la normalitat/anormalitat.**

Des d’aquest posicionament, Foucault problematitza el comportament sexual i observa que des de fa cent-cinquanta anys hi ha muntat tot un dispositiu del poder per produir discursos i veritats en relació al sexe, que anomena *scientia sexualis*, teoria que desenvolupa a la seva obra *“Historia de la sexualidad”* (1976). Aquesta és creada per les persones burgeses, en un incipient capitalisme, que en la seva lluita pel poder aristocràtic i veient que no es poden vanagloriar dels seus avantpassats, s’obsessionen per la vitalitat i per la descendència sana. S’imposen regles de conducta per la correcta concepció, s’histeritza el cos de la dona, es pedagogitza la sexualitat de l’infant, es persegueixen les persones infractores de les normes higièniques i es psiquiatritza el plaer *pervers*.

Neix una nova ètica sexual basada en l’administració dels impulsos. A través de la sexualitat el subjecte es pensa i és pensat per les altres persones. Es converteix en una zona d’especial fragilitat, en tant que pot ésser generadora de patologies i disfuncions, cosa que permet d’altra banda, que la medicina i la psiquiatria esdevinguin camps privilegiats pel seu estudi.

La sexualitat es converteix en el nexce d'unió entre les disciplines individuals (el que és lícit i el que no ho és) i les regulacions col·lectives, com a dispositiu biopolític que incideix directament sobre la taxa de natalitat, en tant que l'organització de la sexualitat ha d'afavorir les relacions productives. Com a exemple paradigmàtic, el cas de la masturbació. Aquesta es converteix per una banda, en un problema de disciplina i higiene privada i per l'altra, en una qüestió de salut pública, en tant que es pensa que l'acte augmenta la mortalitat infantil i la morbiditat.

Un cop la burgesia fiança aquests mecanismes de poder, els trasllada a les classes populars, òbviament no per compartir els seus privilegis, sinó per enfortir la submissió laboral i l'ordre moral.

Per tant, malgrat que pensem que el poder sobre el sexe actua únicament de manera repressiva, imposant un topall a la llibertat sexual, **la sexualitat no està limitada pel poder, sinó que és el poder, mitjançant diferents mecanismes, qui produeix la sexualitat mateixa.** No només es parla de sexe i molt, sinó que se'ns obliga a dir *la veritat* sobre ell, es produeix un saber sobre el plaer, estès a través de disciplines com la psicologia i la psiquiatria. El poder té un paper directament productor. D'altra banda, la producció de veritat té la capacitat de crear un nou plaer: el plaer en la veritat del plaer, que multiplica i intensifica els plaers lligats a la producció de la veritat sobre el sexe (Foucault, 2009:59). Foucault trenca amb aquesta dicotomia de poder-llibertat, no existeix cap lloc lliure, aliè al poder, en tant, com diem, aquest és inherent a les relacions humanes. Per tant, reclamar la llibertat de la sexualitat és ubicar-se dins del dispositiu de poder del qual s'és producte.

Aquest és un discurs de la **veritat sobre el sexe que no té en compte l'experiència viscuda de les persones, sinó que la seva voluntat és modelar les persones, ajustar tota diversitat sexual i identitària a l'estàndard binari per produir cossos dòcils i útils o en cas contrari, patologitzar-los i poder ser inserits d'una manera o altre, en els aparells de producció de la societat capitalista.** Des d'aquest discurs de la veritat neixen els *cossos equivocats* de la visió hegemònica de la transsexualitat.

3.1.2. La transsexualitat des del punt de vista mèdic. Aproximació històrica

Des de 1980, la transsexualitat està catalogada com un **trastorn mental** en el “*Diagnostic Statistics Manual of Mental Disorders*” (DSM), manual de referència a nivell internacional en malalties mentals, publicat per l’*“American Psychiatric Association”* (APA) (Missé, 2012:14).

És l’objectiu d’aquestes línies entendre **com s’ha construït aquesta patologització i de què manera s’ha instaurat en el paradigma mèdic.**

Històricament, el concepte de transsexualitat ha estat estretament vinculat al d’homosexualitat, de fet, durant molt de temps, homosexualitat, travestisme i transsexualitat han sigut percebuts com una mateixa cosa. Cap a meitat del segle XIX, comencem a trobar les primeres teories que intenten explicar aquestes diferents realitats. Richard Von Kraft-Ebing (1840-1902), un metge vienès interessat per la classificació dels trastorns sexuals, va afirmar que l’homosexualitat era un trastorn de gènere i no una orientació i que la transsexualitat, tal i com l’entendem avui en dia era una “*metamorfosis sexual paranoica*” (Platero, 2014:92). Kraft-Ebing classificà l’homosexualitat en dos tipus: adquirida o congènita, ambdues posseïdores d’elements transsexuals i definides a partir de conceptes com *eviració*, *virginitat* o *ginàndria*¹, tots conceptes que demostraven l’existència d’un trastorn emocional o físic, en tant que s’allunyaven de les relacions heterosexuales i reproductives i que quedaven englobades sota el concepte genèric d’*homosexualitat*, entenent que eren pràctiques que trencaven les normes tradicionals. Expressions que avui serien catalogades com a transsexuals però que en l’època, eren considerades formes extremes d’homosexualitat. D’altra banda, sovint s’intercanviava per conceptes com *invertit*, *intersexual*, *sodomita*, etc.

Cap a finals del segle XIX, Karl Heinrich Ulrichs desenvolupa la teoria del tercer sexe a partir de la qual, la societat del moment es pot dividir en tres sexes: homes, dones i uranistes, persones amb cos d’home i ànima de dona. En aquesta mateixa línia, Karl Maria Kertbeny utilitza per primera vegada la

¹ Presentar caràcters sexuals secundaris masculins a la vegada que hipertòfia del clítoris i soldadura dels llavis majors que semblen un penis i un escrot (Platero, 2014:92).

paraula *homosexual* el 1869. No serà fins a principis del segle XX que sorgiran nous termes per diferenciar orientació, desig i identitat.

Un dels pioners en realitzar aquesta distinció és el metge i sexòleg jueu alemany **Magnus Hirschfeld** (1868-1935), persona que tal i com apunta Missé (2012:24) juga “*un paper crucial en la història de la transsexualitat, però també en la història del moviment social en defensa d’aquesta col·lectiu*”. Hirschfeld desenvolupa el 1910 la **teoria dels estats intermitjos**, distingint quatre categories: la primera categoria anomenada “estadi intermig dels òrgans sexuals” referida a les persones intersexuals; la segona categoria anomenada “estadi intermig d’altres caràcters corporals” referida a persones amb característiques sexuals atípiques; la tercera categoria anomenada “estadi intermig dels impulsos sexuals” referida a les persones homosexuals i la quarta categoria, “estadi intermig d’altres caràcters psíquics” per les persones transsexuals, tot i que aquesta paraula no existeix llavors i ell els anomena *transvestits*. **El concepte d’estadis intermitjos representa models alternatius als discursos heteronormatius del gremi i en cap cas tenen una mirada patologitzant.**

Hirschfeld va estar envoltat de persones clau dins del món de l’endocrinologia, com Harry Benjamin –pare del concepte *transsexual*- o Eugen Steinach, descobridor dels efectes de la testosterona i l’estrogen que realitzà transplantament de gònades en conills d’índies.

Hirschfeld va decidir anar més enllà i es plantejà el canvi de sexe en humans. L’any 1919 creà l’*“Institut per l’Estudi de la Sexualitat”* de Berlín on es produïren les primeres operacions de canvi de sexe al llarg dels anys vint. Concretament la primera va ser la de Lilly Elbe. Lilly va ser la primera persona registrada que es va realitzar una operació de reassignació de gènere².

A part de la recerca científica, **Hirschfeld es va convertir en activista i va lluitar per eradicar l’assetjament que patien les persones transsexuals, en l’època conegudes com persones transvestides**. Fins i tot, va incorporar algunes al seu equip científic, fet que provocà els primers contactes entre

² La seva història ha sigut recentment portada al cinema amb el film “La chica danesa”.

persones transsexuals, i que, com afirma Missé “*podríem entendre’l com l’inici del que avui anomenen moviment trans*” (2012:26).

“*El compromiso de Hirschfeld se centró en los afectados en el sentido que trató de ofrecer una ayuda relevante principalmente en cuestiones sociales, más que médicas, a la vez de ser reconocido como corifeo por muchos científicos*” (Carsten Balzer a Missé i Coll-Planas, 2010:84).

Amb l’arribada del nazisme, Hirschfeld va veure truncada la seva carrera. Ell mateix va donar ordre de destruir tot els seus arxius i s’exilià a França, des d’on va acabar realitzant conferències arreu del món.

És **Henry Benjamin** (1885-1986) qui continua les línies d’investigació de Hirschfeld, metge i sexòleg alemany exiliat a EEUU, des d’on realitza la seva investigació en l’àmbit de l’endocrinologia i enceta els primers tractaments hormonals. És **la primera persona en distingir transsexuals de transvestits** introduint en el discurs mèdic la dicotomia *transsexuals/transvestits* basada a la vegada en “*la dicotomía esencialista hombre-mujer del discurso heteronormativo*” (Hirschauer, 1999:96-97 a Galtzer, 2010:85). Ja no parlem d’estadis intermitjos o moments d’una multiplicitat de gèneres sinó de **anomalies dins d’un ordre de gènere binari**. La persona *transvestida* serà definida com aquella que té com a característica principal el canvi de vestimenta, conceptualitzada moltes vegades des d’un gust fetitxista i la persona *transsexual* serà definida com aquella que desitja realitzar-se una reassignació de sexe i viure en el sexe contrari.

L’any 1954 Benjamin popularitza el terme *transsexual* “*per distingir les persones que volen una cirurgia de reassignació genital d’aquelles que no, considerades transvestides*” (Missé, 2012:26). L’any 1966 publica la seva obra “*The transsexual Phenomenon*”, per la que serà conegut com el “*pare de la transsexualitat*” (Mas, 2010:31). En ella queden definits els primers criteris pel diagnòstic i **s’inicien els discursos patologitzants**. Benjamin insisteix en la necessitat de diferenciar la *transsexualitat* d’altres termes –com *homosexual* o *transvestit*–, i la defineix com “*el desig irreversible de pertànyer al sexe contrari al genèticament establert i assumir el rol corresponent, i recórrer a un tractament hormonal i quirúrgic destinat a corregir aquesta discordança entre*

ment i cos" (Benjamin, 1966:30 a Mas, 2010:33). Un llibre, que d'altra banda, va escriure amb la intenció de que servís com a protocol a les persones professionals per tractar les persones pacients de manera tolerant i sense prejudicis. Per tant, **tot i que Benjamin és el precursor de la perspectiva biomèdica**, i per tant, **patologitzadora** de la transsexualitat, diverses fonts (Missé, 2012; Mas, 2010) assumeixen que va ser un **metge molt proper a les persones transsexuals, que es va preocupar per les seves pors, les seves angoixes**, i que sovint les va tractar de manera gratuïta. Paral·lelament, Benjamin no acceptà que les persones transsexuals fossin tractades de psicòtiques, tal i com defensava la perspectiva psicoanalítica de l'època (Mas, 2010:32) sinó que albirava l'essència del fenomen a partir de factors biològics, entenent que la identitat de gènere era quelcom fonamental i immodificable, una predisposició innata davant la qual, la **reassignació de sexe era inevitable** i la teràpia psicològica, un paper secundari que en tot cas, només podia alleugerir les tensions de la persona pacient. Hem de tenir en compte, que en el context dels anys 60, la transsexualitat era molt criticada i la seva, una feina molt estigmatitzada.

Tot i aquesta bona voluntat que alguns autors atribueixen a Henry Benjamin, a partir de la seva influent obra, a partir de llavors, la transsexualitat queda dominada per la biomedicina. No només es patologitzen les concepcions més diverses sinó que hi ha un clar **desplaçament del poder de les persones afectades cap a les persones professionals mèdiques**. Podem afirmar que el terme biomèdic, amb una clara influència neohigienista neix quan **la voluntat de sotmetre's a la reassignació de sexe es converteix un requisit indispensable** perquè la persona sigui considerada transsexual i pren molta força el concepte de *transsexual vertader*, aquella persona, el desig més profund de la qual, és sotmetre's a l'operació de canvi de sexe.

Aquest desplaçament de poder permet la **institucionalització del diagnòstic** i cap als 60 i 70 comencen a funcionar als EEUU les primers **unitats mèdiques** dins dels programes universitaris. Aquestes unitats combinen per primera vegada la visió biològica amb la psicològica i es realitzen tractaments hormonals i cirurgies. Durant aquests anys també, comencen a emergir diverses figures que justifiquen la patologització de l'homosexualitat, la

transsexualitat i la intersexualitat. Professionals com Robert Stoller, Richard Green i John Money adquireixen molt pes a l'hora de discriminar entre persones transsexuals *vertaderes*³ i *falses*. Les primeres són definides per aquest profund desig de canvi de sexe i una gran aversió pels seus genitals, s'identifiquen amb el gènere oposat des de la infància i es senten atretes per persones del seu sexe biològic, sent per tant, heterosexuales. Les *falses transsexuals* són les dones amb penis, considerades menys transsexuals i més patològiques.

El 1973 el metge Robert Fisk proposa el concepte *disfòria de gènere*, per intentar acabar amb els problemes associats a la recerca de la persona *transsexual vertadera* prenent destacar el patiment i el malestar com a element definitori provocat per la discordança entre gènere sentit i sexe biològic. El pressupòsit de que **tota persona transsexual viu aquesta discordança entre gènere i sexe biològic amb patiment, justificarà la intervenció biomèdica i aplanarà el camí per la inclusió de la transsexualitat uns anys més tard en el principals manuals diagnòstics de malalties mentals** (Mas, 2010:35).

Durant aquests anys també pren molta força la visió sociobiològica desenvolupada per un grup de psiquiatres i sexòlegs afiliats a la Universitat de Hawaii, basada en la creença de que el gènere i el sexe vénen determinats per estructures biològiques, sobretot referent a l'exposició d'hormones durant la gestació i la formació de glàndules productores d'hormones durant el creixement. Aquesta visió permet convertir la transsexualitat en una malaltia física, mitjançant la psiquiatria clínica, i el que és més important, moralment neutre. Des d'aquesta concepció, la persona transsexual es dirigeix a la medicina per "*arreglar un error de la natura*" (González Polledo, 2010:72).

L'any 1979, Benjamin juntament amb altres professionals mèdics funda la "*Harry Benjamin International Gender Dysphoria Association*" (actualment transformada en la "*World Professional Association of Transgender Health*"), des d'on surten els paràmetres a partir dels quals, la transsexualitat serà diagnosticada com un trastorn mental. L'"*Standard of Care Gender Identity*

³ Tot i que el concepte de "persona transsexual vertadera" ha sigut rebutjat, al llarg del treball podrem veure com a l'imaginari mèdic, encara estan instaurats alguns dels seus supòsits.

Disorders” serà el protocol que reculli detalladament com ha de ser el tractament psiquiàtric, endocrí i quirúrgic de les persones transsexuals i és l’únic document internacional a partir del qual els centres segueixen les pautes clíniques i guies de conducta en el tractament de la transsexualitat.

El 1980 la transsexualitat apareix per primera vegada al DSM sota l’etiqueta de *trastorn de transsexualitat*. Al 1990 entra a l’*International Classification of Diseases*”, la classificació de malalties que realitza l’OMS. L’última versió del 1994 substitueix el concepte *disfòria de gènere* pel de *trastorn d’identitat de gènere*, remarcant que els trastorns de la identitat del gènere són els que engloben la transsexualitat i el transvestisme, per tant, ja no és necessari voler transformar el cos per ser diagnosticable.

La conclusió és que **si bé els precursors Hirschfeld o Benjamin van inventar la diagnosi de la transsexualitat pensant en el benestar de les persones trans per assegurar l’accés als seus tractaments hormonals i operacions, els seus seguidors només s’han preocupat de normalitzar-les, de fer-les entrar en el sistema binari home-dona.**

“La perspectiva biomèdica ha posat sobre la taula una determinada manera de ser transsexual que es presenta com a correcte. Per obtenir el diagnòstic del trastorn d’identitat de gènere cal presentar unes característiques molt particulars fixades en els manuals internacionals de malalties” (Missé, 2012:42).

Pel que respecta a l’Estat espanyol, durant els quaranta anys de dictadura franquista, les persones transsexuals van ser simplement empresonades sota la categoria d’homosexuals a través de la “Ley de Prevención y Medidas de Seguridad contra Vagos y Maleantes” de 1954 i la “Ley de Peligrosidad y Rehabilitación Social” vigent entre 1970 i 1979, moment en el qual va ser derogada. Van ser lleis que es van aplicar durament contra homosexuals i travestis, al contrari que el lesbianisme, que va ésser reprimat principalment en l’entorn familiar per l’Església Catòlica i el sistema psiquiàtric, institucions que, des d’una perspectiva higienista, han aconseguit construir determinades representacions de l’homosexualitat i el travestisme i han quedat recollides en la legislació espanyola (Platero, 2009:110).

A finals dels anys 70, les organitzacions transsexuals comencen a mobilitzar-se i són liderades per dones transsexuals treballadores del sexe, que lluiten per la finalització de l'assetjament policial, dels estereotips i de l'associació de la SIDA a la transsexualitat.

Durant la dècada dels 80, tenen lloc alguns esdeveniments importants. El **1983 es despenalitzava l'operació de reassignació de sexe**, tot i que només es realitza en clíniques privades. Al 1987 es crea l'"Asociación Española de Transexuales" (Transexualia), que defensa la legalització de la prostitució. Al 1989 es reconeix per primera vegada a nivell europeu, la discriminació de les persones transsexuals mitjançant una resolució del Parlament Europeu, en la qual es demana als estats membres que garanteixin l'accés a l'assistència sanitària pública en el procés quirúrgic de reassignació de sexe.

No és fins la dècada dels 90 que es funda el "Col·lectiu de Transsexuals de Catalunya", que té com a demandes principals el dret al canvi de nom, l'eliminació de la menció de sexe al DNI, l'accés a tractament de reassignació de sexe i la possibilitat de canvi de sexe sense haver passat per un quiròfan, demandes que avui estan força acceptades en l'imaginari col·lectiu, però que en el seu moment, van ser considerades de radicals.

El 1993 es crea el "Centro de Identidad de Granada", que posteriorment passa a dir-se "Asociación de Identidad de Género de Andalucía", i que tindrà un paper fonamental en la inclusió del tractament integral de la transsexualitat al Servei de Salut Pública d'Andalusia i serà precursor de la **primera Unitat de Trastorn d'Identitat de Gènere, creada a Màlaga el 1997 i en ple funcionament, a partir del 2000.**

L'any 2008 el Ministeri de Sanitat i Consum decideix incorporar el tractament a la cartera de serveis de la sanitat pública, per tant, el triple protocol (seguiment psiquiàtric, tractament hormonal i -en alguns centres- un número limitat d'operacions a l'any) queda institucionalitzat. Les UTIG es creen a Catalunya, Astúries, Madrid, Extremadura i Balears. Entre aquestes, les més destacades són la de Catalunya, a l'Hospital Clínic de Barcelona i la Màlaga, a l'Hospital Carlos Haya i són conformades per un equip interdisciplinari constituït

per psiquiatres, psicòlegs/gues, endocrinòlegs/gues, ginecòlegs/gues i cirurgians/es.

Tot i que a final de la dècada dels anys 90, la reclamació dels drets de les persones transsexuals comencen a estar a l'agenda política, no és fins l'aprovació del matrimoni homosexual al 2005 quan aquests comencen a estar més visibles dins de les associacions LGTB. Tot i així, durant aquests anys la transsexualitat és interpretada des del punt de vista d'*error sobrevingut*, en el sentit d'una condició biològica que s'ha d'abordar a partir d'una atenció mèdica i jurídica individual (Platero, 2009:119). No és fins l'aprovació de la Llei 3/2007 "Ley Orgánica por la Igualdad Efectiva de Hombres y Mujeres" quan es comença a contemplar com un problema estructural que requereix d'un abordatge públic (Ibíd:119). En aquesta llei es recullen algunes de les demandes de les organitzacions activistes: canvi de nom i sexe als documents oficials, com a tràmit administratiu sense l'obligatorietat de cirurgia (tot i que s'ha de presentar un certificat psiquiàtric de disfòria de gènere i s'ha de demostrar que s'ha sotmès a un mínim de dos anys de tractament mèdic). Actualment podem trobar una presència simultània del concepte de transsexualitat com a trastorn amb elements d'un discurs despatologitzador emergent, que encara no està en ple desenvolupament.

En un pla més sociològic, l'imaginari col·lectiu espanyol en relació a la transsexualitat està d'una banda mancat de referents i de l'altre, molt condicionat pel discurs biomèdic i estretament vinculat amb la transformació del cos. Els pocs referents que hi ha hagut al llarg d'aquests trenta anys, són televisius o cinematogràfics i han tingut un impacte directe sobre la construcció de les persones transsexuals. Durant molts anys, els únics referents presents a l'Estat espanyol han sigut Bibi Fernández (anteriorment, Bibi Andersen) a nivell televisiu i Pedro Almodóvar, a nivell cinematogràfic. Malgrat la seva innegable aportació per la visibilitat de les persones trans*, ambdós exemples han contribuït d'una manera o altra a la construcció de l'estereotip de la persona transsexual. Bibi Fernández té una concepció binària del gènere, s'autodefineix com a dona i rebutja la paraula transsexual: "*No me gusta nada la palabra*

*transexual. Eres hombre o eres mujer*⁴, així com que tampoc podem obviar que el seu èxit es deu en gran part, al compliment dels canons de bellesa actuals.

Pedro Almodóvar, malgrat la seva aparent irreverència, mostra personatges que acostumen a representar el desig de quelcom que no s'és en realitat, un desig que està vinculat a una *necessària* modificació del cos⁵. D'altra banda, també és important que ens qüestionem com les persones transsexuals són representades a les seves pel·lícules: quines històries de vida transiten, quins llocs ocupen en les trames, quins rols les defineixen, quin estatus econòmic i social tenen, etc. i qüestionar-nos si aquests referents poden estar alimentant l'estigma vers les persones trans*.

Al 2007, a la novena edició del programa "Gran Hermano" de Telecinco, Amor, una noia transsexual va concursar durant algunes setmanes sense visibilitzar-se com a tal. Cada vegada que un concursant arribava al plató, perquè havia sigut expulsat de la casa, Mercedes Milà li explicava, d'una manera poc respectuosa -tot i que fes veure el contrari-, qui era realment Amor: no era una dona, sinó un home perquè tenia penis, tot i que estava esperant poder ser operada. "*Milà anunciava en prime-time*" i en un dels programes més vistos a la TV espanyola, "*que Amor no era una noia perquè tenia penis (...) Encara que no ho sabés s'estava convertint en una gran ambaixadora de la transsexualitat mèdica i normativa*" (Missé, 2012:59).

El deu d'abril, quasi set-cent mil catalans i catalanes van veure el "30 Minuts" més vist des del setembre del 2014 amb el reportatge "Trànsit. Menors transsexuals". Trenta minuts de testimonis de nens i nenes que asseguraven identificar-se amb el gènere contrari a l'assignat al néixer des de ben petits/es i que responien a un model de feminitat i masculinitat hegemònic i famílies que narraven l'experiència del trànsit com si haguessin patit la mort d'un/a fill/a i el naixement d'un/a altre/a.

⁴<http://www.20minutos.es/noticia/2660154/0/entrevista-bibiana-fernandez/el-amor-esta-en-el-aire/teatro-infanta-isabel/>.

⁵Prenem per exemple un fragment del discurs de "La Agrado" de "Todo sobre mi madre": "Porque una es más auténtica cuanto más se parece a lo que ha soñado de sí misma. Aquesta frase revela que l'èxit es troba en la consecució del cos que un desitja. Però el cos que un desitja té tot a veure amb aquells cossos que socialment són considerats desitjables i que es basen en estrictes models de bellesa", (Missé, 2012:48).

Actualment, la transsexualitat té més visibilitat que mai a nivell mediàtic. Tot i així, aquests dos exemples demostren que **més visibilitat no necessàriament equival a l'aparició discursos emancipadors, sinó que contràriament, aquesta visibilitat pot servir per reforçar la visió biomèdica i patologitzadora**, la visió hegemònica, aquesta que expulsa i rebutja de manera sistemàtica aquelles persones que no poden o no volen sotmetre's a les seves regles:

*“Hi ha trans que no volem o poder hormonar-nos, (...) que no som heteros (...) que no som homes o dones (...) que no sempre ens identifiquen de la mateixa manera (...) Aquest oblit sistemàtic reforça que només hi ha una manera de ser trans, trans real o més trans. Això genera una jerarquia que legitima que s'accepti a qui està a dalt, però que ens exclou a totes les altres, així es posa la barrera de la norma una mica més enllà, acceptant allò que queda més a prop de la norma, però sense qüestionar-la. No és un oblit, no és casual, és de nou una violència cap a nosaltres, cap a totes aquelles que no encaixem en la seva nova norma, perquè la nostra existència, la trenca (...) La normativitat trans, aquella que jerarquitzza, que és classista, que és cissexista, que és dualista, capacitista (...) Per tot això, el que es mostra al 30 Minuts, representa tot allò contra el que lluitem i per això volem visibilitzar tot allò que aquest programa, ha ocultat”.*⁶

3.1.3. Més enllà de la visió occidental

Persones que haurien viscut d'acord a les normes i el comportament del sexe oposat -tot i les òbvies dificultats per rastrejar el passat, en un context on hi hauria certa confusió entre persones travestides i transsexuals- es creu que n'hi ha hagut al llarg dels temps i a totes les cultures. Podem assegurar que **la transsexualitat no apareix i desapareix en determinats moments de la història, sinó que ha estat sempre present**. *“Los datos muestran que existe por lo menos desde la división sexual del trabajo, hecho que no se da desde el*

⁶ Fragment del vídeo-comuniat elaborat pel col·lectiu “Joves Trans” de Barcelona com a resposta al reportatge “Trànsit. Menors Transsexuals” del programa “30Minuts”.

principio de la humanidad, sino desde que se formaron las sociedades cazadoras (Kim Pérez a Missé i Coll-Planas, 2010:98).

Troben nombrosos exemples de cultures i moments històrics en els quals allò *trans** ha tingut cabuda. A la mitologia grega, per exemple, la connexió entre travestisme i pràctiques religioses està present en els antics mites associats a deïdats i herois grecs (Ibíd:73).

A les societats nativo-americanes, els colons van documentar un alt percentatge de dones transgènere a les que van anomenar despectivament *bardajes* (Leslie Fienberg a Galofre i Missé, 2016:72) i que avui en dia es denominen *two-spirits*. És important destacar que moltes d'aquestes persones eren cap de tribus o curanderes, ja que eren considerades més complertes pel fet de poder tenir i poder entendre part d'ambdós gèneres (Galofre, 2016).

També trobem exemples d'expressions de gènere diverses a la tradició islàmica: "*En la Sunna y los Hadith (...) hay relatos sobre las Mukhannathun: personas que fueron asignadas como hombres al nacer pero que viven como mujeres o no tienen deseo sexual hacia mujeres, personas intersex o eunucos (...) Cuando estas tendencias son innatas, no hay nada malo en ellas*". (Galofre, 2016). Al judaisme clàssic trobem fins a sis paraules per parlar del gènere.

Tot i que a la tradició catòlica se'ns fa més difícil (Galofre, 2016), també trobem un cas emblemàtic, el de Joana d'Arc, que contràriament al que es pensa, no va ser cremada per revolucionària ni per bruixa, sinó per negar-se a portar roba de dona: "*Su testimonio en defensa propia reveló cuán arraigado estaba el travestismo en su identidad. Prometió: "Por nada en el mundo juraré no armarme ni vestirme con ropa de hombre"*" (Leslie Fienberg a Missé i Galofre, 2016:86).

A Mèxic trobem les *muxes*, persones assignades homes al néixer que viuen com a dones, ja sigui a l'àmbit social, sexual o personal. Els *hijra* de la Índia són persones que ocupen l'espai entre allò masculí i allò femení i actualment formen una gran comunitat. Els *serrer* dels *pokot* de Kenya són persones que "*no son sometidas a la normalización hombre o mujer como sucede en las*

culturas occidentales; al contrario, pertenecen a una categoría sagrada” (Rodríguez Alemán, 2002:242). A Afganistan existeixen els *bacha poch*, noies nascudes a família on només han tingut filles, les fan viure com a noi fins l'adolescència. A Albània existeixen els *burnesha*, a Myanmar, els *acault*, a Indonèsia, els *waria*, a Sibèria -cultura on existeixen fins a quatre categories de gènere-, existeixen els *chukchee*.

Podríem posar molts més exemples de cultures on la concepció binària sexe/gènere no coincideix amb la cultura occidental, tanmateix, **l'important d'aquesta comparació transcultural és que el gènere ha de ser posat en dubte com a categoria binària en relació directa amb el sexe, tant per la diversitat que presenta el cos a nivell biològic**, que hauria de ser concebut com una riquesa i no com un error de la natura -tal i com passa actualment amb les persones intersexuals- **com per la multiplicitat de cultures que inclouen un tercer gènere** o per aquelles on aquest no és una qualitat permanent de l'individu, sinó un **element dinàmic, amb possibilitat de transformar-se segons les circumstàncies socioculturals de la persona**. Per tant, considerem que aquests exemples haurien de ser suficients per desestabilitzar les rígides concepcions actuals que exclouen altres possibles manifestacions.

3.1.4. La qüestió trans* desafiant el sistema heteropatriarcal

Actualment, està socialment acceptada la idea de que el sexe, en tant que biològic, és anterior a la cultura i per tant, mancat de significats socials. El sexe fa referència a la natura del cos del mascle i la femella i les seves diferències són reificades i presentades com naturals i immodificables. De la mateixa manera, i malgrat que el gènere és considerat com la interpretació del sexe en societat, aquest queda també naturalitzat al ser entès com una prolongació del binarisme biològic. Conseqüentment, tot mascle es comporta de manera *natural* com a home i tota femella es comporta de manera *natural* com a dona.

Considerem que aquest és un discurs reduccionista que no té en compte que **el sexe és un concepte creat dins la societat**, no al marge d'ella. **El gènere**

construeix el sexe perquè és la manera cultural d'entendre el gènere la que dóna significat als nostres cossos.

“No hay nada en nuestros cuerpos que nos lleve a otorgar esta transcendencia a las diferencias sexuales. No hay nada inmanente en nuestros cuerpos que convierta en cruciales los genitales, las hormonas o los cromosomas como rasgos clave que expliquen nuestra forma de ser, de desear, nuestras habilidades y nuestra trayectoria vital” (Coll-Planas, 2012:59).

Per tant, **no és possible demostrar que el sexe existeixi separat de la cultura** (Platero, 2014:28). De fet, tal i com hem vist al punt anterior, hi ha altres cultures on no existeixen només dues opcions de sexe. Ni tan sols a la cultura occidental, sinó que el que fa aquesta és redefinir les persones intersexuals com excepcions per mantenir l'estabilitat del sistema binari.

Judit Butler (2007) analitza com al **sistema actual**, el gènere esdevé el mitjà discursiu/cultural a partir del qual el **sexe natural o la natura sexuada** s'estableix com a prediscursiu, és a dir, **anterior a la cultura** i per tant, políticament neutral. Butler afirma que l'estabilitat del gènere és la que fa que sexe, gènere i sexualitat quedin alienats i els individus siguin llegibles i comprensibles dins d'un marc heteronormatiu.

Per tant, afirma Butler, no és que el sexe no existeixi, sinó que la idea de sexe *naturalitzat o natura sexuada* **s'organitza en base a dos categories oposades i complementàries**, actuant com a dispositiu i garant del **sistema heterosexual** de la societat. Som construïts com homes o com dones sense una altra oportunitat d'acció.

Ara que hem arribat a aquest punt, entenem perquè el sistema heteropatriarcal està tan preocupat primer, per patologitzar les persones transsexuals, i segon per *normalitzar* els seus cossos. La **qüestió trans*** suposa un desafiament i una amenaça pel sistema heteronormatiu, en tant que **soscava els cànons sexe i gènere imposats pel patriarcat. Posa en qüestió** la idea de que a un sexe li correspon una identitat de gènere o el que és el mateix, que **la identitat de gènere és conseqüència d'un cos sexuat**. D'altra banda, aquest trànsit

qüestiona la idea de que les identitats home/dona existeixen amb independència de les categories que les justifiquen i dels discursos on tenen lloc, evidenciant que el gènere és un atribut simbòlic i amb un significat situat i contingent.

En segon lloc, el trànsit entre gèneres qüestiona el pressupòsit de que el concepte *identitat* és un atribut fixe i inamovible que permet mantenir ocultes les relacions de poder que s'amaguen en la relació sexe/gènere. Per tant, les identitats trans* demostren que el **concepte *identitat*** al contrari del que ens fan creure, és un concepte **contingent i parcial** que mostra els **efectes excloents i les relacions de poder i dominació**, posant en evidència el sistema.

Des d'aquest posicionament, la perspectiva biomèdica perdria la legitimitat per establir qualsevol veritat sobre els cossos i les identitats de les persones trans*.

La **qüestió trans***, no només destapa el sistema i el denuncia a partir de la seva desconstrucció, també ofereix eines per *transformar-lo*, **proposa comprensions alternatives que afavoreixen la inclusió d'altres tipus d'identitats**: "*Si la identidad está artificialmente articulada, entonces es posible pensar en múltiples y nuevas identificaciones y articulaciones de sexo, género y deseo*" (Antar, 2011:7). Aquí radica el seu veritable perill.

3.2. La importància de la interseccionalitat

Com acabem de veure, en la categorització de la transsexualitat, el concepte *identitat* actua com a epicentre de les relacions de poder i està sotmès a un entramat institucional que regula des del discurs moral, l'establiment d'un model familiar, la regulació dels plaers o els processos de la força de treball. Tanmateix, **la transsexualitat no és l'única categoria que conforma la identitat de les persones transsexuals**, sinó que aquestes, com la resta, queden travessades per altres categories d'opressió (o privilegi): la classe social, l'ètnia, el gènere, la diversitat funcional, l'orientació sexual, l'estatus, etc., la suma de les quals conformarà part de les característiques específiques

de la persona. En aquest sentit, podem definir **la interseccionalitat** com **la interrelació existent entre les diferents categories identitàries configurant una simultaneïtat d'opressions**; “*el estudio sobre las relaciones de poder, que incluyen también vivencias que pueden ser señaladas como “abyectas” o pertenecientes a los “márgenes” o “disidentes””* o “*cómo los grupos dominantes organizan estrategias de poder para preservar su posición de supremacía*” (Platero, 2014:56).

No és objecte d'aquest treball analitzar com les diferents categories col·loquen a les diferents persones trans* en situacions de més o menys opressió o rebuig social en funció dels eixos que els travessen, simplement volem visibilitzar amb aquesta aportació, que el concepte *transsexualitat* o *trans** no és monolític ni universal, tot i que moltes vegades el llenguatge ens porti a pensar i parlar d'una manera homogeneïtzant. Pensar des d'una concepció interseccional, ens ha de servir per examinar aquesta categoria analítica: què vol dir ser transsexual? És el mateix ser transsexual a la ciutat que a l'entorn rural? És el mateix transitar per algú nascut *dona* que per algú nascut *home*? Hi ha algun significat implícit que estigui beneficiant un grup dins d'aquesta minoria? Hi ha realitats trans* que poden quedar invisibilitzades? Aquestes poden ser algunes de les preguntes que posin sobre la taula que les identitats no són estables, ni monolítiques, que estan històrica i socialment situades i que és important concebre-les en conjunt i sota altres formes estructurals de desigualtat.

3.3. Aclariments conceptuals. De què parlem?

Per apropar-nos a les persones trans* i les seves realitats, se'ns fa necessari definir alguns termes. Cal aclarir que aquestes definicions tenen a veure amb la manera com entenem aquestes identitats en el context espanyol i que poden ser diferents en altres contextos geogràfics i/o històrics, i en relació a les diferents perspectives i/o col·lectius existents.

El concepte ***transvestit*** va ser creat per Magnus Hirschfeld el 1910 i va ésser el primer en aparèixer des d'una perspectiva mèdica, per referir-se a aquelles

persones que no s'identificaven completament amb el gènere assignat al néixer.

Actualment, es considera que una persona és *transvestida* o *cross-dresser* quan expressa el gènere contrari a l'assignat al néixer d'una manera no persistent en el temps ni en l'espai, perquè no se sent satisfeta desenvolupant exclusivament el gènere assignat. Aquesta pràctica té a veure amb ***l'expressió de gènere***, és a dir, amb la manera en què una persona comunica la seva identitat de gènere mitjançant les seves conductes, la manera de vestir, les característiques corporals, l'elecció del nom, etc.

Tot i que aquesta pràctica es realitza majoritàriament per persones socialment identificades com a homes i moltes definides com heterosexuales, és cert que per a algunes persones, aquesta transformació pot significar l'endinsament en un procés *trans* que comenci a materialitzar-se a partir de l'exteriorització o la intenció de fer pública la identitat o l'expressió de gènere escollida, així com l'inici de processos que perdin la categoria reversible que caracteritza la pràctica *cross-dressing*.

Com ja hem vist, el terme ***transsexual*** va ser encunyat per H. Benjamin en la dècada dels 50 des de la concepció biomèdica, arrel de les primeres intervencions quirúrgiques i per diferenciar aquestes persones de les que practicaven el *transvestisme*.

Es considera que una persona és *transsexual* quan es sent que pertany al gènere contrari a l'assignat al néixer en funció del seu sexe, vol sotmetre's a una reassignació genital i modifica el seu cos per viure en el gènere que sent com a propi. Per una persona que s'autodefineix com a *transsexual* i que té una concepció binària del gènere, és important *passar*. El ***passing*** es dona quan una persona és identificada socialment amb el gènere en el qual ha decidit viure.

Actualment, hi ha molta confusió en relació a ***l'orientació sexual*** de les persones trans*. Per orientació sexual, ens referim a l'afecció afectiva i sexual per a persones del mateix gènere, d'un altre gènere o per persones

independentment del seu gènere. Aquesta orientació està més acceptada si es produeix sobre persones del gènere contrari, en tant que vivim en una **societat heteronormativa**. Des d'aquesta perspectiva, està socialment entès que les persones transsexuals han de sentir-se atretes per persones del sexe/gènere contrari al que senten. De fet, des de la perspectiva biomèdica i els seus dispositius (UTIG), és requisit indispensable ser *heterosexual* per aconseguir el certificat que acredita el reconeixement mèdic del trastorn d'identitat de gènere. Òbviament, això no és sempre així, sinó que hi ha persones *trans** que es senten atretes per persones del mateix gènere/sexe o per persones independentment del seu gènere/sexe.

Com a resposta crítica i en un intent per superar la concepció biomèdica i binària del gènere, apareix en el context nord-americà dels anys vuitanta el terme **transgènere**, per referir-se a aquelles persones que tot i que senten com a propi el gènere oposat al néixer, no senten l'obligació de modificar el seu cos. En altres contextos, com el portuguès, el francès i l'espanyol, aquesta perspectiva queda englobada sota el terme *trans*.

En aquesta mateixa línia hem d'entendre l'aparició del terme **queer**. *Queer* és una paraula d'origen anglosaxó que denota un insult i literalment significa *raret, desviat, estrany*. Cap a finals dels anys vuitanta, la teoria *queer* es reapropia d'aquest insult com emblema de la lluita en contra de la institucionalització del moviment gai i per visibilitzar que gènere i identitat sexual són construccions socials i que per tant, no existeixen comportaments sexuals biològics. Actualment, es defineixen com a *queer* persones amb un sexe, gènere o sexualitat no normatives per combatre el caràcter identitari de gran part de la cultura gai, lèsbica o feminista, en tant que les etiquetes gai, dona o lesbiana, han passat a ser realitats essencials i immodificables.

Algunes persones que es defineixen com a *trans** o ho fan des d'una perspectiva *queer* (*genderqueer*), en tant que el seu objectiu és resistir a la normalització binària que imposa el sistema patriarcal i reivindicar el potencial subversiu de les sexualitats considerades socialment abjectes o marginals. Dins d'aquesta concepció paraigües, trobem aquelles persones que es senten home i dona (*bigènere*), entre home i dona (*intergènere*), ni home ni dona

(*agènere*), entre dos gèneres o més (*gènere fluid*), parcialment dona (*demigirl*) o parcialment home (*demiboy*), entre d'altres.

Per altra banda, també cal fer referència a les persones **intersexuales**: aquelles que presenten de manera simultània característiques sexuals masculines i femenines, en diferents graus. Actualment, les persones intersexuales en la seva gran majoria, són assignades al néixer a un dels dos gèneres i posteriorment operades, per tal d'*adequar* el seu cos a les característiques del sexe assignat. Hi ha persones intersexuales que es defineixen com a *queer* i altres que viuen sota al gènere que se'ls va *imposar* al néixer.

Recentment, ha aparegut el terme **trans***, afegint un asterisc a la paraula, per visibilitzar que les seves vides i les seves identitats són heterogènies -fruit de la combinació de les diferents categories socials existents-, tot i que en ocasions les seves necessitats i els seus objectius poden coincidir (Platero, 2014:29). L'ús d'aquest asterisc és deliberat i tindrà un **ús preferent** al llarg del treball, malgrat que freqüentment s'utilitzaran altres categories com *trans* o *transsexual*.

4. Mapa de recursos

Per tal de facilitar la lectura, considerem necessari detallar els principals recursos existents per a persones trans* al nostre context, en tant que les persones entrevistades en parlen i/o apareixen, d'alguna o altra manera, al llarg del treball de camp. Per una banda, detallem els dos dispositius de titularitat pública d'atenció sanitària i psicològica, que responen a les dues concepcions oposades d'entendre la transsexualitat. En segon lloc, detallem les principals associacions de titularitat privada i algunes de caràcter informal, que tenen com a principal objectiu l'acollida, l'assessorament i l'apoderament de les persones trans*.

Unitats de Trastorn d'Identitat de Gènere: A partir del 2008 el "Ministerio de Sanidad y Consumo" incorpora els tractaments a persones transsexuals a la

cartera de Serveis Socials, establint sis centres de referència: Andalusia, Catalunya, Astúries, Madrid, Extremadura i Balears, centres que compten amb una “Unitat de Trastorns de la Identitat del Gènere” (UTIG), en les que es coordinen persones professionals psiquiatres i psicòlegues, endocrines i cirurgianes per realitzar un seguiment transversal per a un triple tractament: psicològic, hormonal i quirúrgic.

Des d'aquesta concepció, el trastorn s'entén com una manifestació individual d'una disfunció biològica:

“Durante el primer trimestre del embarazo las hormonas sexuales (y quizá otros factores aún desconocidos) producen una serie de efectos irreversibles sobre la estructura cerebral, que condicionará probablemente la identidad y el comportamiento sexual del individuo a lo largo de toda su vida” (Esteva de Antonio i Gómez, 2006: 40 a Coll-Planas, 2015:14).

L'avaluació diagnòstica de la transsexualitat comença amb una valoració inicial psicològica de caràcter multidisciplinari per determinar si la persona en qüestió compleix les normes d'idoneïtat per ser tractada dins del protocol establert o bé ha de ser derivada cap avaluacions d'altra índole. Durant aquest fase, se li realitza una entrevista clínica detallada, en la qual s'inclou un qüestionari de personalitat, s'avaluen els signes i els símptomes associats al trastorn d'identitat de gènere -com la depressió i l'ansietat-, s'avalua l'estructura de la personalitat i els trets psicopatològics, com l'estrès, la competència emocional i el benestar psicològic -que mesura elements com el desenvolupament personal, la felicitat subjectiva o la qualitat de vida-.

Un cop la persona ha sigut diagnosticada amb el trastorn d'identitat de gènere, comença el tractament hormonal. Durant la fase inicial, es treballa perquè el/la *pacient* adeqüi el seu aspecte amb el gènere sentit, amb la supervisió del/de la terapeuta (Test de la Vida Real). És per aquest motiu que la intervenció psicològica individual es centra en entrenament d'habilitats, reestructuració cognitiva, intervenció en disfuncions sexuals, preparació a les cirurgies prèvies, adherència al tractament hormonal, etc. Paral·lelament, es realitzen

intervencions terapèutiques grupals que inclouen a l'entorn més proper (família i amics).

Un cop han passat dos anys d'hormonació controlada pels/per les endocrins/es així com *haver viscut* durant aquest temps amb el sexe sentit, es comencen a realitzar les canalitzacions necessàries per les futures intervencions quirúrgiques.

Després de la reassignació de sexe, la intervenció terapèutica va encaminada a dotar el/la *pacient* d'eines per manejar les situacions quotidianes, de coneixement corporal, relacions de parella, etc.

Des d'aquest model biomèdic es dóna accés al serveis únicament a persones transsexuals que encaixen en l'ideal d'aquest paradigma. Així a "l'inventari Multifàsic de Personalitat de Minnesota" trobem els següents ítems:

Masculinitat:

- M'agrada molt caçar.
- M'agraden les revistes de mecànica.
- M'agradaria ser militar.
- Realment, m'agraden els esports bruscos.

Feminitat:

- M'agradaria ser periodista.
- M'agraden les novel·les d'amor.
- M'agrada la poesia.
- M'agradaria ser cantant.

Es considera que aquest és un model excloent que deixa fora a totes aquelles persones que no encaixen en els seus paràmetres o que no tenen una visió estereotipada d'entendre la masculinitat i la feminitat. Des dels diferents col·lectius de persones trans* es rebutja aquest model i es reivindica un nou model de salut des d'una visió inclusiva i despatologitzadora.

Clíniques privades: Les operacions de reassignació de sexe que cobreix el sistema sanitari públic espanyol són limitades. En el context català, per

exemple, aquestes han quedat reduïdes enguany a quinze intervencions⁷, fet que ha fet augmentar la llista d'espera fins a 200 persones, segons dades del febrer passat.

Qui no pot suportar l'espera i té els mitjans econòmics per fer-ho, és possible que opti per realitzar-se la intervenció en una clínica privada. S'estima que el cost pot anar des del 18.000 al 20.000 euros si es fa a Espanya i menys de la meitat si es realitza a Tailàndia, país de referència per aquests tipus d'intervencions.⁸

El tractament quirúrgic varia depenent de la persona, però pot incloure mamoplàstia, vaginoplàstia, eliminació de la nou i operació de les cordes vocals per les dones transsexuals i extirpació dels pits, úter i ovaris i fal·loplàstia pels homes transsexuals. Aquesta última no és gaire freqüent ja que el penis reconstruït no té capacitat erèctil, perd la sensibilitat erògena (o part) i poden haver complicacions post-operatòries com infeccions, sagnat, expulsió de la pròtesis, etc.

Trànsit: Servei gratuït d'informació i assessorament de la salut per a persones trans* que depèn de l'Institut Català de la Salut. És un servei d'atenció primària desenvolupat per un equip multidisciplinari, que treballa des d'una perspectiva propera i despatalogitzadora i que acompanya la persona en les seves necessitats, entenent que cada procés de transició es diferent. En aquest servei es considera que no existeix cap procediment diagnòstic que permeti confirmar la transsexualitat, per tant, únicament es valora el relat de cada persona i el seu desig persistent en el temps de pertànyer a un gènere diferent a l'assignat. Posa a disposició de la persona usuària recursos relacionats amb la promoció de tots els aspectes de salut física, psíquica i social: subministrament d'hormones, assessorament psicològic individual, teràpia grupal i acompanyament a familiars i/o amics/gues de les persones transsexuals. Tanmateix les cirurgies, són derivades a l'hospital, ja que queden

⁷ http://cadenaser.com/emisora/2016/02/23/radio_barcelona/1456226126_435782.html.

⁸ <http://www.almomento.mx/tailandia-es-conocida-como-la-industria-internacional-del-cambio-de-sexo/>
<http://www.eluniversal.com.mx/articulo/mundo/2015/05/29/tailandia-el-arte-del-cambio-de-sexo>

fora de la cobertura primària. Des de la seva implantació, al 2012, ha atès a més de sis-centes persones.

EnFemme: Club refugi per a persones *cross-dresser*, moltes d'elles que no han sortit de l'armari. Principalment, ofereix un espai físic on poder expressar el gènere lliurement i guardar la roba. Paral·lelament, suposa un punt de trobada per a persones que necessiten localitzar altres persones com elles, per sentir que no estan soles. "EnFemme" ofereix recolzament psicològic així com la possibilitat d'assistir a activitats que ajudin a millorar l'autoestima, superar les pors, reduir l'ansietat, etc.

Associació Generem: Associació que neix al 2015 arrel de la politització d'algunes membres del club "EnFemme" i amb la voluntat de donar a conèixer al món les diferents realitats del col·lectiu trans*, així com donar suport a totes aquelles persones que desitgen resoldre la seva situació personal, ajudant-les en el seu procés, així com a les seves famílies o entorn més directe.

Espai Obert Trans/Intersex: Espai de trobada mensual per a persones trans* i/o intersex, familiars, parelles i/o amics de Barcelona. L'objectiu d'aquest espai no és únicament el fet de trobar-se físicament sinó també generar informació, compartir idees i fer activitats que donin eines a les persones trans* en el seu procés. Realitzen xerrades, debats, cinefòrums, sortides, concerts sobre temes molt diversos: salut, sexualitat, història, esport, travestisme, cinema, literatura, moviments socials, etc.

Cultura Trans: Projecte activista de visibilitat trans creat el 2011, i que té com a principals objectius la promoció de nous referents i discursos per tal que transformin l'imaginari col·lectiu sobre allò trans*. Generar propostes culturals i artístiques que permetin a les generacions futures pensar-se des d'un lloc més positiu que el que ofereix la visió biomèdica: jornades de debats, diàlegs trans*, maratons de cinema, cabarets artístics, concerts, presentació de llibres, etc.

Joves Trans de Barcelona: Associació de joves trans entre 14 i 24 anys, molts d'ells/es amb una concepció no binària del gènere i que tenen com a objectius el suport mutu, la formació i l'activisme.

Acathi: Associació Catalana per la Integració d'Homosexuals, Bisexuals i Transsexuals Immigrants. L'objectiu és facilitar l'adaptació de la persona

nouvinguda, mitjançant la facilitació d'informació i l'atenció psicològica, així com donar a conèixer la realitat de les persones del col·lectiu LGTBIQ en situació d'immigració.

Casal Lambda: Espai de trobada i orientació per a persones gais i lesbianes, principalment. L'objectiu principal és la normalització del fet homosexual. Disposa d'un centre d'informació i documentació sobre sexualitat dirigit a professionals i investigadors/es i realitza una important tasca de projecció social a partir d'activitats culturals i a partir de la sensibilització envers les institucions públiques, els partits polítics i el conjunt de la societat.

Associació Crysallis: Associació de Famílies de Menors Transsexuals. Té com a principals objectius la defensa dels drets i interessos dels infants transsexuals, en tots els àmbits, així com la promoció de reformes legals que siguin d'interès d'aquests; el suport i el recolzament a les famílies; la col·laboració en estudis i investigacions i la visibilització de la realitat dels/de les menors transsexuals, tant a l'àmbit educatiu, sanitari, social, com als mitjans de comunicació, etc. des d'una concepció despatologitzadora de la transsexualitat.

Grup TransFamília: Grup informal gestionat per les famílies de persones trans* per compartir dubtes, inquietuds i necessitats. Generar informació, compartir idees, i realitzar activitats que aportin eines a les persones trans* i a les seves famílies durant els processos. Punt de trobada i recolzament per familiars o persones del entorn de persones trans* amb seu a la ciutat de Barcelona i obert a qualsevol persona de l'àmbit estatal. És un projecte paral·lel però vinculat a l'"Espai Obert Trans Intersex".

5. Metodologia i tècniques de recerca

5.1. Perspectiva metodològica

Aquest treball combina la recerca bibliogràfica i la recerca etnogràfica.

La primera és la base per l'elaboració del marc teòric, la comprensió de temes específics en relació a la qüestió trans* i l'enfocament de possibles alternatives educatives i pedagògiques entorn les qüestions de gènere.

Pel que respecta a la recerca etnogràfica, aquesta inclou el treball de camp, tres entrevistes biogràfiques i dos entrevistes a professionals.

5.1.1. El treball de camp

El treball de camp es materialitza en:

- Assistència a la presentació de “Joves Trans” de Barcelona el 13/03/2016.
- Assistència a la xerrada a la Universitat Ramon Llull el 20/04/2016: “Trans: de l'experiència al compromís social” a càrrec de Nac Bremon, activista trans* i director d'art.
- Assistència Taula Rodona “Gènere i transgènere”, Setmana de l'Antropologia, 15/04/2016.

Paral·lelament, i entenent que Internet és actualment una font d'informació ineludible, es realitza treball de camp a diverses xarxes socials, principalment a Facebook i a pàgines i portals de diferents col·lectius trans i/o LGTBQI.

També es visionen alguns documentals, vídeos d'entrevistes i pel·lícules. Aquells, la informació del quals és més profitosa per l'elaboració del TFG són:

- Oliver R, i Montserrat, LI. (2016). “Trànsit. Menors transsexuals”. *Trenta Minuts*. Data emissió: 10 d'abril del 2016. Relats de cinc nens i nenes que expliquen el procés de transició en primera persona.
- P.Marano, F. (2009). “Test de la Vida Real”. Documental que basa el seu plantejament en la teoria *queer* i il·lustra, a partir del dia a dia de cinc persones, la diversitat de matisos existents entre la categoria home i la categoria dona
- Pujantell, M (2010). “Guerriller@s”. Documental que planteja una reflexió sobre la identitat de gènere com una construcció i un instrument de control social a partir d'un grup de militants de la lluita trans* que ens conviden a pensar el gènere des de la seva experiència personal i col·lectiva.

Les impressions més destacades queden enregistrades en un diari de camp, com a instrument de recolzament durant el procés d'investigació.

5.1.2. Les entrevistes biogràfiques

Pel que respecta a les entrevistes biogràfiques s'opta pels relats de vida. Els relats de vida o *life story* “designan la historia de una vida tal como la cuenta la persona que la ha vivido” (Bertaux 1999 a: Bretones i Ros, 2012:13), suposen una manera concreta d'entendre l'educació social, un reconeixement cap a la saviesa de les persones, nascuda de l'experiència i no dels manuals. Suposa una elecció per la realitat subjectiva, entenent que aquesta és tan important com la científica, la positivista, aquella erigida com pretesament objectiva, però “*il·lustrada per les abstraccions empíriques, la deshumanització i el pes del científisme*” (Ibíd:10).

Optar pels relats de vida és posar al centre de la investigació la persona, les seves vivències. És “*intentar entendre el sentit propi i particular de l'experiència personal relatada pel subjecte*”. És intentar copsar el testimoni particular, en una època, amb uns valors socials, culturals i polítics concrets, entenent que “*tots els nostres records, fins i tot aquells que considerem més personals (...) tenen una significació col·lectiva*” (Ibíd:21).

Els relats de vida suposen un posicionament envers el model d'acompanyament, en tant que la manera com ens acostem a l'altre, és a més d'un reconeixement de la seva experiència, l'establiment d'una relació interpersonal, que permet la creació d'un vincle i un compromís, així com la comprensió del procés viscut per la persona.

L'objecte d'estudi d'aquesta investigació és el que Bertaux anomena una **categoria de situació** (2005, a: Alberich, 2012:14). Les persones entrevistades, no comparteixen una activitat comuna, sinó que hi ha una situació compartida en cadascuna d'elles: **no s'identifiquen amb el gènere assignat al néixer**.

Per tant, posem al centre de la nostra investigació, les experiències, les paraules, les veus de tres persones que s'autodefineixen com a trans*,

entenent que aquesta definició és fruit d'un determinat model polític i econòmic, en el qual es desenvolupen els seus patiments i les seves dificultats.

Per l'elaboració dels tres relats de vida hem intentant realitzar un repàs a la trajectòria vital de les tres persones, a partir de l'enunciat "**Com és la vida d'una persona que es defineix com a trans* des de petita fins l'actualitat**" i amb un guió bàsic d'enunciats oberts, que ens ha ajudat a abordar alguns processos que consideràvem rellevants pel tema en qüestió i com aspectes interessants a conèixer en vivències trans* i que han sigut desenvolupats posteriorment com a categories d'anàlisi. Del guió inicial es descarten de l'anàlisi, les categories "Interessos o hobbies" i "Vida laboral i/o estudis", perquè no aporten informació significativa o transcendència per la investigació i s'inclou la categoria d'anàlisi "Relació amb el cos" no prevista en el guió inicial. Les categories finalment analitzades són:

- Presentació de les entrevistes biogràfiques
- Processos d'identificació: infància, adolescència i edat adulta
- Transfòbia i patiments
- Relacions afectivo-sexuals
- Sortides de l'armari
- Concepció binària o no del sistema sexe-gènere
- Relació amb el cos
- Relació amb els recursos existents
- Importància d'associar-se

Som conscients que són històries que poden tenir punts en comú amb històries biogràfiques d'altres persones trans*, tot i que essencialment responen a la reflexió de les seves trajectòries vitals. Tanmateix, **la hipòtesi de la que es parteix, és que tot i que el fet de ser trans* condiciona plenament la vida d'aquestes persones, no és l'única categoria identitària, sinó que la identitat de gènere intersecciona amb altres formes de desigualtat i resistència, donant com a resultat experiències vitals molt heterogènies.**

Davant de la manca de vinculació amb persones transsexuals, el procés de selecció d'informants es fa a través de dos dels col·lectius trans* amb seu a Barcelona: "Espai Trans" i "Generem". D'aquí sorgeixen les entrevistes de la

Xesca i la Martica. D'altra banda, el dia tretze de març assisteixo a la jornada de presentació del col·lectiu "Joves Trans" de Barcelona. Al finalitzar la jornada, explico el tema del meu TFG i faig la demanda al grup sol·licitant una entrevista. S'ofereix l'Àngel.

Les tres persones entrevistades s'emmarquen dins de la categoria de trans* femenines, tot i que dues d'elles tenen una concepció no binària del gènere. D'altra banda, és important remarcar que **els tres relats de vida es construeixen a partir d'entrevistes a persones contactades a través d'un col·lectiu**. Entenem aquest fet com un biaix en la investigació, ja que en menor o major grau, aquestes persones entenen la categoria trans* com un element polititzable o susceptible d'associacionisme. En aquest sentit, **aquesta és la visió que ens interessa, perquè interpel·la no només a les persones trans* sinó a la societat en el seu conjunt i a les construccions socials en relació al sexe i al gènere, que considerem qüestions polítiques, així com per la necessitat de visibilitzar discursos que pràcticament no tenen cabuda en la nostra societat**. En aquest sentit, aclarim que amb aquest mostra no hi ha una voluntat de representativitat, sinó una recerca de significació.

Totes les entrevistes són enregistrades i transcrites de manera literal, sense manipular el text i seguint l'ordre en què van ser narrades, per emfatitzar el seu valor testimonial i ser fidel a la narració. Totes tenen lloc a diferents bars de la ciutat de Barcelona. Es realitzen en una única sessió, d'entre 90' i 120' aproximadament.

Les entrevistes suposen un encontre cara a cara amb les entrevistades, fet que em situa com a testimoni privilegiat de la seva vida. Intento accedir al seu saber subjectiu a través de l'escolta atenta i des d'una posició responsable i de respecte, necessària per a qualsevol acció educativa.

Les entrevistes suposen un gran acte d'aprenentatge i gaudi. Majoritàriament, s'aconsegueix establir una relació empàtica i de connexió cap a les persones entrevistades, tot i així, es viuen alguns moments incòmodes, fruit de la meua inseguretats i inexperiència en aquest camp i davant la impossibilitat de redirigir l'entrevista en moments determinats.

5.1.3. Les entrevistes a professionals

Es realitzen entrevistes a dues professionals relacionades amb el món educatiu i amb el món trans*. En primer lloc, s'entrevista a Sara Carro, de "Fil a l'agulla", associació que aposta per un canvi de valors i incorpora en les seves accions educatives la desconstrucció del gènere, la coeducació, l'educació feminista i en definitiva, la perspectiva de gènere de manera transversal a escoles i instituts de Barcelona, per tal d'aconseguir una societat més igualitària i lliure de prejudicis. En aquest sentit, considerem la feina que realitza l'associació, un exemple clar de pedagogia TRANSformadora.

En segon lloc s'entrevista a Carme Parera i Rodríguez, mestra d'educació infantil, terapeuta i facilitadora de processos de vida, dona d'una de les persones trans* entrevistades. Aquesta entrevista sorgeix de manera espontània i aporta d'una banda, informació i eines per tractar el tema del gènere a les escoles i en segon lloc, suposa un testimoni de com es viu el procés d'una persona trans* des del punt de vista de la família.

Aquestes dues entrevistes tenen una durada aproximada de 60', es realitzen a les cases de les entrevistades, ambdues a la ciutat de Barcelona. La informació obtinguda, serveix com a exemples de pedagogies transformadores en relació a les identitats de gènere i sexuals.

6. Anàlisi de la informació

Aquest punt suposa la part central del TFG en el que analitzarem la informació obtinguda de les entrevistes, sobre els temes definits i els aspectes claus, que posarem en relació amb els diferents temes tractats al marc teòric.

Aquesta informació serà complementada amb altres testimonis de persones trans*, obtinguts a través de la resta de fonts d'informació, ja comentades amb anterioritat (diari de camp, documentals, bibliografia...).

- **Presentació de les entrevistes biogràfiques**

Xesca: *“Cadascú té el seu punt i el meu punt és aquest. No definir-me. Estic en contra de les etiquetes (...) Jo això del gènere no m’ho crec. És un muntatge. Vivim en una pel·lícula que ens porta per un guió que simplement hem de seguir”.*

La Xesca és una persona trans* de 58 anys i viu a Barcelona. Està casada amb la Carme i tenen dues filles. És sòcia d’“EnFemme” (tot i que nosaltres contactem a través de “Generem”). En aquest sentit, arriba a l’experiència trans* a través del món *cross-dresser*. Va sortir de l’armari per primera vegada fa uns vuit anys i no es defineix ni com a home ni com a dona, simplement es considera persona. A dia d’avui, no té intenció de realitzar transformacions de caràcter irreversible en el seu cos.

Àngel: *“Encara que m’hagin dit que no tota la vida, sóc una noia (...) Quan era petita (...) creia en el cel (...) cada vegada que havia de demanar un desig amb una espelma (...) [pensava que] ara a la terra seria un nen, però una vegada fos al cel, seria una nena (...). M’agrada l’etiqueta de demi-noi/noia (...) perquè obre aquest aspecte de estic conforme definint-me com a dona, (...) sóc una dona, però no (...) visc el gènere amb una potència i amb una força com per reafirmar-me com una dona cent per cent”.*

L’Àngel és una persona trans* de 20 anys originària de les Illes Balears i actualment resident a Barcelona. Estudia Estudis Literaris a la UB. Va patir transfòbia a l’institut i té una visió molt crítica del sistema educatiu actual. Tot i que viu el seu trànsit com un procés en el qual no sap si hi haurà un final, actualment ha començat a prendre hormones a través de la UTIG. En un futur li agradaria fer-se una vaginoplàstia, tot i que admet que el cos que està cercant no es podria considerar cent per cent normatiu.

Martica: *“Mi vida siempre ha sido muy inestable (...) eso es con lo que me quedo de todo lo que te estoy contando (...) Los chicos jóvenes me insultan (...) y soy consciente de que esto me va a pasar siempre como símbolo de atracción o cómo que no saben a qué atenerse conmigo. Tengo miedo, a veces tengo miedo de que me hagan algo”.*

La Martica és una persona trans* de 41 anys. Actualment viu a un petit poble de la comarca de l'Alt Penedès. Es defineix com a dona i després com a persona transsexual. Al llarg de la seva vida ha tingut diverses crisis greus, algunes amb pensaments suïcides. És militant de l'associació "Violeta", una entitat que vol estendre la lluita pels drets de les persones LGTBQI als entorns rurals i a les ciutats petites. Va sortir de l'armari fa tres anys i fa més de dos que va començar el procés de transició a través del servei "Trànsit", un procés, la culminació del qual, arribarà quan aconseguixi la vaginoplàstia. Actualment, està en la llista d'espera de la UTIG per la reassignació de sexe tot i que, probablement la rebutjaran, per tenir diagnosticat un trastorn de personalitat.

- **Processos d'identificació: infància, adolescència i edat adulta**

No hi ha unicitat en relació a l'etapa vital en que la persona percep la disconformitat amb el gènere assignat al néixer. Així doncs, creiem que aquests processos d'identificació poden tenir lloc a la infància, a l'adolescència o durant l'edat adulta. Tal i com afirma l'endocrinòloga de la UTIG de Barcelona:

"Hay situaciones muy bien documentadas en que esto emerge en algún momento de la vida bastante más tarde, en la adolescencia o incluso después de la adolescencia. Yo creo que es difícil a día de hoy describir un patrón único, sabemos demasiado poco como para decir "esto tiene que ser así porque si no es otra cosa" (Irene Alperín, endocrinòloga UTIG Barcelona, a: "Trànsit. Menors Transsexuals").

En aquest sentit, considerem que no existeix una certesa, ni cal cercar-la, al comportament infantil com predictor de la identitat o la sexualitat futura. Les experiències identitàries són complexes i diverses, irreductibles a una única realitat:

"Tenemos que dar margen a la curiosidad total, y en todo caso, el camino no es lineal y estático, sino que será una persona que podrá ir decidiendo cómo quiere que sea su género y cuál es su identidad de género" (Sara Carro, "Fil a l'agulla").

A més, hem de ser conscients, que la mirada adulta té un impacte molt fort sobre l'autopercepció de l'infant. En aquest sentit, la identitat de gènere és una de les primeres identitats que es creen i defineixen a la nostra societat. Nens i

nenes de dos anys que saben que ho són, no perquè aquesta sigui una qüestió natural sinó perquè el sistema està impacient per definir-ho.

Hi ha casos en els quals el desacord apareix de manera molt primerenca, com alguns dels casos que apareixen al documental “Trànsit. Menors transsexuals” (2016):

“A mi m’agrada planxar-me el cabell perquè em fa més femenina (...) Jo amb vuit anys vaig fer el trànsit” (Estel, a: “Trànsit. Menors transsexuals”).

“Yo cuando era Sara, no estaba contenta porque quería ser un niño. Rompía las coletas que me hacían en la guardería” (David, a: “Trànsit. Menors transsexuals”).

“Des de la perspectiva de petit volia ser una nena per poder fer-ho tot (...) Jo l’únic que veia és que els nois podien fer certes coses i les noies ho podien fer tot” (Àngel).

Paral·lelament, el desacord o excés en els límits del que s’espera d’un nen o una nena, pot ser materialitzat de maneres molt diverses i no necessàriament dicotòmiques: nenes que no estiguin còmodes vestint amb la roba tipificada com femenina o que els hi agradi practicar esports catalogats com masculins; nens que sentin atracció per la roba i el complements femenins:

“Me iba a la habitación de mi madre y me ponía pues los pendientes, los anillos, las pulseras, todo eso, me gustaba, lo hacía a escondidas” (Martica).

Infants que no encaixin d’una manera clara en cap de les dues opcions; nens i nenes que mostrin que aquests excessos en els límits són quelcom temporal i no especialment intens, altres pels quals *“por su persistencia, duración e intensidad tendrá una cualidad distinta”* (Platero, 2014:47).

Tanmateix hi ha altres situacions en les quals aquestes vivències apareixen més tard:

“Jo a la infància no recordo res d’això. Cap estereotip de jugar amb nines.” (Xesca).

“Yo no soy de las que tiene constancia en “soy una niña”, quizá esto creo que es algo a destacar, que no toda la gente encajamos en esto” (Martica).

L'adolescència és un moment clau per les persones transsexuals, suposa el trànsit de la vida infantil a la vida adulta, es produeixen grans canvis en l'aparença física, amb el desenvolupament dels caràcters sexuals secundaris i es dona un procés de qüestionament i consolidació de múltiples identitats (laboral, ideològica, d'orientació sexual, etc.). Tots aquests factors poden fer que sigui una etapa d'especial dificultat:

“Para las personas transexuales, la pubertad puede ser algo tremendamente traumático. Un infierno” (Javier Martínez, endocrinòleg Hospital Doctor Negrín, Gran Canaria, a: “Trànsit. Menors transsexuals”).

Els canvis corporals manifestats no són sempre ben rebuts i s'intenten en alguns casos amagar o controlar, si aquests no estan en acord amb el sexe sentit:

“El binder⁹ m'ofega, no puc anar amb ell tot el dia, però clar, tinc molt pit” (jove trans, presentació “Joves Trans” de Barcelona, a: Diari de camp 13/03/2016).

“A partir de los doce años me empezó a salir bello facial, en los brazos, en las piernas, y pensaba ¿por qué me pasa a mí esto? (...) en mi cuerpo hay unas hormonas que me están provocando el desarrollo de algo que yo no soy” (Raquel, a: “Trànsit. Menors Transsexuals”).

L'organisme comença a desenvolupar unes hormones que ens transformen i es pot interioritzar una auto imatge molt negativa, en tant que el propi cos és percebut com quelcom que no els pertany, quelcom aliè. Aquest fet, sumat a un entorn no sempre favorable, pot col·locar les persones adolescents trans* en una posició de gran vulnerabilitat (Platero, 2014:56).

Darrerament, s'estan realitzant tractaments de bloquejadors hormonals en algunes persones adolescents per frenar el procés de canvi

“para dar tiempo a que se consoliden las decisiones, que esta persona madure, que llegue a reafirmarse en la decisión de cambiar todo su físico, para llegar a tener todos los rasgos del sexo que siente” (Irene Alperín, endocrinòloga UTIG Barcelona, a: “Trànsit. Menors Transsexuals”).

⁹ Peça de roba dissenyada específicament per reduir el volum dels pits.

Aquests processos poden tenir diverses repercussions. En ocasions, poden aparèixer trastorns en l'alimentació:

“Intentava menjar el més mínim, fins que em donava l'ansietat i em menjava tot el menjar que hi havia a la nevera, em sentava malament i m'intentava provocar el vòmit. No ho aconseguia, llavors em sentia pitjor (...) Al batxillerat, em vaig engreixar molt, perquè els “atracones” varen començar a augmentar, i no era capaç de controlar-me” (Àngel);

canvis en el comportament o fins i tot depressions provocades per intentar comportar-se tal i com s'espera d'ells, en funció de les normes assignades al gènere:

“A partir de la adolescencia es cuando ya vinieron los problemas ¿no? Quizá el hecho de que tuviera que hacer (...) de lo que no era, pues eso sí que ya me empezó a dar problemas (...) fue cuando empezaron las depresiones. Tuve una crisis muy muy fuerte, muy grave a los 17 años” (Martica).

Com diem, l'adolescència és una època on la pressió social i el rebuig augmenten molt. Es tracta d'un procés de transició de la infantesa a la vida adulta que es vol *controlar* socialment, no únicament des del punt de vista de la identitat sexual sinó des de molts altres àmbits. S'exigeix que aquesta transició es realitzi de manera normativa, sense indefinicions o ambigüitats. En aquest sentit, algunes persones són sotmeses a un assetjament escolar elevat:

“Quan es parla del bullying, surten força veus. Una persona explica que acaba d'abandonar l'institut a causa de les violències que patia. Una altra, que es veu profundament afectada, detalla com ha estat més de quatre mesos sense sortir de casa perquè va desenvolupar una agorafòbia arrel de l'assetjament escolar continuat durant cinc anys” (jove trans, presentació “Joves Trans” de Barcelona, a: Diari de camp 13/03/2016).

“L'institut sí que va ser una mala època (...) Jo tenia bones notes però l'estança allà era un infern” (Àngel).

Un assetjament que d'altra banda, es confirma que està apareixent cada vegada a edats més primerenques (Platero, 2014:53).

Altres persones, si bé són conscients de que els hi passa *alguna cosa*, és possible que la sospita vagi més encaminada a preguntar-se per l'orientació sexual que no pas per la identitat de gènere, en tant que socialment, l'homosexualitat està més acceptada. D'altra banda, hem d'aclarir que aquesta confusió prové de la creença errònia de que les persones transsexuals són totes heterosexuales:

“Hubo un momento que tenía problemas con mi orientación sexual, porque yo me definía como gay a los 18 años” (Martica).

Per últim, en algunes persones pot ésser que el qüestionament de la identitat de gènere vingui donada en l'edat adulta i mitjançant pràctiques properes al *cross-dressing*:

“No he tingut mai una necessitat imperiosa de demostrar aquest gust¹⁰, per dir-ho d'alguna manera, però sí que s'anava repetint amb el temps, poc, però anava apareixent de tant en tant (...) Se suposa que queda arraconat en algun racó del cap i al temps, per motius “X”, torna a sortir (...) vaig veure que no era un fet fetitxista, sinó que em mirava al mirall i m'hi trobava bé” (Xesca).

“Quizás yo empecé a notar esto más al estar con chicos (...) Me ponía ropa interior, y fue a partir de ahí cuando empecé a decir “bueno, es que no me gusta sólo para esto sino que me gustaría estar por casa e ir con ropa interior de mujer” (...) Y fue a partir de ahí que empecé a soltarme, a decir “mira, voy a ver hasta dónde llega esto”, “deja fluir la mente, no te reprimas” (Martica).

- **Transfòbia i patiments**

La transfòbia es refereix a les diferents formes de violència, discriminació, odi, rebuig i actituds negatives envers les persones trans*, que vénen provocades per la por a allò desconegut, allò que surt del que és considerat normatiu. En aquest sentit, la societat pressiona perquè les persones no es desviïn de la *normalitat* desitjada.

“Cuando se rompen las normas sociales sobre aquello que se considera inherente a las personas, a lo humano, a lo socialmente considerado como

¹⁰ Vestir-se amb roba femenina.

normal y por tanto superior, algunas personas se sienten autorizadas para ejercer todo tipo de violencia” (Stryker 2013 a Platero, 2014:211).

La transfòbia travessa tots els àmbits de la vida de les persones trans: accés al mercat laboral, accés a l’habitatge, a la salut, al lleure, a l’educació, etc. i és present a totes les persones trans*, perquè la societat és transfòbica. De fet, la mateixa concepció biomèdica de la transsexualitat és transfòbica en sí mateixa, en tant que el seu objectiu és invisibilitzar les persones trans*. Per tant, no és una qüestió individual, sinó social, en la qual els mitjans de comunicació juguen un paper crucial, a partir de la reproducció d’imatges estereotipades i repetitives de les persones trans*.

La transfòbia pot manifestar-se de moltes maneres:

- violència física, insults:

“Los chicos jóvenes sobretudo, me insultan” (Martica),

- discriminació:

“Cuando empecé este proceso, la gente se empezó a apartar de mí, se fue de mi vida, de un día para otro, tú por ese camino y yo por este, estuve meses en los recreos sola, de pie en un pasillo, mirando cómo la gente pasaba, hablaba y se lo pasaba genial, y yo quieta” (Raquel, a: “Trànsit. Menors Transsexuals”),

- discursos d’odi, etc.

Les eines que té la persona per lluitar contra la transfòbia depenen de múltiples elements que configuren la seva identitat i personalitat (caràcter, apoderament...):

“La veritat és que no hem trobat cap situació [d’agressió] (...) més enllà de les mirades. Jo penso que no ha de ser tan fàcil tampoc, si vas, diguem-ne, amb un cert orgull, orgull trans per dir-ho d’alguna manera, diguem-ne que l’altre ho nota” (Xesca),*

així com per detectar-la en aquells casos més subtils:

“Transfòbia és tot, la transfòbia jo l’estic visquent cada dia pel simple fet de que he d’anar al lavabo i decidir, pel simple fet de que si no m’he afaitat, ja no

sortiré d'una manera determinada al carrer... i moltes altres coses que són més petites, però no deixen de ser transfòbia" (Àngel).

El grau de transfòbia viscuda va directament relacionat amb la visibilització de la persona i amb si té una expressió o no normativa del gènere. En aquest sentit, les dones trans* pateixen més transfòbia perquè acostumen a ser molt visibles i a banda de que estan molt estigmatitzades per estar associades, històricament en el nostre país, a la prostitució femenina.

Un noi trans* que *passa*, pateix molta menys transfòbia que una dona trans* a la que li costi *passar*. Per una banda, la societat no té en el seu imaginari una imatge del trans* masculí, no hi ha referents i això dificulta la inscripció en un ordre que el degradi (Missé i Coll-Planas, 2009:76). D'altra banda, és destacable el fet que els nois trans*, en la seva transició realitzen un ascens social, en tant que passen de ser llegits com a dona a ser llegits com a home, i això els hi comporta una sèrie de privilegis:

"Sara (entrevistadora): En este tránsito de ser leída socialmente como mujer, a ser leído como hombre, ¿has visto aumentar tus privilegios sociales?"

Nac: Claramente. Desde cosas más importantes hasta pequeños detalles, como cuando estás en un bar y el/la camarero/a te pone la cerveza a ti, sin saber quién la ha pedido, porque eres el hombre" (Nac Bremon).

*"Desde que me identifican como hombre noto que tengo más privilegios". (...) ser más escuchado, todo eso que llaman micro machismos (...) la ocupación en el espacio público, no tener miedo por la noche en la calle o que una misma broma caiga de manera diferente según de qué boca salga. Lo esperabas porque lo sabes desde siempre, y ocurre. Te das cuenta de que exactamente con la misma circunstancia y viviendo la vida en tu mismo envase, solo porque la cáscara ha cambiado, la cosa funciona de manera diferente" (Entrevista a Viruta FTM, cantautor. Publicada a *Diagonalperiodico.net*, 16/07/2015).*

Més enllà de la discriminació *genèrica* vers les persones trans* com a resultat d'una transfòbia intrínseca a la societat, podem trobar altres patiments més relacionats amb la incomprensió de l'entorn, la família i/o els amics i/o com a resultat del procés de recerca de la pròpia identitat.

Aquestes vivències poden conduir les persones trans* a situacions de soledat, introversió i un cert aïllament social, ja des de la infància:

“El aislamiento era brutal. No quería tener amigos, estaba en el cuarto las veinticuatro horas del día y eso a mí me preocupaba” (mare de Raquel, trans femenina, a: “Trànsit. Menors Transsexuals”).

“Dins del cole, primer era com la persona que està allà perquè es veu com forçada a no estar tota sola, perquè vull dir, rebies pitjor tractament si estaves tot sol que si no estaves en grup, i eres ignorat dins del grup. Llavors estava allà, perquè havia d'estar amb algú” (Àngel).

“Tengo pocos momentos de felicidad en mi infancia (...) no porque no los tuviera, sí los tuve, gracias a mi familia, pero también recuerdo muchos malos, y para mí, hoy en día eso sigue siendo una tortura, porque yo pienso que mi infancia no pudo ser plena debido al miedo que yo tenía” (Raquel, a: “Trànsit. Menors transsexuals”)

a l'adolescència:

“La veritat és que m'has pillat en un moment en el que estic, no en una crisi, però quasi, en el que estic perdent tots els interessos i no sé molt bé que és el que m'interessa i el que no m'interessa. I me trob com fent les coses per rutina i no perquè les estigui disfrutant realment” (Àngel).

“En la adolescencia fue cuando empezaron las depresiones. Tuve una crisis muy muy fuerte, muy grave a los 17 años” (Martica).

i perdurin durant la vida adulta:

“Mi vida siempre ha sido muy inestable. Realmente, he tenido una vida muy inestable. Eso es con lo que me quedo de todo lo que te estoy contando” (Martica).

Trobem casos en què la persona, davant de la impossibilitat de gestionar la situació, decideix tirar pel gènere contrari al sentit com estratègia de supervivència:

“Si aquél se compraba tal videojuego, pues yo me lo compraba para ser mucho más masculina que él” (Raquel, a: “Trànsit. Menors Transsexuals”).

“Fue ahí cuando me fui a Valencia, intenté ser otra persona diferente de la que soy. Y tampoco estaba bien, es que no puedes ser lo que no eres” (Martica).

A vegades aquest nivell de patiment arriba a ser tant elevat, que la persona pot veure el suïcidi com l'única solució per alleugerir el seu dolor:

“Yo llegué a no poder más, y llegué no sé si fue en octubre de 2014 a un intento de suicidio, porque no podía con la presión que tenía” (Raquel, a: “Trànsit. Menors Transsexuals”).

“Esa crisis fue más grave todavía porque tuve pensamientos suicidas durante mucho tiempo (...) Llegaba al metro y me daban ganas de tirarme al metro y tenía que hacer un esfuerzo muy grande para no hacerlo (...) Y estas ideas suicidas pues tomaban diferentes formas. Lo más que se me pasaba por la cabeza era lo de tirarme al tren pero también había otras formas de hacerlo (Martica).

En alguns casos, acaba sent un suïcidi reeixit, com el cas de l'Alan, un jove trans* de 17 anys originari de Rubí, que es va treure la vida el passat mes de desembre, vint dies després d'haver-se convertit en el primer menor trans* de Catalunya en obtenir el canvi de DNI acord amb el gènere sentit. L'Alan no va poder continuar suportant l'assetjament escolar al qual portava anys sotmès. La seva mare feia pública la seva mort –assassinat social- mitjançant aquest comunicat:

“Siento en el alma tener que dar esta terrible y triste noticia. Nuestro hijo Alan se quitó ayer su corta vida de 17 años. No podía con la presión de la sociedad y nos ha dejado para siempre. Muchas gracias por todo vuestro apoyo recibido” (García Casuso, 2015).

- **Relacions afectivo-sexuals**

Les relacions afectives i/o de parella poden ser una qüestió d'especial dificultat per les persones trans*, que pot venir donada per diversos factors: manca d'autoestima, manca de seguretat afectiva, rebuig al propi cos o per al rebuig:

“Como no me valoraba, tenía la autoestima baja, pues eso, se nota (...) El tema de pareja y esto... hasta que no me haga la vaginoplastia, tampoco voy a buscar porque no me siento a gusto” (Martica).

De fet, des de la perspectiva biomèdica, experimentar rebuig al propi cos és quelcom que està ben considerat:

“Està súper ben valorat que diguis “jo la primera relació sexual la vaig tenir amb 34 anys després de l’operació” (...) Ells suposen que tu no tens desig perquè tens aquest cos” (Miquel Missé, a: “Guerriller@s”).

En el cas de les persones que surten de l’armari un cop tenen parella estable o estan casades, aquest fet pot provocar un daltabaix important en la relació:

“Li vaig comentar a la dona i a partir d’aquí vam passar 5 anys de dragon-kan emocional” (Xesca);

pel desconeixement i la confusió que aquest fet crea en l’altre persona:

“I jo ara que sóc? Lesbiana? Jo no vull ser lesbiana” (Carme, dona de la Xesca).

D’altra banda, algunes dones trans* són conscients que pertanyen a un col·lectiu molt estigmatitzat socialment, i que aquest fet pot dificultar el ser considerades possibles parelles per a homes heterossexuals:

“Soy transexual (...) la mayoría de hombres heterossexuales no me ven como para ser su pareja (...) Buscan otras cosas de una mujer transexual” (Martica).

En aquest sentit, de manera genèrica considerem que aquest tema pot ésser viscut de manera menys traumàtica pels homes trans* en tant que la transició els suposa un ascens a nivell social.

Per acabar, cal remarcar que tot i la importància que aquesta categoria d’anàlisi suposa a nivell d’enfocament educatiu, no s’ha aconseguit extreure gaire informació de les entrevistes realitzades ja que sovint les persones no han parlat de manera espontània d’aquest tema i no s’ha volgut burxar-hi gaire, tractant-se d’un tema sovint delicat a tractar en una única entrevista.

- **Sortides de l’armari**

Sortir de l’armari no és un fet puntual. S’ha de prendre la decisió de sortir o no i de com fer-ho en cada relació, a cada àmbit de la vida. Si la persona té una concepció binària del gènere i *passa*, pot ésser que les sortides de l’armari acabin amb la finalització del trànsit. O si pel contrari, la persona és molt visible,

no caldrà que doni explicacions. Però per persones no-binàries, de gènere fluid, etc. aquest aspecte es complica:

“Cada vegada que coneixes una persona nova, a les classes quan parles amb el professor amb qui no has parlat del tema, companys amb els que has parlat moltes vegades però tampoc havies parlat del tema, cada vegada que t’has de vestir” (Àngel).

Les primeres sortides de l’armari són viscudes com un punt d’inflexió en la vida de les persones trans*, un salt qualitatiu, una possibilitat d’obertura d’una nova vida, tanmateix

“No tothom té la força com per sortir de l’armari si no tens les coses clares. Per sortir de l’armari, primer, has de voler fer-ho. Has de poder fer-ho i has de saber el què vols dir” (Àngel).

Les persones a les que primer s’expliquen aquestes experiències lògicament, són persones properes, família, parella, amistats. Dins de la família, es pot explicar a una persona propera que s’intueixi que pot donar suport per explicar-ho a la resta de membres:

“Tenint en compte que el meu germà estudia a l’hospital, li vaig demanar a ell, informació sobre aquest tema, i veient que estava així, per la labor.. en aquell moment jo ja m’havia comprat coses de maquillatge i clar, el meu germà va fer com la connexió, i llavors va dir “ups, crec que ja sé per on va (...) I una vegada vaig anar a veure l’endocrino de l’hospital, sí que li vaig dir a ma mare i a mon pare. I... bueno, bé. Va anar bastant bé” (Àngel).

“Se lo dije primero a mi hermano porque bueno, tengo más confianza. Yo es que con mis padres no sé cómo llevarlo, o sea, yo lo tramito todo a través de él” (Martica).

Les maneres de fer-ho, poden ser molt variades:

“Quan jo vaig veure “Limbo¹¹”, vaig pensar que seria bona idea que la veiessin. Vam anar tots. Des que vam anar-hi, sembla que ho han entès millor. Estic content per una banda però per l’altra no, per què corrobores que sempre

¹¹Obra de teatre de la companyia “L’Era de les Impuxibles” en la qual s’explica el trànsit de l’Albert, un noi trans*, amb la finalitat de generar una reflexió entorn el que vol dir ser trans*, els reptes quotidians, la lluita per la recerca de la pròpia identitat i la reafirmació davant les etiquetes.

l'explicació ha de venir d'algú de fora, d'algú amb autoritat" (jove trans, presentació "Joves Trans" de Barcelona, a: Diari de camp 13/03/2016);

i poden venir determinades per multituds de factors, des de les eines que la persona tingui per poder explicar-ho, les expectatives de suport, la por al rebuig, etc. Hi ha qui per preparar el terreny ha pogut anar deixant "algunes pistes", realitzant canvis progressivament:

"En aquell moment jo ja m'havia comprat coses de maquillatge, sempre he tingut moltíssimes discussions amb ma mare sobre la roba que em volia posar" (Àngel)

i hi ha, qui, pel contrari, no troba el moment indicat i ho deixa anar sense més:

"Va arribar un dia, fa 8 anys, que li vaig dir a la dona. Ja estic veient que sóc així, i no és un tema sexual, sinó que és un tema de que simplement m'agrada això" (Xesca).

Les respostes també poden ser molt diverses i tenen a veure amb el sentiment de comprensió i de suport o pel contrari, poden afegir més patiment a la persona:

"Quan va arribar la meva filla, la Carme li va dir "és que el teu pare diu que li agrada vestir-se de dona" i la meva filla li va dir "Ah! només això?" Ja, d'entrada la reacció va ser "ah, jo pensava que seria "algu" pitjor" (Xesca).

"No sabia com dir-li a ma mare, vaig llegir un article que era tal qual em sentia jo i li vaig dir que el llegís. Després de llegir-lo em va dir "bona nit princesa", clar, vaig adonar-me que no havia entès res" (jove trans, presentació "Joves Trans" de Barcelona, a: Diari de camp 13/03/2016).

- **Concepció binària o no del sistema sexe-gènere**

Tal i com hem detallat a l'apartat "La transsexualitat desafiant el sistema heteropatriarcal" de l'emmarcament teòric, la concepció normativa sexe/gènere imposa d'una manera rígida les categories home/dona i masculí/femení amb la finalitat de produir cossos que s'adaptin a l'ordre social establert. En aquest sentit, la reivindicació de la *normalitat* implica la continuació del model hegemònic. Podem trobar en aquest grup, aquelles persones transsexuals que es reivindiquen com a home o com a dona:

“Yo me considero una mujer, en primer lugar, y después, transexual, como un apelativo” (Martica).

i aquelles que fins i tot, amaguen o rebutgen el seu passat:

“Jo ja no m’identifico com una persona transsexual, jo ja sóc una dona (Marta, a: “Trànsit. Menors transsexuals”).

“Sara està en el cielo, allí arriba, en el cielo” (David¹² a: “Trànsit. Menors Transsexuals”).

“Era el meu nen. Se te’n va una persona i tens sort de que et ve una altra. És això. Se te’n va una persona (mare de la Marta, dona transsexual a: “Trànsit. Menors transsexuals”).

Des d’aquesta concepció de la transsexualitat, i tenint en compte els pressupòsits biològics, es reforça la normativitat de la correspondència entre sexe i gènere. Al considerar que una persona que es senti dona, lògicament voldrà tenir uns genitals femenins. O pel contrari, una persona que es senti home, lògicament, voldrà tenir genitals d’home. En aquest cas, com l’operació de reconstrucció del penis, no està aconseguida, no es financia públicament i produeix problemes de salut, molts transsexuals masculins, no es sotmeten a ella. Tanmateix, *“la inclusión o la exclusión en la categoría, no tiene que ver, efectivamente, con el hecho de si la persona se ha operado o no los genitales, sino con si siente rechazo hacia ellos y querría operárselos”* (Coll-Planas, 2013:42).

En contraposició, hi ha totes aquelles identitats trans*, que desafien la perspectiva biomèdica que les intenta patologitzar i que viuen el fet de ser trans*, com una possibilitat d’alliberar-se del sistema binari:

“Tu ets una dona?. “No, però tampoc sóc un home. Jo simplement sóc una persona, em declaro persona, ésser humà, i ja està, per mi això d’home o dona és un muntatge” (Xesca).

“Ser home o ser dona. Jo no m’ho crec (...) és com la religió, és una ideologia” (Miquel Missé, a: “Guerriller@s”).

¹² Sara és el nom que li van posar els seus pares quan el van adoptar.

“Jo sempre he estat molt entre mig (...) em veia com amb l’obligació d’elegir, quan no volia elegir (...) sempre he tingut com aquest dubte intern (...) sempre acabava pensant i repensant si seria més feliç si transicionés. I era com un dubte que vas arrossegant tota la vida... em vaig donar permís a mi mateixa de no haver d’elegir” (Àngel).

Aquestes identitats suposen un distanciament del discurs biologista i la reconceptualització de la relació sexe/gènere, desvinculant el gènere del cos i proporcionant altres maneres de viure la masculinitat i la feminitat:

“M’agrada l’etiqueta de demi (...) Estic conforme definint-me com a dona, estic conforme que la gent em tracti com a dona, estic conforme amb les coses que s’espera de mi, sóc una dona, però (...) no visc el gènere amb una potència i amb una força com per reafirmar-me com una dona cent per cent (...) no em sent part home (...) parcialment dona i res més” (Àngel).

Tanmateix, algunes identitats de gènere, com la indefinició o la fluïdesa en el gènere, malgrat que cada cop són identitats més visibles, no estan socialment gens acceptades:

“La no estabilitat és molt complicada” (jove trans, presentació “Joves Trans” de Barcelona, a: Diari de camp 13/03/2016);

i per aquest motiu, és possible que la persona, esculli estratègicament viure en un dels dos, tot i no sentir-se plenament en cap:

“Hi ha qui no se sent ni home ni dona (...). Trien una categoria per sobreviure, però els és aliena. No és una certesa tan absoluta. I això ho dic havent fet una transició” (Entrevista a Miquel Missé, publicada a Ara.cat, 26/04/2016).

“M’he forçat a quedar-me amb un, perquè sinó, la gent es torna boja...”. De totes maneres, és millor que em preguntin. És més fàcil que algú t’ho preguntin que no dir-ho tu. Depèn de les violències que hagi patit aquell dia, pot ser no voldré que em diguin en masculí o a l’inrevés” (jove trans, presentació “Joves Trans” de Barcelona, a: Diari de camp 13/03/2016).

“Para alguna cosas soy una mujer, para otras soy un hombre, a mí me gusta definirme en masculino, creo que lo que más cuesta es el tema de los

pronombres, asociar un pronombre a una cara (...) Estoy intentando disociar ese tipo de cosas” (Ana/Diego Marchante, a: “Guerriller@s”).

- **Relació amb el cos**

Aquesta categoria d’anàlisi es refereix a la voluntat o no de transformació i a l’acceptació que dels seus propis cossos tenen les persones trans*. Tal i com acabem de veure, una de les principals idees que la perspectiva biomèdica ha aconseguit instaurar en l’imaginari col·lectiu, és que les persones transsexuals neixen en cossos equivocats, assegurant-se d’imposar un discurs sobre el propi cos. En aquest sentit, reprenem la idea de Barbara Kruger¹³: els cossos són camps de batalla. De fet, per poder ser diagnosticat mèdicament com a persona transsexual, s’exigeix que la persona expressi rebuig vers els seus genitals des de la infància. En aquest sentit, l’operació de reassignació de sexe, és la solució al *problema* transsexual i és la base, que la perspectiva mèdica utilitza per mantenir la transsexualitat com una qüestió individual:

“Si la transsexualitat és un problema individual, també és individual la seva solució. Si la transsexualitat és un problema mèdic que es materialitza en el cos, també és al cos el seu tractament” (Miquel Missé, 2016).

Aquesta instauració en l’imaginari col·lectiu de les persones trans*, fa que moltes d’elles tinguin una relació molt complicada amb el seu cos i un desig irrefrenable per modificar-lo:

“Recuerdo que dos o tres veces se me pasó por la cabeza, cuando me iba a recortar el bello del pubis con las tijeras, me daban ganas de castrarme con las tijeras (...) Es que ya estéticamente es que no me gusta. Yo me miro al espejo y es que no me gusta. Incluso por estética, lo haría [referint-se ara a la vaginoplàstia] (Martica).

“La disconformitat amb el meu cos va augmentant (...) primer les hormones no les volia (...) però sí que és un pas a fer per poder fer-me una vaginoplàstia que és el que realment lo que sí necessito” (Àngel).

¹³ Aquest eslògan apareix a una serigrafia pictogràfica sobre vinil del 1989: “Untitled (Your body is a battleground)”.

“Verte toda tu vida con unos caracteres físicos que no son los que tú crees que deberían ser, te marca. Mucho, porque al fin y al cabo no es lo que tú quisieras ver (...) y ver que ya eres tu realmente, pero aun así, ves eso cada día, te sigue haciendo daño” (Raquel, a: “Trànsit. Menors Transsexuals”).

“Hi ha molts dies que jo anava a dormir, em posava les mans, i em deia “si us plau, és que només necessito això (...) que demà al matí quan em llevi, no ho tingui (...) això em sobra, no ho vull, no em correspon (...) en el moment de l'operació, quan em vaig despertar, em vaig tocar i vaig dir “ostres, ara ja està” (Marta a: “Trànsit. Menors Transsexuals”).

“Después de la operación (...) por fin puedo ser yo, me siento más libre” (Mario, a: “Trànsit. Menors Transsexuals”).

Tanmateix des de l'activisme trans*, es lluita per desterrar la idea dels cossos equivocats i malgrat la dificultat, hi ha gent que n'acaba sentint-se orgullosa sense necessitat de modificar-lo:

“No et pensis que de tant en tant m'ha vingut al cap, “cos equivocat”, però no, jo el cos que estic ocupant és el meu... al final d'alguna manera o altre tots modifiquem... No tothom està totalment content amb el seu cos... però bueno... Costa, costa estar d'acord amb el teu cos per tot això” (Xesca).

“Genitalmente no deseo nada, está todo perfecto tal y como está. Funciona de maravilla. Lo tengo clarísimo. El tema de pectorales alguna vez lo he pensado, pero bueno, también hay unas camisetas estupendas, además es eso, lo que yo no me puedo permitir ahora mismo es el lujo de pasar al otro cuerpo, solamente al otro” (Ana/Diego Marchante, a: “Guerriller@s”).

“Hay cuerpos que resistimos y que intentamos explorar otras formas de ser en el mundo” (Miriam Solà, a: “Guerriller@s”).

“En una mani a Paris vaig conèixer un activista trans que portava una samarreta que posava “Proud of my vagina” em va causar tal “descoloro” (...) vaig pensar, “merda, és possible” (Miquel Missé, a: “Guerriller@s”).

- **Relació amb els recursos existents**

La perspectiva hegemònica i patologitzadora entén la transsexualitat com un camí preestablert, amb una sèrie d'etapes que han de complir-se

obligatòriament. És la visió que s'exerceix des de les UTIG (Unitats de Trastorn d'Identitat de Gènere), on la persona professional és l'experta i única amb poder de decisió per determinar si la persona és transsexual o no i ho fa a partir dels protocols i les escales definides des de l'àmbit psiquiàtric, amb una visió de la masculinitat/feminitat absolutament estereotipada i heteronormativa i com a requisit indispensable, no haver sigut diagnosticat de cap *altre* trastorn mental:

“És l'estereotip que imposa el Clínic: ser hetero, identificar-te molt amb ser o bé home o bé dona, identificar-te molt amb els rols que s'assignen a cada un dels dos gèneres, tenir-ho molt clar des de sempre, en cap moment dubtar o bé fluir... La seva perspectiva és que, si canvies el gènere que van assignar-te al néixer, ets una mica fracàs per la societat, però, que, si entres dins dels estereotips d'un dels dos gèneres binaris, pots arribar a “passar” com a no trans i, mira, encara pots arribar a ser socialment acceptada” (Entrevista Àlex, “Joves Trans”, publicada a *La Directa*, 26/04/2016).

“La UTIG parece que sólo considera transexual a la gente que cumple unos requisitos (...) Estoy ahora en la lista de espera, pero me dijeron que yo no cumplía los requisitos porque tenía diagnosticado trastorno de personalidad” (Martica).

“Al Clínic, si els dius que no ets ni una cosa ni l'altra, ni noi ni noia, et diuen que “puerta” (...) podíem imaginar-nos que nosaltres no sortiríem al reportatge perquè, a l'entrevistar-nos, la periodista ja ens va dir que la Godàs¹⁴ no ens considera trans” (Entrevista Noa, “Joves Trans” de Barcelona, publicada a *La Directa*, 26/04/2016).

L'existència d'aquests dispositius es considera valuosa, en tant que són necessaris per acompanyar la persona en el seu procés de trànsit, durant els processos d'hormonació, per les operacions de reassignacions de sexe, etc. La crítica que les persones trans* realitzen de les UTIG té més a veure amb la manca de poder de decisió, el paternalisme i la necessitat de patologitzar les seves vides. Hem de contextualitzar aquestes pràctiques dins del concepte

¹⁴ Psicòloga de la UTIG de l'Hospital Clínic de Barcelona

foucaultià de biopoder i biopolítica, l'objectiu dels quals passa pel control dels seus cossos i les seves vides:

“El que et diuen és que has de fer veure en tots els aspectes de la teva vida que ets del gènere que dius que et sents. Si no passes el test, no et permeten accedir a l'hormonació. Em sembla súper violent (...) El més greu de tot és que, des de fora, et diuen, decideixen, si ets trans o no. Sabré jo quina és la meva identitat de gènere!” (Noa, “Joves Trans”, publicada a *La Directa*, 26/04/2016).

“Decideixen la teva identitat de gènere segons si segueixes els rols de gènere que marca el patriarcat. Amb tot el mal que pot fer això si ets peque! No és només que t'hagin assignat un gènere quan la teva identitat és una altra, és que a sobre has de demostrar que ets del gènere que sents! És a dir, has de fer determinades coses que provocaran que rebis violències per fer-les” (Àlex, “Joves Trans”, publicada a *La Directa*, 26/04/2016).

D'altra banda, en el cas de la UTIG de Barcelona, trobem crítiques concretes cap a la psicòloga de l'equip, a la qual s'acusa de tenir un tracte fred, classista i en ocasions violent:

“És una persona molt tancada de cap. Que té molt ficat al seu cap que això és una malaltia (...) t'ho diu amb unes altres paraules molt més tècniques que sona millor, però per ella està molt clar que tu tens un problema al cervell i el que hem d'adequar el cos al cervell (...) Si ets una noia, has de voler tenir el pit gran (...) has de voler tenir el cabell llarg (...) S'ha imposat aquesta imatge de la dona” (Àngel).

“Ella no puede saber lo que sientes. Tienes que encajar en sus esquemas que tiene, muy anticuados y muy clasistas, y a parte la interpretación que haga ella del tema” (Martica).

Davant d'aquest escenari i del fet que les reassignacions de sexe només es financen públicament a les UTIG, algunes de les persones transsexuals que acudeixen realitzen un ús estratègic de la patologització per tal d'aconseguir l'objectiu desitjat:

“Jo el que li deia és que no sé si m'agrada tenir pits o no, perquè no els tinc. Llavors una vegada em cresqui sabré si el vull o no. M'és indiferent, no és una cosa que estic cercant. No és això el que vull. Jo el que vull és una altra cosa

però això és un pas que he de fer per arribar al que vull arribar (...) la vaginoplastia” (Àngel).

“Yo fui al Clínic básicamente por eso (...) porque me quiero hacer la vaginoplastia. Yo ya estaba bien por el otro sitio”¹⁵ (Martica).

En contraposició, el servei “Trànsit” de Barcelona, encapçalat per la ginecòloga Rosa Almirall, vigent des de 2012, ofereix una atenció propera, acollidora, basada en les necessitats de la persona i el que és més important, des d’una perspectiva despatologitzadora:

“Hi ha un servei, que entra per la SS.SS i es diu Trànsit (...) Aquesta gent sí que està fent una bona feina (...) molt bona (...) no passen per tants protocols absurds, sinó que és allò de dir, “bueno, tu com et sents, què vols?” i ja està, et donen la medicació i et controlen lògicament el procés, et fan un seguiment per veure que tot està anant bé (...) I per descomptat, no té res a veure amb la UTIG. Hi ha molta gent que va sortir de la UTIG i va passar a la Rosa Almirall, perquè entra més dins del que és l’actualitat, no tanta paranoia...” (Xesca).

“Con “Trànsit” muy bien. En cambio en la UTIG pues no” (Martica).

“Per no haver de passar per aquestes coses ho faig a través del servei “Trànsit”, on, a diferència del Clínic, reconeixen que només la persona pot saber qui és i què vol, independentment de si ets hetero o no i de si tens un gènere dels duals (home-dona) o no, i t’acompanyen en funció de les teves necessitats. No t’obliguen, per exemple, a passar pel servei psicològic, a diferència del Clínic. Hi accedeixes si ho decideixes, si consideres que et pot ajudar a superar certes dificultats” (Entrevista Àlex, “Joves Trans”, publicada a La Directa, 26/04/2016).

- **La importància d’associar-se**

Algunes persones troben en l’associacionisme un suport molt important per afrontar les dificultats que la societat cissexista i transfòbica imposa a les persones trans*. El procés d’investigació ens ha aportat indicis de que hi ha una necessitat latent de trobar-se amb *iguals*, amb gent que pugui acompanyar els processos (ja sigui de manera presencial o a través d’Internet) i com a

¹⁵ Es refereix al Servei Trànsit

instrument per reivindicar els propis drets. Som conscients de que aquesta visió política i amb voluntat de transformació social, que és la que ens interessa a nosaltres, no és compartida per tothom. En aquest sentit, recordem que aquest fet suposa un biaix en la investigació, ja que totes les persones entrevistades han sigut contactades a través d'una entitat.

Pertànyer a un col·lectiu pot suposar una oportunitat de conèixer altres persones que comparteixen la mateixa experiència. Saber que no es troba sola, pot fer que la persona es senti molt millor:

“Sincerament és molt necessari tenir gent que sí que t’entén a nivell personal, no que t’entén perquè t’hagin escoltat i es poden fer una idea del que els estàs dient, sinó realment veure que no ets una sola persona al món, perquè encara que hi hagi gent que et recolzi, no et fa sentir aquesta companyia que sí que et pot fer sentir aquesta persona que és com tu” (Àngel).

D'altra banda, aquestes associacions i col·lectius serveixen com un recurs d'atenció directa i informació:

“Estoy en una asociación LGTBQI que se llama “Violeta”. Yo estoy ahí porque se trabaja para las zonas rurales y tal...que allí no hay ninguna asociación, está todo en Barcelona (...) Por ejemplo, un chico que se acercó, pues le expliqué los recursos que hay para hacer el cambio de género” (Martica);

així com una plataforma per reivindicar les demandes socials, sanitàries o legals:

““Generem” va néixer com t’he dit arrel d’“En Femme” (...) “Generem” ha entrat més en una dinàmica més trans que no “EnFemme”. “EnFemme” com a club segueix sent aquell lloc protegit. Llavors la funció de “Generem” doncs és aquesta, és visibilitzar el fet trans*, no tant el transsexual absolut, sinó aquests trans* intermitjos” (Xesca).*

7. L'educació social com alternativa

7.1. Concepció binària del sexe-gènere i sistema biomèdic. Incongruències i crítiques

La transsexualitat no pot ser ésser pensada sense el discurs biomèdic, que s'ha apropiat del fenomen establint una categoria diagnòstica *trastorn de la identitat de gènere* i que ofereix *la cura* mitjançant tota una sèrie de tecnologies i intervencions rehabilitadores. És una perspectiva tan estesa, que en moltes ocasions, aquesta és l'única visió que la persona transsexual disposa per llegir-se.

Actualment, el concepte *malaltia mental* ha sigut substituït pel de *trastorn*, tot i que considerem que el discurs continua sent ambigu, i més aviat reflecteix la tensió entre allò políticament correcte i la pretensió de normalitzar uns cossos que no s'adapten a la norma. D'altra banda, és l'únic trastorn mental que es cura mitjançant intervencions quirúrgiques. “Segons la medicina, la solució al nostre problema resideix a una taula de quiròfan” (Missé, 2012:5). Tanmateix, no entenem perquè si l'error es troba a la ment, es modifica el cos. És obvi que un problema mental no es soluciona amb una modificació biològica. Per contra, si l'error està al cos, perquè ens parlen de malaltia mental?.

En segon lloc, considerem que hi ha una relació molt desigual entre *pacient* i *expert/a*. A les UTIG¹⁶ es contempla la possibilitat de que el/la pacient distorsioni la realitat degut a la seva subjectivitat. En aquest sentit, els/les pacients són sotmesos a avaluacions psiquiàtriques per descartar que no pateixen cap altre trastorn més i es considera que l'opinió de la persona professional és neutral.

Des d'aquest posicionament, considerem que les persones trans* estan sent avaluades, més que acompanyades i no es té en compte la informació que elles tenen sobre la seva pròpia transsexualitat.

Des de la nostra perspectiva, considerem que aquesta suposada neutralitat de la que gosa la persona professional no existeix, en tant que el concepte de masculinitat/feminitat que es proclama des de les UTIG correspon a un model

¹⁶ Unitats de Trastorn d'Identitat de Gènere.

absolutament heteronormatiu i sexista. Els/les psiquiatres exigeixen a les persones pacients que “*surtin al carrer vestides de dona i maquillades per anar habituant-se a rol de gènere femení*” (Missé, 2012:66). Aturem-nos un moment i reflexionem sobre la lectura extremadament sexista que dels rols de gènere suposa aquesta afirmació.

Considerar que la transsexualitat és un trastorn ens porta a pensar que el patiment és intrínsec a aquesta. Tanmateix, si pensem que aquest és fruit del rebuig i que pot ésser aquest rebuig el que porti a les persones a voler modificar els seus cossos, llavors podem intuir que en una societat menys transfòbica, les persones no sentirien (tant) la necessitat d'aquesta transformació. D'altra banda, exposen que el patiment s'acaba amb la reassignació sexual, però no sempre és així. Tampoc s'expliquen les conseqüències físiques a nivell de salut que té l'operació i l'hormonació continuada. Són tantes les expectatives que la gent no s'atreveix a pronunciar sobre els dolors postoperatoris o les conseqüències de prendre hormones. En aquest sentit, hi ha **una pressió manifesta per part dels/de les professionals perquè les persones trans* transformin els seus cossos** i desestimen de manera automàtica l'opció que la persona no es vulgui operar els genitals.

Dins de la comunitat trans* trobem diferents opinions en relació a la perspectiva biomèdica. Per una banda, trobem una opinió podríem dir més conservadora, que té por a la despatologització de la transsexualitat perquè aquesta podria suposar la pèrdua de la protecció legal. Fins i tot, estan a favor que sigui considerada una malaltia mental, perquè això permet un millor accés a fons per a la investigació científica. Així mateix, emfatitzen com element unificador, l'ús de tractaments mèdics per diferenciar-se d'altres expressions de gènere i subscriuen els paràmetres proposats per la comunitat científica (González Polledo a Coll-Plans i Missé, 2010:76).

En segon lloc, trobem veus que reclamen un llenguatge menys patologitzant però sense qüestionar l'essència de la categorització vigent.

I en tercer lloc, trobem un col·lectiu profundament crític amb la visió hegemònica que qüestiona el sistema binari de manera estructural i pren posicionament des d'una perspectiva *queer* del gènere. Argumenta que és

necessari visibilitzar altres identitats de l'espectre trans* i diferents maneres de transitar, així com noves línies polítiques que vagin més enllà del tractament mèdic o les qüestions legals.

La principal crítica que aquest grup planteja a la comunitat científica és que **no es tenen en compte les demandes del/de la pacient, no es té en compte la seva agència**. D'altra banda, reclama eines per apoderar-se i poder tenir veu pròpia:

“M'hauria agradat que en algunes de les sessions de teràpia psiquiàtrica, de grup, familiar, de parella, etc. m'haguessin ensenyat a mirar el meu cos, m'haguessin donat eines per estimar-lo i sobretot, que no l'haguessin convertit en el responsable del meu malestar ni en el motor del meu odi. El problema, en efecte, no rau realment en operar-nos, sinó en quin és l'origen del rebuig al nostre cos que ens ha portat a quiròfan i quina és la resposta que la medicina ha donat a aquest malestar” (Miquel Missé, 2012:53-54).

“En lugar de pensar que las personas trans tienen un problema, es más útil centrarse en cómo afrontar la discriminación a la que se enfrentan (...) Implica pensar en las estrategias de afrontamiento, en el impacto de la estigmatización, en promover mejores habilidades sociales, en mejorar las relaciones con amistades y familia, en cambiar la cultura institucional de las escuelas y centros de ocio, en cuestionar la segregación de espacios, etc. Así como problematizar el heterosexismo de nuestra cultura”* (Platero, 2014:116).

Des d'aquesta perspectiva, que és la que defensem, creiem que cadascú ha de poder tenir llibertat per definir-se i viure la seva transsexualitat, trans* o procés com decideixi.

7.2. Pedagogia queer

7.2.1. La pedagogia de la resistència i de la subversió

La paraula *queer* és un adjectiu anglosaxó que originalment vol dir *raret*, *estrany*, *marginal*, és un insult cap a totes aquelles pràctiques i cossos no

heteronormatius o que s'allunyen de les normes sexuals. Més que un significat concret, pretén reunir tots els senyals d'allò abjecte, marginal, dissident.

Cap a finals dels 80, en el context nord-americà, com a resposta a una tendència neoconservadora de la societat nord-americana que condemnava les pràctiques sodomites i davant de la creixent expansió de l'epidèmia de la SIDA (Planella i Pié, 2015:16) alguns microgrups es reapropien de l'insult per englobar totes aquestes pràctiques sexuals dissidents, i l'utilitzen com una reivindicació del seu ésser desviat, *“supone una ruptura (auto)crítica, desde dentro pero desde los márgenes, del movimiento de gais y lesbianas y su defensa de la normalización e integración de las minorías sexuales”* (Grupo de Trabajo Queer, 2005:30). Persones que es reapropien de la injúria per fer d'ella un espai d'acció política i de resistència a la normalització (Preciado, 2009). Parlem de persones *bolleras*, gordes, seropositives, bisexuals, putes, negres, sadomasoquistes, trans*, fetitxistes, etc. tot i tenint present que *“lo queer no supone tanto una identidad como una interrogación crítica de las identidades, que son espacios de interacciones complejas y diversas variables que incluyen la clase, el género y la práctica sexual”* (Grupo de Trabajo Queer, 2005:39).

Al 1991 Teresa de Lauretis encunya el terme *teoria queer*, tot i que al poc temps es desmarca del seu ús perquè considera que aquest ha quedat buidat de contingut. Cap a finals dels 90, la teoria *queer* passa a designar un conjunt de reflexions teòriques influenciades pel feminisme crític i la teoria postestructuralista, el psicoanàlisi de Lacan, la desconstrucció de les estructures binàries de Derrida i el qüestionament de l'essencialitat de les categories de Foucault (Coll-Planas, 2012:50).

A l'Estat espanyol trobaríem els exemples de B.Paul Preciado, Juan Vicente Aliaga o Javier Sáez i obres col·lectives com *“El eje del mal es heterosexual”* (2005). Tot i que s'estén el concepte *teoria queer*, Saéz ens adverteix que la teoria *queer* no té cap pretensió científista, ni de veritat (2004 a Coll-Planas, 2012:52) i que no és de fet una teoria pròpiament dita, tot i que sí que parteix d'alguns pressupòsits concrets: **crítica al binomi home/dona i hetero/homo, sexe com a dispositiu del gènere, resistència a la normalització, importància de la interseccionalitat, reivindicació del potencial subversiu de les sexualitats marginals o abjectes i crítica a l'essencialitat del**

gènere/sexe (Ibíd:52). Hem de ser conscient que en l'intent de definir la paraula, correm el risc d'encapsular-la i que perdi l'objectiu inicial de resistència a la normalització.

A l'Estat espanyol, la paraula *queer* s'ha estès, principalment per la dificultat de traduir-la i córrer el risc de perdre matisos al fer-ho¹⁷. Tot i així, hi ha grups *queer* de l'Estat, que han optat per reapropiar-se d'un insult més *castizo*, fent servir la paraula *transmaricabollo*¹⁸ i evitar així la sofisticació, l'elitisme i l'aura exòtica que envolta el terme anglosaxó. D'altra banda

“si tenemos en cuenta que la eficacia política del término queer proviene precisamente de ser la reapropiación de una injuria y de su uso disidente frente al lenguaje dominante habrá que aceptar que ese desplazamiento no se opera cuando la palabra queer, desprovista de memoria histórica en castellano, català o valencià, se introduce en estas lenguas” (Preciado, 2009).

La teoria *queer* força un **canvi de mirada sobre la concepció de l'ésser humà**. Permet comprendre el paper de la pedagogia en les construccions de les sexualitats normatives però anant més enllà d'aquestes (Pié, 2009:253), en tant que **pren consciència de la violència que generen les rígides i opressives normes de gènere**.

L'educació fa temps que va esdevenir un dispositiu de normalització i control polític del cossos, un biopoder encarregat de corregir aquells que es desvien de la norma establerta: l'heteronormativitat. En aquest sentit, **el punt de trobada entre la pedagogia i allò *queer* es dona en el moment en què la primera es pregunta sobre les seves pròpies possibilitats per rebutjar les premisses normalitzants que la sustenten i en relació a l'excessiva presència de la normalitat en l'acció educativa**. *“Educar queer vol dir anar més enllà de la heteronormativitat i la normalitat com a estabilitat pedagògica”* (Pié Balaguer, 2009:261). Educar *queer* vol dir educar per **desaprendre el gènere, alliberar-se de la pressió binària**.

¹⁷ Al ser un adjectiu anglosaxó, no té gènere.

¹⁸ Amb aquest terme s'autodenomina l'Assemblea Transmaricabollo de Sol de Madrid que sorgeix del 15M.

Hem de tenir en compte que per educar *queer* no podem fixar regles, no podem establir paràmetres, això seria contrari a la seva definició, perquè l'existència dels mateixos produiria exclusions per definició. De fet, per educar *queer* cal primer preguntar-se sobre el mateix concepte de *pedagogia*, cal replantejar-lo, repensar-lo, posar-lo en dubte.

La potencialitat d'introduir la visió *queer* en l'educació, **recau en la possibilitat de desnaturalitzar elements fins ara no qüestionats**, de desessencialitzar-los. Creure en la possibilitat deseducadora del subjecte, desfer el camí per albirar una educació diferent.

Una pedagogia *queer* ha de reapropiar-se dels territoris colonitzats per la normalitat, ha de desconstruir discursos, categories, produir subjectivitats o *ficcions polítiques* (Preciado, 2014). Una pedagogia *queer* ha de crear altres tipus de relacions, sobretot envers allò que és considerat diferent. Ha de ser la **pedagogia de les diferències**, no per normalitzar-les, sinó per concebre-les des d'un procés d'invenció, des d'un **emergir incansable**, des d'una **construcció i reconstrucció contínua de cossos** (Pié Balaguer, 2009:262). Una pedagogia productora d'aliances entre aquelles persones expulsades de la *normalitat* que creï recursos per apropar-se a la diferència. Flexibilitzant, creant marcs de relacions no jerarquitzants, despatologitzant malalties, ampliant els marges d'actuació i de pensament, debilitant fronteres:

“La frontera esdevé aquest espai possible i impossible alhora, horitzó utòpic de moltes pedagogies i alhora de moltes corporeïtats (...) la frontera és la que permet situar aquestes dues posicions dicotòmiques (...) fa possible aquesta desaparició, construcció, reconceptualització dels subjectes” (Planella, 2005:180).

Si la teoria *queer* neix com a resposta a un sistema que ofega, que oprimeix, que normalitza, la pedagogia *queer* ha de ser la **pedagogia de la resistència, de la subversió, de l'alliberament**, de la problematització d'allò natural, de les identitats incoherents. Una pedagogia que no pren la posició de víctima, en tant que no vol integrar-se, sinó resistir.

Una pedagogia *queer* ha de ser, per sobre de tot, la **pedagogia de la contingència** (Pié, 2011). Una pedagogia que no es pensi universal, que

parteixi de l'experiència, que s'adapti a les necessitats del moment i del lloc, però que a la vegada, rebutgi la immobilitat, el ser sempre aquí i ara, perquè **allò queer té a veure amb la possibilitat d'insistir en què un altre món és possible**. *“Lo que nos hace sentir que este mundo no es suficiente, que falta algo y que nos moviliza en la acción para conseguirlo”* (Platero, 2014: 80).

7.2.2. La transcendència del cos en la pedagogia queer

Ha sigut a través del cos que les persones queer han sigut ignorades, negades, humiliades, rebutjades. Subjectes anormalitzats, hipercorporalitzats, cossificats. Cossos abjectes, repugnants, monstruosos. En el cas concret de les persones trans*, han sigut definides a partir d'una part específica del seu cos, els genitals. S'ha anul·lat la seva personalitat, la seva espiritualitat, la seva història. En el cas de les persones intersexuals, se les ha fet cabre dins de la dicotomia home/dona a partir de la violència física, de la castració del seu cos. En el cas de les persones amb diversitat funcional, els seus cossos s'han presentat com a trencats, inservibles, inútils.

En aquest sentit, *“si el otro ha sido reducido a un cuerpo físico, debemos plantearnos una pedagogía que recupere toda su dimensión simbólica”* (Planella i Pié, 2015:31), perquè *“sin la existencia del cuerpo negado, no hay posibilidad de cuerpo aceptado y cuerpo vivido”* (Ibíd:26).

Des d'aquesta concepció, el cos esdevé un camp de batalla, un espai de resistència. Allà on s'exerceix el poder. **Si la pedagogia queer és la pedagogia de la resistència i l'alliberament, aquesta resistència comença al cos.** Cossos que necessiten ser repensats. Cossos ambigus, desconcertants.

Fins a principis del segle XXI, com a mínim a l'Estat espanyol, no comencem a trobar pedagogies que produeixin discursos al voltant dels cossos, en principi, perquè fins el moment, a la pedagogia només li ha interessat la dimensió intel·lectual (Planella, 2005:171). Únicament es donava la paraula a les ments i es potenciava el silenci dels cossos (Ibíd:173), en tant que la ment es

fonamenta en la raó, i el cos, en les emocions. Un privilegi racional que ha educat les ments a partir del control i la normalització dels cossos.

Corporeïtzar la pedagogia significa trencar amb aquesta concepció, recuperar allò sensible, allò feble, allò vulnerable. Allunyar-la de la instrumentalització, vincular-la a la particularitat. **Recuperar la vulnerabilitat** com a element intrínsec a l'ésser humà. Una vulnerabilitat que la racionalitat de la Modernitat i l'autosuficiència del neoliberalisme rebutgen. Una autosuficiència en la qual no creiem. Creiem en la interdependència, i creiem en allò que ens passa, en allò que som, en allò que ens preocupa. Fugim de les veritats absolutes, i ens acostem a una pedagogia sensible, emocional, empàtica. Però per sobre de tot, apostem per una pedagogia que estigui en permanent revisió.

Creiem en els cossos *queer* perquè es rebel·len contra aquesta normalitat, perquè manifesten una actitud crítica i perquè ens ensenyen que hem d'aprendre de la transformació dels nostres cossos i de la dels cossos dels altres. *“La carne se ha convertido aquí en naturalización de problemáticas sociales y por la misma razón puede convertirse en instrumento político de resistencia”* (Pié i Planella, 2015:12).

7.2.3. Controvèrsies entorn la pedagogia *queer*

Malgrat que la pedagogia *queer* ens resulta una proposta tremendament atractiva, en tant que irreverent, incòmoda, transgressora, contestatària, som conscients que també presenta algunes controvèrsies.

En primer lloc, la pedagogia *queer* qüestiona la mateixa idea d'educació i institució:

“La posición queer cuestiona la mayor parte de los recursos educativos y sociales que se imponen bajo esta lógica heterosexista. Así pues, ¿es posible la misma idea de institución y de educación desde los parámetros queer?” (Planella i Pié, 2012:271).

Paral·lelament, qüestiona la mateixa idea d'identitat, de subjecte polític. Des de la mirada *queer*, les identitats queden desarticulades, són canviants, són ficció i són fonamentalment, un element de control social. En un pla polític, aquesta

subversió de la identitat, aquestes no-identitats suposen un perill, en tant que en dissoldre les categories identitàries, posen en risc les lluites polítiques i socials i les pràctiques que se'n deriven (associacionisme, suport mutu, etc.). En un pla pedagògic, el mateix concepte d'educació “*es producto del control que bajo categorías fijas perpetúa situaciones de opresión*” (Pié i Planella, 2015:24): ser educat *versus* ser analfabet.

Ser transgressor/a és una actitud que atrau, tanmateix, considerem que

“lo que tiene que orientar un proyecto político son unos valores y, en cualquier caso, la transgresión es una consecuencia infeliz de la contradicción entre estos valores y una realidad social que los convierte en irrealizables. Tomar la transgresión como un estandarte me parece que tiene más que ver con una pose de vivir contracorriente que no con un proyecto político transformador” (Coll-Planas, 2012:91).

Davant d'aquest escenari, recuperem la proposta de Coll-Planas (2012) en tant que considera que el més interessant de la teoria *queer*, i que nosaltres traslладem a la proposta pedagògica, són **els debats que sorgeixen des de dins del moviment en relació als límits que han d'acotar aquesta proposta subversiva i transgressora**, en tant que entenem “*la necesidad de establecer limitaciones que hagan posible que la demanda de libertad no comporte la dominación o denigración de otros o de uno mismo*” (2012:91). D'altra banda, és necessari ser humils, reconèixer que el pes de les estructures socials recauen en la configuració del nostre propi jo i que el marge de canvi i actuació és limitat.

Tanmateix, considerem que l'exposició d'aquests elements no invalida la nostra proposta. Ja comentàvem anteriorment que una pedagogia *queer* ha de ser una pedagogia de la contingència i una pedagogia que recuperi la vulnerabilitat de l'ésser humà com a element intrínsec.

“Explicitar nuestras contradicciones, lejos de debilitarnos, contribuye a construir discursos más democráticos y más honestos: mostrando sin pudor que nuestras palabras, lejos de ser universales, son emitidas desde posiciones particulares; que, en vez de pretender ofrecer verdades absolutas, aportan

respuestas parciales, inestables, tentativas sobre cómo leer y transformar realidades que nos oprimen, que nos empobrecen, que nos ahogan” (Ibíd:99).

7.3. Com anar cap a una pedagogia TRANSformadora?

El procés de socialització s'inicia al néixer i es desplega des dels diferents agents o com Lauretis (1987 a Carrera Fernández et al., 2015:13) -basant-se en el concepte foucaultià- els va anomenar, des de les *tecnologies del sexe*, que són principalment la família, els mitjans de comunicació i l'escola (entengui's institucions educatives en general) i grups d'iguals, especialment durant l'etapa adolescent (Font 2005 a Ibíd:13). Agents de socialització del gènere que creen identitats desiguals i jerarquitzaes, identitats il·legítimes, subordinades. Discursos verços sobre qui i com son les dones i els homes de *veritat*. Llocs on desplegar tota una sèrie d'estereotips i prejudicis apresos durant el nostre procés. Conductes que consisteixen tal i com Carrera (2013:3) les anomena en *pràctiques d'alteritat* on l'*altra persona* –aquella que no s'ajusta a la norma- queda silenciada, marginada, patologitzada, degradada a una categoria no humana.

Des d'aquesta perspectiva, l'educació produeix i reproduïx la sexualitat hegemònica, heteronormativa, reproduïx l'*statu quo*, l'ordre social i manté les estructures jeràrquiques de gènere.

Considerem que és necessària una pedagogia autènticament TRANSformadora, una pedagogia *queer*, tal i com hem proposat a l'apartat anterior. Una pedagogia que aposti per un **canvi de valors**, que es situï en un lloc crític, que consideri la incomoditat quelcom positiu, que qüestioni la relació entre ensenyament i aprenentatge, que fomenti la curiositat i faciliti les habilitats pel pensament crític (Platero, 2015:77). Una pedagogia que incorpori en la seva perspectiva, la **desconstrucció del gènere**, la coeducació, l'educació no sexista i feminista, en definitiva, la perspectiva de gènere de manera transversal.

En aquest sentit, apostem perquè **l'educador/a social esdevingui un/a agent subversiu/va del gènere** (Carrera, 2013). Una persona que repensi les

classificacions i les estructuracions que fem dels subjectes. Una persona professional que **revisi les seves pròpies creences, prejudicis i estereotips**.

En aquest sentit, trobem interessant la metàfora que Alegre (2012:99) realitza entre l'educador/a i el vampir:

“El deambular del vampiro, incita a los docentes a una práctica de movilidad constante, alerta ante los intentos de naturalización del saber y las prácticas y en desplazamiento permanente con el fin de rechazar las propias comodidades mentales (...) pretende oponerse, resistirse y desplazarse del conjunto de tecnologías de producción del cuerpo que producen la ficción somato política de ser hombre o ser mujer, atendiendo a los modos en que las prácticas pedagógicas inscriben los códigos de normalización en los cuerpos”.

Queeritzar les institucions educatives vol dir **treballar des de les emocions**, des dels sentiments, per posar-los en valor. *Queeritzar* la societat per revertir l'ordre social, per desconstruir com opera el poder. Per crear-ne espais emancipats, que no reproduïxin les mateixes estructures del sistema patriarcal.

Considerem que és necessari que se'ns doti d'eines els/les educadors/es pel nostre apoderament. En aquest sentit, el primer que cal fer és **generar processos de presa de consciència per poder copsar com el gènere crea exclusió amb la seva rigidesa**. És necessari que se'ns permeti transitar cap a una pedagogia crítica, per albirar que en la diversitat, es troba la riquesa.

En el cas concret de les persones trans*, necessitem desconstruir la mateixa definició:

“Poder preguntarnos a nosotras mismas qué quiere decir eso, qué camino tenemos hecho ya para esa persona (...) Lo que encontramos con el tema trans es que en la mayoría de las vidas de las personas trans* ha habido un momento en el que han tenido que decidir, que se encuentran (...) con un tribunal que te dice si estás seguro y si quieres atravesar la puerta (...) Nosotras ponemos el foco en este comité”* (Sara, Fil a l'agulla).

Des del punt de vista de l'educació sexual han de possibilitar altres formes de vida com a ésser sexual, altres formes d'estar i de ser-hi i desterrar per sempre la idea de la perversitat:

“Doncs mira, també hi ha nenes que tenen penis i nens que tenen vulva, i això ha de començar quan treballem el cos, des de que són molt petits” (Carme, mestra de primària casada amb una persona trans)*.

7.3.1. “Fil a l’agulla”: un exemple de pedagogia TRANSformadora

No voldríem acabar sense posar un exemple del que per nosaltres és una bona iniciativa de pedagogia transformadora¹⁹.

“Fil a l’agulla” és una associació nascuda l’any 2009 a Barcelona. L’objectiu principal és generar i acompanyar processos de presa de consciència dels diferents tipus d’opressió, que contribueixin a la transformació personal i col·lectiva.

Des de l’àmbit educatiu, l’associació intervé principalment a les escoles i als instituts. A les escoles, els projectes integrals inclouen la formació de la totalitat de la comunitat educativa: alumnat, professorat i famílies, als que es dota d’eines perquè sàpiguen treballar i/o donar la benvinguda a la diversitat de formes de viure l’expressió i la identitat de gènere, les vivències al voltant del cos, l’afecte, la sexualitat, etc. A les aules es fan tallers de coeducació i es treballen els estereotips i les expressions de gènere, la prevenció de la lgbtqifòbia i la diversitat de models de família, els sentiments i les emocions. Amb les famílies es treballa a partir de dos eixos principals: jocs i joguines i amb el professorat, per aconseguir que es realitzi un procés de desconstrucció personal del gènere i d’altra banda, per poder generar en el claustre un debat envers tots aquests temes:

“Lo que hemos aprendido con nuestra experiencia, es que no sirve de nada o sirve de menos, más que de nada, dotar a los profes de recursos, si ellos mismos no han podido hacer un trabajo previo con su propia socialización, y reconocer desde el sistema binario, que es lo que no les funciona a ellos o a ellas, porque si no nos cuestionamos a nosotros mismos, esto no deja de ser

¹⁹ El seu àmbit d’actuació són les escoles i instituts –principalment– però creiem que els valors d’aquesta pedagogia són vàlids per a la resta d’institucions educatives, així com per altres agents de socialització.

una piedra en el zapato (...) Vemos que esta manera de trabajar desde la revisión de tu propia historia personal, ayuda a crear mucha sensación de comunidad dentro de los claustros”.

Actualment, als instituts no s'estan realitzant projectes integrals però sí tallers coeducatius dirigits a qüestionar el sistema binari de gènere.

De manera genèrica, l'associació aposta pel desenvolupament de l'esperit crític, el foment de la creativitat i la imaginació. Convida a escoltar, a tenir curiositat, a aprendre de l'error. Treballa des de la coeducació i la gestió de la diversitat a les aules per intentar fer de l'escola un espai segur, flexible, construint espais de llibertat, espais que permetin aflorar la diversitat, que permetin els alumnes parlar des del cor, mostrar-se tal com són:

“Lo que intentamos hacer es crear las condiciones para que la clase pueda escuchar lo que se tiene que decir, porque no es útil, a veces es peor, que una persona hable de su dolor si no hay nadie en el otro lado para que lo pueda escuchar. Hacemos un trabajo previo para que la clase esté preparada para escuchar (...) Escuchar desde el corazón quiere decir que estás preparado para tomar consciencia de cuáles son tus privilegios (...) En nuestra formación de trabajo de procesos y democracia profunda, nuestra habilidad pasa por poder hacer preguntas en las que sean bienvenidas todas las maneras (...) No juzgamos o no estamos buscando una respuesta correcta”.

La coeducació és entesa com una mirada en la qual és necessari tenir present la desigual socialització que reben nens i nenes. Una manera d'entendre l'educació que posa l'accent en la revalorització d'allò femení, de les emocions, dels sentiments i que provoca canvis en l'organització del centre, en el llenguatge, en els currículums, en les joguines, en la distribució de l'espai, en el dia a dia de la classe. És necessari visualitzar la diversitat afectivo-sexual de les aules i oferir una perspectiva que qüestionï el binarisme i el sistema sexe/gènere:

“Tenemos que dar margen a la curiosidad total, y en todo caso, el camino no es lineal y estático, sino que será una persona que podrá ir decidiendo cómo quiere que sea su género y cuál es su identidad de género”.

És necessari que les aules esdevinguin petites comunitats on poder experimentar processos de democràcia profunda, en les que la participació sigui percebuda com un element intrínsec a l'ésser humà. Totes les persones han de poder ser vistes i apreciades, des de la seva diversitat, han de poder tenir l'oportunitat de desenvolupar-se lliurement, de manera segura, expressant les seves opinions, els seus gustos sense por a ser jutjades.

8. Conclusions i consideracions finals

Tal i com anunciàvem a l'inici d'aquestes línies, l'objectiu d'aquest TFG ha sigut parlar de la qüestió trans* com una oportunitat per repensar el sistema de gènere i la sexualitat, per qüestionar unes categories essencialitzades, la desconstrucció de les quals, ha d'oferir-nos eines per iniciar un camí cap a l'alliberament sexual i de gènere. Aprofundir en la idea de que la transsexualitat o la qüestió trans* no és només un procés de trànsit, sinó *“una problematización de cómo entendemos la masculinidad y la feminidad, en esto que acordamos ser hombre y mujer”* (Platero, 2014:40). *“Una oportunidad que tenemos como sociedad para romper con el binarismo de género”* (Sara Carro, “Fil a l'agulla”), un binarisme que com demostren els exemples d'aquest treball, és només conceptual i es contradiu amb una realitat molt més diversa.

Hem començat aquest recorregut fent una breu exposició del context econòmic, polític i social actual, per demostrar la connexió entre el concepte biomèdic de la transsexualitat i el neohigienisme imperant. Aquest converteix les persones trans* en patològiques i estableix una manera *correcta* de ser transsexual, a partir d'uns criteris prefixats i recollits en els manuals internacionals de malalties mentals. Des d'aquesta perspectiva, les persones transsexuals són convertides en perfils poblacionals, són patologitzades, per tal de controlar les seves conductes, els seus cossos, les seves vides. La característica més important d'aquesta perspectiva és que **no es té en compte l'agència de la persona i que aquesta és avaluada i no pas acompanyada**. Tot i així, a l'actualitat podem trobar una presència simultània del concepte de

transsexualitat hegemònica amb elements d'uns discurs despatologitzador que comença a emergir.

D'altra banda, hem relacionat aquestes pràctiques amb el concepte foucaultian del poder, en tant que aquest és quelcom immanent a les relacions intersubjectives, quelcom que està arreu. Una força que s'exerceix positivament sobre la vida, per controlar-la, per administrar-la, per regular-la, la característica principal de la qual, no és que oprimeix, sinó que crea saber.

Des d'aquesta concepció foucaultiana del poder, hem posat al centre del debat la **necessitat de desnaturalitzar i polititzar la sexualitat i el gènere com a base del sistema heteropatriarcal actual**. En aquest sentit, hem constatat a partir de les vivències de transfòbia i els patiments, com el **gènere actua com un sistema de dominació i d'explotació**, que divideix el món en masculí/femení i permet així, la reproducció i la perpetuació de l'*statu quo* i l'ordre social establert.

Pel que respecta al procés de recerca etnogràfica, ens hem aproximat a la vida de tres persones trans*. La informació obtinguda dels relats de vida s'ha complementat amb la informació obtinguda a partir del treball de camp. La hipòtesi que s'ha pogut corroborar durant el procés, és que si bé el fet de ser trans* condiciona plenament la vida d'aquestes persones, aquesta no és l'única categoria identitària, sinó que **la identitat de gènere intersecciona amb altres formes de desigualtat i/o resistència, donant com a resultat, experiències vitals molt heterogènies**.

Des d'aquesta heterogeneïtat, hem pogut comprovar que des del col·lectiu trans* emergeixen múltiples veus. Per a algunes persones, la transsexualitat és una qüestió molt lligada a la transformació corporal, amb un inici i un final. Altres en canvi, no creuen que transitin cap a un altre gènere, sinó simplement constaten que no encaixen, que el gènere les oprimeix, les ofega. Per d'altres, ser trans* és un procés que es prolonga durant tota la vida i/o que té a veure amb un estat deambulatori en el que s'opta per qüestionar si existeix un punt de partida i un altre d'arribada. Hi ha qui a través de la seva experiència entén que totes les persones som trans* paradigmàticament, en tant que totes, per

esdevenir allò que som, realitzem un viatge a través del nostre propi gènere. Un recorregut, un aprenentatge.

Multitud d'històries, heterogènies, diverses, però amb un element comú. Són històries personals, subjectives. Són històries que necessiten ser escoltades. Són històries que pertanyen a l'educació social, en tant que aquesta és la professió que vol recuperar l'Emoció que ha deixat enrere el discurs tecnòcrata actual. Aquella que es defineix "*per reconèixer la presència dels actors, els seus recursos, les seves finalitats, la seva praxi*" (Sáez Carreras i García Molina, 2013:163).

En aquest sentit, hem reflexionat entorn la necessitat **d'oferir una alternativa, des de l'educació social a l'autoritat psiquiàtrica i psicològica, que substitueixi la patologització per l'acompanyament de les persones trans***, perquè aquestes puguin **decidir sobre el seu propi cos i la seva pròpia vida, perquè les persones sigui acompanyades, escoltades**. Mai avaluades. "*Es imperativo devolver a las personas trans* al papel de sujeto activo*" (Platero, 2014:271).

Considerem que les vides d'aquestes persones han de visibilitzar-se. Des de l'educació social se'ls hi ha de donar el reconeixement que mereixen i assumir el repte d'elaborar propostes que atenguin les seves necessitats reals. En aquest sentit, és important remarcar que no hem trobat estudis i/o exemples d'intervenció en aquest camp, més enllà d'alguna iniciativa concreta i que per tant, des de la professió, ens queda molt camí per recórrer.

És necessari el paper de l'educació social en la construcció d'una societat lliure de transfòbia, que reconegui el valor de la diversitat de gènere i sexual, que garanteixi la igualtat d'oportunitats. Tal i com es recull als Documents Professionalitzadors (ASEDES, 2007) una disciplina capaç de fomentar la sociabilitat i la promoció social de les persones. Capaç de generar contextos i accions mediadores, d'obrir nous camins per ampliar maneres de ser al món, d'existir, de viure i compartir amb els altres. Capaç de "*crear alternativas, [de] visibilizar otros cuerpos y otras identidades en las que también se pueda vivir, [de] construir un espacio habitable para todos*" (Missé, 2010:273). Una possibilitat d'antidestí.

En aquest sentit, l'educació social no pot anar de la mà del discurs patologitzador i normalitzador. No pot estar més temps reproduint l'*statu quo* que afavoreix els grups hegemònics i perpetuant les desigualtats, l'opressió i la violència. L'educació social ha de ser capaç de recolzar els subjectes en el seu recorregut cap a la llibertat, cap a l'autonomia, cap a la dignitat.

Des d'aquesta perspectiva entenc que aquesta desconstrucció social del gènere, aquest *desfer el camí*, aquest *desaprenentatge* és un desafiament pedagògic per l'educació social (Carrera, 2003:24). És necessari dotar de formació les futures persones professionals per tal que siguem capaces d'analitzar les qüestions de gènere, de realitzar una desconstrucció profunda del nostre propi gènere i de les persones que acompanyem. **L'educador/a social ha de poder esdevenir un/a agent subversiu/va del gènere** (Ibíd, 2013).

És imprescindible que s'aportin eines per revertir l'ordre social. Quan les persones no encaixen en les categories predefinides, són considerades sospitoses, sotmeses a control, a l'estigmatització i a la violència. En aquest sentit, la **qüestió trans***, com la de tantes altres persones i col·lectius, és una **lluita per la supervivència**.

Davant d'aquest escenari, volem tancar aquestes línies amb la mateixa idea amb la qual vam començar: **necessitem fer fora "lo trans de lo trans"** (Missé, 2016), necessitem expulsar el discurs trans* del col·lectiu i estendre'l a tota la societat. No tindrem un món més just, més democràtic, més col·laboratiu, basat en la cura dels altres, fins que aconseguim desmuntar tot el que constitueix els sistemes de gènere, tot el que constitueix el sistema tecnòcrata, capitalista i neoliberal actual, en el que la qüestió trans*, només representa la punta de l'iceberg.

No tindrem un món més just fins que ens polititzem. Perquè polititzar-se és abandonar l'ésser precari. Abandonar l'ésser precari és reconèixer la nostra afectació. Reconèixer que els/les altres importen. Hem de recuperar les relacions socials perquè només amb la companyia dels/de les altres podem trobar respostes a les preguntes que donen sentit a la nostra vida. En aquest sentit, considerem que és necessària una transformació social, que passi per

Juny 2016

un canvi de valors i no –únicament- de lleis. Que passi per l'establiment d'aliances de la qüestió trans* amb altres lluites socials: **La transformació social mai podrà ésser parcial**. No volem una violència més digerible, volem el final d'aquesta violència impossible (Dean Spade, 2013).

9. Referències bibliogràfiques

Alberich González, N. (2012) A propòsit de l'educació social. A: *Històries de vida i educació social*. Barcelona: Editorial UOC.

Alberich González, N. (2012). Annexos. A: *Històries de vida i educació social*. Barcelona: Editorial UOC.

Alegre, C. (2012). *Postfeminismo y Educación. La escuela ante el reto de las nuevas identidades de género*. Treball Final de Màster. Universidad Internacional de Andalucía (dir: Alcázar Cruz Rodríguez). Recuperat de:

<http://dspace.unia.es/handle/10334/2262>

Antar Martínez, F. (2011). *Tecnologías psicosociales de investigación y acción: un trayecto de crítica y transformación a partir de las identidades transgénero*. Tesis doctoral. Universitat Autònoma de Barcelona (dir: Marisela Montenegro i Lupicinio Íñiguez). Recuperat de:

<http://www.tdx.cat/handle/10803/83989>

Antar Martínez, F. (2011). El desafío *trans*. Consideraciones para un abordaje situado de las identidades de sexo/genero. *Revista Sociedad & Equidad*, nº 2. Universitat Autònoma de Barcelona. Recuperat de:

<http://www.sye.uchile.cl/index.php/RSE/article/view/14659>

ASEDES (2007). *Documents Professionalitzadors. Definició de l'Educació Social. Codi Deontològic de l'educador i l'educadora social. Catàleg de Funcions i Competències de l'educadora i l'educador social*. Barcelona: Asociación Estatal de Educación Social.

Asenjo, N., Portabales, N. i altres (2013). Transexualidad. Evaluación e Intervención Psicológica. *Clínica Contemporánea*, vol.4, nº2, 2013. Colegio Oficial de Psicólogos de Madrid. Recuperat de

<http://www.copmadrid.org/webcopm/publicaciones/clinicacontemporanea/cc2013v4n2a6.pdf>

Bermúdez, I. (2015). *Transito*. Barcelona: Edicions Bellaterra.

Bonilla, L. (2016, 26 d'abril). Miquel Missé: "La vida m'ha sigut més fàcil des que vaig decidir viure-la com un noi". *Ara.cat*. Recuperat de:

http://www.ara.cat/societat/MIQUELMISSE-sigut-facil-decidir-viure-la_0_1565843412.html

Bordón, R. i García, L. (2001). *Protocolo de Intervención Psicológica en la Transexualidad*. Comisión de Psicología Clínica y de la Salud. Colegio Oficial de Psicólogos de Las Palmas. Recuperat de:

http://pendientedemigracion.ucm.es/info/rqtr/biblioteca/Transexualidad/protocolo_de_intervencion_psicologica_transexual.pdf

Bretones Peregrina, E.; Ros Nicolau, J. (2012). A propòsit de les històries de vida. A: *Històries de vida i educació social*. Barcelona: UOC.

Butler, J (2011) *El género en disputa. El feminismo y la subversión de la identidad*. Barcelona: Editorial Paidós.

Canimas, J. (2011). Per què és important l'ètica aplicada, avui? A *Ètica aplicada a l'educació social*. Barcelona: UOC.

Carrera, M.V. (2013). Educando *queer*: el/la educador/a social como agente de subversión de género en la escuela. *Revista Iberoamericana de Educación*. Recuperat de:

http://rieoei.org/rie_contenedor.php?numero=5553&titulo=Educando%20Queer:%20el%20educador/a%20social%20como%20agente%20de%20subversi%C3%B3n%20de%20g%C3%A9nero%20en%20la%20escuela

Carrera, MV., Lameiras, M., Cid, X., Rodríguez, Y. i Alonso, P (2015). De las tecnologías del genero a las tecnologías de la subversión, un desafío pedagógico para la educación social. *RES, Revista de Educación Social*, nº, 21. Recuperat de:

<http://www.eduso.net/res/21/articulo/de-las-tecnologias-del-genero-a-las-tecnologias-de-la-subversion-un-desafio-pedagogico-para-la-educacion-social>

Cassany, D. (2009). *Esmolar l'eina. Guia de redacció per a professionals*. Barcelona: Editorial Empúries.

Coll Planas, G., Bustamante, G. i Missé, M. (2009). Transitant per les fronteres del gènere. Estratègies, trajectòries i aportacions de joves trans, lesbianes i gais. *Col·lecció Estudis*, nº 39. Secretaria de Joventut. Generalitat de Catalunya. Recuperat de:

http://www.familieslg.org/_comun/bibliografia/pdf/Transitant_per_les_fronteres_genere_estudis25_2009.pdf

Coll-Planas, G. (2012). *La carne y la metáfora. Una reflexión sobre el cuerpo en la teoría queer*. Barcelona: Egales.

Coll-Planas i M.Missé (2015). "Me gustaría ser militar". Reproducción de la masculinidad hegemónica en la patologización de la transexualidad. *Prisma social. Revista de Ciencias Sociales*, nº13, pp. 407-432. Madrid. Recuperat de: <https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/5255481.pdf>

Coll-Planas i M.Missé (2015). La identidad en disputa. Conflictos alrededor de la construcción de la transexualidad. *Papers: Revista de Sociología*, vol.100, nº 1, pp.35-52. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona. Recuperat de: <http://papers.uab.cat/article/view/v100-n1-coll-planas-misse>

Corcuera, L. (2016, 15 de febrer). Cultura trans o cómo llegué a reconocermé en ti. *Periodicodiagonal.net*. Recuperat de: <https://www.diagonalperiodico.net/cuerpo/29223-cultura-trans-o-como-llegue-reconocerme-ti.html>

Foucault, M. (2009) *Historia de la sexualidad I: la voluntad de saber*. Madrid, Siglo XXI.

Foucault, M. (2012). *Historia de la sexualidad II: el uso de los placeres*. Madrid: Siglo XXI.

Galofre, P. (2016, 21 de febrer). Resistiendo a la extinción de lo trans. *Pikara. On Line Magazine*. Recuperat de:

<http://www.pikaramagazine.com/2016/02/resistiendo-a-la-extincion-de-lo-trans/>

García, C. (2015, 25 de desembre). Un menor transexual de 17 años se suicida por acoso escolar en Barcelona. *ElMundo.es*. Recuperat de

<http://www.elmundo.es/sociedad/2015/12/25/567db298ca47413c688b466f.html>

García Molina, J., Sáez Carreras, J. Delgado, M. i Venceslao, M. (2013). *Sociología de l'exclusió*. Barcelona: UOC

Grupo de Trabajo Queer (2011). *El eje del mal es heterosexual. Figuraciones movimientos y prácticas feministas queer*. Madrid: Traficantes de sueños.

Recuperat de:

<http://www.hartza.com/ejedelmal.pdf>

Guerriller@s [documental] (2010). Pujantell, M. (dir). Barcelona: Montse Pujantell Productora (54 min). Recuperat de:

<https://www.youtube.com/watch?v=xdhhV66wZX8>

Impossibility Now [enregistrament de vídeo] (2013). Dean Spade. Dins "Gender Talents": A "Special Address". EUA. Recuperat de:

<https://www.youtube.com/watch?v=OU8D343qpdE>

JUNTA DE ANDALUCÍA (2014). *Ley Integral para la No Discriminación por Motivos de Identidad de Género y Reconocimiento de los Derechos de las Personas Transexuales de Andalucía*. Diario de Sesiones, nº 84. BOPA, nº 487, 4 de juliol del 2014. Andalusia.

Las subjetividades como ficciones políticas [enregistrament de vídeo] (2014). B. Preciado. Dins "Hay Festival". Cartagena d'Índies, Colòmbia: Canalcultura.org i Cabeza Rodante (30,53 min). Recuperat de:

https://www.youtube.com/watch?v=R4GnRZ7_w4

Mas, J. (2010). *Identidades gestionadas. Un estudio sobre la patologización y la medicalización de la transexualidad*. Treball Final de Màster. Departament d'Antropologia Social i Cultural. Universitat de Barcelona (dir: Joan Bestard).

Recuperat de:

<http://diposit.ub.edu/dspace/bitstream/2445/17986/1/Tesina%20Jordi%20Mas.pdf>

Missé, M. i Coll Planas, G. (2010). *El género desordenado. Críticas entorno a la patologización de la transexualidad*. Barcelona: Editorial Egales.

Missé, M. (2012). *Transsexualitats. Altres mirades possibles*. Barcelona: Editorial UOC.

Missé, M. i Galofre, P. (2015). *Políticas trans*. Barcelona: Editorial Egales.

Núñez, V., Tizio, H., Medel, E. i Moyano, S. (2010). *Models d'acció socioeducativa*, Barcelona: UOC.

Pastor Puyol, M (2012). *Violències, prevencions i acció socioeducativa*, Barcelona: UOC.

Pié Balaguer, A. (2009). De la teoria *queer* i les altres maneres de pensar l'educació. *Temps d'Educació*, nº 37, pp.253-270. Universitat de Barcelona.

Recuperat de:

<http://www.raco.cat/index.php/TempsEducacio/article/viewFile/186895/241881>

Pié Balaguer, A. (2011). Discapacitat, vulnerabilitat i dependència: la corporeïtzació de la pedagogia. *Pedagogia i Treball Social. Revista de Ciències Socials Aplicades*, vol.1, nº.1, pp. 9-26. Girona: Universitat de Girona.

Recuperat de:

<http://www.raco.cat/index.php/PiTS/article/view/244890>

Pié Balaguer, A. i Solé Blanch, J. (2015). *Pràcticum II. El coneixement institucional*. Barcelona: UOC.

Planella, J. (2005). El cos en els discursos pedagògics: de la presència/absència a la *queer pedagogy*. *Revista Catalana de Pedagogia*, vol. 4, pp. 169-200. Barcelona. Recuperat de:

<http://www.raco.cat/index.php/RevistaPedagogia/article/view/212361>

Planella, J. i Martínez, O. (2012). *Acció socioeducativa i diversitat funcional*, Barcelona: UOC.

Planella, J. i Pié, A. (2012). *Pedagoqueer*. Resistencias i subversiones educativas. *Educación XXI*, pp. 265-283. Madrid: UNED. Recuperat de:

<http://www.redalyc.org/articulo.oa?id=70621158013>

Planella, J. i Pié Balaguer, A. (2015). *Políticas, Prácticas y Pedagogías Trans*. Barcelona: Editorial UOC. Pedagogías Contemporáneas.

Platero, R/L. (2009). Transexualidad y agenda política: una historia de (dis)continuidades y patologización. *Revistas Científicas Complutenses*, vol. 46 núm. 1 i 2, pp.107-128. Madrid: Universidad Complutense de Madrid, Recuperat de:

<http://revistas.ucm.es/index.php/POSO/article/viewFile/POSO0909130107A/21860>

Platero, R/L. (2014). La agencia de los jóvenes trans* para enfrentarse a la transfobia. *Revista Internacional de Pensamiento Político*, vol.9, pp. 183-193. Recuperat de:

<http://pensamientopolitico.org/Descargas/RIPP09183193.pdf>

Platero, R/L. (2014). *Transexualidades. Acompañamiento, factores de salud y recursos educativos*. Barcelona: Editorial Bellaterra.

Platero R/L. (2014). Metáforas y articulaciones para una pedagogía crítica sobre la interseccionalidad. *Quaderns de Psicologia*, vol. 16, nº 11, pp.55-72. Recuperat de:

<http://www.quadernsdepsicologia.cat/article/view/v16-n1-platero>

Juny 2016

Preciado, P. (2009). Historia de una palabra: *queer*. A: *Parole de queer*.

Recuperat de:

<http://paroledequeer.blogspot.com.es/p/beatriz-preciado.html>

Presentació del llibre *Políticas trans* [enregistrament d'àudio] (2016). Missé, M., Galofre, P., Biosca, M. i Navarro, V. "Ca Revolta", València (1h 55 min).

Recuperat de:

https://www.ivoox.com/presentacion-del-libro-politicas-trans-valencia-audios-mp3_rf_11209015_1.html

Rigol, M. (2016, 26 d'abril). Les opcions davant les realitats trans són trencar esquemes o trencar persones. *Directa.cat*. Recuperat de:

<https://directa.cat/opcions-davant-realitat-trans-son-trencar-esquemes-trencar-persones>

Rodríguez Alemán (2002). Análisis antropológico de la transexualidad, entre la realidad cultural y la resistencia social. *Anuario de Filosofía, Psicología y Sociología*, nº 4-5, pp. 239-248. Universidad Las Palmas de Gran Canaria.

Recuperat de:

http://repositorio.ulpgc.es/bitstream/10553/3583/1/0237190_02001_0014.pdf

Sánchez Aroca, I (2015, 16 de juliol). Viruta FM: "Desde que me identifican como un hombre noto que tengo más privilegios". *Diagonalperiodico.net*.

Recuperat de:

<https://www.diagonalperiodico.net/culturas/27356-trans-musica-viruta-genero.html>

Sancho, J. (2016). *Com escriure i presentar el millor treball acadèmic. Guia pràctica per a estudiants i professors*. Vic: Eumo Editorial.

Test de la Vida Real [documental] (2009). P. Marano, F. (dir). Barcelona: SF Produccions (50,02 min). Recuperat de:

https://www.youtube.com/watch?v=yrgRZ0R_-3U

Trànsit. Menors transsexuals [reportatge] (2016). Oliver R, i Montserrat, Ll. (dir). *Trenta Minuts*. Barcelona: Televisió de Catalunya (42,05 min.). Recuperat de: <http://www.ccma.cat/tv3/alcanta/30-minuts/transit-menors-transsexuals/video/5594046/>

10. Webgrafia

[Associació Catalana per a la Integració d'Homosexuals, Bisexuals i Transsexuals Immigrants](#) [data consulta: maig 2016]

[Asociación de Transexuales de Andalucía](#) [data consulta: maig 2016]

[Associació Generem](#) [data consulta: maig 2016]

[Casal Lambda](#) [data consulta: maig 2016]

[Crysallis. Asociación de Familias Menores Transexuales](#) [data consulta: maig 2016]

[Cultura Trans](#) [data consulta: maig 2016]

[Dosmanzanas.com](#) [data consulta: maig 2016]

[EnFemme](#) [data consulta: maig 2016]

[Espai Obert Trans/Intersex](#) [data consulta: maig 2016]

[Facebook](#) [data consulta: maig 2016]

[Hartza](#) [data consulta: maig 2016]

[Plataforma per a un nou model de salut trans*](#) [data consulta: maig 2016]

[Transexualidad FTM](#) [data consulta: maig 2016]

[Trans familia. Espacio de familias de personas trans](#) [data consulta: maig 2016]

11. Annexos I: Transcripcions de les entrevistes a persones trans*

ENTREVISTA N° 1

Nom: Xesca

Gènere: agènere, es declara "ésser humà"

Edat: 58

Professió: empresari*

Interessos: mecànica, disseny, arreglar coses, trens en miniatura

Dia Entrevista: 22/03/2016

Lloc: un bar, Barcelona ciutat

Durada: 100 min. aprox.

Faig la introducció tal i com estava prevista. Començo a gravar

XESCA: Sí, jajaja, a veure.... Presentació: Em dic Francesc, això per començar, eeeh...diguem-ne que en el món trans* em coneixen com a Xesca, però també com una curiositat, la deixo aquí, però que forma part de mi, és que no m'identifico curiosament, no m'identifico amb el nom femení del tot. És una cosa meva.. Vull dir, així com en general, en el món trans*, sigui en masculí o en femení, cadascú agafa el nom que *d'allò*, jo el tinc pot ser una miqueta perquè, *bueno*, perquè vaig entrar allà a "EnFemme" i com veia que el costum era posar-se el nom, em vaig posar el nom i tal...De fet jo sempre dic, jo tinc vuit noms...Vaig néixer Francisco, a casa em deien Paco o Paquito, a la feina em deien Siscu o Quico, Francesc en català, Cesc ara a la feina i Xesca... Tinc molts noms.

Vaig néixer a Barcelona, farà ara 58 anys i una miqueta la història, podríem dir, la meva història del món trans* és que d'alguna manera, jo, a partir d'una certa edat, diria que a l'adolescència, no ho tinc gaire clar, però *bueno*, jo recordo que m'agradava, quan em quedava sol a casa, m'agradava agafar-li a la meva mare el pinta ungles, em pintava els llavis, l'agafava les sabates... però, diguem-ne que d'alguna manera ho feia però ho deixava de fer, perquè en els anys 60 com que era.. no sé com dir-ho, era un pecat, *bueno*, era una cosa que no em tocava...No he tingut mai una necessitat imperiosa de demostrar aquest

gust, per dir-ho d'alguna manera, però sí que s'anava repetint amb el temps, poc, però anava apareixent de tant en tant...I en aquest sentit, no em considero una persona que hagi patit salvatjament el fet de la repressió. Després, amb el temps, si que et dones compte que alguna cosa hi ha hagut...una reflexió personal, al cap i a la fi, per les pors que tenim i d'alguna manera, segur que m'ha afectat durant tota la vida, però, davant d'aquestes situacions la idea era que "no em toca fer-ho", "no haig de fer-ho", "deixa de fer-ho", "oblida-ho"... Se suposa que queda arraconat en algun racó del cap i al temps, per motius "X", torna a sortir, i així fins que va arribar un dia, que ja, pot ser si que ho feia amb més assiduitat –ara fa molt d'això, estem parlant de fa nou o deu anys- i em vaig plantejar "ja començo a ser gran, començo a veure la vida d'una altra manera, a veure si això.." Però és que amb el tema del transvestisme, *cross-dressing*.. hi ha una part que fins i tot a nivell mèdic es considera fetitxista, o sigui, obtenir plaer sexual a través d'objectes, en aquest cas, la roba femenina. I clar, no dic que no ho hagués fet en algun moment, que m'hagi pogut servir com a motiu d'excitació sexual, però davant d'això, pensava "a veure si només és això o hi ha alguna cosa més" perquè jo notava que no era només això i ja vaig començar a comprar-me calces i coses així, no? Alguna roba i tal, per veure si realment... experimentar per veure si realment.. si era fetitxisme o si era alguna cosa més o simplement un gust...I bé, vaig començar així, d'amagat, perquè clar... casat, ara farà 33 anys... Amagat lògicament, ella no ho sabia, però *bueno*, vaig començar i vaig veure que no era un fet fetitxista, sinó que em mirava al mirall i m'hi trobava bé.. "que bé que estàs", vale..."m'agrado així" i va arribar un dia, fa 8 anys, que li vaig dir a la dona.. ja estic veient que sóc així, i no és un tema sexual, sinó que és un tema de que simplement m'agrada això. A vegades dir-ho així queda lleig, però bé, m'hi trobo bé o em sento bé d'aquesta manera. Li vaig comentar a la dona i a partir d'aquí vam passar 5 anys de *dragon-kan* emocional...Ara "ves-te'n", ara "no passa res", puja-baixa, puja-baixa emocional...fins que al final, d'alguna manera, ella amb molt treball personal –no a través de psicòlegs ni psiquiatres, sinó a través d'eines de desenvolupament personal- ha anat entenent que les persones som com som independentment de la roba, etc... però el que passa, és que –i això pot ser t'ho hauria d'explicar ella- és que el primer plantejament, quan ho he dit a la família, que pràcticament tota ho sap i els amics també, curiosament una de les

primeres preguntes va ser si era homosexual, i segona, si volia operar-me, si volia fer-me la reassignació. En aquell moment ho tenia clar, ara ho tinc molt més clar: NO. Jo sóc jo, tinc el cos que tinc, i com a tal, ja m'està bé...Jo el que vull és sentir-me bé amb mi, i *bueno*, posar-me la roba que em vingui de gust en el moment que em vingui de gust...I si vull posar-me arracades, doncs em poso arracades, i si vull portar una polsera, doncs la porto. Poder anar com jo em vegi bé i ja està. Doncs això al cap dels anys ha anat millorant molt. De fet el documental que està fent l'Alba d'"EnFemme" som unes dels protagonistes perquè ha agafat 3 o 4 casos i uns som nosaltres, perquè malgrat tot això, doncs hem anat continuant i hem arribat fins aquí, perquè la Carme, d'alguna manera ha arribat a aquesta comprensió, no? Som persones. "Aunque la mona se vista de seda, mona se queda".. i simplement, la persona és la persona, porti el que porti. Perquè clar, altra de les confusions que els hi arriba a una dona de dona trans* és "llavors.. si tu ets una dona, jo que sóc?" "lesbiana?". Ja hi som. Hi ha molta confusió amb l'orientació sexual, amb el gènere, el sexe...Hi ha molta molta confusió amb tot això. Aquesta és la primera cosa que li arriba al cap a la gent davant d'una situació així. Però, a veure, "per posar-me faldilla m'han d'agradar les dones?" I de cara a les dones, "tu ets una dona, jo que sóc?" Entenem sempre la part de l'orientació sexual...Curiosament perdem de vista el que és la persona i anem a parar al que és el sexe pròpiament. Bé, doncs d'això fa vuit anys, hem anat evolucionant, i ara estem en aquest punt, accepta totalment que jo vaig com vulgui i ja està. Bàsicament, aquesta és la meva línia...

SARA: Llavors diguéssim, que fins fa aquests 8-10 anys, abans, per exemple a la infància...

XESCA: No, ja et dic, va ser més o menys cap a l'adolescència. Jo a la infància no recordo res d'això. Cap estereotip de jugar amb nines... A mi m'agradava la mecànica, i em segueix agradant. Moltes vegades caiem en els estereotips i és una altra pregunta que a vegades m'han fet: "A tu t'agradaven les nines?" i jo a vegades dic: " I a tu t'agradaven les pomes?" El que passa és que és clar, aquest fet que és visual, que trenca totalment una estructura artificial, social, aquí no hi ha res natural. La natura és la natura però el fet que et posis una roba o una altra és una qüestió social, no és natural. Ningú diu que l'home hagi

de portar pantalons o una faldilla... A nivell natural, eh! A nivell de la natura... I és això no? que quan vaig arribar a entendre això, també va ser un alliberament. "Aniré com jo vulgui i arribaré no sé a on". "Arribaré" en quin sentit? Doncs a nivell d'operació ja t'ho he dit abans, *lo* que tinc ho tinc, ja m'ho passo bé amb *allò*, jajajaj, no ho penso tocar i a partir d'aquí no? Clar, evolució parlem de com et mostres... Jo en principi el tema de l'hormonació no, res... no perquè... a vegades m'ho han plantejat no? "Si tinguessis ara 20 anys?" Jo que sé, no ho sé...pot ser sí que em decidiria a hormonar-me, fins a on podria arribar no? Però en aquest moment, ja coneixent-me.. De totes maneres és que l'hormonació t'obliga a estar tota la vida prenent pastilles. Realment t'estàs fotent alguna cosa que el teu cos no fabrica. Que diuen els metges que no passa res, però... I a més, és una constància que jo no tinc, sincerament. Si algun dia m'obliguen a prendre'm una pastilla diària per un tema de salut, m'hauré d'esforçar molt per no despistar-me eh! Perquè ara per ara, prendre un medicament, qualsevol, amb continuïtat... és que no! Per tant, l'hormonació... ara ja no.

SARA: I quina opinió tens de les UTIG?

XESCA: Clar jo no he tingut cap relació directa, no.. però per la gent d'"En Femme" que ha passat per la UTIG... doncs *a parir*, sincerament *a parir*. Perquè et fan fer totes aquelles històries de que has de passar per l'hormonació, has de passar dos anys *vivint* de dona..

SARA: Ja, i què vol dir això no?

XESCA: És d'aquelles coses que dius "què m'estàs dient" no? Què t'has de posar cada dia de faldilla? I passar un test també, com es diu? El Test de la Vida...?

SARA: De la Vida Real, no?

XESCA: Sí, i a vegades he llegit algunes preguntes que apareixen...

SARA: Si t'agraden els cotxes de Formula 1...

XESCA: Si t'agraden les nines...Mare meva...

SARA: És surrealista.

XESCA: Si, avui dia és molt surrealista.

SARA: Les “dones” que se hem nascut com a “dones”, moltes tampoc passaríem aquest test...

XESCA: No, bé, no...Segur que no. Hi hauríeu moltes que no el passaríeu, lògicament. No està adaptat a la realitat. Per això no sé si coneixes que hi ha un servei, que entra per la SS.SS i es diu “Trànsit”.

SARA: Sí, t’ho volia preguntar...

XESCA: Aquesta gent sí que està fent una bona feina, perquè diguem-ne que estan recolzades per una psicòloga i d’alguna manera elles, diguem que estan ajudant a la gent, no passen per tants protocols absurds, sinó que és allò de dir, “*bueno*, tu com et sents, què vols?” i ja està, et donen la medicació i et controlen lògicament el procés, et fan un seguiment per veure que tot està anant bé, no ja només la medicació, sinó com a persona. I per descomptat, no té res a veure amb la UTIG. Estan fent una feina molt important, molt bona. Hi ha molta gent que va sortir de la UTIG i va passar a la Rosa Almirall, perquè entra més dins del que és l’actualitat, no tanta paranoia..

El gènere, no? Algú ha marcat que el gènere *tal*, no és natural, és una cosa social. No és el mateix el gènere aquí a la nostra societat que en una tribu amazònica. Hi ha coses diferents. Tot això és un muntatge que ens obliga d’alguna manera, *bueno*, ens obliga.. ens fa por. El sistema no obliga, i això és una cosa que m’ha costat entendre. El sistema és el que és. Som nosaltres qui no prenem la decisió perquè ens fa molta por que ens apartin, que ens facin fora de la feina i al final, és real que la decisió és nostra. Només nosaltres decidim, però realment l’entorn ens ha ficat aquesta por d’una manera molt bèstia i no podem expressar-nos de la manera que ens doni la gana. I amb això ja entraríem una miqueta en quins són els límits. On comença i on acaba tot aquest tema trans* no? Jo també ho dic. El trans* per mi és un concepte molt genèric, perquè trans* podria ser des de la persona que simplement es posa unes calces perquè li agrada la textura, és igual, diga-li com vulguis...fins la persona que arriba realment a la reassignació. Posa-li pel mig qualsevol cosa, més evolució, menys evolució, hormonació o no... això ja són diferents visibilitzacions personals o de l’entorn, i entremig diguem que podríem estar els que ens considerem ni una cosa ni l’altre. Clar, a mi a vegades m’han preguntat

no? “Tu ets una dona?”. “No, però tampoc sóc un home. Jo simplement sóc una persona”. Per mi, intento cada cop més simplificar molt la vida. El que passa és que la veiem molt complicada però a vegades és més simple del que realment és, i jo, diguem que em declaro persona, ésser humà, i ja està. Tinc sentiments, tinc gustos, tinc emocions, com qualsevol altre persona. Els demostraré d’una manera o una altre i ja està. Però sense entrar en aquesta categorització perquè per mi això d’home o dona és un muntatge. Sí que hi ha sexe biològic, penis-vulva, vale, això hi és, no es pot discutir. I els intersexuals que no sé si has sentit a parlar... Vull dir que també hi ha una línia, no sé si és molt ampla, hi ha uns punts entremig. Això és *lo* físic, a partir d’aquí ja és totalment social.

[pausa]

Llavors en aquesta línia, doncs vale, el sexe és el que és, diguem-ne la construcció genital és la que és, però a partir d’aquí tot *lo* altre és un muntatge, vull dir, algú ha començat a posar condicions: si tens penis has de ser tal, penis = blau, pilota, cotxes camions...I la vulva = rosa, nines, cuinetes,... *bueno*, i jo d’alguna manera, no dic que estigui en contra, però no vull entrar aquí...

SARA: El que passa és que clar, la societat no és *queer*, és binària, llavors, m’agradaria saber quina estratègia *pràctica*, podríem dir, fas servir a la teva vida quotidiana per no haver d’estar explicant contínuament, cada acte...

XESCA: No, en principi, hi ha una cosa que de moment la por m’està podent. Pot ser no em mostro com m’agradaria mostrar-me més vegades, no? Hi ha *vàries* coses però que al final representa que jo *em tallo*. Ho reconec. Per exemple, a la cervesera obro divendres a la tarda. Clar, perquè no puc anar un dia amb faldilla o amb un vestit o *algu?* *bueno*, per la por. Perquè a part de la meva és la por que transmeten els altres “I si entren *uns no sé què* i et fan mal?” Ostres, *vale*. Mica en mica, a veure, cada cop jo vaig sortint amb roba més, més *femenina*, diguem-ho així, no? No he pres una decisió de dir: fins aquí, i d’aquí aquí, sinó que vaig evolucionant... Jo m’ho agafo, diguem-ne, amb una certa tranquil·litat. En aquest sentit, com dic, tinc molta roba i l’aniré gastant però quan me l’hagi de comprar ja me la compraré com a mi em doni la gana... De fet la gent més propera ja ho sap amb *lo* qual serà cosa meva que

vagi mostrant-me com vulgui. Si algú pregunta, li contestaré, però no penso donar cap explicació a ningú que no m'ho demani. Això també ho tinc clar. O algú molt directe, en algun cas per algun motiu que li pugui jo explicar, però no penso anar donant explicacions. Si algú vol saber alguna cosa, que m'ho preguntis. I sinó, que facin les seves cabòries que els humans som així, "si t'agrada donar-li voltes, dóna-li voltes, i si no vols preguntar no preguntis, i imagina't el que vulguis", perquè al cap i a la fi... Com no podem controlar el que pensen els demés, no faré res per canviar això...Jo aniré fent *lo meu* i els altres que pensin...

SARA: Explica'm com vius aquestes primeres "sortides de l'armari" amb la teva parella o amb les persones més properes...

XESCA: Bé, jo molt bé...Ja et dic si no ho faig més és per por, per la por aquesta irracional que tenim tots de que et puguin passar coses i tal, però be, vull dir, és allò de que em vesteixo, em miro al mirall i penso "estàs bé", no dic "estàs guapo o estàs guapa", intento parlar moltes vegades –no sé si ho notaràs- el més neutre possible, el gènere no vull ni expressar-ho...Si puc parlar de mi en neutre, parlo de mi en neutre. Per això quan em miro al mirall dic "estàs bé".. I bé, sortir al carrer, doncs surto al carrer, i així com en un començament, fa un temps, no sé, dos o tres anys, sortia en algun moment, i això és una cosa que crec que és comú en molts o moltes de nosaltres, mires la gent, perquè vas amb por i vas pensant que et miren i ara estic en aquella situació de que em miren però jo no miro, cap allà [fa un gest d'anar recte] i és cap allà [fa el gest de no mirar ningú]. Si que en algun moment mires algú, perquè tenim la vista molt ampla els humans i et dones compte que hi ha alguns moviments... què pensin el que vulguin, que m'és igual. Hi ha una cosa que tenim bastant clara, no? Que o ho fem o això no s'estendrà mai, vull dir...Algú ho ha de començar a fer, només explicant-ho, no, no, és que s'ha de fer.

Per això es va crear l'associació "Generem", a on vas escriure, que va sortir d'"EnFemme". Una miqueta amb aquesta idea de procurar que la gent pogués expressar-se com volgués i fer-ho visible, començar a fer-ho visible per qui vulgui clar.... Com t'he dit abans, hi ha sòcies d'"EnFemme" que no surten al carrer, van allà, estan allà, es passen allà el temps que sigui, es vesteixen, tan

tranquil·les, parlant,... Hi ha altres que ja comencen, que de tant en tant fan alguna *sortideta* més aviat a la nit, per *lo* de sempre, no? per la por a l'entorn... i hi ha d'altres, que *bueno*, jo no he estat mai sòcia d'"EnFemme", però *bueno*, des de que ho vaig descobrir a través d'Internet –un mitjà que avui dia ajuda molt a molta gent en aquest sentit- doncs jo vaig començar portant-me la bosseta, vestint-me en allà, *pim-pim*, estant dos, tres o quatre hores i després cap a casa i ja està. Però ja havem gent que ja comencem a sortir... Algunes persones ja han passat a la transsexualitat *absoluta*, s'han operat o s'han hormonat.. Altres, a través de "Trànsit" han aconseguit els papers necessaris per considerar-se dones, però sense operacions amb hormonació, altres han aconseguit els papers –pocs- sense hormonació. La cosa comença a ser ampla ja, no? No és allò de dir o passes de ser un home a una dona, hi ha punts pel mig. I després, hi ha d'altres com jo, que ni hormonació, ni papers ni res. Jo sóc jo, i a mi el que posi al DNI en principi me la *repampimfla*. No tinc cap necessitat de fer-ho, de que la gent em reconegui *com...* però hi ha moments incòmodes, això sí, certament incòmodes pel tema social, no? Per exemple, a un restaurant o a un bar, *bueno*, vale, ara tal com vaig, que bé, puc portar la roba que porto però, bé... és igual... Pensen "aquest senyor va molt *raro*" per dir-ho d'alguna forma, "va vestit *raro*", no?. A l'hora d'anar al lavabo, a quin lavabo vaig? És el punt, jo crec que és el més crític que hi ha, i és curiós perquè es va repetint amb les diferents persones que parlem. Perquè clar, si ja vas amb un vestit, mitges,... ja vas d'una altra manera, no? I penses, "*ostia*, ara on vaig?" jajaja... Però *bueno*, són d'aquelles coses que... experiències...

SARA: A tu en principi no t'incomoda que t'identifiquin amb el teu nom que et van assignar al néixer?

XESCA: Ni amb l'altre, m'és igual...M'és totalment indiferent, ni que em diguin senyor ni que em diguin senyora, que em diguin com vulguin, és el que dic, no? al cap i a la fi és la percepció de l'altre. Jo no tinc perquè sentir-me malament perquè aquella persona està actuant segons els seus criteris i si diu "tingui senyor"... *pues bueno, pues vale...*No estem parlant d'una relació continuada. No m'he de prendre jo una cosa malament quan realment marxaré d'aquí i a aquella persona igual ja no la torno a veure i tampoc li donaré voltes si m'ho ha fet amb mala llet o no... ara hi ha gent que s'ofèn...

SARA: Clar, és el que t'anava a dir, pot ser aquesta actitud no és tan habitual, no? dins de la comunitat trans*, si és que existeix una comunitat...

XESCA: Bé, existeix, però molt molt fraccionada...No habitualment les que se senten dones volen que les reconeguïn com a dones...

SARA: I els nois trans*, no? volen que els reconeguïn com a homes...

XESCA: Sí, volen ser tractats com nois...Lo habitual és això... Excepte aquests casos com el meu i poden haver altres...

SARA: Et defineixes ?

XESCA: M'és igual. Com jo. Jo sóc jo.

SARA: Bé, no tens la necessitat de definir-te no? És bo..

XESCA: Bé, cadascú té el seu punt i el meu punt és aquest. No definir-me. Estic en contra de les etiquetes, perquè qualsevol etiqueta de *per se* ja és ... ara no em surt la paraula...

SARA: Estigmatitzadora o...

XESCA: No, no. Genera una diferència. Qualsevol etiqueta és diferenciadora de *per se*. Si tu a algú li poses una etiqueta ja l'estàs separant, ja l'estàs diferenciant...A veure, no estic d'acord amb les etiquetes humanes, que una tassa es digui tassa i un plat es digui plat *me la repamplina* ... i és important que hi hagi... a nivell de coses... però jo el que no considero correcte és que hi hagi etiquetes a nivell de persones. Som persones i ja està. D'acord que hi ha que tenen la pell més fosca que d'altres, *bueno, vale*, i? Per mi la base és la persona no tot *lo* altre, per això per mi les etiquetes a nivell de persona les trobo molt... perquè qualsevol etiqueta l'únic que fa és provocar cada cop més diferències i en el món trans* ídem de ídem... per mi la paraula... sí que realment tots som diferents, però per mi això significa una diversitat, la diferència al cap i a la fi, és una diversitat, per això, les etiquetes i jo no som molt compatibles. La gent diu "*bueno, vale*, però és que has de diferenciar". *Bueno*, i jo dic, diferencia la tassa però a mi no em diferenciïs de ningú... i jo estic en aquest punt, no? i clar... això et pots trobar... amb qui parlis, doncs, lògicament cadascú té la seva experiència...però en general, no? doncs el que

hem dit, les noies trans* volen ser tractades com a dones i els nois trans* com a homes... *A mí me da lo mismo...*

SARA: Vale, eh... parla'm de "Generem" una mica...

XESCA: A veure... "Generem" va néixer com t'he dit arrel d'"EnFemme", va néixer en part per una qüestió... com dir-ho... tècnica. "EnFemme" és un club, però que no té forma legal, llavors el local on està el club està a nom d'una persona, d'una de les sòcies. I una miqueta "Generem" va néixer en aquest sentit. Primera, tal i com he dit, per visibilitzar el fet trans*, tot, sigui el que sigui, no ja transsexual, no, no, sinó tot aquest món... o sigui és una miqueta que cadascú vagi com vulgui, però també per altra banda va néixer amb la idea de descarregar aquesta persona de les obligacions que representa tenir un local, el lloguer, no sé què... Que fos l'associació la que portés el tema legal, diguem-ho així. *Bueno*, així va néixer, el que passa és que dins del món del *cross-dresser* o transvestisme hi ha poca implicació, perquè com és lògic si vols estar amagat el que no faràs... Diguem-ne que "Generem" ha entrat més en una dinàmica més trans* que no "EnFemme". "EnFemme" com a club segueix sent aquell lloc protegit, perquè això sí, el que volem és que d'alguna manera "EnFemme" sigui un lloc on la gent pugui anar amb tranquil·litat, amb total... *Bueno*, que pugui estar tranquil·la, amb seguretat, amb total intimitat... Si tu et vols vestir, vesteix-te com et surti dels nassos. En aquest sentit, tota la gent que anem anant, no es creen obligacions de com has d'anar, o sigui, hi ha moltes vegades que algú que sigui sòcia o no sòcia però pot no vestir-se, doncs està allà xerrant i ja està... va vestit com pel carrer, no? I una altre doncs igual arriba i simplement es posa una perruca i ja està tan contenta, o sigui es respecta totalment com es vulgui anar, això sí que... És aquest punt d'intimitat i de lloc protegit per poder-te amagar adequadament.

Llavors clar, a nivell de "Generem" no hi ha... com la gent d'"EnFemme" no vol sortir doncs, diguem que el control doncs tira més cap a la zona trans* que s'expressa més, que ja és més lluitadora. Llavors la funció de "Generem" doncs és aquesta, és visibilitzar el fet trans*, no tant el transsexual absolut, sinó aquests trans intermitjos. Aquesta és una mica la idea. Participant ja en temes més trans*, més tirant cap al trans trans, però *bueno*... I es van fent trobades, es van fent coses... per anar visibilitzant tot això..

SARA: Suposo que deu ser important no a nivell de suport mutu, donar-se recolzament...

XESCA: Sí, però de tota manera encara no ha agafat prou força. Bé, jo és que estic bastant desconnectat, perquè *bueno*, com dir-ho, si fan alguna activitat sí que vaig, però *bueno*, és que tampoc hi ha tanta cosa... No hi ha tanta gent.. Però *bueno*, es va veient...va actuant en diferents àmbits i tenen converses amb l'Ajuntament, o sigui, que s'estan movent bastant.

SARA: *Vale*, i a veure.. dins d'"EnFemme" entenc que hi ha gent que es defineix com a trans*, gent que no...

XESCA: Podríem dir que "EnFemme" són els *cross-dressers*, jo crec que "EnFemme" és més això, el que passa és que com et deia abans, hi havem gent que fem un procés, i alguns *salten* i altres segueixen. Hi ha gent que tenim una certa evolució i hi ha gent que es queda en aquest punt. Però "EnFemme" com a tal és la idea de *cross-dresser*. L'únic que va venint gent, això, que va cap al món trans*. Si vas allà per descobrir-te, per poder gaudir d'allò que tu creus que ets i arriba un moment que ja passes a un següent estat que és "jo vull sortir així al carrer" ja no té sentit. Té sentit això, els dijous o el primer divendres de cada mes que hi ha un sopar. I la veritat és que ens ajuntem de vint a trenta persones i no tots som *cross*, hi ha molts trans* també, al sopar sí... Et convido un dia si vols venir, és de 21h a 24h habitualment, i és un sopar, *bueno*, simplement, per estar allà, xerrar...és un sopar compartit, portes *algu*, menges del que hi ha, parles i ja està...Allà sí que pots trobar molta gent i de molts tipus, perquè allà sí que vénen els que ja han fet el salt. Habitualment "trans trans" amb operació no n'hi ha, habitualment som els d'última generació que li dic jo, que som els que hem arribat de 4 o 5 anys cap aquí, que *bueno*, van fent una evolució també cadascú personal, actualment no hi ha ningú que s'hagi operat, però *bueno*, han passat a ser noies per dir-ho d'alguna manera, al DNI amb el nom femení i tota la història. I aquests dies vénen (o no).

SARA: Però... a veure... jo des de la ignorància...

XESCA: Sí si, tu pregunta.

SARA: Suposo que hi ha persones *cross-dresser* que no tenen conflicte amb el gènere, simplement els hi agrada expressar-se d'una determinada manera però no va més enllà... perquè com em parles d'una evolució...

XESCA: Sí, hi ha gent que fa una evolució i gent que no, i pot ser o per pors o simplement perquè ja els hi està bé. Perquè van allà, s'expressen... Sí, això alguna vegada algú ho ha dit "no no, a mi ja m'està bé això, jo vinc aquí, m'expresso una estona, estic de conya, torno a casa meva i torno a la vida...*bueno*, és igual, "normal" és que tampoc m'agrada, és la mateixa persona, l'únic que mostra una altra part. A vegades diuen "una doble vida", "no perdona, no és una doble vida", és la teva vida però a vegades et mostres d'una manera i a vegades d'una altra. No m'agrada entrar en aquest "doble vida" perquè pot semblar que estàs malament del cap. "No, no, perdona, jo estic perfecte". El que passa és que quan estic amb la família o amb els amics, a mi ja m'està bé estar així, i quan estic amb un altre entorn, doncs estic de conya així.

Hi ha una noia, que habitualment està els dijous, i es diu Paula, i això ho té clar. Quan es vesteix es vesteix i sinó, doncs està allà de noi i també està bé. Tot això és molt variable, parlaràs amb vint i trobaràs vint definicions... Però sí que hi són, sí que hi són, aquesta gent que simplement no tenen aquest *conflicte*, diguem-ho així, i si el tenen, doncs, és molt suau. És més l'expressió com a tal, però clar, com jo no estic d'acord amb el gènere, dir l'*expressió de gènere* tampoc, no? perquè si no estàs d'acord amb el gènere, perquè t'has d'expressar com l'altre? Quina bestiesa. És simplement expressar-te.

SARA: És que suposo que el problema és trobar els referents, no? els models que tenim, no? no ens ajuden a sortir d'aquest binarisme...

XESCA: No ajuden *lo* més mínim. Al revés, ens matxaquem nosaltres amb aquests models perquè considerem que sortir d'això pot ser, és igual, posa-li el qualificatiu que vulguis, abans era un *pecat*, ara, *bueno*... és la por, sigui com sigui, és por a mostrar-te

SARA: Perquè tu aquesta desconstrucció del gènere la fas paral·lela a "sortir de l'armari" o com li vulguis dir... O és prèvia?

XESCA: No, en el meu cas ha estat una cosa que jo he anat aprenent tot a l'hora, és allò d'expressar-me i adonar-me que tot això, per mi, és una mentida. És un muntatge. Vivim en una pel·lícula que ens porta per un guió, i per mi és simplement això, algú diu que l'hem de seguir. Doncs en el meu cas ha estat conjunt, una cosa ha portat l'altre. Pot ser hi ha altres persones que segur es poden replantejar el gènere i després actuen, altres actuen i després s'ho replantegen.

SARA: *Vale*, bé. Parla'm una mica més de tu, dels teus interessos, les coses que t'agrada fer... Bé, ja sé que tens un negoci de cervesa artesana...

XESCA: No tinc, la veritat és que no tinc això de dir, no sé... A veure, durant anys m'han agradat els trens en miniatura, i em segueix agradant. És una cosa que en fi... Tinc trens petits en miniatura, tinc vies i tal.. *Bueno*, és una afició per llunyana, *bueno*, m'agrada, si rebo informació me la miro, però *bueno*, sense dedicar-me... Clar és que aficions no tinc cap però hi ha moltes coses que m'agraden, però sense especificar. Quan m'ho trobo, quan m'agrada, m'agrada. No tinc una afició de dir... Així com la gent que diu "esport, me'n vaig a córrer". No, l'esport i jo per exemple... (rialles) com que no... No sé em pot agradar la bicicleta com a passeig, moure'm en bicicleta...

JO: I la informàtica, no? que abans m'has dit que havies començat el Grau per la UOC...

XESCA: *Bueno*, perquè treballava d'informàtic, em dedicava a muntar ordinadors.. és un tema que també m'agrada... és que m'agrada la mecànica, llavors la informàtica ni que sigui a nivell de programes, també forma part d'aquesta idea mecànica, no? Diguem-ne que d'alguna manera, si em trobo davant d'una situació, m'encanta resoldre-la, per dir-ho d'alguna manera. Si tenia un problema amb l'ordinador, m'encantava posar-me i buscar la solució, trobar l'origen del problema. Una miqueta com la mecànica, no? No m'agrada la mecànica avorrida d'anar posant cargols en una cadena de producció, això no és mecànica. M'agraden més aviat aquest tipus de situacions, no? de dir, *ostia*, això falla, a veure com ho puc solucionar. Una miqueta en aquest sentit. O en disseny, que no m'he dedicat mai, però *bueno*, m'agrada també dissenyar. Tota la instal·lació de l'obrador la vaig dissenyar jo. M'agrada

dissenyar però no en dibuix, en plànols... a vegades sí, a vegades se m'acut una màquina, "podria fer una màquina per fer *no sé què*". Coses d'aquestes... Però així, de coses més específiques *i tal*, no tinc cap cosa... és que hi ha tantes, que no puc posar per sobre... Bé, sobretot, aquesta part, la mecànica. I també vaig arribar a estudiar reparació de cotxes un curs, però em va avorrir molt, perquè era tot mecànica i al final ho vaig deixar... Bé, reparar coses. Si hauria de dir alguna, diria aquesta, ara que m'has fet pensar, és la que més d'allò, solucionar problemes, bé, coses... perquèamentals aquí ja no entro, això pels psicòlegs (rialles)

JO: Bé, i ara estàs amb la cervesa no?

XESCA: Sí, ara estic amb això de la cervesa, i ja està bé no? (rialles)

JO: Sí sí, i tant!

XESCA: La vida, com deia algú, és un continu...

JO: Bé, i parla'm de la teva família... Tens dos fills, no?

XESC: Dos filles. Sí, 28 i 25 farà ara. Una està a Alemanya, està vivint allà, estudia i treballa, i l'altra està aquí, a Barcelona. Viu amb nosaltres, Bueno, viu a cavall entre nosaltres i la casa del seu *nòviu*, viu davant nostre precisament, no al barri, no, just davant.. i l'altre doncs allà, a Alemanya estudiant les seves històries... I la meva dona, la Carme, és mestre d'escola i també té molt interès de que tot aquest tema pugui arribar a les escoles, és molt conscient de que tot això ha de començar des de la base. Li interessa molt el tema i li agradaria d'alguna manera col·laborar amb algú o jo que sé...fer alguna cosa...

JO: Bé, i ha canviat la relació amb les teves filles?

XESCA: Mira al principi va ser curiós perquè quan jo li vaig dir a la meva dona, al mes de juliol, és curiós, no? perquè allò que diuen de quin és el millor moment per fer les coses... *bueno*, no qualificaré si quan ho vaig fer era o no era el millor moment, ja és igual, però fèiem 25 anys de casats i ens anàvem a EEUU de viatge. I uns dies abans va i li explico el tema. *Toma!* (Rialles)

JO: *Ahí lo dejo* (rialles)

XESCA: Sí, perquè això va ser a juliol, però ja des del febrer, això que et comentava abans, que ja vaig començar a vestir-me i lògicament vaig pensar, a

veure... Jo sempre he considerat que ella era una persona oberta, i ho és, bastant, i per això vaig dir “mira, és igual, pam!”, i li vaig dir... *Bueno*, lògicament, un desastre. *Bueno*, “que si me’n vaig jo, que si te’n vas tu”.. t’ho pots imaginar qualsevol resposta pot ser vàlida en aquest moment. Llavors la filla petita estava de colònies a fora i la gran sí que estava aquí, i aquell dia va arribar a casa, ens veu en aquella situació i va preguntar “què passa?” i la Carme li va dir “és que el teu pare m’ha dit això”.

JO: Per què tu com ho vas plantejar?

XESCA: Simplement que m’agrada vestir-me amb roba de dona. No entro en si sóc o deixo de ser, simplement m’encanta això, m’hi sento bé i ja està... I a partir d’aquí ve tota la confusió, “si ets una dona”, “si no ets una dona”, “si tu ets una dona, jo sóc lesbiana”, “jo no vull ser lesbiana”, “si t’agraden els homes”... Fins i tot, la meva sogra em va dir si m’agradaven els nens i vaig dir, “home no els he menjat mai”, les confusions mentals són bestials.. Bé, i li vaig dir així, no? i quan va arribar la meva filla, la Carme li va dir “és que el teu pare diu que li agrada vestir-se de dona” i la meva filla li va dir “Ah! només això?” Ja, d’entrada la reacció va ser “ah, jo pensava que seria *algu* pitjor”...clar, això ja va ser...

JO: Va ajudar a relativitzar-ho, no?

XESCA: Sí, va ajudar i al final també va dir, “aneu-se’n de vacances”, la Carme dient “jo no vaig amb tu, *no sé què*, no fem el viatge”, però clar, com li expliquem a la gent que no fem el viatge, després d’haver-ho estat preparant 4 mesos. Total, que al final vam fer el viatge i bé, perfecte, fins que vam tornar, i llavors, com t’he dit abans, va començar la successió durant 5, 4 anys de *dragon kan* emocional, amunt i avall, d’ella sobretot, situacions d’aquelles crítiques, altres no tan crítiques, però més temps avall que no... i *bueno*, així, anar evolucionant. Però va ser això, a partir d’aquí el que t’he dit, no? treball personal, aprendre a fer meditació, tot aquest tema de creixement personal i altres històries. Llavors la gran, l’Alba, aquests dies estava amb nosaltres, però al poc se’n va anar a viure amb unes amigues, i al cap d’un parell d’anys de no viure amb nosaltres se’n va anar a Alemanya, per tant, ella no ha viscut a casa cap procés. Va viure el començament, una mica però ja no va viure més... La

petita quan va tornar de colònies, li vam explicar, li vam dir “mira, estem en aquest punt” i també va tenir una reacció com dient “I?”

JO: Bueno, molt bé...

XESCA: Sí, en aquest sentit sí. I ella sí que anat vivint.. Bueno, jo no vaig per casa amb faldilla, vaig per casa, a veure...

JO: Còmode...

XESCA: Sí, i ja està. Sense entrar en si em poso flors, vaig amb el que tinc, samarretes.. i ja està, és el que et deia abans, tinc roba i l'he de gastar. Però, *bueno*, sí que ha anat veient que si hem anat a “EnFemme”, a algun sopar, o a alguna activitat, llavors sí m'he vestit i tal, doncs ja surto amb la roba posada, no amb el paquetet i fins i tot, doncs, d'alguna manera la meva filla deia “papa, on vas amb això?, canvia't no sé què, això no queda bé..” una miqueta, en *plan* ajudant. I ara pot ser és una mica més complex, perquè com té el *nòviu*, i nosaltres ja ho hem dit a tot arreu, i jo començo a sortir més amb la roba que surto... i clar, els pares d'ell encara no ho saben. Ell sí que ho sap. Però els pares els tenim davant, ens podem trobar al *súper*, ens podem trobar a la porta, clar, aquesta situació per ella suposo que ha de ser més fotuda. Li hem de preguntar obertament –perquè no ho hem fet- però possiblement ja tingui una situació més d'*allò*, no? com dir-li? Bé, en realitat és simple, es vesteix i ja està. Però bé bé, amb les meves filles...

JO: O sigui, que en principi, la teva relació amb la teva parella, sí que ha canviat perquè he tingut aquests... però *bueno*, ara podríem dir que ja...

XESCA: Podríem dir que estem en un punt relativament estable a aquest nivell. Després, com les parelles.. hi ha moltes històries a la vida, però a aquest nivell diguem-ne que ella ho ha acceptat, està molt bé, ella va fer un canvi molt important el dia que va anar a “EnFemme”. Ella ho diu sempre, li va fer un clic el cervell, i va dir, “*bueno*, és gent”. Clar, a vegades, depèn com la gent es pensa que allò és un puticlub. “Òstia, i que aneu a fer allà?” *Coño*, parlar. No anem a fer res. Anem a *estar*. No anem a fer res especial. I no sé ella quina idea tenia, perquè jo ja li havia explicat, però *bueno*... i a partir d'aquí va començar una miqueta progressiu, un canvi cap a bé. I *bueno*, fins el moment.

JO: La teva sogra dius que s'ho va prendre malament...

XESCA: Els meus pares, no hi ha manera. Els meus pares fa poc els hi vaig dir “jo m’estic vestint de dona i surto al carrer, o sigui que en qualsevol moment algú, ja no dic que ens trobarem perquè ells surten poc, ja són molt grans, però algú pot dir... A mi em van dir “aquí no vinguis vestit així”. Aquesta va ser la seva resposta. Els hi vam dir, tant a uns com als altres fa uns tres anys o quatre anys, però no s’ha parlat pràcticament mai més, sobretot a casa dels meus pares silenci absolut, no han preguntat... i la resposta final és “aquí no vinguis així, no et volem veure...” *Bueno*, vale, “doncs no em veureu”, perquè clar, si no tinc més roba, ja no vindré perquè al final... *Bueno*...això no els hi he dit encara, però pot passar. Per la part dels sogres, no, en principi bé, però el que passa que les primeres preguntes eren d’aquest tipus, no? si era gai, no sé *què*, no sé *quantos*, si m’agradaven els nens (rialles) A veure... Però bé, bé, curiosament la meva sogra és la que més m’ha preguntat en aquest temps, últimament, de tant en tant va fent una falca, “i això? I allò?” és la que més s’interessa... Bé, simplement és aquest concepte de “si tu estàs bé”. Lògicament li ha de costar d’entendre però *bueno*... diu l’única cosa *que d’allò* és “que no et facin mal”, de que pel carrer no em donin una pallissa...

JO: Això ho vius...

XESCA: Jo no, són ells, jo ara ja et dic no vaig a la feina més arreglat o arreglada perquè *bueno*... no per la por aquesta de... perquè no la tinc, és més per la por de l’entorn, per la meva por a què l’entorn no s’ho prengui bé, siguem conscients, però jo personalment no tinc cap *d’allò* en aquest sentit, la por és que és una cosa que d’alguna manera m’he donat compte és que si vas amb el cap ben alt..., vas mirant endavant, curiosament, a veure sí que notes que et miren, perquè a veure...no deixa de xocar, a més amb una alçada com la meva, si fos més baixet, doncs vale, però 1,76 d’alçada, i si em poso taló, que jo no porto aquells talons de pam, però *bueno*, és igual, amb una mica de taló i tal... sobresurto molt, no? i se’m veu. Que ja et dic, que vas pel carrer i molta gent no mira, però que algú que pel que sigui mira. Però, per mi, un cop superat això, ja m’és igual. Vaig pel carrer, no hi ha més.

JO: Però més enllà d’aquestes mirades, t’has trobat algun cas *clar* de transfòbia?

XESCA: No. No perquè tampoc he anat jo sol. Llavors no sé si quan no vas en companyia possiblement... i depèn per on vagis, sigui més adient que et trobis alguna situació incomoda, no? però com sempre vaig acompanyat.. No, la veritat és que no hem trobat cap situació. Jo penso que no ha de ser tan fàcil tampoc, si vas, diguem-ne, amb un cert orgull, *orgull trans* per dir-ho d'alguna manera, diguem-ne que l'altre ho nota. No és el mateix que anar amb por, que ja vas així (fa el gest d'encongir-se), t'encongeixes. És anar com vas en qualsevol moment, sense aquesta por, no?

JO: Bé, pot ser ara ens faltaria aquella part que té més relació amb l'educació... Tu que els hi diries a pares, mares, que tenen fills que s'estiguin identificant com a trans*, i després, segurament la teva dona tindrà moltes idees de..

XESCA: Moltes, en té moltes. Si vols parlar amb ella...

JO: Sí, jo estaria interessada en conèixer la seva opinió. Perquè, per exemple, què es pot fer a les escoles, als instituts... Però clar, m'interessa també la teva opinió.

XESCA: Clar, com plantejges això.. pels pares és bàsicament "deixeu-lo ser". Jo penso que és una cosa, que mica en mica van sortint programes on surten pares que són conscients, i és allò no? deixeu-los ser. "Què li agrada?" A veure, primera. El que té *entre les cames* no ha de condicionar la vida d'una persona. Però és fotut, perquè realment ens condicionen molt, molt, perquè clar, per exemple, una criatura nascuda femella, vaig a dir-ho així, perquè home-dona ja és un concepte, ja és definitori i és classificatori, una criatura femella a partir d'una certa edat per la qüestió hormonal li començaran a créixer els pits, ja entrem a la part física. Clar, els nens, ara parlant socialment, no tenen pits. Jo penso que la part més dura de tot això, la que s'hauria de treballar pot ser més, a tots els nivells, és precisament la part física. Perquè no poden haver nens amb pits i vulva? És de gènere, li encanta la pilota, li encanta muntar i desmuntar coses... és igual, qualsevol cosa que li puguem assignar al rol de gènere masculí. Clar, primera cosa. Si tenen un mascle i li encanta vestir-se de princesa... I el que s'ha de treballar molt és això del cos, de que aquesta persona, a veure si aconseguíssim d'alguna manera que les persones estiguéssim d'acord amb el nostre cos independentment del gènere. Què passa

que una nena no pot tenir penis? No, en aquesta societat no. És una de les coses en les que nosaltres caiem és en els estereotips. I el mateix a l'altre banda, clar. Penso que aquestes són les coses més importants. Primer, sobretot el reconeixement, diguem-ho així, i el respecte a aquesta diversitat, que si a la criatura li encanta això, doncs que ho desenvolupi, què més dóna... Que li encanta la roba de nena, doncs posa-li. Que es vol dir Maria, doncs que es digui Maria. Que no passem per la histèria aquesta de "no no, tu et dius... Pau". Si es considera així, i està feliç i està contenta, que es digui Maria, és igual. Això seria el primer treball, que des de petits no marquessim les condicions, deixa que es desenvolupin lliurement. Com amb les joguines, posa-li de tot i el que triï serà el que li agradi. Que no li agraden les nines i és una persona que ha nascut femella, pues *bueno*, doncs posa-li una pilota...però que es vagi desenvolupant, clar, el problema crític és l'adolescència. S'ha de treballar molt des de baix perquè arribat aquest punt, es poguessin superar certes coses, que crec que és la part més complicada. Però d'entrada els pares és "deixeu-los que s'expressin". Però clar, és l'evolució posterior, que ara en aquest moment, és la més difícil.

JO: D'altra banda, també, pel que estic veient i llegint, hi ha pares que –amb tota la bona intenció del món- si els seus fills s'identifiquen com a trans*, doncs d'acord amb la visió mèdica, això no?.. no pot ser un nen i tenir vulva, no pot ser una nena i tenir penis, si per un adult ja és una cosa molt abstracta...

XESCA: No per ells si els acostuma des de petits a normalitzar qualsevol cosa, el gènere no ha de ser.. *Bueno*, bé, socialment porten al cap tot aquest sistema, és la part més dura, no vius aïllat, tu has fet tot el possible perquè el teu fill segueixi una d'allò però segueix tenint entrades de tot el seu voltant. Si tu tens un nen amb vulva i el portes amb un *cole*, avui en dia està tot barrejat, de nens i nenes, de nens que juguen a *no sé que*, i de les nenes que van a jugar a *no sé quantos*.. tot això hi és, i ho viuen igualment.

JO: Bé, no jo anava més pel fet de que ara hi ha com, que en part és molt positiu, no? però la predisposició a hormonar des de molt petits..

XESCA: Sí, a partir d'una certa edat que els hi tallen tot el tema de l'hormonació perquè sobretot a nivell de trans* masculins, evitar que els hi

creixin els pits, perquè al final, o segueixes d'aquesta manera, amb bloquejadors o igual quan sigui gran, igual se'ls treu. O sigui si no estan en aquest punt mig que accepten el seu cos, al final s'acabaran operant com molts. Em sembla que el Bart es va operar, per exemple. I si és nen nascut amb penis i li encanta totes les coses assignades a l'altre sexe, doncs igual arriba un dia que li encantaria tenir pits... I, *pam pam!* A menjar-se pastilles. O igual que hi ha bloquejadors d'estrògens, també hi ha bloquejadors de testosterona, no? no sé com funciona la veritat. Dependre tota la vida d'una pastilla, clar, és la part més difícil. Dependre tota la vida d'una cosa química per aparentar *algu* que t'està marcant l'entorn...

JO: Bé, és totalment comprensible perquè al final a totes les persones ens marca l'entorn, però clar.. jo ho veig com tu...

XESCA: No, no... que costa molt, això està clar, jo que haig de dir... A mi la Carme m'ho va preguntar, "tu t'hormonaries?" Ara la veritat és que no, però no m'importaria fer-me una operació de pits, mira és una d'aquelles coses que visualment a mi, m'agradaria veure'm, amb una miqueta de pit, que tinc una miqueta, perquè no sóc una persona plana, tinc una miqueta de pit.. misèria, però *bueno*, ho aprofito i em veig així.. però una miqueta més, sí que m'agradaria.. he de dir que sí. És per una qüestió d'imatge social? Aquí ja no sé que dir-te, la veritat és que hi ha moments que penso que hi ha alguna cosa més, que no és només social, perquè jo no ho faig perquè em mirin, ni perquè em vegin, ni per mostrar-me "com", jo ha faig per mi, bé.. per mi, perquè m'agrada... Una de les coses que m'agrada dir és que jo vull "passar desapercbut", però per la majoria de trans el "passar desapercbut" vol dir pel trans* masculí passar com a noi i per la trans* femenina, és passar com a noia i que no se li noti absolutament res...

JO: El *passing*, no?

XESCA: El *passing*, sí. Però per mi, el concepte "passar desapercbut" és "jo vull anar com vulgui" i ja està, i la gent que miri, que pensi el que vulgui però que se m'accepti com sóc. Vaig en aquest concepte... Que la persona arribi a integrar o acceptar aquest fet i a partir d'aquí, que cadascú vagi com li doni la gana...

JO: Clar, i desterrar la idea del “cos equivoccat” ,no? Que suposo que deu fer molt mal també...

XESCA: És clar, això també... No et pensis que de tant en tant m’ha vingut al cap, “cos equivoccat”, però no, jo el cos que estic ocupant és el meu.. Què em puc veure d’una altra manera? *Bueno*, si arribat el dia, prenc la decisió...

JO: *Bueno*, i el que diem, tots modifiquem el nostre cos...

XESCA: Sí, al final d’alguna manera o altre tots modifiquem.. No tothom està totalment content amb el seu cos.. Per què a mi, la Carme o la meva filla m’han dit, “quines comes, ja m’agradaria” i jo els hi dic “mira, doncs a mi m’agradarien més com les teves” (rialles) Sempre hi ha *algu* que no acabes de... No sé perquè, però *bueno*... Costa, costa estar d’acord amb el teu cos per tot això.

JO: La pressió social.

XESCA: Sí, i per pressió nostra. Perquè nosaltres hauríem de ser capaços d’escollir...

JO: Sí, tu creus?

XESCA: Sí sí, és un treball personal molt dur...

JO: Però clar, costa precisament per això, no? pel fet aquest, perquè al final vivim en societat, volem ser acceptats..

XESCA: Sí però ara acabes de dir la paraula. És la por a no ser acceptats. No és perquè hi hagi una pressió, és perquè nosaltres assumim de que si no faig el que l’entorn em diu, no serem acceptats. És la nostra por, no és l’entorn...

JO: Pot ser subestimem l’entorn, no?

XESCS: Sobreestimem, els que ens subestimem som nosaltres...

JO: Em refereixo que pot ser la gent és més oberta del que ens pensem...

XESCA: Això ja pots comptar que sí, això segur..Però la por és nostra, d’acord que hi ha coses externes, segueix sent la nostra por. Si jo decideixo no anar amb faldilles a la feina, és perquè tinc por a que al meu voltant algú no s’ho prengui bé, però arribarà el dia que diré, *me la repampinfla*. Vaig com em dóna la gana, i que em vegi qui vulgui.

JO: Pot ser, depèn de quins entorns el risc serà real... Això ho comenteu a “EnFemme”? Per exemple, hi haurà feines que depèn com vagis et poder fer fora o depèn a quines famílies, es pot crear un daltabaix... No ho sé...

XESCA: Sí sí, ja pots comptar que és així. Hi ha hagut gent que ha tingut un daltabaix molt bèstia, una de les ex-sòcies d’“EnFemme” que ara és *dona*, diguem-ho així, va trencar amb tota la família. Una persona d’un estatus social superior a la mitjana, amb un estil de vida molt alt. Doncs va tallar, va dir “jo soc dona” i a més gran, seixanta i *picu* d’anys... “Jo he passat seixanta i *picu* d’anys sense saber què em passava, tenint aquesta sensació de...” El que et deia jo abans, cada persona tenim un nivell determinat de sensació, la mateixa sensació però més multiplicada o menys, però tots hem tingut aquesta sensació més sovint o menys... però el que deia ella, no? “jo m’he passat la vida amb uns gustos, amb unes coses, i vivint una situació on no em sentia bé, i ara que he descobert això... I va dir “jo sóc una dona, he nascut amb el cos que he nascut”... Ara amb l’edat que té doncs *bueno*, ja no es planteja operar-se, igual fa uns anys sí -això t’ho hauria de dir ella-, però *bueno*, que és igual, que va arribar a “EnFemme”, va descobrir això, va passar tot el procés i ara és Carol. I ha trencat amb la seva vida i amb tota la família. Ni la dona, ni els fills, ni familiars, ni res.

JO: Clar, això és dur...

XESCA: *Bueno*...

JO: Però clar, pot ser és més dura l’altre situació....

XESCA: Clar, què és més dur? El que et queda de vida i més quan ja ho tens clar. És molt dur, eh!

JO: Sí sí...

XESCA: Quan ja ho saps? Quan has vist, que *bueno*, que no és cap defecte, que hi ha més gent com tu, que no és pecat,... tots aquests conceptes externs que ens venen... “Què faig? Segueixo vivint la vida de luxe?”, diguem-ho així, “i aguantant-me? O amagant-ho? És igual...” Per això és que la decisió final és nostre. Sigui com sigui la decisió és nostre, la por aquella, no? de dir, si faig això, em faran fora de la feina, o en el meu cas, “ja no em compraran més

cervesa”, podem posar moltes excuses al mateix fet: la por. Al cap i a la fi, és una por que ens limita. El concepte que li posem a la por és igual.

JO: Bé, en el teu cas, tu ho vius més com un procés, no?

XESCA: Sí, jo penso que sí. A més, jo sempre he estat una persona bastant... m'agrada això i ho faig, *bueno*, perdó, no tant “ho faig” sinó, com dir-ho? Ara no em surt la paraula, *Bueno*, m'agrada això, m'ho compro.

JO: Impulsiu?

XESCA: Impulsiu però més a nivell de comprar, no a nivell de “ho faig”...En el nivell de “ho faig” sempre he tingut pors *per un tubo*, jo de pors...Ara que ho estic veient amb el temps i havent superat una sèrie de coses, pors les que vulguis. Home, clar, a veure, la societat diu una sèrie de coses i nosaltres ens ho creiem o no. Si t'ho creus, tens pors, moltes. Si no t'ho creus, fas el que creus i davant d'una situació, doncs ja trobaràs una sortida, és igual. És una de les coses que he anat aprenent, vull dir. Les situacions són situacions, i davant d'una situació, ja trobaràs la sortida. No et preocupis abans d'una situació perquè pot ser que no es doni mai, i t'estàs amargant la vida perquè tens por. Com diuen: hi ha una cosa pitjor que fer una cosa i que et surti malament, no haver-la fet, no haver-ho intentat. Costa eh, d'entendre.. No ja només d'entendre-ho sinó d'executar-ho...

JO: Sí, tots tenim les nostres pors...I una altra cosa també que et volia comentar és, si has tingut algun referent a nivell teòric, o alguna persona que has conegut que t'hagi pogut fer com una mica de mirall...

XESCA: Referent cap en principi. El que m'ha fet entrar dins, d'alguna manera, ha sigut gràcies a Internet, que és... últimament tothom que està arribant a “EnFemme”, la gran majoria és a través d'Internet. Perquè clar, com tothom ho fèiem d'amagat a casa no ens coneixem... i en canvi, a través d'Internet, Facebook i *companyia* s'ha anat movent tot això... Jo vaig entrar a aquest món amb Internet. Clar, referència directa, no. Simplement tens aquestes coses, trobes un lloc on hi ha gent com tu, vas a veure què passa i veus que no passa res, com qualsevol altre, un local que hi ha gent com tu i no hi ha més paranoia. Sí que tot el tema d'estar en un gènere intermig o més tirant cap a *queer* sí que és a través de lectures, a partir de la preocupació de començar a llegir, a

veure... a part d'això, està molt bé *lo* del club, aquí em puc expressar com a mi m'agrada, però *bueno*, comences a llegir coses, i a partir d'aquí, els llibres m'han fet veure tot aquest tema del gènere, replantejar-me tot això... Però referent personal, cap.

JO: *Vale*, perquè quan temps m'has dit que passa des de que tu ho fas més a nivell íntim, d'amagat i tal fins...

XESCA: Això sí que va ser una cosa ràpida. *Bueno*, amagat ho feia, ho anava fent, i l'última època diguem-ne, que, amb continuïtat, des de febrer al juliol, quan ja em forço una miqueta per dir "a veure que coi em passa", si sóc jo o és diguem-ne un vici... Això sí que va ser ràpid, però *bueno*, clar, però després d'haver-te plantejat totes aquelles situacions anteriors en les quals havia viscut i que em trobava bé, *bueno*, l'agafava, tems previ, jo el que feia era, *bueno*, la meva dona és més petita i tal, però curiosament de talla coincidim, i quan ella deixava roba per rentar, jo me la posava, a veure com em veia i tal.. Això ho vaig estar fent durant un temps abans de prendre la decisió de portar-ho... Aquest previ no sé que dir-te, amb més continuïtat pot ser un o dos anys però ni molt menys cada dia, i sempre amb aquell d'allò, que no vingui ningú, que no piqui la meva filla, que no piqui la meva dona, tancant la porta, una manera de viure...

JO: Estressant?

XESCA: Sí, bastant estressant, però *bueno*, poc temps. La decisió final, mesos, però abans un any o dos, que m'anava provant coses de la Carme i tal...

JO: I ara ja fa 8 anys no? m'has dit..

XESCA: Si, que li vaig dir, al juliol farà 8 anys... Però al febrer va fer 8 anys que vaig prendre la decisió de posar-me roba més en *serio*, d'això fa 8 anys...

JO: I en el grup d'amics, què tal?

XESCA: Depèn. Els antics, de fa uns anys...*bueno*, em falta dir-li a un sobretot, i hi ha uns altres que els he dit, són pocs, però en principi bé, "fes el que vulguis". Hi ha altres que no, que ja no érem tan amics, feia temps que no ens veiem i tal, i *bueno*...al final aquests s'han desconnectat del tot, però *bueno*, ara

una miqueta la gent més propera ja ho saben, i bé, i els amics més amics bé, no ens veiem gaire però bé. *Bueno*, hi ha uns amics que són molt amics que viuen fora, ens veiem molt de tant en tant, però ells ho saben i ja està. Els d'aquí de Barcelona, ja ho saben. I ara, doncs el nostre entorn ja és més del grup trans*, com ara ja entrem més en un entorn més així, no? com et deia, busquem això, no? la visibilitat de sortir, de normalitzar, de que la gent vegi que hi ha més coses a la vida que no *lo* estàndard. Però en general, bé.

JO: Molt bé, doncs, en principi, crec que ja estaríem... No sé si tu vols dir alguna cosa més...

XESCA: Home, jo crec que pràcticament ho he dit tot...

JO: Bé, si, jo m'havia apuntat una altra pregunta, sobre el futur... quines expectatives tens pel futur...

XESCA: Una cosa que m'ha ensenyat el treball personal és que no haig de tenir expectatives, no, perquè al final moltes vegades no es compleixen. Igual que les pors, tens moltes pors a coses que realment no hi són, doncs amb les expectatives pot passar igual, tens moltes expectatives de coses i al final no es compleixen. Total per passar-t'ho malament ja un temps abans de que pugui passar. És allò de "viu al dia", *disfruta* del que tens en el moment, i demà ja veurem. Sí que hi ha alguns plans, alguna idea, però no com a expectativa... mira, jo que sé, ja m'arribarà tu. I amb aquest tema, doncs igual, jo vull anar fent l'evolució fins al punt de que, *bueno*, vestir-me com en surti dels *güeps*.. que jo em senti bé, que no és una expectativa sinó que és una cosa més de... el que et deia, tinc roba doncs quan es vagi gastant, ja veurem...

JO: I altres aspectes que no siguin estrictament la roba, estètics però pot ser en un punt intermig...

XESCA: No, no tinc, perquè no...no em faig cap idea, cap plantejament, anar fent...anar evolucionant, a on arribaré? No ho sé, això ja li vaig dir a la Carme fa anys, no ho sé, ara mateix no entro en aquest fet que et deia, no? d'immediatesa, "no, no, jo vull ser una dona", no, jo com ja se m'ha anat tot aquest concepte fora doncs... Simplement és com aquesta paraula, no? *expressió de gènere* que tampoc estic d'acord perquè no estic d'acord amb el

gènere, jo vull expressar el que vull, no estic expressant cap gènere, vull ser a-
gènere.

JO: I per exemple, si d'aquí uns anys tens néts, creus que l'educació que els hi donaries seria diferent a la de les teves filles en aquest aspecte?

XESCA: A veure, a les filles sempre les hem educat bàsicament en el respecte i en l'acceptar a tothom, no perquè ara jo hagi estat així no se'm canvien les idees, no, una mica la idea del respecte i la diversitat l'han vist des de petites en aquest sentit... El que passa és que si la societat segueix igual, cosa que serà, si algun dia les meves filles tenen criatures, veuran el seu avi, *l'avi*, vestit d'una manera, però ja el veuran d'una manera, però ja el veuran des de petits i ja està... Per ells allò, diguem-ne, dins de l'entorn, serà normal, altre cosa és que després amb el temps, des de fora els hi diguin "eh".. *Bueno*, això ja .. espero que vagi modificant-se amb els anys... però conceptualment per mi, és això. Com dic, a vegades la vida és més simple del que ens volen fer veure i *bueno*, això si, espero que les escoles comencin a treballar adequadament tot això, ja toca, ja toca..

JO: Jo crec que sí, poc a poc es van produint canvis...

XESCA: Sí, com a mínim en aquest sentit comença a haver voluntat, vull dir que d'alguna manera hi ha gent interessada, la Carme per exemple és una persona que ho vol, voldria fer-ho... vaig a trucar la Carme, perquè com està de vacances, i li agrada sortir a caminar... Tu a quina hora has de tornar?

JO: No tinc hora.

XESCA: OK, pares la gravadora?

JO: Sí, sí, i tant...

ENTREVISTA N° 2:

Nom: Àngel

Gènere: *demi-dona*

Edat: 20 anys

Professió: estudiant d'Estudis Literaris

Interessos: japonès, teatre, literatura

Dia Entrevista: 07/04/2016

Lloc: un bar, Barcelona ciutat

Durada: 120 min. aprox.

SARA: Molt bé, com recordes la teva vida a l'escola?

ÀNGEL: Doncs a l'escola...mmm....per *lo* general, sempre estava jugant amb noies, perquè havia molt poques a la meua classe, érem uns 20 o així, i només hi havia 6 noies, i els nois tots jugaven al futbol, tots, i tenint en compte que la gran majoria de nens anaven a jugar a futbol fora de l'escola, doncs, jugàvem a jocs que sabíem jugar els darrers que ens quedàvem allà, intentant donar-li a la pilota, jo no em divertia i supos que per això m'agradava estar amb les noies que jugaven a coses diferents, i realment, a l'escola trob que vaig tenir una passa bastant normal, vull dir, com podria tenir qualsevol persona d'aquella edat, si no tenim en compte que hi havia certes coses que jo li parava més atenció que els demés, com que a educació física separaven nois i noies, a la classe de medi que t'expliquen el sistema reproductor i no entens molt bé per on vas, i en coses puntuals sí que hi havia violència, però per *lo* general, com estava amb les noies tampoc era un ambient molt violent, però amb els nois sí que, sobretot a partir de segon, tercer de primària, que és quan comences a aprendre paraulotes, allà és quan comencen a haver-hi insults, i m'enrecordo una vegada que havíem d'anar a netejar-nos les mans després del menjador, vaig anar jo amb dues amigues meves, elles van entrar al lavabo de noies, jo no vaig entrar, i em varen dir "entra, no passa res, és un lavabo". Per mi tenia molt de sentit que em diguessin això, i una vegada vaig entrar, varen sortir, varen tancar la porta i es varen riure de mi perquè estava al lavabo que no em tocava. Llavors des d'aquell moment no vaig tornar a anar al lavabo. Ni a primària, ni a la ESO ni a batxillerat. Vaig al lavabo quan arrib a casa meua i ja està. I de l'escola...no sé, ja no hi ha gaire cosa més...

SARA: I quan acabes l'escola què feies? Al teu temps lliure?

ÀNGEL: Em va ajudar molt que fora del *cole*, els dissabtes anava a un grup de teatre. Hi vaig anar des de que tenia 6-7 anys, tota la meva infància. Allà no et jutgen per qualsevol cosa, com t'expressis, per què realment, amb aquella edat, no saps d'aquestes coses, no és que et jutgin amb el que dius què ets, sinó és que se'n riuen de la teva forma de caminar, de la teva forma de parlar, de totes aquestes coses, i a teatre no passava. Llavors, supos que era com el meu refugi de cap de setmana, que estava amb gent que sí que em queia bé de veres.

SARA: Molt bé, i.. fora d'això? Els *profes* a primària, bé?

ÀNGEL: Sí, la gran majoria de *profes* a primària totalment indiferents a aquest tema, si hi havia alguna vegada que li deies "Mira aquest noi m'està molestant", deia "*bueno*, ignora'l", que no era de molta ajuda perquè amb aquella edat no paraven..

SARA: *Vale*... parla'm de la teva família.

ÀNGEL: Doncs la meva família som el meu pare, la meva mare, el meu germà que té tres anys més que jo i la meva germana xinesa adoptada que té quatre anys menys que jo. I per part de pare, els meus avis també van adoptar unes nenes *xines*, una de l'edat del meu germà i l'altre de la meva edat.

SARA: O sigui són les teves tietes...

CLEO: Sí, però realment és com si fossin germanes, perquè com el meu pare i la meva mare treballen des de les vuit del matí i el *cole* començava a les nou, cada matí ens duia a casa de l'àvia, i l'àvia ens portava al *cole* a mi, al meu germà i a les meves dues ties al *cole*. Llavors estava amb elles tot el dia com si fossin les meves germanes. I amb elles cap problema, vull dir, amb el meu germà jugàvem al que fos i amb elles també, i a mi m'agradava jugar tant al bàsquet amb les meves ties com jugar amb la *barbie*, o sigui que en aquest tema... I realment en aquest tema, la família, com som nens que juguen, tampoc es fiquen molt i tampoc veien cap problema. Però posteriorment, sense que jo ho sapigués, em varen dir que una vegada la meva àvia va parlar amb el meu pare, com que el meu pare havia d'anar alerta amb jo no sigui que.. *en el futuro se desvíe*.. jajaja... jo no vaig notar de primera mà però sí que m'ho han

dit posteriorment com “la teva àvia li va dir això al teu pare, perquè jugaves amb les nines de les teves *ties*”...

SARA: Llavors, els teus pares treballaven i estàveu molt amb els vostres avis no?

ÀNGEL: Sí.

SARA: I com creus què és la teva família? És una família conservadora, progrè..

ÀNGEL: El que he de dir és que la meva família ha evolucionat molt. Al principi, tant per part de mare com per part de pare eren molt catòlics. Jo anava a missa i tal, i tan *pantxa*! I a la classe de religió m’ho sabia tot, i coses d’aquestes, vull dir, molt bé tot. I clar, no va resultar cap problema, perquè en aquell moment, no hi havia cap problema, però amb el temps ens anaven separant cada cop més, cada vegada les veus menys, i llavors va haver com una gran discussió amb un dels germans del meu pare i amb el meu germà, perquè el meu germà és gai, i anava a ser el *padrino* de un fill del germà del meu pare, i clar, el meu germà va sentir com, bé, que en una altra situació no faria falta però com anava a ser el *padrino*, estaria bé comentar-ho, tenint en compte que la família és tan religiosa, i *bueno, no acabó muy bien*, i la relació com que cada vegada s’ha anat separant cada vegada més entre ells, els germans pràcticament no es veuen mai. Quan era petita, ens veiem molt més amb la part del meu pare, érem molts, i fèiem molts dinars a casa de la meva àvia. I ara és com que cada vegada ens veiem més amb la part de la meva mare, perquè la germana gran de la meva mare no té fills i la germana petita tampoc, i quan ets nen, t’agrada més estar amb nens i per la part del meu pare tenia molts de cosins. Tenia les meves dues *ties*, dues més, una tia que tenia quatre en aquell moment i ara en té un altre... *bueno*, hi havia molts de nens. I ara com ja no va tan de nens, doncs ens estem veient molt més per part de la meva mare.

SARA: Perquè quants germans són la teva mare?

ÀNGEL: La meva mare són... un germà gran que va morir, que té dos fills i són quatre germans. Ma mare és la segona més gran.

SARA: I el teu pare?

ÀNGEL: El meu pare és el mateix però a la inversa. Té una germana gran i la resta eren nois. No, no, la germana era petita.

SARA: I els avis amb els que us quedàveu, eren els de la part del pare?

ÀNGEL: Sí. I el meu pare no és el més petit però tampoc és el més gran. No sé en quin punt cau.

SARA: I els teus pares què fan? A què es dediquen?

ÀNGEL: El meu pare treballa a un banc i la meva mare treballa com a administradora a una empresa de jardins, duu tots els comptes.

SARA: Molt bé, i tu de la teva família, amb qui creus que tens més complicitat, millor relació?

ÀNGEL: Jo crec que hauria de dir amb el meu germà, perquè realment, de tots, és la persona que tinc més propera.

SARA: I tu ara, amb perspectiva, quin tipus de nena creus que eres? Com et definiries?

ÀNGEL: *Uffff...* jo d'aquelles que, el dia que toca fer una festa, es posaria la disfressa de fada, però el dia que toca jugar, és la primera que posa els pantalons i suarà tot el que hagi de suar, per tal de guanyar el partit o el que sigui... Sempre estava com entre el mig, i avui en dia ja entenc que no, però des de la meva perspectiva, jo l'únic que veia és que els nois podien fer certes coses i les noies ho podien fer tot. Perquè per mi, per exemple, no podia posar-me una faldilla però les nenes sí es podien posar pantalons. Jo no podia jugar amb nenes però elles sí podien jugar a futbol. Des de la perspectiva de petit volia ser una nena per poder fer-ho tot. I bé, recordant que la meva família era molt catòlica, quan era petita sí que creia en el cel, sí que record moltes vegades, o sigui, a la cultura catòlica està molt inculcada la idea, o al menys a la meva família, el fet de que t'has de conformar amb això, el que t'ha tocat a la vida. Per exemple, el germà del meu pare va amb crosses i a una de les nenes li falta un ull, només veu d'un ull, i és com "has d'aprendre a conformar-te amb això que t'ha tocat". Llavors record molt clarament, moltes vegades, cada vegada que havia de demanar un desig amb una espelma o coses d'aquestes,

com m'havia de conformar, ara a la terra seria un nen, però una vegada fos al cel, seria una nena.

SARA: I a nivell de personalitat... per exemple, dins del grup, com recordes que eres? De prendre la iniciativa, d'imitar els altres...

ÀNGEL: Dins del *cole*, primer era com la persona que està allà perquè es veu com forçada a no estar tota sola, perquè vull dir, rebies pitjor tractament si estaves tot sol que si no estaves en grup, i eres ignorat dins del grup. Llavors estava allà, perquè havia d'estar amb algú. En canvi, en el grup de teatre, sí que podia donar molta més iniciativa a les meves idees i sí que, com era el més petit del grup, perquè al grup de teatre, com jo era de gener em varen deixar entrar un any abans de que comencessin a entrar la gent de la meva edat, tots els altres eren majors que jo. Llavors sí que és cert que com que tendeixes a imitar la gent major que tu i en aquest aspecte sí que imitava més als demés... Però sempre des d'un punt de vista de... m'agradava molt la situació de ser una persona que no hi ha més persones com jo. Sí que hi havia coses que imitava als demés però precisament eren aquelles coses que jo veia i els hi identificava com "això és el que et fa a tu". Una noia que destaca per la seva forma de vestir, una altra que pels seus interessos és interessant parlar amb ella, llavors sí que era com intentar imitar aquestes coses, perquè farien de mi com una persona... com la teva petjada.

SARA: I al barri? Tenies amics?

ÀNGEL: No, és que clar, com que casa de la meva àvia estava a cinc minuts de casa meva.. allà sempre estava amb els meus cosins...

SARA: D'acord. I sou de Palma ciutat?

ÀNGEL: *Bueno*, és una de les barriades de Palma. No estem a Palma ciutat però són 15 minuts en bus.

SARA: D'acord, però que és un entorn urbà?

ÀNGEL: Sí.

SARA: *Vale*, molt bé. Acabes la primària i te'n vas a l'institut. Què tal allà?

ÀNGEL: Aquí no va tenir res a veure. Tot el maltractament que vaig rebre a la primària... no és lleu, perquè té importància, però els nens amb aquella edat no

tenen tant de poder. En canvi a l'institut és com que tot augmenta. Sembla que és molt seriós, però no. És igual d'important però t'afecta en un major grau. Ja són molt més conscients del que estan dient, ja són molt més conscients del que intueixen de tu, són molt més conscients que poden arribar a l'àmbit físic si volen.. I l'institut sí que va ser una mala època. I també va ser, supos, una mal començament des del primer dia, perquè just quan jo començava l'institut va ser la comunió de la meva germana, i com a regal vàrem anar de viatge, i quan vam tornar, vaig tornar una o dues setmanes més tard de que comencés el curs, i el pas del *cole* a l'institut no és el mateix institut, és el mateix però a diferent *cole* i clar... quan jo vaig arribar dues setmanes més tard estava tothom fent grups i jo era com si havia estat la persona nova. Encara que hi hagués gent que coneixes, era aquest factor de "col·legi nou, tothom té amics i jo encara no". Llavors supos que això també va influir.

SARA: I com van anar els estudis?

ÀNGEL: Els estudis molt bé. Amb els estudis sempre he tingut facilitat, vull dir, al *cole* i a l'*insti* si tenis un cert nivell d'escolta i pots retenir bé el contingut, no fa falta un gran esforç. Almenys jo, anava a classe, escoltava, ho entenia tot bé, perquè tenia facilitat per entendre les coses, llavors no feia falta que estudiés. I no estudiava. Després venen els problemes quan vaig al batxillerat o la *uni*, que sí fa falta estudiar per molt que vagis a classe, i ara és quan estic tenint un munt de problemes perquè no sé com m'he d'organitzar, no sé com ho he de fer per estudiar... llavors, això sí que m'està donant problemes. Però al *cole* i a l'*insti* no, allà eren *notazas* i no em feia falta estudiar. Jo anava a classe i no m'ho havia mirat, i el dia de l'examen ho feia tot bé.

SARA: I llavors, el batxillerat el fas al mateix institut no? i després, quan vas a la universitat és quan vens a viure a Barcelona oi?

ÀNGEL: Sí, sí.

SARA: I ara, quant fa que vius aquí Barcelona?

ÀNGEL: Doncs aquest estiu farà dos anys. Estic a segon.

SARA: I dius que no va gaire bé?

ÀNGEL: En l'àmbit d'estudi sí que em costa molt més del que em costava a l'institut però no hi ha comparació. L'estudi és una part molt petita del que és la vida a l'institut. Jo tenia bones notes però l'estança allà era un infern. En canvi aquí, estic visquent amb el meu germà, ja no hi són els pares, gent nova, gent que té els mateixos interessos que tu perquè estem a una *uni* de lletres, gent que és més tolerant perquè té una edat... encara que no sempre vagin a la vora.. i a més a més, vaig fer un grup d'amic bastant ràpid, en el que hi ha molta diversitat: diversitat sexual, diversitat d'origen.. i és com que mai he tingut cap problema per qui sóc en el meu grup d'amics, perquè no és que destaquí de la majoria perquè tots tenim aquest punt, això nostre.

SARA: I com et vas decidir per aquests estudis?

ÀNGEL: Jo anava per l'àmbit científic. Anava a fer el batxillerat científic però a 4t vaig tenir com una "revelació divina" i em vaig dir "si fas el científic acabaràs fent ciència tota la teva vida, perquè triaràs una carrera de ciència, faràs un treball de ciències i moriràs fent coses de ciències". I no perquè no m'agradin les ciències perquè m'agraden molt, però volia fer coses diferents. Llavors primer li vaig dir els meus pares que volia fer el batxillerat artístic... Normalment, els pares es preocupen pel futur dels fills, i sabent que amb l'artístic no trobaràs treball tan fàcilment, em varen dir "noooo", jajajaja, llavors em vaig passar a les lletres. Quan estava a batxillerat vaig començar a mirar carreres de lletres, tenia una llista immensa de carreres que m'agradaven, i vaig elegir aquesta per què m'interessava, perquè era l'assignatura que m'agradava més de l'*insti*. I m'agrada, però és que jo tinc aquesta cosa que com que m'agrada tot. Si m'hagués ficat en una altra carrera, m'agradaria igual.

SARA: Ok, i *lo* de venir a Barcelona... clar, suposo que no hi ha gaire carreres a Palma.

ÀNGEL: No, no hi ha moltes i a més a més, encara que hi hagués, jo tenia molt clar que volia marxar, i a més a més, ma mare sempre ha estat molt conscienciada de l'educació, "que és molt important".. perquè ella va haver de començar a treballar, no sé si als 14-16 anys i just ara, fa un any o dos, va treure's una carrera, perquè volia, perquè no li feia falta, tenia un treball estable, ha estat molt preocupada pels estudis i sap que és molt més enriquidor

uns estudis a fora, només per l'experiència de viure fora que no fer-los al lloc on vius, encara que pogués ser una carrera que es pogués fer allà. Llavors ja des de sempre s'havien encarregat d'anar estalviant diners, tenint en compte que volien que els meus germans i jo, tinguéssim l'oportunitat d'estudiar fora.

SARA: I m'has dit que vius amb el teu germà?

ÀNGEL: Sí.

SARA: I ell què estudia?

ÀNGEL: Medicina.

SARA: I llavors, la petita, en té...?

ÀNGEL: Estem al 2016, en té 15.

SARA: I ella viu allà a Palma, amb els teus pares...

ÀNGEL: Sí.

SARA: I el teu germà i tu viviu junts... i com és la teva vida a Barcelona?

ÀNGEL: Bastant bé, sincerament. No em puc queixar. El meu germà va entrar al pis abans que jo vingués aquí i dos companys més de pis, llavors el nostre pis era de tres persones. Els altres dos es varen anar i vaig venir jo, però com que estàvem bé allà, van deixar que el pis fos per dos, ens van pujar un poc el preu però no com si fóssim tres. I ara també viu la parella del meu germà. Però no ens ha pujat al preu original, un poc més però no molt. Llavors sí que tinc molt bona sort de que per un preu bo tinc un pis que està relativament a prop del centre i que està molt a prop tant de l'hospital, on estudia el meu germà com de la meva universitat.

SARA: Molt bé, i a nivell d'interessos, què t'agrada? Ja em vas dir que fas japonès...

ÀNGEL: Sí, vaig a una acadèmia de japonès i la meva intenció era fer teatre, però com que vaig intentar entrar a l'Institut del Teatre i no em van agafar, és com que l'interès ha anat afluixant, i realment no és que no m'agradi el teatre però igual que a 4t, aquesta cosa de "vull fer coses diferents". El teatre ja l'he fet, estic mirant de fer coses que no hagi fet mai que no fer coses que ja he fet durant tota la meva vida, perquè vaig estar fins 1r de batxillerat fent teatre.

SARA: I quin tipus d'obres fèieu?

ÀNGEL: De tot. He representant tant comèdies com "Romeo i Julieta", com obres originals.. de tot.

SARA: I se't donava bé, no?

ÀNGEL: Sí, era de les persones que tenia més *soltura* dins l'escenari. I sí que és cert, això ho he notat, també perquè vaig començar molt jove, quan et vas fent més gran és com que cada vegada ho fas pitjor. Els nens tenen molta facilitat. Si no tenen vergonya, tenen molta facilitat. En canvi, quan et vas fent gran, et costa molt més aguantar-te el riure, concentrar-te,... és com que treballes més intens, llavors si no has estat evolucionant la teva capacitat per actuar amb el que se't requereix per actuar, sí que va com cap a pitjor.

SARA: I has fet alguna formació específica?

ÀNGEL: No, era una acadèmia de teatre.

SARA: D'acord. Tornem al japonès. D'on et ve l'interès? Pel Manga?

ÀNGEL: *Bueno*, això a part, però sempre m'han agradat molt les llengües i no entenc molt bé perquè però a la classe hi havia un rebuig per parlar bé l'anglès i la gent, feia com que llegia l'anglès malament, perquè llegir-lo bé era com...

SARA: De pilota, pot ser?

ÀNGEL: Sí, una cosa d'aquestes. No ho entenia molt bé. I a l'institut feia tant anglès com francès, i a més a més, al batxillerat de lletres vaig fer llatí i grec. Llavors, va ser arribar aquí i vaig fer italià a la *uni*, i vaig conèixer a una persona que estudiava japonès a la mateixa acadèmia i em vaig interessar i em vaig apuntar.

SARA: I què tal? S'aprèn ràpid o costa molt?

ÀNGEL: Jo crec que per un nivell normal, tampoc és tan difícil com la gent es creu, però també és cert que no li estic dedicant les hores que li he de dedicar, jajaja.

SARA: jajaj, d'acord. I què més coses t'agrada fer?

ÀNGEL: Què més m'agrada fer? Doncs ara mateix no ho sé... la veritat és que m'has *pillat* en un moment en el que estic, no en una crisi, però quasi, en el

que estic perdent tots els interessos i no sé molt bé que és el que m'interessa i el que no m'interessa. I me trob com fent les coses per rutina i no perquè les estigui *disfrutant* realment, llavors és com que cada vegada estic fent menys coses... Però abans m'agradava molt quedar, no tant sortir, m'ho passo molt bé, però m'agrada més quedar amb gent. I també escrivia. A Palma escrivia. Aquí vaig començar amb el grup d'amics de la *uni*, vam fer com un cercle d'escriptura, en el que escrius producció pròpia i a més a més, el presentes al cercle i fem teoria literària i crítica dels nostres propis escrits. Darrerament no hi estic anant perquè no he escrit res, però sí...

SARA: Molt bé, molt interessant.. Doncs ara si vols, sí ens podem centrar una mica més en el procés. Quines són les primeres passes, les primeres sensacions...

ÀNGEL: Bé, primerament, he de dir que la meva història no és com la típica que ens ensenyen sempre de "ho he sapigut sempre des de que tenia tres anys" o "m'agraden molt totes les coses que fan les noies". Jo sempre he estat molt entre mig. Fins a final de l'institut, sempre que hi havia separació entre nois i noies, em veia com amb l'obligació d'elegir, quan no volia elegir, això sí que és cert. I sempre he tingut com aquest dubte intern, perquè ja coneixia que es podia canviar de sexe, i sempre acabava pensant i repensant si seria més feliç si transicionés. I era com un dubte que vas arrossegant tota la vida...

SARA: Bé, suposo que amb depèn quina edat no li podies posar aquest nom de "transicionar" o ja era una cosa que identificaves bastant...

ÀNGEL: *Bueno*, jo li dic transicionar, o canvi de sexe...

SARA: Sí sí, però vull dir que tu de petita veies aquesta possibilitat?

ÀNGEL: Sí, *bueno* quan anava a primària o així, no tant perquè tampoc fas molt d'aquest tema, i també perquè en aquell moment tenia l'esperança que en el cel, seria una nena. Llavors era com que li treia importància. Però una vegada ja estava a l'institut, comences a tenir dubtes religiosos i et crees la teva pròpia fe, sí que era un dubte que arrossegava d'una manera molt regular. Va arribar un punt al batxillerat, un d'aquests dies que m'ho estava replantejat, que ja em bastava amb que els demés em diguessin que havia d'escollir un dels dos bàndols, i és com que em vaig donar permís a mi mateixa de no haver

d'elegir, llavors des d'aquell moment, si sortia el tema o qualsevol cosa, amb els amics o el que sigui, sempre deia que no era ni un home ni una dona.

SARA: De quina edat parlem?

ÀNGEL: 17 anys. I clar, en aquell moment tenia la falsa esperança de que ja s'havia acabat tot, ja s'havia acabat el dubte, no feia falta que escollís, però sí que més tard, sobretot una vegada vaig venir aquí a Barcelona, vull dir, jo amb els meus amics sí que des d'un primer moment era una tema del que podia parlar obertament, però la disconformitat amb el meu cos es va augmentant. Llavors sí que va ser quan vaig començar a fer recerques per internet, i a més a més, tenint en compte que el meu germà estudia a l'hospital, *li vaig demanar a ell, informació sobre aquest tema*, i veient que estava així, per la labor.. en aquell moment jo ja m'havia comprat coses de maquillatge, sempre he tingut moltíssimes discussions amb ma mare sobre la roba que em volia posar i fins 17 anys duia els cabells llargs.. i clar, el meu germà va fer com la connexió, i llavors va dir "ups, crec que ja sé per on va". Llavors va enviar un correu a una professora que tracta el tema hormones i vaig tenir una cita no oficial amb una endocrinòloga i vàrem estar parlant del tema i tal, llavors va ser com aquesta primera passa i que gràcies al meu germà vaig poder parlar amb algú que realment sap del tema, i a partir d'aquí vaig començar a cercar ajuda. *Y así estamos*, al principi. El dia 20 d'aquest mes, serà la meva primera visita oficial amb l'*endocrino* i entenc que aquest mes o el que ve, ja tindrè les hormones.

SARA: I quina és la relació amb el teu cos?

ÀNGEL: Mmmmm.. és molt complicat. És que a mi se m'ajunten dues coses. Per una part, hi ha el tema *transició* que tampoc tinc... vull dir hi ha moltes coses que ara entenc que abans no entenia. Però també se li ha de mesclar que amb... 13, 12 anys, vaig començar a ser molt conscient del meu cos, perquè vaig començar a experimentar canvis, i em comparava constantment amb els cossos dels demés. Va arribar un moment que tenia una autoestima pels terres, que no m'agradava pràcticament gens del meu cos, i vaig començar a desenvolupar un comportament bastant nociu, i una vegada estava fora de casa, no menjava absolutament res i una vegada entrava a casa, doncs ma mare, vull dir, és com per altres temes que ja li mentia de petita, sempre he

tingut com molt mal oci de mentir als meus pares... en moltes coses. Un dia havia anat a casa d'una amiga i m'havia pintat els ulls, i me'ls havia desmaquillat i em quedava *algo*, i em preguntava i mentia... coses d'aquestes. O amb la roba que em posava sobretot.

SARA: Però menties sempre en temes relacionats amb el gènere?

ÀNGEL: Sí... i en tema amistats també. Tenint en compte que estava molt amb el meu germà i ell té dos anys més, sí que anava molt més amb amistats del meu germà que no amistats que feia jo, i a teatre també eren majors que jo. Llavors és com que sempre m'he estat rodejant de persones més majors que jo. I clar, quan tens 20 anys, tenir 3 anys més no és un gran problema, però quan tens 14 i el teu amic en té 18, sí que és un problema pels pares, que no saben molt bé quin és l'ambient. I *bueno*, temes a part, a casa sí que menjava però intentava menjar el més mínim, fins que em donava l'ansietat i em menjava tot el menjar que hi havia a la nevera, em sentava malament i m'intentava provocar el vòmit. No ho aconseguia, llavors em sentia pitjor, i llavors ja vaig entrar en un bucle de que, a principis de l'ESO em vaig aprimar bastant, perquè no menjava tant i en canvi, al batxillerat, em vaig engreixar molt, perquè els *atracones* varen començar a augmentar, i no era capaç de controlar-me. Vull dir, una vegada arribava a casa, em posava a menjar-me de tot, encara que a l'*insti* no m'havia menjat el berenar i se l'havia donat a algú, i així, fins que vaig arribar aquí a Barcelona, i clar, vulguis que no, estàs aquí a Barcelona, i tu t'has de preparar el teu menjar i a més a més, vaig deixar de menjar carn. Llavors em vaig aprimar molt els primers tres mesos, vaig deixar de menjar carn i a més a més, menges menys perquè t'ho has de preparar tu.. i a casa meva, cuinen molt gran, amb molta quantitat perquè el meu germà també menja molt, ma germana també... som cinc a casa, llavors es feia molt de menjar, sempre sobrava però se'n feia molt. I clar, em vaig aprimar molt els primers tres mesos, però després és com, em va ajudar molt el tema de "sóc jo que m'estic fent el menjar, sóc conscient del que m'estic menjant, quina quantitat" i ara és com que he arribat a un punt que puc menjar grans quantitats de menjar que es veu com saludable i que no m'afecta el tema d'engreixar-me. Llavors estic bé. Encara que això no ho he tractat mai amb cap professional, i crec que ho hauria de fer... però *bueno*.

SARA: Mmmm..d'acord. Llavors ara has decidit prendre hormones, no? I quina idea portes?

ÀNGEL: Doncs, si t'he de dir la veritat, primer les hormones no les volia, perquè les hormones fan molt de canvis que no eren exactament els que jo volia. I ara és com, de la mateixa manera que m'és indiferent dur el cabell llarg o curt, tots aquests canvis que fan les hormones em són indiferent, però sí que és un pas a fer per poder fer-me una vaginoplàstia que és el que realment lo que sí necessit. Això vaig tenir molts problemes amb la psicòloga del Clínic perquè no ho entenia molt bé, que jo li havia de dir que sí, que volia prendre les hormones perquè així podria operar-me i després em preguntava sobre altres aspectes de les hormones, i jo li deia que no volia tenir pits. A mi els pits em són igual. Més que no vull tenir pits, jo el que li deia és que no sé si m'agrada tenir pits o no, perquè no els tinc. Llavors una vegada em cresqui sabré si el vull o no. M'és indiferent, no és una cosa que estic cercant. No és això el que vull. Jo el que vull és una altra cosa però això és un pas que he de fer per arribar al que vull arribar. Llavors sí que és cert que tampoc estic cercant el cos normatiu que la gent espera, m'és igual tenir *las caderas más anchas* o que em creixi molt el pit, o que se'm faci la cara més rodona. A mi la meva mandíbula m'agrada i la meva nou, també. I són coses que estan associades als homes i se suposa que no m'hauria d'agradar. Això m'és indiferent, però hi ha altres coses que sí que vull canviar.

SARA: Llavors, diríem que tu si et sents dona, però que a nivell de cos, no tens aquesta necessitat de tenir un cos normatiu.

ÀNGEL: Exacte... bé, m'agrada l'etiqueta de *demi*, que vaig trobar per internet, que tampoc és que faci falta cercar una etiqueta, però *demi*, a internet defineixen una persona *demi-noi o demi-noia*, com una persona que s'identifica parcialment com a noi o com a noia, però no totalment. Llavors, m'agrada que obren aquest aspecte de "estic conforme definint-me com a dona, estic conforme que la gent em tracti com a dona, estic conforme amb les coses que s'espera de mi, sóc una dona, però no tinc... no visc el gènere amb una potència i amb una força com per reafirmar-me com una dona cent per cent". Però tampoc tinc una altra cosa que em surti com.. no em sent part home, part

dona, no em sent part dona i una altra cosa, és com “parcialment dona i res més”.

SARA: D'acord. Llavors, com a home no t'identifiques ni una part. Clar, que també aquí entrem en aquesta part social de “què és ser home” o “què és ser dona”...

ÀNGEL: Sí, però el que sí que és cert és que sí que hi ha dones trans que sí que senten aquest sentiment com molt clar. Jo realment estic en un punt que transicionaré perquè tinc una disconformitat totalment física, vull dir, si no la tingués, no ho hauria de fer, i tinc molt clar, que és igual el cos que tingui, que jo em puc dir com vulgui, utilitzar les paraules que vulgui per referir-me a mi, i puc utilitzar la roba, el pentinat, el que sigui que em dongui la gana. Llavors en aquest pas sí que tinc sort de que, una, sóc capaç d'ignorar qualsevol comentari que vingui d'una altra persona i no li dono importància al que pensin els demés. Fins a cert punt, perquè encara que no vulguis, sí que hi haurà certes persones que sí que t'importaran i que visc en un ambient que puc fer-ho. Visc en una ciutat que vull dir, no és el cel però és una ciutat bastant oberta amb aquests temes. Espanya és un dels països més oberts en temes de LGTBI i realment la meva família també és positiva, el meu ambient familiar també es positiu. Llavors aquestes coses, les tinc guanyades.

SARA: D'acord. I has patit (o pateixes) transfòbia de manera *rellevant*, a part del *bullying* a l'institut?

ÀNGEL: No sabria dir-te perquè totes les meves memòries sempre estan relacionades amb l'acòs escolar, i clar, ara sí que hi ha moltes coses que sí podria etiquetar de transfòbia, però en aquell moment no les sentia com a transfòbia, i en aquell moment tampoc em sentia trans. I clar, la transfòbia avui en dia, a part de les mirades de la gent si surts al carrer amb maquillatge o amb faldilla, no m'ha succeït res. En canvi, sí que tinc una amiga que vàrem sortir a un bar de conversa japonesa per practicar i la van acosar físicament al bar, i verbalment, per tema transfòbia. Fins ara, és el més proper que he viscut. Però el que sí que és cert és que això és el que la gent entén quan diem transfòbia, o coses com més gran, la violència més visual, més física o més... clara, en canvi, transfòbia és tot, la transfòbia jo l'estic visquent cada dia pel simple fet

de que he d'anar al lavabo i decidir, pel simple fet de que si no m'he afaitat, ja no sortiré d'una manera determinada al carrer.. i moltes altres coses que són més petites, però no deixen de ser transfòbia.

SARA: Sí, sí, aquí ens hem d'enfrontar als nostres propis prejudicis, dels que moltes vegades no som ni conscients...I quines recordes que van ser les primeres sortides de l'armari?

ÀNGEL: Mmmm... tema trans va ser amb la meva millor amiga que amb ella sí que... vull dir, primer a l'institut, mai havia tingut un millor amic ni res, i després vaig tenir una millor amiga que tampoc era que fóssim amigues de tota la vida, però era una persona amb la que podia parlar de temes que em preocupessin i m'escoltava. Llavors amb ella sí que tenia converses del tipus "és que no estic conforme, no sé si vull ser ?, *lalalala*.... fins al punt que vaig dir "no he de decidir". Llavors en aquell moment, algun company de classe o el que fos, si sortia el tema o *algo* sí que deia "doncs no, ni un home ni una dona" i ja està, però tampoc gran cosa... Després de l'institut el grup d'amics sí que era com més... *laud*, no sé com traduir-ho, jajaja, més alt de volum, com que es sent més, jajaja, i era més present... mmmm.. vull dir, a *l'insti* ho havia dit a *lo* millor un parell de vegades i ja està, en canvi aquí, al grup d'amics, si es deia una cosa pel whatsapp i deien.. jo que sé, coses tan simples com "nois i noies", jo deia "nois i noies i jo" saps? Petites coses que.. en *plan*, no m'encasellesin ni en el grup de nois ni en el grup de noies i és una cosa que... s'agraeix..

SARA: Però, sense tu dir "mira és que jo...", sense parlar-ho, simplement amb aquestes petites coses?

ÀNGEL: No, no, ho vaig dir clarament, que era una persona que no era ni home ni dona. Primer sorgeixen els dubtes que no ho entenen molt bé, però ara ja està.

SARA: D'acord. A veure, estàs parlant al batxillerat? A l'institut a Palma?

ÀNGEL: Al batxillerat va ser una cosa molt subtil, amb el grup d'amics d'aquí, dic. I després amb el meu germà, però tampoc era gran cosa. I una vegada vaig anar a veure l'*endocrino* de l'hospital, sí que li vaig dir a ma mare i a mon pare. I... *bueno*, bé. Va anar bastant bé, primer perquè el meu germà ja havia sortit de l'armari com a gai fa ja bastants anys, i mi, per aquestes coses que li

diuen la gent que “es nota”, jo mai els havia dit que era gai o no, però com que ja estava fora de l’armari per ells. Perquè sí que és cert que una vegada tornant de l’institut li vaig comentar a ma mare, però tampoc he tingut mai l’ansietat de sortir de l’armari en aquest tema. Vaig haver de sortir de l’armari un altre cop com a “bi”, perquè la primera parella que vaig tenir va ser una noia encara que tothom esperava que fos un noi, llavors, va ser com la sortida de l’armari de veres,...

SARA: I s’ho van prendre bé?

ÀNGEL: Sí, sí,.. i clar, la sortida de l’armari com a trans sí que, vull dir, la sortida de l’armari com a “bi” no va ser tant “us he de dir una cosa”, sinó en *plan* “tinc parella” i clar, la pregunta, “com que és una noia?”, i jo “pues mira”, llavors no és que vulgui sortir de l’armari sinó que són coses que venen, en canvi això sí que és una sortida de l’armari que has de fer, perquè és un pas que has de fer, no és com l’orientació sexual que fins no estàs amb algú no és una cosa rellevant, i bé, la resposta va ser...primer varen tenir certa confusió, i després és com que van entendre més coses de les que passessin abans o el que sigui, i... bé... tampoc sé molt bé com s’ho varen prendre de manera interior perquè tampoc varen parlar molt del tema aquella setmana i tal, però.... bé....

SARA: I els teus avis ho saben?

ÀNGEL: No, els meus avis no. Els meus avis per part de pare no sé exactament quin és el *plan*, però *bueno*. I la meva àvia per part de mare és molt religiosa. La meva àvia ens estima molt a tots i ma mare sap que no hi hauria cap problema, però la meva àvia pateix molt cap a sí mateixa. Per exemple, una altra germana de ma mare es va divorciar i una altra viu amb el noi sense estar casada i la meva àvia resa perquè no vagin a l’infern. Llavors, se les estima, van a casa, poden menjar junts, però ella pateix cap a dins i resa per salvar la vida de les seves filles, llavors ma mare sap que si li diem una cosa d’aquestes, patirà. Llavors fins que no sigui obvi i no sigui necessari dir-li, estem intentant que pateixi el menys possible.

SARA: D’acord. I els teus pares, et diuen pel nom que tu has triat?

ÀNGEL: Bé, al principi els hi costava un poc el nom, al meu pare sobretot, però no per res sinó pel costum, vull dir, ja em diuen a mi amb el nom del meu germà i al meu germà amb el meu nom de tota la vida, vull dir, és el costum. Però bé...

SARA: Llavors entenc que la persona que mes t'ha recolzat, podria ser el teu germà?

ÀNGEL: *Bueno*, avui en dia diria que la meva parella.

SARA: Ah la teva parella... voldries parlar de les parelles?

ÀNGEL: Doncs amb Pilar la vaig conèixer a la *uni* i era com, vull dir, era una relació d'amics, i va ser com molt estrany, perquè vull dir, hi ha parelles que comencen i tal, però a mi realment, m'agradava una altra persona del grup d'amics i era amb ella amb qui comentava aquestes coses. Però després em va començar a agradar ella i res, un dia d'aquests que estàvem a casa, va sorgir, i des d'aquell moment vàrem començar a fer més coses de parella, però no perquè haguéssim decidit "ara som parella", sinó que va sortir com de manera natural. I bé, perquè ella també és "bi", vull dir, no té cap problema amb qualsevol canvi físic que pugui fer i realment sí que em recolza molt.

SARA: Està estudiant també?

ÀNGEL: Sí, ella estudia Filologia Anglesa.

SARA: I viu aquí a Barcelona?

ÀNGEL: Sí.

SARA: I quin tipus de relació seria?

ÀNGEL: *Bueno*, és monògama a efectes pràctics, però sí que hem tingut aquesta conversa un parell de vegades i sí que estem en una relació oberta en la que no hi hagi secrets, llavors, si a algú li agrada una persona o coneix a algú, són coses que es parlen, i no hi ha cap tabú en aquest tema... relació oberta.

SARA: I has tingut altres relacions?

ÀNGEL: *Mmmm....no, bueno*, a l'*insti* un noi així un poquet més espontani, però seriosament, no.

SARA: Creus que tenies problemes amb el teu cos?

ÀNGEL: No perquè en aquell moment no em plantejava cap canvi, llavors no hi havia problema d'aquest tipus, sinó que casualitats de la vida, supos que no lligava molt o el que sigui...

SARA: D'acord.... Em podries parlar una mica del Clínic?

ÀNGEL: El Clínic és una relació amor-odi, perquè per una part està molt bé, que aquest servei sigui gratuït i entri a la Seguretat Social. Bé, per ara només he conegut una psicòloga que es diu Teresa, una psiquiatra que es diu Esther, l'*endocrino* que es diu Irene, i és qui vaig conèixer primer i una altra que està fent un estudi per conèixer quins són els efectes cerebrals que tenen les hormones. I de tot l'equip que he conegut, si traiem a la psicòloga Teresa, tots són un amor, jajaja. La psiquiatra, molt bé. L'*endocrino*, també. I clar, amb la psiquiatra, una vegada vàrem parlar, precisament de la psicòloga, perquè la queixa era de la psicòloga, tothom que coneix no li ha agradat. La Teresa és una persona molt tancada de cap. Que té molt ficat al seu cap que això és una malaltia. Encara que no hi digui així... t'ho diu amb unes altres paraules molt més tècniques que sona millor, però per ella està molt clar que tu tens un problema al cervell i el que hem d'adequar el cos al cervell, però no es pot fer a la inversa. I ja està, no hi ha res fora d'això. A més, espera de tu, que quan vagis allà, primer tinguis les coses molt clares i que vulguis les coses només d'una certa manera. Si ets una noia, has de voler tenir el pit gran, si ets una noia, has de voler tenir el cabell llarg, has de voler anar amb faldilla i has d'estar trista quan vagis amb pantalons. S'ha imposat aquesta imatge de la dona i s'espera que tinguis aquesta imatge, a més a més, això sí que és cert que m'ho ha dit tothom, hi ha un test...

SARA: El de la vida real?

ÀNGEL: No, no. Aquest també, està el test de la Vida Real que t'has de presentar en masculí o femení a la vida pública, per dir-ho així. Però hi ha el test que et fan el primer dia i aquest test, se suposa que indica si ets trans o no, i hi ha moltes preguntes que o no són apropiades o estan mal plantejades. Hi ha preguntes com si t'agraden els nois o t'agraden les noies. Això primer invalida que no hi hagi nois que no siguin *heteros*, i estàs reforçant que m'han

d'agradar els *heteros* perquè sóc una noia? Si sóc trans, no em poden agradar els nois? No té sentit, quan t'agrada una persona no t'agrada per la seva orientació sexual.. realment no ve al cas. I sí que és cert que això va dir que ho havia fet perquè ho havia de preguntar... que tampoc era...una de les preguntes era si havies estat mai al món del treball sexual. I si que tinc experiències d'altres companys que fa preguntes molt directes i sense cap tipus de tacte sobre la vida sexual d'algú, que es fica molt en coses que si hi ha una cosa que et pot no molestar, t'hauria de molestar per ser trans, vull dir, però coses tan directes com dir-li a un noi trans que cal utilitzar un penis artificial per fer les teves pràctiques sexuals i donar-li un paper d'una tenda.. i és com.. "has de fotografiar aquest paper perquè hi has d'anar". Doncs no. Home no. A mi per exemple m'ha tocat amb les celles. A mi les celles m'agraden gruixudes, a mi les meves celles m'agraden, i sempre que hi vaig, sempre que hi vaig em comenta, em pregunta per les celles. Tenir les celles fines no em farà més dona, per molt que tu ho vulguis pensar... Llavors, són petites coses d'aquestes que fa que creixi una antipatia contra aquesta persona, i clar, tenint en compte que és la primera persona que veus de l'equip, i que és la primera impressió que et dona..

SARA: És la psicòloga no?

ÀNGEL: Sí, la psicòloga, Teresa. Sí que és cert que et crees com un cert rebuig. Jo primer sí que vaig sortir bastant... però la segona sí que la vaig tenir amb ella, vaig sortir fatal. I clar, a mi ara no em surt tenir cap conversa profunda amb aquesta persona, perquè no hi connectem, per res. Zero. Llavors, fora del protocol que he de seguir i veient-la cada x temps, no m'està aportant res positiu. Llavors sí que és cert que és un contra que té molt gran l'hospital, però en canvi sí que té altres coses, vull dir, la psiquiatria és molt.. sí que té molt de tacte amb aquests temes... no sé, és capaç de llegir el teu llenguatge corporal, i sap si una persona està incòmoda o no, que això els psicòlegs ho haurien de saber fer... I als grups de suport jo no hi he anat, però un amic meu sí que hi ha anat i diu que tampoc es fa gran cosa. Però sí que és cert que ofereixen un grup de suport, amb persones ? grans, m'han dit que hi ha una persona que s'encarrega d'entrenar la veu per les noies trans.. llavors, el Clínic està molt bé per les coses que ofereix i està molt malament perquè la primera persona que

veus de l'equip, no sap tractar les persones trans. Llavors això el que crea és que molta gent no hi vagi i que no els hi agradi.

SARA: A mi altres persones m'han parlat d'un servei que es diu "Trànsit"...

ÀNGEL: Sí, jo no he anat mai però he tingut una conversa per mail. "Trànsit" pel que sé, és un servei voluntari de psicòlegs voluntaris... bàsicament el mateix que al Clínic però sense tenir una psicòloga realment. Llavors clar, si les úniques opcions que tens són Clínic i això, i al Clínic has de suportar aquesta tia, que una vegada has entrat a la sala, et vols sortir als cinc minuts, és molt clar que vulguis anar a l'altre. I a més a més són molt més ràpids. En tema hormones, al Clínic has de passar primer mínim per tres visites, una amb la psicòloga, una altra amb la psiquiatra i una altra, amb qui sigui de les dues per comparar que el seu diagnòstic és cert. En canvi, a "Trànsit" no fa falta un diagnòstic. Llavors sí que és cert que ofereixen suport psicològic per si el necessites però pots anar directament per les hormones. Llavors clar, aquesta rapidesa sí que s'agraeix molt, perquè per exemple jo vaig començar a anar al Clínic al setembre, i encara no he vist cap pastilla. I en canvi, amb "Trànsit" en un mes, ja n'hi hauria començat a prendre.

SARA: Tu en principi no et plantejges canviar?

ÀNGEL: No perquè ja estic citada... llavors tampoc m'interessa canviar. Hi vaig parlar perquè sí que m'interessava parlar amb psicòlegs que no fossin la Teresa. Llavors havia pensat anar a "Trànsit" pel tema psicòlegs i anar al Clínic pel tema hormones. Però quan vaig tenir la conversa amb ells em van dir que les seves seccions de psicologia són orientades a persones que tenen dubtes, que tenen problemes amb la família o amb amics, com una ajuda per un problema més en concret. I jo en aquell moment tampoc tenia cap problema concret, ho tenia molt clar, no havia de sortir de l'armari amb ningú que fos un problema... Llavors, els hi vaig donar el meu telèfon i em van dir que si tenien temps les psicòlogues voluntàries que ja...

SARA: D'acord... *vale*... i en principi, quan t'han dit que les tindràs les hormones?

ÀNGEL: No, encara no he anat. El dia 20 aniré per primera vegada i em diran què tal.

SARA: D'acord... però en principi, la idea és prendre hormones com un pas necessari per poder arribar a la vaginoplàstia oi?

ÀNGEL: Sí, és que és un requisit que et demanen. Si no, no te la fan. I a més, hi ha altres aspectes de les hormones que sí m'interessen. Com per exemple, que amb les hormones es perd tot el pèl corporal, i és una cosa que m'agradaria perquè si no m'hauria de gastar moltes peles per fer-me la làser, que ja l'estic fent a la cara, perquè a la cara sí que no se va, però a la resta del cos és una cosa que em podré estalviar.

SARA: *Vale, vale... mmmm...* parla'm una mica de l'associació. Què ha significat per tu conèixer-la...

ÀNGEL: Doncs, jo fa molt poc que els conec, i realment m'ha anat molt bé perquè fins l'estiu de l'any passat no havia conegut mai una persona trans. Primer vaig conèixer una amiga del meu germà el dia de l'Orgull i després els vaig conèixer a ells i sincerament és molt necessari tenir gent que sí que t'entén a nivell personal, no que t'entenc perquè t'hagin escoltat i es poden fer una idea del que els estàs dient, sinó realment veure que no ets una sola persona al món, perquè encara que hi hagi gent que et recolzi, no et fa sentir aquesta companyia que sí que et pot fer sentir aquesta persona que és com tu. I això és molt positiu, com que també és un grup que està ficat en el tema activisme, pues com que m'agrada perquè jo sempre he fet activisme diem-ne a petita escala... si algú diu certes coses doncs jo els hi faig un crit d'atenció, o per internet vaig dient coses i tal, i és com que és més real que no l'activisme que jo feia per la meva part.

SARA: O sigui que entenc que et defineixes com una persona activista? Compromesa políticament?

ÀNGEL: Sí.

SARA: Ets vegana em vas dir no?

ÀNGEL: No per ara vegetariana, això és un altre tema perquè a casa meva ma mare està molt preocupada per la meva salut, i l'únic exemple que té d'una persona vegana doncs *como que no le fue muy bien*. Llavors ella considera que no ets capaç de dur una vida sana si no menges ou i llet i peix... Llavors només he deixat la carn ara fa un any i mig, i ara el peix l'estic deixant també, per ara

el prenc una vegada a la setmana com a molt. I ous i llet sí que en prenc. Però bé, una vegada m'independitzi i sigui responsable del meu cos i de les meves accions, de manera total, doncs.. el meu objectiu és no prendre cap aliment d'origen animal.

SARA: D'acord, perquè el tema menjar el porteu a mitges amb el teu germà?

ÀNGEL: No, realment cadascú té el seu, perquè el meu germà menja carn, peix i de tot. Però no és només un tema de menjar sinó amb productes de bellesa, amb la roba, no duc roba que sigui de pell, etc. etc.

SARA: I a nivell polític..

ÀNGEL: A nivell polític referent a l'economia, sé que sóc anticapitalista, però de totes les variants que són anticapitalista, no sé quina m'atrau més. I sobretot estic més en temes d'activisme feminista, lgtbi, coses d'aquest tipus...

SARA: D'acord, i estàs vinculada a alguna altra associació?

ÀNGEL: No, és més d'anar a manifestacions i sobretot activisme per internet.

SARA: I a Joves Trans? Cada quant us reuniu?

ÀNGEL: En principi, dues vegades al mes. Però he anat molt poc. He anat a una reunió i el dia del taller on ens vam conèixer.

SARA: I.. hi ha algun referent que tinguis, ja sigui a nivell teòric o alguna persona trans més visible?

ÀNGEL: Realment no sabria dir-te... referents.... no hi ha molts. Realment tots els referents que pugui tenir són persones com tu i com jo que estan fent activisme a internet i llavors ... fora d'aquestes persones que tenen veu a internet...

SARA: Podries posar algun exemple? O no és ningú en concret, sinó coses que vas llegint?

ÀNGEL: Sobretot al twitter hi ha gent que publica molta informació sobre la vida que varen viure i que estan visquent les persones d'altre color, ja siguin els negres d'EEUU, que és una cosa molt alarmant o l'antisemitisme que es troba a Europa encara, molt fort que hi hagi antisemitisme. I coses com visibilitzar persones lgtbi i treure, o sigui, persones que visibilitzen aquesta bellesa que no

és normativa.. com per exemple, persones que són belles i que no han de ser blanques, o persones dins la ciència que eren dones... doncs, bàsicament aprendre tota aquella història que no t'ensenyen al *cole*...

SARA: Llavors, en el teu grup d'amics, podríem dir que aquest tipus de converses són habituals?

ÀNGEL: Sí, vull dir, ara cada vegada menys perquè ens reunim menys vegades...cadascú fa una carrera diferent, els horaris no coincideixen, estem tots molt ocupats,.. en canvi a primer, teníem quatre assignatures comunes, tots ens vam conèixer a primer, que encara que no fóssim de la mateixa carrera, doncs compartíem algunes classes, teníem més temps lliure, quedàvem cada setmana...

SARA: De feina, m'has dit que de moment no has treballat oi?

ÀNGEL: No.

SARA: Molt bé, doncs,.. el tema del futur. Com t'ho plantejes? Quines expectatives tens?

ÀNGEL: Doncs no ho sé, sincerament. No sabria dir-te. L'únic que sé clar és que no em vull ficar a un lloc, vull dir, si puc m'agradaria no haver de tirar per un treball d'aquests estables, que et tanquen a un lloc, i poder tenir un treball que em doni la llibertat com per viatjar. En aquest sentit, sóc bastant nòmada. Vull dir, m'agrada molt aquest sort de poder viure aquí, llavors, sí que estic planejant viure en altres països, no sé quins ara mateix, sé que el Japó el vull visitar, però també vull anar a Alemanya,... i sí que vull tenir aquesta experiència com de viure el lloc, no vull anar a visitar els llocs com a turista i veure la torre Eiffel e *irme*, sinó que sí que m'agradaria tenir aquesta experiència de viure a altres llocs, però viure'ls...i que serà molt complicat perquè no tinc un duro, jajaja

SARA: jajaja.... això no ho hem parlat., perdona. Com definiries la teva família? De classe mitjana, pot ser?

ÀNGEL: Bueno.. no consideraré a la meva família de classe alta.. però és que això de classe mitjana...

SARA. Ja, ja..

ÀNGEL: Sí que és cert que som una família, al menys el meu pare i la meua mare, tenen molt clar que els diners te'ls has de gastar en aquelles coses que realment te'ls vulguis gastar. Llavors no ens sobren els diners com per no haver-nos de preocupar pels diners, però ja s'han encarregat de.. tenen aquesta filosofia de que treballen el que hagin de treballar i estalvien el que hagin d'estalviar per poder fer...un creuer... per poder viure a una casa que...i en aquest àmbit sí que mai m'ha faltat res, i les joguines que volia, a lo millor no les tindria quan surten però a l'any següent sí. Llavors mai m'ha entrat falta de no tenir diners suficients com per tenir una joguina, com per anar a la *uni* fora, com per viatjar pel món, però no és perquè em sobri sinó perquè els meus pares són conscients on han de posar diners i on no.

SARA: I heu fet vacances així tota la família...?

ÀNGEL: Sí, abans més, ara ja no tant. Ara el *gasto* més gran està al meu germà i jo. No cada estiu però sí que cada uns quants..

SARA: I quin viatge recordes així com el més *xulo*?

ÀNGEL: Jo no sé quina edat tindria però crec que la meua germana tindria com dos o tres anys o sigui que jo tindria...cinc, crec, o sis, i vàrem anar a Santo Domingo. I clar, això és un viatge que val molta *pasta* però sí que varen estar estalviant un munt de diners per poder fer això, i l'any següent doncs no vàrem fer cap viatge aquell estiu. Doncs llavors és com aquesta mecànica de no gastar però sempre tenir com donar-se un *capritxo* de tant en tant.

SARA: I una altra cosa que no hem parlat. Quan van adoptar ta germana, quants anys tenies?

ÀNGEL: Jo en tenia 4.

SARA: Ah... era per preguntar-te com vas viure tu el procés però clar, eres massa petita.

ÀNGEL: I a més a més, ma germana quan la van adoptar tenia 11 mesos, era molt molt petita. I a casa meua mai s'ha amagat el tema, perquè a demés és xinesa, no el pots amagar, jajaja. I sempre ho hem viscut amb molta naturalitat, a més a més, les meves dues ties també, i això sí que és cert, vull dir, tema fills, pot ser per altres dones trans això serà un problema més...més intens,

però jo mai he tingut aquesta necessitat de tenir fills biològics i sempre he sabut que voldria adoptar, sempre. El tema de no poder tenir fills biològics si faig la transició, no és una cosa que em preocupi...

SARA: D'acord, doncs tornem amb el tema anterior. Parlàvem del futur, i de les expectatives. Diu que voldries una feina no estable, però de què t'imagines treballant? No per sempre, pot ser per un temps...

ÀNGEL: No ho sé, l'únic que sé és que no treballaré –si puc, això clar, sempre.. i puc evitar-ho, no vull treballar en cap tipus de carnisseria, o de restaurants o coses així... i tampoc m'agradaria treballar a una oficina, això sí que ho tinc molt clar. Ara, en l'àmbit educatiu sí, si hagués de fer-ho i sobretot en treballs que puguis posar una mica de la teva part saps, no?... es que tampoc se m'acut cap treball perquè tampoc... però...no sé...

SARA: Perquè t'agradaria poder dedicar-te a *lo* que estàs estudiant?

ÀNGEL: No ho sé, perquè el meu objectiu ara és, quan abans pugui, independitzar-me.

SARA: Però a què et refereixes, no viure amb el teu germà?

ÀNGEL: No, viure pagant-me jo els meus propis *gastos*. A mi viure amb el meu germà m'és igual. Em seria igual viure amb el meu pare i la meva mare, sempre i quan no siguin ells qui posen els diners.

SARA: D'acord, ser autònoma econòmicament.

ÀNGEL: Clar. I doncs no sé molt bé que faré. Agafaré qualsevol treball i començaré a pagar-me les coses per mi. Però el que sí que tinc clar és que vull, m'agradaria tenir un treball que no em tingués atrapada en un contracte d'aquests de quedar-te cinc anys, i un treball que a la vegada em doni diners suficients com per poder subsistir i per exemple, poder seguir estudiant una altra cosa o viatjar durant les vacances quan en tingui.

SARA: D'acord. I no saps clar, si serà a Barcelona, a un altre país...

ÀNGEL: El més segur és que sigui un altre país, però clar, mai es sap. I també he de dir que jo aspir a molt alt. Aspir a tenir molta sort a la vida i acabar en treballs que m'agradin.

SARA: Clar que sí.

ÀNGEL: I ja sé que no serà així. O al *menos* no a la primera. Però *bueno*, jo tinc les expectatives altes..

SARA. Molt bé, molt bé.... I abans m'has dit que estàs com en un moment així *rarillo* no? A què creus que es deu?

ÀNGEL: Jo crec que es deu a que a l'institut vaig desenvolupar algun tipus de depressió i de comportament així tòxic i clar, una vegada vaig començar el batxillerat que no t'importa tant com et tracten els companys, em varen començar a tractar molt pitjor i això clar, també va "ajudar".

SARA: O sigui que ho vas passar realment malament a l'institut.

ÀNGEL: Sí, sí. De 1r a 4t d' ESO fatal. Després entenc que vaig tenir aquesta falsa sensació de que m'estava recuperant i no m'he recuperat del tot, llavors ara encara que tingui la vida.. diem, bé, perquè no hi ha cap cosa que diguis... tot em va bé. Estic estudiant el que m'agrada, tinc amistats que em tracten bé, tinc parella, la meua família m'accepta i estic fent el que se supos que m'agradaria fer. I encara i així, no tinc la sensació de que tot vagi bé, d'una manera interna, per dir-ho així. Llavors m'estic plantejant veure un psicòleg i fer teràpia.

SARA: Mmmmm...d'acord... I creus que ha canviat la percepció, en relació a persones que ara tenen 50 o 60 anys a tu, per exemple, que en tens 20? Bé, no sé si coneixes algú tan gran...

ÀNGEL: Home, no. No conec a ningú tan gran. Però sí que és cert que tenint en compte que per exemple, que algú com la Caitlyn Jenner, que és una noia trans americana que ara mateix, no sé quina edat tindrà però crec que té més de 50 anys, és una persona que públicament ha transicionat i era part d'un programa de televisió molt famós. Doncs tenint en compte que algú d'aquesta edat ha tingut la llibertat de poder-ho fer públicament, que també has de tenir en compte que és una persona blanca amb molts de diners, però se li està donant molta més visibilització, que això també comporta molta més violència, perquè a la vegada que tots aquests temes s'estan tractant, i diguem-ne que a països on la gent té una seguretat més assegurada i que té més llibertat per explorar aquesta part ells mateixos, a la mateixa vegada, han augmentat els

assassinats a persones trans immediatament. Perquè clar si tu ho fas més visible, és més fàcil que siguin objectiu de violència. Llavors és com... pros i contres. No sé si està millor o si està pitjor, el que sí que sé és que és molt més visible i precisament per això, és molt més atacat. És que persones més majors no conec a ningú, no tinc cap referència...

SARA: No ets molt optimista en aquest aspecte? No creus que la cosa estigui canviant no?

ÀNGEL: Home, no es que no sigui optimista, no es que cregui que no canviarà però el que estic veient ara és que està anant per bon camí però que aquest camí té unes repercussions que són mortals, a nivell molt gran. Crec que només a Espanya aquest any hi ha hagut el doble de morts que ens els darrers tres, quatre anys...llavors, clar, és esperançador per una part però per l'altre fa por.

SARA: Sí, i *bueno* el tema dels "suïcidis", com el de l'Alan..

ÀNGEL: Sí sí

SARA: D'acord... jo pel que estic escoltant aquests dies, una de les idees que més m'està quedant és que hi ha una heterogeneïtat brutal dins de la comunitat trans...

ÀNGEL: Sí sí, certament. Però és que precisament el que dic és que la gent es sorprèn d'aquesta diversitat entre la gent trans, però no s'hauria de sorprendre perquè dins de les persones que no són trans, no t'esperes que hi hagi una homogeneïtat...t'esperes que hi hagi moltes vides diferents, o molts punts de vista diferents. En canvi com la història que ens han venut de les noies trans sempre és la mateixa, la noia trans que ho sap des dels tres anys, que sempre vesteix de rosa i el que sigui...clar, només vols una història, no és que aquesta història sigui falsa sinó que no és l'única, llavors estàs rebent un missatge incomplet. Llavors clar, quan veus aquesta diversitat la gent es sorprèn perquè espera que tot sigui homogeni però no té sentit que hi sigui perquè les persones no som homogènies. No deixa de ser una característica més de milers.

SARA: Clar, és que és una imatge molt estereotipada no? la que es ven... perquè tot i que ara als mitjans de comunicació està sortint bastant, el que

surt... doncs això no? un estereotip.. Suposo que clar, el que tu comentaves abans, com des de la perspectiva mèdica es creu que és un trastorn...

ÀNGEL: Sí, també entenc que s'hagi dit d'aquesta manera perquè el primer missatge de les persones trans sempre ha vingut a partir de persones que no són trans i des de l'àmbit mèdic, i clar, si tu tractes les persones trans com pots tractar una malaltia de l'estómac.. el que és cert que té punts en comú per verificar que això pugui ser una malaltia concreta i clar, quan fas un estudi d'una malaltia nova per dir-ho així, el que intentes és agrupar totes les coses que són iguals per trobar un....com un...no em surt la paraula...com un...

SARA: Sí, una cosa en comú, que es repeteix...un patró.

ÀNGEL: Un patró. I clar, la imatge que es dona de les persones trans és mèdica, i els patrons que creen és un estereotip.

SARA: *Vale*, doncs ara... breument, que em sap greu tenir-te aquí tanta estona... el que et comentava, què creus que pot aportar l'educació social a la qüestió trans. La meua idea és recollir aportacions en relació al que pot aportar l'educació social, què podem fer. Per exemple, una dona d'una dona trans em deia "realment, està tot per fer". Clar, llavors, l'educació social toca molts àmbits, des de la tercera edat, pot ser a nivell de Serveis Socials, també tots aquests temes de coeducació a les escoles... Una altra persona em deia que li agradaria que hi hagués un centre social a Barcelona, on poder expressar el gènere lliurement, un centre com per passar l'estona, xerrar, etc. doncs perquè aquesta persona és sòcia d'EnFemme, que és un local clandestí que hi ha aquí a Barcelona, per *cross-dressers* i però també per persones trans, però clar, és pers persones que no han sortit de l'armari

ÀNGEL: Clar, és que tenint en compte que tothom no té una família que el recolza positivament i no tothom té la força com per sortir de l'armari si no tens les coses clares. Per sortir de l'armari, primer, has de voler fer-ho. Has de poder fer-ho i has de saber el que vols dir. No pots sortir de l'armari dient "no mira, no sé exactament". *Lo* ideal és que si has de dir un missatge important a algú, has de saber què estàs dient. Com has de ser capaç de transmetre-ho a algú si no ets capaç de transmetre-ho a tu mateix. Llavors sí que crec que es necessita un centre per totes aquelles persones que es senten en una confusió

tan gran, que no són capaços de parlar del tema perquè no saben. I amb això no dic que una persona ho hagi de tenir molt clar tota la teva vida i que no tingui cap dubte, solsament conèixer el tema trans, les opcions que existeixen...llavors, sí que promouria espais on la gent pugui expressar-se lliurement encara que estigués a l'armari. Precisament, encara més.

SARA: O sigui que tu creus que es necessiten més llocs com els que hi ha ara, clandestí... perquè clar, si tothom sap que allà hi ha un centre on la gent es va expressar lliurement però no has sortit de l'armari, tindràs pot ser com una inseguretats a l'hora d'anar en *plan* "que no vingui aquest perquè sé que en qualsevol moment "em puc trobar a no sé qui"...

ÀNGEL: Sí la veritat és que és un tema complicat. Com s'hauria de fer per fer arribar la informació a aquestes persones que estan dins de l'armari sense ser cridaner, i tal.. sí, això m'ho hauria de repensar perquè no trob cap alternativa.

SARA: Bé, entenc que el que coneixes de prop és dins de l'àmbit educatiu i tal i com parlàvem el dia de la presentació, em dèieu "posar una assignatura de gènere".. altres persones m'han dit que pot ser imposada, no funcionaria...

ÀNGEL: Clar, jo crec que això d'una assignatura de gènere no ho veig tant però sí que és cert que les escoles, sobretot els instituts, perquè a les escoles vulguis que no encara són bastant petits, i no dic que no s'hagi de tractar el tema però amb la matèria educativa que s'imparteix són coses molt simples com les mates, l'anglès. Però en canvi, a l'institut, que hi ha assignatures com ètica, filosofia,...estaria bé una assignatura que sigui "Diversitat", no només sexual o de gènere, sinó diversitat en les persones en general i que es puguin tractar temes de justícia social d'avui en dia. O si ens centrem més en aquest àmbit de diversitat sexual i de gènere, totes aquestes classes d'educació sexual que es fan esporàdicament a l'institut, que ve algú i et fa una *charla*, jo crec que n'hauria d'haver més, no només una, perquè amb una no fas res, i haurien d'estar formades per gent que són conscients del que estan formant, perquè totes aquestes classes, si es fan, perquè a la meua classe no es va fer, hauria d'estar enfocat...està enfocat a persones *heteros*, persones amb un cos normatiu i és com... precisament aquestes classes estan fetes per reafirmar el que ja saben. Tot això que et diuen, de "*hombres y mujeres hacen cositas*", tot

això, ja ho saben. Vulguis que no, una persona de segon d'ESO però clar, això seria per ensenyar aquelles coses que no saben. Llavors hauria d'estar més enfocada a la diversitat, tots els tipus de serveis, els riscos,... i no veig que sigui així. Llavors aquest sí que crec que és un espai apropiat, per dir-ho així, per parlar de la identitat de gènere, igual que et poden dir que hi ha diversitat sexual i no tothom és *hetero*, et poden dir que hi ha diversitat de gènere i no tothom estigui.

SARA: Clar, i això tu creus que amb el sistema educatiu actual és possible?

ÀNGEL: Jo ho canviaria tot. Ho canviaria tot. Canviaria moltíssimes coses del sistema educatiu, ho canviaria tot perquè si no, realment no estàs canviant res. Has de començar poc a poc i vas fent. Però la d'hores que fan a classe, els deures, la manera de fer les classes, no ensenyen els nens com estudiar, que això ja és un tema persona però estaria molt bé que hi hagués alguna classe de sistemes d'estudi, quin és el que et va bé a tu, pràctiques i consells per estudiar i que no sigui sempre "*te lees el libro y lo subrayas*", perquè a mi això no em serveix per res. O "*fes un resum*". Això sí que crec que s'hauria de treballar més. Primer de tot faria que l'educació fos eficient, perquè no és eficient. Un cop l'educació fos eficient, i el que estàs ensenyant realment s'aprèn, i no s'està memoritzant i oblidant, pots començar a parlar de que s'ensenyia com s'ensenyia. No dic que s'hagi d'oblidar fins al punt de que s'ensenyi bé, però és primordial que l'educació sigui eficient. És que no li trob el sentit a canviar matèries i coses de... començar amb l'anglès a primària, quan no té sentit, vull dir, l'anglès perquè em toca més proper, però gent especialitzada, lingüistes, filòlegs d'anglès,...tots saben que estudiar anglès com a llengua estrangera no té sentit aprendre-la abans dels onze anys. Fins que no tens onze anys no desenvolupes aquesta idea de "llengua estrangera", llavors sí, però el que vas aprenent és associar una llengua amb paraules *sueltes* i ja està, però no connectes amb estructures gramaticals, amb l'ús que es fa dels diferents tipus de verbs,... i realment fins els onze anys, l'únic que tens és que pots dir paraules en anglès, però no l'entens com una llengua, amb una construcció complexa... Llavors jo crec que el primer que s'hauria de fer és para atenció en *com* s'ha d'ensenyar, i una vegada ensenyis bé, *què* s'ha d'ensenyar.

SARA: D'acord, i parlem dels lavabos. Em deies que no vas al lavabo en 6-7 hores, deu ser *durillo*..

ÀNGEL: Acabes desenvolupant un súper poder per aguantar-te. Arriba un moment, a la primària no tant, perquè a la primària...no sé, no tinc el record. Però a la ESO sí que tinc el record de que a lo millor surts de casa i no he anat al lavabo perquè se m'ha oblidat, i a primera classe estic que no puc, i és com que el meu cervell bloqueja aquesta sensació, ha après que no hi aniràs, i ja saps que fins que no arribis a casa, no hi aniràs. Realment durant tot aquell dia no tinc ganes d'anar al lavabo. No sent la necessitat d'anar al lavabo perquè sé que no hi aniré. I en canvi és agafar el bus, entrar a casa, i tenir la sensació de que si no vas, petes. Es com que t'arriba just quan estàs a casa. I no sé, aprens..

SARA: Tu ho vis com un acte reivindicatiu? O per aquella experiència que m'has explicat abans?

ÀNGEL: Jo crec que, el tema de lavabos, vull dir...no sé fins a quin punt és un tema d'una experiència o és una experiència contínua, cada vegada que hi vas, perquè sí que és cert que, *bueno*, sempre has de triar entre el lavabo de nois o de noies, i fa relativament poc, estàvem a una classe de dues hores i va haver una pausa, i en aquesta pausa vaig ser previsor a anar al lavabo. I clar, en aquesta pausa la gent està a classe i vaig anar al lavabo de noies...i ja entrar al lavabo és com "*los nervios*", i quan estava dins del lavabo, vaig sentir una persona entrar. Em va entrar tota l'ansietat de que estic al lavabo que no hauria d'estar i vaig esperar-me fins que vaig sentir que aquesta persona sortia del lavabo per jo poder sortir del lavabo. Llavors, no sé si em val la pena haver de passar per això.

SARA: I per aquest tipus de coses, per exemple, tu diries que la teva vida quotidiana es veu condicionada pel fet de ser trans?

ÀNGEL: Clarament. Clarament. Cada vegada que coneixes una persona nova, a les classes quan parles amb el professor amb qui no has parlat del tema, companys amb els que has parlat moltes vegades però tampoc havies parlat del tema, cada vegada que t'has de vestir i dius "avui em posaria una altra cosa però *no puedo porque* vaig tard, no tinc temps d'arreglar-me o" doncs

realment quan ets trans, sí que és cert que si tens una confiança molt gran en tu mateixa i ets capaç de dur qualsevol cosa i sentir-te bé, supos que no, però entenc que sent trans, a mi em costa molt més esforç dur un vestit que dur pantalons perquè dur un vestit no és només dur un vestit, suposa que m'he depilat, suposa que m'he afaitat, suposa que tinc la perruca, suposa que tinc temps de maquillar-me, etc...

SARA: Això ho fas a vegades?

ÀNGEL: Sí, sobretot quan tinc temps però la gran majoria de vegades passo ? però no perquè vulgui sinó perquè és l'opció fàcil, per dir-ho així

SARA: O sigui que a tu en principi t'agrada més la roba catalogada com *femenina* podríem dir?

ÀNGEL: Home, a mi realment m'agrada tot però sí que és cert que tot allò que no he pogut experimentar, perquè mai se m'ha deixat experimentar amb aquest tipus de roba, sí que tinc com aquesta cosa de "em ve de gust", vestir-me amb coses amb les que no em podia vestir abans. Però realment no és perquè no m'agradi tota aquella roba catalogada com a masculina sinó és més aquesta sensació de "per fi ara puc fer coses que abans no podia". Llavors no és que m'agradi més un vestit perquè sigui un vestit sinó perquè no m'he pogut posar un vestit.

SARA: I hi ha alguns moments o espais on et permets més.. o tant te fa? És més el fet de dir "avui tinc temps, m'ho poso"?

ÀNGEL: Sí, també depèn de l'ocasió. Si no tinc cap *plan*, doncs res... però sí hi ha alguna ocasió que he quedat, ja m'organitzo el temps perquè el dia abans per tenir temps i deixar-ho tot preparat. És molt més difícil perquè requereix una planificació i un temps que no et fa falta per vestir-te cada dia al matí, llavors...

SARA: Perquè per anar a la universitat, si algun dia dius "estic motivada, m'he aixecat amb temps", ho fas.

ÀNGEL: Sí, sí. Ho he fet varies vegades.

SARA: I veus un punt d'arribada en el procés de transitar? O creus que un dia pots estar aquí i en cinc anys, retornar?

ÀNGEL: És que això és una pregunta molt difícil per mi en concret perquè estic just començant, però sí que és cert que jo ara ho experimento com si hagués un abans i un després, però segons el que crec que succeirà i l'experiència de molta gent trans, no ho veus com una cosa final sinó que és un procés... no sabria com explicar-ho, no és que tinguis un destí sinó és el simple fet de que t'estàs movent. Llavors, és com si agafes un vaixell i no és que estiguis navegant perquè has d'arribar a una ? però és el fet de que no estàs a port. Llavors no és tant la sensació de que hi hagi d'haver un final sinó el fet d'estar en procés. És com aquesta sensació.

SARA: D'acord, i en relació al tema educatiu, que al final és hem anat una mica... no sé, vols dir alguna cosa que sigui urgent de canviar, alguna cosa que pensis que no pot seguir així.

ÀNGEL: Qualsevol cosa, vull dir del *cole*, que separi nens i nenes. Per exemple, classes d'educació física, classes de música per cantar, coses d'aquestes. No fan falta, no és necessari. I sobretot si has de separar, que no crec que faci falta, però si en algun moment has de separar, s'hauria de fer des de la consciència dels *profes* i dels nens, que aquesta és una separació que estan fent per conveniència d'aquell moment i no com... vull dir, inculcar els nens que si ara estan fent dos grups... vull dir, no, no s'hauria de fer, perquè per mi, no els separaria. Jo el que primer eliminaria seria la disgregació entre nens i nenes i una vegada els nens no concebin aquesta distinció des de tan petits i pots estar a un grup de persones que no són ni "els nois" ni "les noies". Si veus que per exemple al pati, perquè això es veu si ets *profe*, estan separats nens i nenes, dins de classe podries ajuntar-los, precisament perquè hi hagi diversitat... És que tampoc sabria molt bé com fer-ho perquè tampoc estic informada del tema, com es tracten aquest tipus de canvis a l'educació però pensant el que m'agradaria que hagués passat amb jo, a cap classe, ni a música, ni a plàstica, ni a educació física, ni a res, separin nens i nenes.

SARA: I el tema de llenguatge...

ÀNGEL: Clar és que el tema llenguatge el veig molt complicat perquè les llengües romàniques tenen gènere, i aquest gènere està associat amb el gènere de les persones, que no hauria de ser així, sincerament, si ho mires des

d'un punt de vista lingüístic, els gèneres són classes, tipo 1, tipo 2, no té perquè ser "home" i "dona".. i la taula és tipo 2 i el sostre és tipo 1, ja està. Però clar, si la gent ja té aquesta relació verbal de "la llengua està separada per coses d'homes i coses de dones" i la taula és "femenina".. vull dir, no sé, seria molt complicat canviar-ho però a lo millor a la llarga seria millor en senyal de llengua no separant els mots femenins dels mots masculins sinó mots marcats (?) i mots no marcats (?) que es com lingüísticament es separa la llengua. No sé, tampoc no sé qui ha fet aquesta teoria, però a lo millor a la llarga que la gent deixés de relacionar el que està dient amb un gènere que està construït.

SARA: I per últim, ja sé que això va sortir una mica el dia de la presentació, però que els hi diries als pares de fills trans?

ÀNGEL: Primer que s'acabi la separació a casa i sobretot llibertat per escollir. Però clar, llibertat per escollir en certa mesura, perquè entenc que tampoc és *plan* de dir "deixa'l i que faci el que vulgui", perquè tampoc has de ser permissiu amb qualsevol cosa, però si li has de prohibir fer alguna cosa, no li diguis "perquè això és de noi" o "perquè això és de noia"; i jo que sé...és que ara mateix no se m'acut res pel que li puguis dir que no però per exemple, "*no te apunto en el grupo de ballet porque es de niñas*" diga-li... jo que sé, és que tampoc sé perquè no podries apuntar al nen a ballet, però sobretot que no sentin que des de que neixen hi ha coses que no poden fer perquè no són nens o perquè no són nenes.... "No mira, això no pot ser perquè és per nenes majors".. si veuen a l'avi fumant per exemple, aquestes coses entenc que li has de dir que no. O per exemple, "aquesta joguina no te la compro fins l'any que ve" crec que és un comportament que sí pot ser positiu en tant que ensenyas al nen a primer, no tot el que vulgui se li donarà, i que ha d'aprendre a esperar, a ser pacient, i que vindran les coses quan hagin de venir però perquè siguin de nens o de nenes no és una raó vàlida

SARA: Perfecte, doncs jo crec que ja estaríem... No sé si tu vols dir alguna altra cosa...

ÀNGEL: NO, no.

SARA: Doncs ho deixem aquí. Moltes gràcies.

ENTREVISTA N° 3:

Nom: Martica

Gènere: dona i després trans

Edat: 41 anys

Professió: feines en el món de la restauració i el comerç. Actualment desocupada.

Interessos: música electrònica, cinema, món associatiu i polític

Dia Entrevista: 21/04/2016

Lloc: un bar, Barcelona ciutat.

Durada: 75 min. aprox.

Presentació. Explicació de l'objectiu de l'entrevista.

SARA: ¿Quieres que utilicemos algún pseudónimo?

MARTICA: Martica

SARA: Vale, y bueno, me gustaría si pudieras empezar con una presentación.

MARTICA: Soy X, ahora vivo con mis padres en un pueblo cerca de Vilafranca del Penedés, y empecé el cambio hace dos años, yo me considero una mujer, en primer lugar, y después, transexual, como un apelativo.

SARA: Vale, pues si quieres empezamos hablando de tu infancia.

MARTICA: Mi infancia, pues a ver, yo es que no soy del tipo de transexual que cuando tiene cuatro años dice "yo es que soy una niña", y me pongo vestidos ¿no? Hay gente que no encajamos ahí tanto. Yo recuerdo algunas cosas, por ejemplo, que no es lo que hacían los niños. Me iba a la habitación de mi madre y me ponía pues los pendientes, los anillos, las pulseras, todo eso, me gustaba, lo hacía a escondidas. Y también cuando veía a las mujeres en la TV o en la vida real, me identificaba con las mujeres, sentía empatía. Pero yo no soy de las que tiene constancia en "soy una niña", quizá esto creo que es algo a destacar, que no toda la gente encajamos en esto. Quizá porque no tuviera referentes con los que me pudiera identificar o quizá porque ni siquiera me lo planteaba. Y eso es lo que recuerdo.

SARA: Pero te recuerdas como una niña feliz, ¿te gustaba ir al cole?

MARTICA: Sí, sí, no era de esos niños que se pelean, yo eso sabía que no iba conmigo, con ese tipo de cosas. Jugaba al fútbol, hacía de defensa, me venía la pelota y le daba una patada y ya está ¿no?, no sabía driblar, no tenía esa agresividad que tenían los niños ¿no?, pero nada más, aparte de esto no. Bueno, ya pasamos a la siguiente fase ¿no? Porque de esa época tampoco...

SARA: No, pero en general, no por este hecho en concreto sino saber cómo recuerdas esa etapa. En el barrio, las cosas que hacías después del colegio...

MARTICA: Yo jugaba a todo, jugaba a muñecas, jugaba al fútbol con los niños, quizás porque siempre he sido una persona muy abierta de mente ¿no? No tenía muchos complejos. Y quizá también que me condicionaba ¿no? el vivir como niño me condicionaba. El caso es que yo jugaba a todo. Lo que recuerdo es que tenía mucha paz interior, a pesar de que no he tenido una familia con la que me he sentido a gusto, problemática,... pero esa época la recuerdo bien, recuerdo que estaba feliz.

SARA: ¿Te gustaba ir al cole?

MARTICA: Sí, puede que alguna vez tuviera algún problema, que se metieran conmigo pero tampoco sufrí lo que se dice el *bullying* este tan bestia que hay ahora, yo no recuerdo nada de eso. Problemas puntuales pero vaya, soportable. Algunas veces sí que se metían conmigo y me decían "maricón" o cosas así pero...

SARA: ¿Y dónde creciste? En la Granada ¿no?

MARTICA: No, ahora estoy viviendo allí pero es que he vivido en muchos sitios, he cambiado mucho, porque mis padres se cambiaban mucho de sitio, una familia problemática...

SARA: ¿Y dónde pasaste la infancia?

MARTICA: En un pueblo de Madrid.

SARA: ¿O sea que no naciste aquí?

MARTICA: Nací en Manresa, pero eso, como mi padre se movía mucho pues he vivido en Madrid, en la Rioja, en Burgos, luego en Valencia, o sea... Pero bueno, yo me sentía bien conmigo misma, como que no tenía que forzarlo, era yo y ya está. Esto me gustaría recalcarlo.

SARA: Sí, sí.

MARTICA: Creo que después, a partir de la adolescencia es cuando ya vinieron los problemas ¿no? quizás el hecho de que tuviera que hacer de una... de lo que no era, pues eso sí que ya me empezó a dar problemas. A parte de que hubo un momento que tenía problemas con mi orientación sexual, porque yo me definía como gay a los 18 años. Tenía confusión o no quería aceptarlo realmente porque sabía las consecuencias que tenía. Sabía que había transexuales que se dedicaban a la prostitución, que estaban marginadas... esa era la idea que yo tenía. Y claro, ni se me pasaba por la cabeza eso. Creo que ha sido uno de los factores que han hecho que yo no pensara que podía ser mujer. Por este motivo. Del miedo que tenía ni me lo planteaba.

SARA: Claro, por la falta de referentes supongo...

MARTICA: Sí, y aparte que las transexuales que yo veía tampoco me identificaba con ellas ¿no? yo las veía pues como muy operadas de todo, muy femeninas, con el pelo muy largo y tal. Y yo pensaba "es que yo no soy así". A una edad un poco más mayor ¿no? Yo me identificaba con mujeres cis, cissexuales, no sé si sabes lo que es...

SARA: Sí.

MARTICA: Esto también lo recalcaría.

SARA: Vale, vale...Entonces, tú los primeros años de tu vida, ¿los pasas en Madrid?

MARTICA: Bueno, básicamente sí, para simplificarlo.

SARA: ¿Y vives con tu padre y tu madre?

MARTICA: Sí.

SARA: ¿Y tienes hermanos o hermanas?

MARTICA: Sí, conmigo somos 7. Y bueno, yo me sentía un poco descolgada porque tengo 5 hermanos por encima, que ellos vinieron más o menos con poco tiempo de diferencia. Y yo con 5 años de diferencia del que va en quinto lugar, entonces yo me sentía un poco que ellos ya eran mayores, adolescentes,

y yo me quedaba ahí descolgada. O sea que yo llevaba una vida así como muy... como muy solitaria.

SARA: Vale, vale. ¿Pero hay una persona que viene detrás de ti no?

MARTICA: Sí, una chica. De hecho, esta pequeña, con la mayor casi ni la conoció. Hay una diferencia como de 20 años...

SARA: O sea que te tuvieron mayores tus padres ¿no?

MARTICA: Sí, sí.

SARA: Vale, ¿me podrías hablar un poco de tu familia? A qué se dedicaban tus padres...

MARTICA: Mi madre, ama de casa. Y mi padre era guardia civil pero cuando yo nací ya lo había dejado porque tenía problemas... es una persona muy problemática. Es una persona que tiene problemas y no quiere tratarse, así que bueno... todo ese ambiente, pues me afectaba. En ese sentido no he tenido mucha suerte, pero a pesar de eso, yo en la infancia me sentía a gusto. Recuerdo buenos momentos, yo me sentía muy a gusto. El problema fue después. En la adolescencia fue cuando empezaron las depresiones. Tuve una crisis muy muy fuerte, muy grave a los 17 años. Ahí digamos que se me derrumbó el mundo. Fue una época bastante horrible y quizá ahora lo veo más como una crisis de identidad, ahora lo veo más claro porque entonces no sabía exactamente qué me pasaba. Y fue en esa época cuando salí como gay a los 18 años. Y bueno, viví una etapa... hasta los 25-26 que ahí tuve mi segunda crisis. Bastante grave, también. Esa crisis fue más grave todavía porque tuve pensamientos suicidas durante mucho tiempo... es que si lo cuento todo...

SARA: No, no, tú cuenta lo que tú quieras. Con lo que estés cómoda contando. Eso por supuesto.

MARTICA: En la otra crisis ya se me había pasado la idea del suicidio por la cabeza. Pero quizás como le echaba mucho la culpa de todo a la situación que había en mi casa, a cómo eran mis padres y todo eso... Tenía la esperanza de que si me independizaba pues todo eso se iba a acabar. Pero no era tan sencillo. El caso es que después de unos años de vivir independiente, ya en Madrid, a veces hacía de... notaba que tenía que hacer un esfuerzo para que

Juny 2016

los demás no vieran cómo era ¿no? hacerme así el machito... tenía agresividad por ese motivo ¿no? tampoco era yo, tenía miedo de lo que vieran los demás en mí y de las consecuencias que podía tener. El caso es que en el 2001 volví a tener otra vez otra crisis fuerte, con ideas suicidas durante mucho tiempo. Llegaba al metro y me daban ganas de tirarme al metro y tenía que hacer un esfuerzo muy grande para no hacerlo. En el fondo siempre he tenido la esperanza de que las cosas fueran mejor. El caso es que bueno... conseguía aguantarme las ganas a veces con mucho esfuerzo. Me tenía que meter en las escaleras porque me daban unas ganas muy fuertes de hacer esto. Y estas ideas suicidas pues tomaban diferentes formas. Lo más que se me pasaba por la cabeza era lo de tirarme al tren pero también había otras formas de hacerlo. Y recuerdo que dos o tres veces se me pasó por la cabeza, cuando me iba a recortar el bello del pubis con las tijeras, me daban ganas de castrarme con las tijeras. Y claro, yo en aquel momento lo relacionaba con todo esto, con las ideas suicidas pero ahora entiendo que era el subconsciente que afloraba. Estaba en una situación muy débil, y se me pasaban esas ideas. Ahora lo veo claro porqué era, pero entonces no era consciente. Y bueno, de hecho salí de esta depresión pero... digamos que tirando para el lado contrario de lo que yo soy. Yo quería ser otra persona pero no sabía por dónde tirar. Y me fui por el lado de ser un machito. Suena un poco raro porque supongo que no es la típica historia de una transexual, pero es mi trayectoria. Y bueno, el caso es que pasé unos años de mi vida que digamos, es cuando menos he sido yo con diferencia, hasta la siguiente crisis y última que tuve, porque intentaba ser una persona que no soy. Me esforzaba muchísimo. Es que no veía alternativa. No veía la alternativa. Y lo hacía más por lo que los otros veían en mí. Les gustaba pues yo era por agradar a la gente, pero esa persona no era yo. Ahora lo cuento así pero la verdad es que es bastante *heavy*...

SARA: Sí, sí, debe ser muy duro.

MARTICA: Quizás otras personas han sido más capaz de asumirlo, o más valientes... yo la verdad es que no...

SARA: Bueno, es que supongo que tienen que ver tantos factores...

MARTICA: No hay una historia que sea igual...

SARA: Claro.

MARTICA: Y en la UTIG parecen que sólo consideran transexual a la gente que cumple unos requisitos...

SARA: Sí, después me gustaría que me explicara todo el tema del Clínic, porque seguro que tendrás mil historias, pero antes, a ver, de la infancia me dices que bien, empiezas los problemas en la adolescencia y ¿empiezan los problemas cuando empiezan los cambios físicos? ¿O por otros motivos?

MARTA: Yo es que no tenía esa necesidad del cambio físico en esa época, simplemente que yo me fijaba en las mujeres que veía en las series de TV y tal, o en la vida real también. Veía que podían hacer cosas que a mí me gustaría hacer...

SARA: ¿Cómo por ejemplo? ¿Qué querías hacer que no se te permitía?

MARTICA: Pues mostrar sentimientos y si los mostraba yo pues ya me hubieran dicho “mira el maricón este”, cosa así de este tipo...Era más bien esto. Básicamente era eso. Pero claro, yo entonces lo relacionaba con que era homosexual. Y también me costó mucho. Hasta los 18 no lo dije. “Mira, me gustan los hombres”. Hasta entonces tenía así un poco de lío y tal, “soy bisexual”, no sé. Represión. Realmente era represión.

SARA: ¿Y estas cosas, todas estas inquietudes las compartías con alguien? ¿Con algún amigo/a? ¿Alguien de la familia?

MARTICA: No, no. Es que yo he sido muy de quedarme las cosas dentro. Quizás, incluso a veces la gente lo veía más que yo. La gente notaba cosas más que yo. Eso es algo que he notado varias veces. Quizás es que me lo quedaba muy adentro. Quizá si lo hubiera compartido... pero como mi familia era muy de aislarse... Quizá eso influyera mucho. Si hubiera tenido unas amistades, o hubiera sido del pueblo, no sé...

SARA: Ya, ya... porque en tu adolescencia, ¿dónde vivíais?

MARTICA: Seguía viviendo hasta los 18, que mi padre se volvió a cambiar, estuve 8 años viviendo en un pueblo de Madrid... y bueno, casi que no tenía a nadie con quien hablarlo.

SARA: Supongo que tanto cambio te costaba mantener las amistades también...

MARTICA: Sí, sí. Eso influye también.

SARA: ¿Y los cambios eran porque tu padre pedía el traslado?

MARTICA: A ver, cuando yo nací, ya se había dado de baja y tenía una pensión. Pero el caso es que siguió con esa dinámica de cambiarse, es una persona que se asusta, tiene rasgos paranoides. Entonces veía peligro y se cambiaba. Y le daba igual, los hijos y tal. La verdad es que no he tenido mucha suerte con mis padres. Me han hecho... es algo que me ha hecho bastante mal. Y mi hermano mayor también. Me hizo mucho daño también en esa época. Ahora no, ha cambiado, pero en esa época...

SARA: ¿De dónde son tus padres?

MARTA: Castellanos.

SARA: ¿Pero de Castilla?

MARTA: Sí.

SARA: ¿Y que son más conservadores?

MARTA: Sí, conservadores y personas muy problemáticas. La verdad es que no hemos tenido los hijos mucha suerte, no.

SARA: Y de los hermanos, ¿con quién tienes mejor relación?

MARTA: Bueno, a ver, tengo una hermana que está ¿ y está en un centro en Vilanova, y con esa apenas tengo relación. La veo una o dos veces al año. Tengo dos hermanas que viven en Madrid, y con ellas hablamos por el Facebook y por el Whatsup, no es en especial una relación buena...tampoco he tenido nunca una relación especialmente buena con ningún hermano ni hermana... Y el que vive ahora más cerca es mi hermano, aquél que me molestó bastante cuando era pequeña, pero bueno, ahora bien...tampoco es muy de tener mucha confianza y eso... pero correcta. Y bueno, me he quedado en la tercera crisis. La última que fue en 2009 o así. Y ahí ya dije bueno, necesito buscar ayuda, esto no es normal que me pase... Algo me pasa. Fue cuando fui al psicólogo, hice un poco de terapia ¿no? y entonces le conté

situaciones que había vivido y que no me gustaba como había reaccionado yo. Entonces me diagnosticó trastorno de personalidad. Y entonces claro, ya ahora lo veo como que no podía ser yo, tenía que fingir, hacer lo que no era y eso me desequilibraba mucho. Era un problema. Y ahora ya no tengo vergüenza de mostrarme como soy. Y si no les gusta pues me da igual. A veces me cuesta pero al final digo “mira, yo soy así”, ya me da igual... O sea, ahora es como una liberación ¿no? porque además, como ya se me ve lo que soy, ya visto de mujer y todo... ya es que me da igual ¿no? ya no tengo que dar explicaciones. Antes cuando vivía como hombre pues intentaba “*buf*, tengo que decir que soy gay, lo digo, no lo digo”... Ahora es como que ya me da igual porque como que ya sé lo que soy y no tengo que dar explicaciones... es una paz...Y bueno, ahora es un momento en el que siento un poco como que he vuelto a la sensación de paz que tenía cuando era pequeña. Porque durante muchos años he estado con muchos altibajos muy grandes, y ahora no. Ahora sí que puedo tener una depresión o... pero por motivos circunstanciales. No por una crisis de identidad, eso ya se ha acabado.

SARA: ¿Y ya estabas aquí en Barcelona cuando empezaste la terapia?

MARTICA: Sí.

SARA: Sí, ya llevas muchos años ¿no? viviendo aquí.

MARTICA: Desde el 2009. Hubo una época que volví a Valencia. Mi vida siempre ha sido muy inestable, pero ya me quedo aquí. Noto que tengo mucha estabilidad ahora, sobretodo me encuentro a gusto conmigo misma y eso es lo más importante que hay, lo demás ya, haces lo que puedes, pero lo más importante es eso...

SARA: Y ahora estás viviendo en el pueblo, en casa de tus padres ¿no?

MARTICA: Sí, tengo ganas de independizarme, pero no depende sólo de mi...

SARA: ¿Y cuánto llevas ahora viviendo con ellos?

MARTICA: Esta última vez desde el 2013. Desde el 2009 estoy en Catalunya, volví un año y pico a Valencia porque tenía a mis padres allí y no me sentía a gusto allí, viviendo con mis padres en ese pueblo. Pero también al mostrarme como soy realmente, perdí las amistades. Entonces dije “mira, me vuelvo aquí”.

Y ahora estoy bien y estoy conociendo gente afín a mí, porque si me muestro como soy, puedo conseguir gente que sea afín a mí y eso antes no me pasaba porque no me mostraba como era. Realmente, he tenido una vida muy inestable. Eso es con lo que me quedo de todo lo que te estoy contando. Hasta ahora.

SARA: De acuerdo, y cuéntame a ver, cuando acabaste la educación primaria, ¿fuiste al instituto?

MARTICA: Sí.

SARA: Vale, acabaste el instituto, ¿el BUP no de antes?

MARTICA: Sí.

SARA: ¿Y después que hiciste? ¿Te pusiste a trabajar?

MARTICA: Sí, me fui a Madrid, a la gran ciudad, porque pensaba que allí podría tener más libertad para todo. Y bueno, trabajaba de lo que podía, y lo que recuerdo de esa época es que me tenía que enfrentar con los chicos sobretodo, me ponía agresiva a veces, un poco digamos para defenderme y para imponerme y que no se metieran conmigo.

SARA: ¿Y de qué trabajaste?

MARTICA: En un supermercado, en un Burger King, trabajos así...

SARA: De acuerdo, y esto era en Madrid ciudad ¿verdad?

MARTICA: Sí, en Madrid... Jo, es complicado, me lo tendría que apuntar todo... Es que a veces lo pienso y digo "jo, la vida que he llevado", pero, bueno... hasta ahora.

SARA: ¿Y allí compartías piso?

MARTICA: Compartí piso y también viví con una pareja que tuve. Una pareja que no fue una buena experiencia, la verdad. Como no me valoraba, tenía la autoestima baja, pues eso, se nota.

SARA: ¿Y cuánto tiempo estuvisteis?

MARTICA: Pues como un par de años, más luego alguna reconciliación que hubo. Pero bueno, fue una mala experiencia porque tardé tiempo en...

SARA: ¿En recuperarte?

MARTICA: Sí, en quitarme todo eso de encima. La dependencia que tenía...Y fue cuando me fui a Valencia, cuando tuve la segunda crisis. Y pensé “mira, tengo que empezar de cero”, pero es que no sabía por dónde tirar. Yo sabía que no estaba a gusto conmigo misma pero no sabía qué. Fue ahí cuando me fui a Valencia, intenté ser otra persona diferente de la que soy. Y tampoco estaba bien, es que no puedes ser lo que no eres.

SARA: O sea, intentaste vivir como chico en Valencia.

MARTICA: Sí.

SARA: Y en Madrid, en esta relación que tuviste, ¿también?

MARTICA: También. Es que aún no se me pasaba por la cabeza. Vestirme de mujer y todo esto, no se me pasaba por la cabeza. Me he dado cuenta muy tarde. Bueno, cuando he podido.

SARA: Claro. De acuerdo, y cuéntame cuáles son tus intereses, ¿qué te gusta hacer?

MARTICA: Pues me gusta mucho la música, siempre me ha gustado porque siempre me ha servido para evadirme un poco de la realidad. La verdad es que es eso. Últimamente lo estoy pensando mucho, y me está entrando interés por la música, lo necesito. Yo no tengo mucha idea a nivel técnico pero tengo ganas... me gusta mucho la música electrónica, cosas de este tipo, rock alternativo... Quizás hacer algo de esto ¿no? como mínimo, como *hobby*. El cine, las series de TV, los cómics, y bueno, la verdad es que ahí donde vivo, no tengo muchas posibilidades...

SARA: Sí, porque este pueblo, nunca había oído hablar. Está cerca de Vilafranca ¿no?

MARTICA: La Granada, sí. Y la verdad es que no hay nada, de lo que me interesa a mí, nada.

SARA: ¿Es muy pequeñito?

MARTICA: Sí, sí. Y en Vilafranca, bueno, tiene 40.000 habitantes, hay teatro,... pero aun así, las cosas que me gustan a mí, es difícil que las encuentre. Y por

eso estoy pensando venir a Barcelona. He intentado adaptarme allí, pero... tampoco tengo trabajo allí. Y es difícil, es un sitio pequeño y cerrado. Creo que tengo más posibilidades aquí. Por eso, pero ya veremos... es mi idea.

SARA: ¿Por qué cómo lo vives en el pueblo?

MARTICA: Pues hay gente de todo. En general bien, o sea la gente adulta y por los sitios que me muevo, la Cruz Roja y un partido político en el que estoy...

SARA: Háblame de esto...

MARTA: Bueno, estaba militando en ICV, ahora en "Vilafranca en Comú". Y bueno, en general me han tratado bien, me he sentido en general bien aceptada, aunque a veces no veo que lo entiendan mucho pero me han tratado bien. Lo único que a veces, los chicos jóvenes sobretodo, me insultan. Y hay momentos que digo "bueno, esto llegará un momento que se acabe". Al principio, como se me notaba mucho, estaba haciendo el cambio y tal, digo a lo mejor se meten conmigo y llegué que ya no lo iban a hacer más, porque hubo un momento en que ya no se metían conmigo, digo, bueno, ya tengo una imagen más conseguida y tal, y digo bueno, a lo mejor me dejan de molestar, pero no, cada cierto tiempo se vuelve a producir.

SARA: ¿Y esto es gente concreta del pueblo?

MARTICA: Sí, ya sé quiénes son. Y de La Granada. Pero vamos, que son la misma gente. Y soy consciente de que esto me va a pasar siempre, como símbolo de atracción o cómo que no saben a qué atenerse conmigo. Tengo miedo, a veces tengo miedo de que me hagan algo. Dices bueno, no pasan de insultos o de que se rían pero...nunca se sabe. Si te enfrentas a ellos... lo que buscan es provocarte, porque cuando reaccionaba y me paraba, ellos se ve que es lo que buscan ¿no? para reírse. Entonces cuando ven que no les hago caso, parece que les molesta, y he descubierto eso, que lo que hay que hacer es no hacerles caso, porque lo que buscan es provocarte para reírse. Y bueno, a veces lo llevo bien y otras veces... y otros días no. Y bueno, quizá aquí en Barcelona, en el centro no tendría ese problema. En los barrios probablemente sí o en las ciudades pequeñas, volvería a tener ese problema. El único sitio seguro, digamos, sería el centro de Barcelona.

SARA: Ya... bueno, veamos, y entonces militas en ICV...

MARTICA: Hasta hace poco sí.

SARA: ¿Lo has dejado?

MARTICA: Sí, porque quizás no soy una persona muy de disciplina de partido. Si no estoy de acuerdo con algo, lo digo, entonces hay gente que le molesta. Pero bueno, esto supongo que en todos los partidos... Con el coordinador también he tenido roces por este motivo... Seguiré por ahí en el entorno, pero mejor por libre. No sé, yo creo que soy una persona más de ir por mi cuenta. Esto en el pasado ya me había traído problemas, que soy demasiado independiente, a lo mejor.

SARA: Bueno, es que no todo el mundo... El tema que comentas de la disciplina de partido, debe ser difícil...

MARTICA: Sí, es difícil, y me di cuenta de que esto se iba a volver a producir, que me iba a pasar más veces... y bueno, por este motivo lo he dejado.

SARA: ¿Y cuánto tiempo has estado?

MARTICA: Dos años.

SARA: O sea que has estado en las últimas...

MARTICA: Sí, en las últimas campañas...

SARA: ¿Y qué tal, a nivel asociativo, te sentías apoyada?

MARTICA: Sí, la verdad que me han tratado bien. Pero creo que ha llegado el momento de hacer más las cosas que me gustan. Me tira mucho la música otra vez... También estoy en una asociación LGTB que se llama "Violeta" que tiene la sede en Sant Feliu, porque lo que quiere es trabajar en ciudades pequeñas, en zonas rurales, y yo estoy intentado abrir una delegación en Vilafranca. Y allí noto que con la gente me entiendo más. O son más jóvenes, o tienen una mentalidad más parecida a la mía. Y en cambio allí, en "Vilafranca en comú", la mayoría de gente era mayor, y hay ciertas cosas con las que no acabo de coincidir...

SARA: Vale, y entonces, cuéntame sobre "Violeta"...

MARTICA: Bueno, yo estoy ahí porque se trabaja para las zonas rurales y tal...que allí no hay ninguna asociación, está todo en Barcelona. Bueno, y hay gente trans que no le gusta nada esto porque no quieren saber nada con el movimiento LG, bueno, y al revés también pasa, pero yo me siento muy a gusto. A lo mejor no soy de estas mujeres que sólo se van con mujeres, yo hablo con mujeres, con gais, no sé, con todo el mundo...

SARA: ¿Y qué tipo de cosas hacéis? ¿Montáis actividades?

MARTICA: Bueno es que se ha montado hace poco la asociación. Más que nada a nivel informativo... a ver, ¿qué hacemos?

SARA: Bueno, ¿estáis con asambleas para decidir que hacéis?

MARTICA: Sí, ahora en mayo es la primera asamblea... A ver qué te podría decir... Bueno, básicamente es a nivel informativo. Por ejemplo, un chico que se acercó, pues le expliqué los recursos para hacer el cambio de género, y todo esto, hablamos... bueno, esta es mi parte.

SARA: Claro, claro.

MARTICA: También por ejemplo con un chico que tenía problemas con su pareja porque le pegaba. Esta es una cosa que también queremos reivindicar ¿no? que también hay maltrato en parejas del mismo sexo... Informar a los funcionarios, a los policías, dar charlas... esta es la idea ¿no? a nivel informativo. Por ejemplo también, que en las farmacias se haga la prueba del VIH, porque según una rama de la Generalitat, que los pueblos con más de 30.000 habitantes, puedan hacer la prueba en las farmacias. O informar a la gente que quiera hacerse la prueba, pues dónde ir, porque todavía son cosas que se llevan muy escondidas. Porque por ejemplo, si hay maltrato en una pareja es más difícil decirlo, se lleva a escondidas... Cosas de este tipo.

SARA: ¿Y qué hacéis turnos o cada persona se encarga de un ámbito?

MARTICA: Sí, cada persona de un ámbito. Hay un ámbito de educación, otro de gente mayor, porque claro, llegará un momento que la gente se empiece a hacer mayor...Entonces bueno, pues para fomentar la vida asociativa, ahora hay una reunión con el ayuntamiento de Barcelona porque quieren que unas viviendas pues sean para gente homosexual y gente que no, pero pues para

fomentar el cooperativismo y las relaciones sociales, para que la gente no viva sola y tal... Es que en la libertad sexual, tampoco hay muchos años que lleve esto ¿no? pero ahora la gente llegará a mayor, con las opciones de antes era más difícil, esto también habría que hablarlo ¿no?

SARA: Sí, sí. De hecho una mujer de una mujer trans que entrevisté me decía que hablaba con mujeres transexuales que ya empiezan a tener una edad ¿no? y que mostraban su preocupación “¿dónde vamos a ir cuando seamos más mayores?”, porque igual que en las residencias actuales...

MARTICA: Todavía lo ven mal...

SARA: Sí, igual no se van a sentir muy cómodas.

MARTICA: O gais que llegan ahí y los insultan... Pues hablar de eso también. Hablar sobre las residencias...

SARA: Muy bien, vale, a ver...bueno, si quieres hablamos un poco del proceso ahora, ¿cuál fue la primera salida del armario que recuerdes?

MARTICA: ¿Cómo mujer? ¿Cuándo se me pasó por la cabeza?

SARA: Sí, lo que tú quieras.

MARTICA: Mira, pues te voy a ser sincera. Esto es algo íntimo pero bueno...

SARA: Cuenta lo que tú quieras, lo que te apetezca...

MARTICA: Bueno, quizás yo empecé a notar esto más al estar con chicos... Me ponía ropa interior, y fue a partir de ahí cuando empecé a decir “bueno, es que no me gusta sólo para esto sino que me gustaría estar por casa e ir con ropa interior de mujer”... Y fue a partir de ahí que empecé a soltarme, a decir “mira, voy a ver hasta dónde llega esto”, “deja fluir la mente, no te reprimas”. Y yo por ejemplo he notado que tenía...que tenía pecho, psicológicamente yo lo notaba ¿no?, ahora los tengo físicamente. Bueno, es que empezó ahí la cosa...

SARA: ¿Con cuántos años?

MARTICA: De esto hace tres años o así...

SARA: De acuerdo, ¿ahora tienes 41 no?

MARTICA: Sí, 41.

SARA: Vale, hasta ese momento las relaciones habían sido como...pasabas como homosexual ¿no? dijéramos...

MARTICA: Sí, en el 2008 recuerdo que ya empezaron a pasárame estas cosas por la cabeza. Me acuerdo que vi un reportaje en T5 sobre Bibi Andersen y yo tenía mucho interés en verlo ¿no?, lo comentaba con una amiga que luego se hizo transexual también. O sea que hay pequeños detalles que ya indicaban esto ¿no? Y en el 2008 recuerdo ver un reportaje sobre Dana Internacional, y ver imágenes de cuando era un niño y pasárame por la cabeza “pues yo soy igual”, cosas así, pequeños detalles.. Estas cosas siempre me habían pasado puntualmente antes, hasta que ya llega un momento que dije “ya me da igual todo, lo que me quiera de vida quiero vivir como realmente me apetezca”. Y ya me dejé de depresiones...

SARA: ¿Y la primera vez que lo verbalizas? ¿Con quién fue?

MARTICA: Pues por los chats estos de contactos, empecé a comentarlo. Al principio sólo me ponía ropa interior de mujer, y bueno busqué información yo, porque buscaba información de alguna asociación por internet y yo no encontraba nada. Fui a una asociación gay, me dieron el contacto de Gina, ¿la conoces? Una activista...

SARA: No.

MARTICA: Pues ya hablé con ella, me dijo de ir a “EnFemme”, fui a “EnFemme”, hablé con Soraya, fue todo muy rápido porque en seguida me dijo de tomar las hormonas, lo veía que lo tenía muy claro... Y con “Trànsit” muy bien, no he tenido ningún problema.

SARA: ¿O sea que tú has ido a “Trànsit”?

MARTICA: Sí, he tenido la suerte de ir a “Trànsit” Hombre, si hubiera ido por el otro lado, todavía estaría a la mitad del camino.

SARA: ¿Y cuándo empiezas a ir a “Trànsit”?

MARTICA: Finales del 2013. Y muy bien, con “Trànsit” muy bien. En cambio en la UTIG pues no.

SARA: Ah, también has pasado por el Clínic...

MARTICA: Sí, porque me quiero hacer la vaginoplastia. Yo fui al Clínic básicamente por eso. Yo ya estaba bien por el otro sitio, o sea que tampoco necesitaba terapia ni... yo lo tenía claro. Fui a las reuniones que hacen en "Trànsit" en el "Casal Lambda", una reunión de terapia de grupo, pero llegó un momento que vi que no era lo que yo buscaba... Quizá lo tenía muy claro y ponerme a contar mis cosas allí delante...

SARA: No te apetecía ¿no?

MARTICA: No, no me apetecía... Habrá gente que le sirva más o que le guste *explayarse*, pero a mí la verdad es que no. Y también me he encontrado con gente que no entendía por ejemplo que me quisiera hacer la vaginoplastia o que no se lo creían, en plan "viene con una mentalidad muy de"... cómo se llama esto... a ver cómo lo explico...hay gente que está como muy orgullosa de ser trans ¿no? y yo primero me considero mujer y después trans. Hay gente que esto no lo entendía, o quizá por mi aspecto, porque no tenía un aspecto muy conseguido. Claro, al principio como no me había vestido nunca de mujer ni nada, tenía un aspecto un poco... no muy guapa, la verdad. Se me notaba mucho la barba, y ahora ya con todo el láser y todo esto pues ya no se me nota, pero entonces se me notaba la sombra. El caso es que había gente que no se lo creía ¿no? y a mí esto me molestaba un poco ¿no? porque me estaban juzgando, y son transexuales los que me estaban juzgando. O también hay algunas que no les gusta que me gusten los hombres. Bueno, esto con alguna en concreto, a ver, cosa que me sorprende porque yo respeto como sean las demás. De hecho yo no sabía que había transexuales lesbianas hasta hace poco, ni siquiera lo sabía. Y ahora lo he aceptado. Al principio me extrañó, pero bueno, ¿por qué no?

SARA: Vale, entonces tú pasas al Clínic más como una "obligación" para el proceso final dijéramos ¿no?

MARTICA: Sí.

SARA: ¿Y qué tal en el Clínic? He escuchado algunas cosas...

MARTICA: Sí, la verdad es... con la Teresa Godàs ¿no?

SARA: Sí, con Teresa. No la conozco, sólo la he visto por TV.

MARTICA: Es muy clasista. Parece que tienes que encajar en su... bueno, es que dependes de la opinión de ella, realmente. No debería ser así porque deberían escucharte y ya está. Ella no puede saber lo que sientes. Tienes que encajar en sus esquemas que tiene, muy anticuados y muy clasistas, y a parte la interpretación que haga ella del tema. Entonces yo por ejemplo, con Teresa Godàs ya he dicho que no tengo nada que hablar. Un día me vio por la calle, se ve que no le gustaba mucho como iba vestida o lo que sea, pero me echó una mirada de arriba abajo como de desprecio...

SARA: Me parece muy fuerte...

MARTICA: Sí, sí. De hecho he leído un informe que a una le dijo que si quería hacerse la operación que se fuera a hacer la calle o que se lo pagara un amante. ¡Me quedé cuando lo leí! A mí me ha dicho cosas menos fuertes. Si me dice eso...no sé...

SARA: Realmente no entiendo como una persona que tiene tan poca empatía, puede estar ahí.

MARTICA: Sí, sí. De hecho la llaman *barbie psycho killer* y cosas así, porque parece que disfruta humillando a la gente. Y bueno, con las otras, hay una que hace de poli bueno, esta es el poli malo.

SARA: ¿La psiquiatra?

MARTA: La psiquiatra. Y la verdad es que bien. Quitando un par de comentarios, una vez me dijo "bueno, por qué no pedís más dinero y os dejáis de la despatologización?". Pues no, son las dos cosas. Pero con esta no he tenido problema, la verdad. Y con la endocrina, lo único que he notado que el primer día o el segundo día, pues ponía caras raras ¿no?, como que no se lo creía... pero ahora me trata bien. El problema es Godàs.

SARA: ¿Y entonces ahora estás en la lista de espera?

MARTICA: Sí, me han dicho que estoy ahora en la lista de espera, pero me dijeron que yo no cumplía los requisitos porque tenía diagnosticado trastorno de personalidad. Que el trastorno de personalidad es por lo que te he explicado antes.

SARA: Claro, es que si no te dejan ser quién tú eres...

Juny 2016

MARTICA: Bueno, dependes de ellas. Me han dicho que estoy en la lista de espera pero vamos a poner una queja al Síndic de Greuges, porque en cualquier momento me pueden decir que no estoy... pero no me voy a esperar, también voy a poner una queja a nivel individual, y a ver si lo consigo o consigo dinero para poder hacérmelo yo.

SARA: Vale, si no te lo harías por lo privado ¿no?

MARTICA: Sí, en Tailandia o dónde sea...

SARA: Vale, ¿y los pechos te los cubrió la Seguridad Social?

MARTICA: Me parece que aquí en Catalunya eso no entra. Lo que pasa es que de las hormonas me han salido, quizá me gustaría un poco más pero... me gustan la caída que tienen, natural, redonditos... No, prefiero que estén así a no operarme. Es un gusto personal ¿no?

SARA: Claro, claro.

MARTICA: Y como tampoco tengo mucha cadera y eso... pues tampoco... parece que quedaría descompensado.

SARA: Y antes que comentabas del tema de la comunidad trans o del mundo trans... pues sí que veo, por las personas que voy conociendo o escuchando, sí que veo una diversidad de opiniones, hay gente que no se define ni hombre ni mujer, pues que están ahí más como en medio. O gente que reivindica ser un hombre con vagina o una mujer con pene... tu todo esto como...

MARTICA: Bueno, yo al principio tampoco tenía claro si me quería operar o no. También me dejé fluir, bueno "a ver qué es lo que sientes realmente". Y al final, decidí hacerlo y a medida que va pasando el tiempo lo voy echando más en falta el tener vagina. Es que ya estéticamente es que no me gusta. Yo me miro al espejo y es que no me gusta. Incluso por estética, lo haría. Hay gente que se siente a gusto así, o le da miedo hacerse la operación, porque es una operación muy complicada, para los chicos, porque para las chicas por lo visto queda bastante bien. Cada uno que haga lo que le venga bien.

SARA: Sí, sí, pero vaya que tú te defines como mujer, te quieres operar... eso lo tienes claro ¿no?

MARTICA: Sí, sí. Quizá por mi aspecto, porque tengo un aspecto más alternativo, pero sí...

SARA: Vale, ¿y has tenido así como algún referente? Antes me decías Bibi Andersen... ¿En quién recuerdas que te fijaras?

MARTICA: Es que antes prácticamente sólo había esa, porque a Carla Antonelli la conocí mucho más tarde. Quizá Dana Internacional... quizá porque es morena, porque es de Israel, yo tengo ascendientes judíos...

SARA: ¿Tienes ascendientes judíos?

MARTICA: Sí, por el apellido. Los apellidos de ciudades son judíos... Y porque se dedica a la música, también la he visto en actuaciones del día del Orgullo Gay y tal... Quizá como referente es lo más parecido que pudiera encontrar. Porque a otras, es lo que te comentaba antes, las veía como muy operadas, muy femeninas, y pensaba "es que yo no soy tan femenina, no me veo tan femenina", "soy mujer pero no soy Candy Candy".

SARA: Sí, sí... Está claro. ¿Y te hicieron pasar por los tests estos que hacen?

MARTICA: Bueno, esto me lo comentaron en el Clínic. A ver, yo ya estaba haciendo el cambio, me empecé a vestir de mujer ya del todo, ya se lo dije a mis padres... salía como mujer... ese es el "Test de la Vida Real"... Cuando empecé a ir al Clínic quizá fue cuando ya me empecé a vestir como mujer... pero a pesar de eso, les da igual, les da igual, trastorno de personalidad pues... ya es requisito para que te digan que no. Y bueno, eso es una excusa ¿no? para que te digan que no... probablemente encontrarían otra...

SARA: Pero además hay una serie de preguntas, si te gusta la mecánica, si te gusta...

MARTICA: A mí esto no me lo han llegado a hacer, pero sí que le decía que yo jugaba a todo y un requisito es que te tienen que gustar los juegos de chica. Bueno, es que tienes que decir "jugaba sólo con muñecas", es lo que quieren oír por lo visto. Además que te lo diga una mujer. Es sexista. Es sexista total. O por ejemplo que me decía que me tenían que gustar los hombres heterosexuales. Primero, si tú ves a un hombre, ¿cómo sabes si es *hetero* o

gay? A lo mejor, no se nota... O me pueden gustar gais también, otra cosa es que yo les guste a ellos. Es que es una mentalidad que...

SARA: Pero esta persona, habrá escogido... habrá querido estar ahí. Es que no lo entiendo...

MARTICA: Yo tampoco, de verdad. Porque es súper conservadora y clasista. Quiere que vayas allá y tengas una vida... que no te hayas dedicado a la prostitución. A ver, si la mayoría se tienen que dedicar a la prostitución porque son transexuales o al mundo del espectáculo todavía hoy en día. Es incongruente. Ayudan a las que tienen una vida ideal: ser de clase alta, tener el apoyo de tus padres, tener el dinero para los dilatadores y si no, no. Es muy fuerte.

SARA: ¿Por qué a ti, a nivel de gasto, ahora te supone algo?

MARTICA: No. La ropa. Me gusta comprarme ropa. También cosas de maquillaje. Y las hormonas, pues son gratis. O sea que gasto, lo que es gasto, no.

SARA: De acuerdo, entonces la primera vez que se lo cuentas a tus padres...

MARTICA: ¿Podemos hacer un descanso?

SARA: Sí, sí, por supuesto.

Pausa.

SARA: Nada, pues eso, te preguntaba que la primera vez que se lo contaste a tus padres, cómo lo habías planteado.

MARTICA: Se lo dije primero a mi hermano porque... bueno, tengo más confianza. Yo es que con mis padres no sé cómo llevarlo, o sea, yo lo tramito todo a través de él. Se lo consulto. Yo si no fuera por mí hermano no hubiera sabido llevar la relación con mis padres, la que tengo ahora.

SARA: Pero vives con ellos...

MARTICA: Sí pero bueno, yo vivo en mi habitación y ellos...

SARA: No os comunicáis mucho...

MARTICA: No, no, no. Yo se lo dije a mi hermano. Mi hermano se lo dijo a ellos y bueno... es que habían pasado ya tantas cosas en mi casa... tengo una hermana lesbiana, primero madre soltera y luego lesbiana. Luego yo salí como gay. Claro, entonces habían pasado ya un montón de cosas, y ya no les pilló tan de sorpresa como en otros casos ¿no? Y bueno, al principio pues no me llamaban mucho Martica, seguían llamándome por el nombre antiguo, y de hecho alguna vez, se les escapa todavía. Y con mi cuñada también tuve un problema por esto, porque no me llamaba Martica...al principio se ve que no se lo acababa de creer supongo, pero bueno, al final, sí. A mis padres de vez en cuando se les escaba alguna cosa, a mi cuñada también o que me hablan en masculino pero bueno, eso en general me pasa. Y bueno, me lo tomo... digo "se les ha colado", y ya está. Y con la gente que no es cercana a mí, pues también pasa esto a veces, y lo tengo que corregir. A lo mejor si es una vez, pues no pasa nada, pero si es una persona con la que tengo que convivir, pues se lo digo. Y ya me pasa muy poco, pero bueno, sé que siempre me va a pasar.

SARA: Y bueno, una cosa, que quizá encuentres demasiado personal, las personas a las que estoy conociendo, suelen ser de clase...

MARTICA: ¿Baja?

SARA: No. media-alta... ¿Tú de qué entorno provienes?

MARTICA: No, yo de clase baja.

SARA: Sé que esto es una casualidad, que habrá de todo.

MARTICA: Sí, hay de todo. Yo no lo había pensado, pero habrá de todo. Conozco por ejemplo una chica, que de hecho no vive con los padres, vive en un centro tutelado de gente joven y otra que vive con su familia, que no tienen dinero, tiene muchos problemas para encontrar trabajo... Hay de todo. Será casualidad. Sí que es verdad que en "EnFemme" hay gente con más recursos... Pero claro, es que "EnFemme" es un rollo concreto dentro de la transexualidad. Están todas casadas, y así que les gusten los hombres como a mí, no van muchas por allí. Quizá es una diferencia, yo esto no lo sabía pero se ve que entre los gais también hay diferencias: hay unos que son afeminados,

otros que son masculinos... y en las trans, por lo que veo, también hay diferencias, hay subclases.

SARA: Bueno, es que al final es la diversidad como...

MARTICA: Sí, como persona. Por ejemplo, con mi aspecto. Con el aspecto que llevo yo, todavía no he conocido a nadie... bueno, conocí a una chica de Madrid que me dijo "mira, eres el tipo de chica que buscaba, como de los 70" me dijo, y a ella también le gustaba ese estilo. Es esto de que faltan como referentes ¿no? En la asociación hay dos chicas que son parejas y son *heavies*. Pues este tipo de cosas, yo antes no las veía ¿no? parece que salía solo un tipo de...

SARA: Sí, como muy estereotipado todo ¿no?

MARTICA: Sí, hay de todo.

SARA: Vale, y ahora ¿estás buscando trabajo?

MARTICA: Sí, estoy intentando buscar trabajo...

SARA: ¿Y cómo va? Porque con el panorama que tenemos...

MARTICA: Muy mal la verdad. A parte de la crisis, por el hecho de ser transexual, ya no te cogen. Entonces iré por "Barcelona Activa", también hay en...una bolsa de trabajo que llevan ofertas, por los servicios públicos básicamente, y aparte lo que pueda conseguir a través de las relaciones personales, porque es que lo veo muy difícil la verdad. Hasta que no aprueben la ley trans... hay un borrador ya, a ver si lo aprueban... y hay un cupo para las oposiciones públicas...

SARA: ¿Esta es una de las cosas que se especifica en la Ley? No lo sabía...

MARTICA: Sí, esto está dentro de la Ley. Estaría bien porque es que sino... lo veo muy difícil la verdad. De todas formas lo estoy intentando, algo tendré que pensar porque no estoy a gusto viviendo con mis padres y en ese pueblo, pero bueno, ya es que es a nivel personal, habrá gente que viva muy bien con sus padres, pero no es mi caso. Estoy allí por obligación.

SARA: ¿Y la ley trans, que es a nivel autonómico?

MARTICA: No, es a nivel estatal.

SARA: Ah de acuerdo. Es que vi que hacía poco se había aprobado en Madrid, en Andalucía hace un poco más...

MARTICA: Sí, en Extremadura, en País Vasco, en Navarra... pero llegan hasta las competencias autonómicas. Y aquí en Catalunya, no se está pidiendo una ley, lo hemos estado hablando pero dicen que van más por la Ley del 2014, porque hay suficientes herramientas como para desmontar la UTIG y que no haya discriminación, pero lo que faltaría sería el tema del empleo. Pero lo ideal sería que hicieran una ley a nivel estatal.

SARA: ¿Por qué, tú, a nivel legal te has cambiado el nombre y tal?

MARTICA: Sí, me dio problemas, tuve que estar un tiempo detrás de los juzgados, pero bueno... y muy contenta, ya tenía una imagen femenina y el DNI con ese nombre, yo no me sentía a gusto. Y cuándo me lo pedían, pues ponía el dedo en la foto, o le daba la vuelta, porque no me gustaba.

SARA: De acuerdo, y ¿cómo es tu día a día en el pueblo?

MARTICA: Pues intento seguir con las cosas que estaba haciendo últimamente. El tema de la política, aunque ahora me estoy desconectando un poco. Y la verdad es que lo que me apetece ahora es el tema de la música.

SARA: ¿Te gustaría empezar a pinchar?

MARTICA: Sí, tendría que aprender primero pero me atrae mucho. Como aquí en Barcelona hacen fiestas de los 80, y cosas así... Estoy con "Violeta"...

SARA: Y antes me pareció oír que decías que eras voluntaria de la "Cruz Roja", ¿puede ser?

MARTICA: Sí, pero sólo estoy en el grupo de DDHH. Estamos preparando una obra de teatro en la que se presentan cinco casos en los que puede ayudar la Cruz Roja. Por ejemplo, hay un caso de violencia de género. Se explica un caso de una persona que está en una situación inicial mala, digamos, y al final, con ayuda puede salir de ahí ¿no? pero son obritas cortas. Y el hecho de conocerme a mí, ha hecho que incluyan el tema de la identidad de género también. Vamos a hacer una obra que a través de un fragmento de una obra de Shakespeare, se va adaptar, para mostrar... educación. Y bueno, está en proceso de elaborarla. Y el resto de cosas ya les he dejado porque tampoco

me decían mucho, o quizá porque con la gente tampoco conecto mucho, porque es gente de pueblo... Ahora me apetece otra vez, gran ciudad.

SARA: ¿Y a nivel de amigos/as? Sueles salir...

MARTICA: Bueno, conozco gente en "Violeta", gente de "EnFemme"... pero claro, vivo muy lejos y esto me limita mucho. Me limita en todo, y en la búsqueda de empleo, en las amistades, en todo. Estoy muy limitada.

SARA: Bueno, es una época.

MARTICA: Sí, yo creo que acabaré aquí. Ya sé quién soy ¿no? ya tengo una estabilidad a nivel personal, que es lo que necesitaba y lo que siempre me ha faltado, y a partir de ahora, para adelante, y a hacer la vida que me apetezca.

SARA: Claro que sí. Y hablando entonces del futuro, no sé, en unos cinco años por ejemplo, ¿cómo te ves? Viviendo en Barcelona, pinchando en alguna discoteca...

MARTICA: Sí, aunque sea de camarera que yo creo que es de lo que podría conseguir trabajo, en un pub o en un sitio así. El resto lo veo difícil. Voy a ir por ahí, sí. Y si no es en Barcelona, en las cercanías. Pero sí, mi idea es irme de casa, independizarme... Y espero tener amistades más sólidas que ahora, que también dejé en su momento amistades del pasado, porque no me convenían, y ahora estoy haciendo amistades nuevas... El tema de pareja y esto... hasta que no me haga la vaginoplastia, tampoco voy a buscar porque no me siento a gusto.

SARA: ¿Diríamos que lo tienes aparcado el tema?

MARTICA: Sí, de hecho ya no estoy en chats de contactos ni nada de eso, ni creo que lo vuelva a hacer, pero bueno. Pero es que es una cosa que me limita mucho... y la verdad es que tengo otras cosas en las que pensar. No es una cosa que me quite el sueño, que si sale, pues saldrá...

SARA: ¿Antes habías tenido pareja no?

MARTICA: Tuve una pareja hace mucho tiempo...

SARA: ¿Sobre la que me has hablado u otra?

MARTICA: Sí, ésta. Sólo he tenido esta. Fue una cosa también un poco forzada. Sí, porque realmente me salió esa oportunidad, y bueno, “a ver qué tal”. Me comentaban “puedes tener una relación estable con él”. Yo ahora no haría eso. Yo ahora no fuerzo las cosas, y menos en una cosa así. He aprendido a ser más auténtica ¿no? A mostrarme como soy, y si alguien se adapta a mí, pues estupendo, pero dejar que las cosas fluyan...

SARA: ¿Y el resto, que se ha tratado de relaciones puntuales?

MARTICA: Sí. Intentos pero que no me habían salido.

SARA: ¿Y piensas que el principal hándicap era el tema del cuerpo o por otras cosas?

MARTICA: Sí que influía, el cuerpo, la manera de relacionarme, porque claro, a un gay, a la mayoría de los gais le gustan los hombres que sean masculinos, si puede ser ¿no? Entonces claro, ya también tenía que forzarme a ser un poco a ser de una determinada manera para gustar a la gente, cosa que ahora no hago. Sí que influye, es que me afectaba en todo. Me afectaba en todo. En el hecho de tener que ser hombre, en los trabajos también, porque me ofrecían trabajos que les solían ofrecer a los chicos, lavando coches, en una fábrica, o cosas así que a mí no me gustaban, tampoco. Que bueno, que eso es un poco relativo, también habrá mujeres a las que les gusten estos trabajos, pero a mí no me gustaban lo que me ofrecían. Afecta a todo. Absolutamente a todo. Y si es una sociedad sexista, pues más todavía.

SARA: Pues sí, la verdad. Bueno, yo creo que más o menos... no sé si quieres contarme algo más. Bueno, quería saber, durante el proceso, ¿cuál ha sido la persona en la que te has apoyado más?

MARTICA: A la hora de hacer el cambio...pues, bueno, tenía una amiga, que la conocí antes de hacer el cambio, esta que te decía que luego se hizo transexual, y bueno, ella me ha aconsejado sobretodo en el tema de la imagen personal, en el tema de ropa y eso, sí que me ha dado algunos consejos. Y bueno, quizá me haya hecho ser un poco más realista con el tema de los hombres...

SARA: ¿En qué sentido?

MARTICA: Bueno, pues que soy transexual, que la mayoría de hombres heterosexuales no me ven como para ser su pareja, por ejemplo. Buscan otras cosas de una mujer transexual. Cosas así de este tipo.

SARA: Vale. Y por lo que respecta a la parte de educación, ¿qué les dirías a los padres y madres que tienen hijos trans? ¿Y a los profesores de escuelas e institutos?

MARTICA: Bueno, les diría que acepten a la persona como es, que no es como salió en el reportaje este de TV3, que decían “tal persona ha desaparecido y ahora tengo otra persona”. No, tú tienes la misma persona lo que pasa es que ahora se muestra del todo como es, y antes no podía mostrarse como era. Yo les diría esto, que acepten estos cambios, pero que es la misma persona. Simplemente es adecuar una serie de circunstancias a lo que son realmente y ya está.

SARA: Y lo que comentábamos antes, de la residencia de la tercera edad u otra persona que me decía que le gustaría que hubiese un centro social, dónde expresar tu género... También hay un colectivo que organizan unas colonias para adolescentes LGTBIQ...

MARTICA: Sí, lo he oído. Yo creo que lo de la residencia de ancianos lo veo interesante, pero tampoco que sea excluyente. A lo mejor 60% LGTB y 40% *hetero* me parecería bien. Simplemente que no se discrimine, sino es un gueto. Recuerdo que en EEUU se hizo una escuela sólo LGTB, que ya ha cerrado, y esto, no me parece buena idea, los guetos, sino la convivencia. Yo lo de la residencia lo veo buena idea porque hay que pensar para cuando seamos mayores. Y yo creo que voy a ser de la primera generación de transexuales que vamos a llegar a la tercera edad, antes no llegaban, que eso es muy fuerte decirlo, pero es así.

SARA: Y por ejemplo, en las escuelas, cuando se hace educación sexual, ¿tú como lo enfocarías? Porque hay gente que no está de acuerdo en que se explique “las mujeres tienen vulva, los hombres tienen pene”, “quizás no siempre”, “se debería incluir un poco más de diversidad”.

MARTICA: Sí, de hecho creo, y en mi asociación también, que esto se debería hablar en las escuelas cuanto más pequeños mejor, porque más lo van a

entender. Y parece que esto, hay gente a la que no le acaba de entrar. Yo fui a hablar con el alcalde de mi pueblo para presentar una moción sobre el desarrollo de la ley y le comenté esto y me pareció que no le hacía mucha gracia. Y decía “bueno, esto es más para los institutos”, yo creo que se podrían dar charlas en las escuelas, cuanto más jóvenes mejor, porque lo van a entender mejor, y se evitarían muchos problemas.

SARA: ¿Por qué vosotros en la asociación de educación qué temas tratáis?

MARTICA: A ver es que estamos empezando... Y además yo no formo parte de la sección de educación, si quieres te doy el contacto... Lo que tenemos es un manual sobre el acoso.

SARA: De acuerdo, y por último, un tema que te quería comentar antes. ¿Qué os decía la psiquiatra del Clínic, que reclamarais más dinero?

MARTICA: Sí, y dejar la despatologización. Pues no, yo creo que es importante porque eso tiene muchas consecuencias de cara a la sociedad y de cara a nosotras mismas. Es que no es ninguna enfermedad.

SARA: O sea que entiendo que ella considera que lo más importante es tener los recursos para las operaciones.

MARTICA: Sí, y yo creo que son las dos cosas. Porque nos tratan como *freaks*, pervertidos, estas cosas...

SARA: Ya ya, bueno, pues si quieres lo dejamos aquí. Muchas gracias.

12. Annexos II: Transcripcions de les entrevistes a professionals

ENTREVISTA N° 1:

Nom: Carme
Gènere: Dona
Edat: uns 55 anys
Professió: mestre d'educació primària
Interessos: <i>coaching</i> , meditació, teoria sistèmica
Dia Entrevista: 22/03/2016
Lloc: casa seva, Barcelona ciutat.
Durada: 50 min. aprox.

Em presento i li explico el motiu de l'entrevista, del tot improvisada. Li demano la seva opinió com a professional, de com es tracta la qüestió trans* en l'àmbit educatiu. Demano permís per gravar.

CARME: Pot ser sí, algú que tingui a casa algun familiar, algun conegut però és molt minoritari... Jo penso que aquest Nadal, al haver passat *lo* de l'Alan,... ara s'ha mogut una mica, s'ha parlat una mica, però *bueno*, queda tapat. Clar, treballar aquestes vessants, a vegades també interactua amb les persones que estem allà, i llavors, també hi ha persones que m'imagino que han fet el seu procés, que no l'han fet, que l'han amagat...i és un tema tabú, com ho és l'educació sexual i tantes coses. Per tant, és molt bo que vagin sortint TFG, tesis, coses... i no sé, el que toqui perquè la gent pugui anar coneixent una miqueta tot aquest àmbit. I sobretot, com tractar-ho amb els alumnes. És que això ja ho veiem des de que els nens són molt petits, jo he estat a totes les etapes, ara estic a educació infantil, i cada any, no et diré que a cada classe, però sempre veus un nen o nena que penses... *bueno*, ja es definirà. Però que els mestres en general, tot el tema d'emocions, sexualitat, de gènere, és com "buf, què m'estàs dient?, ja hi ha prou feina" i a més això com ho toques, perquè com que, vulguis que no, intervenen emocions teves també i realitats teves viscudes i tot el teu bagatge, doncs... hi ha gent, que ni en té ganes ni es veu preparada. D'altra banda, hi ha gent que sí, perquè té algun familiar, algun

veí i diu “clar, és que home, això ho veiem tots” però ningú sabíem què era això o que podíem fer per ajudar-lo. O sigui que tant de bo, tant de bo vagin sortint tasques, feines, contes i llibres i de tot, vull dir material didàctic per poder treballar aquest àmbit.

SARA: I tu, per exemple, a curt termini, quines coses creus que es poden incorporar, perquè, per exemple vaig estar amb “Joves Trans” i tenien com demandes molt concretes, també eren molt crítics amb el sistema educatiu, però dins de les petites reformes que es poden fer sense gaire infraestructura... demanaven que els vestuaris fossin mixtes, que hi hagués una assignatura concreta de gènere... No sé, tu quines coses incorporaries?

CARME: Mira, jo la meva experiència, fa 33 anys que estic a la docència i he passat per 5 o 6 lleis educatives, i la meva experiència és que tot el que ens vingui imposat des de fora, no s'agafarà de bon grau, perquè contínuament ens estan posant i traient coses, que si “Educació per la Ciutadania” que si la posem que si la traiem, que si “Religió”, que si “Filosofia”, que si en lloc de filosofia posem “Valors”, que si el projecte de tal... Jo crec més que el canvi de veritat vindrà des de la petita feina que fem cada un de nosaltres, és a dir, si jo estic en una aula i sóc una professora, i sóc d'Educació Física i vull realment treballar aquest àmbit, doncs intento buscar material, ho poso en pràctica... coses que jo m'espavilaré a trobar i que jo em sentiré còmoda en fer-ho. Perquè mira, si fem *lo* dels lavabos, ja tenim problemes ara a primària, que et parlo de primària, que els nens són de 6 a 12 anys, perquè si hi ha *bullying*, que si no n'hi ha, que si no vigilem prou... Si no separem els lavabos i barregem tot, una gent ho veurà bé i una altra gent ho veurà malament, això ens vindrà imposat i en funció de la direcció del centre es decidirà una o una altra cosa. Ara, igual que hi ha lavabos per nens i nenes, perquè a primària ja hi són els lavabos mixtes, jo fa anys que no estic en una escola on els lavabos siguin separats. En alguns àmbits, eh! parlo d'escoles públiques, en tipus Opus i *d'allò*, ja és una altra història, però a la pública, estan barrejats. Quan anem a la piscina amb nens de primer, segon i tercer es vesteixen i es despullen junts. Jo crec que el problema ve més a partir de secundària, que el cos canvia, que hi ha una sèrie de canvis, i en allà s'ha d'anar més en compte, però a primària aquest problema no el tenim, per *lo* tant aquí no tenim aquesta tasca, però sí

que hauríem de fomentar el treball dins de l'àmbit de valors jo crec, tolerància a la diversitat, tenir contes, material educatiu... que els nens puguin realment interaccionar i incloure-ho en la normalitat. Que ve un nen a segon de primària amb les ungles pintades, doncs ve un nen amb les ungles pintades. I si se les vol pintar fins a sisè, doncs que se les pinti fins a sisè. Que l'hauem de relativament protegir, doncs, tant l'hauem de protegir, com a un altre amb un altre àmbit de la diversitat, com un nen que tingui una discapacitat, perquè són diferents, i la gent que és diferent és diana de *dardos* de tota la gent que és homòfoba i que encara que no ho diguin, amb els seus actes potencien aquests fets. Però *bueno*, tenint cura d'aquests aspectes, i ajudar-lo amb ell, amb la seva autoestima, aquí és on hem de treballar, amb la família i amb el nen. Perquè igual que hem anat acollint a les escoles tota mena de diversitat, tota mena de casos, i nens amb síndromes concrets, doncs hem d'incloure en la normalitat tot tipus de gènere, però tots, des del més ambigu al més definit, al més contrariat el que sigui, hem de sortir d'aquest àmbit tan binari blanc o negre. Treballem el cos, les nenes amb vulva, els nens amb penis... Doncs mira, també hi ha nenes que tenen penis i nens que tenen vulva, i això ha de començar quan treballem el cos, des de que són molt petits. Però que això també requereix una tasca a les cases, perquè l'educació realment no es fa a l'escola, es fa a casa. A l'escola socialitzem, impartim continguts, compartim experiències... però l'educació bàsica i els valors es donen a casa. Llavors si tens un pare molt masculista o una mare molt estereotipada, extremadament femenina que es contraria quan veu que hi ha un home que... Llavors a l'àmbit familiar és on s'ha de treballar, i pot ser l'àmbit de Benestar i Família aquí sí que podria potenciar una espècie d'Educació Familiar amb els pares, amb els barris... comencés a tots els barris de Barcelona, tallers, xerrades... que pogués haver-hi una sèrie de coses... I en els vestuaris per exemple dels gimnasos, es pogués fer si calgués un tercer vestuari, per la gent que no se senti còmode ni en un ni en l'altre, "jo vull anar a un vestuari on se'm respecti, i vull anar a aquest". No cal que l'imposem, perquè clar, imposar és no acceptar, jo penso eh. Alguna cosa que vingui molt imposada, no es voldrà incloure.

SARA: Penses que no funcionaria, no? una assignatura de gènere...

CARME: A secundària no ho sé, és un altre món. Jo crec que a secundària sí poden funcionar moltes coses, *pues* igual que ha funcionat qualsevol àmbit que s'ha anat incorporant... però pot ser no posant-lo com a específic de gènere, sinó a partir de la filosofia, o altres branques que ja hi ha que es treballen aspectes, perquè si te'n vas als clàssics, trobaràs moltes coses que es poden incloure al tema del gènere i la sexualitat, pot ser per aquí ho podem incloure. Ara, caldrà que el professor de filosofia, tingui ganes de fer això, perquè entra a vegades en contradicció amb ell o amb la seva situació, amb la seva ideologia, la seva vivència... És que clar, aquí és un tema d'emocions i valors des de que som petits, i pot ser caldria treballar-ho més en compte d'anar tant al contingut. Perquè al final es tracta d'acceptar, de l'acceptació general.

SARA: I tu creus que els docents, des de la teva experiència, poden estar receptius?

CARME: Alguns. A cada centre hi ha algú que està receptiu. A cada centre. Però hi ha algú receptiu en aquest àmbit, en l'àmbit dels valors, d'incloure la meditació, d'incloure la relaxació... d'incloure parcel·les que no entraven... però que ens comencen a fer falta per poder fer la resta de coses. Perquè clar, si tenim un públic, un alumnat calmat, més conscient, més proactiu, que no ataquen tant... perquè els nens ataquen quan se senten atacats. Ara, perquè se senten atacats no ho sabem, doncs són coses d'aquest tipus. Tenir a casa una situació amb el pare i la mare concreta, que tu la veus reproduïda allà... Doncs automàticament tu vas a carregar-te el nen aquell que no saps ni perquè... Doncs menys reactius. Sempre hi ha algú receptiu. I després les direccions dels centres, han de ser liderades per gent conscient, perquè ens trobem amb uns lideratges de direcció bastant precaris eh, pensó, en els que no sé quines coses els hi inculquen dels departaments i tal... però han de ser líders de veritat i distribuir les tasques, i ser respectuosos amb tothom. I si un professorat vol llençar i avançar en un àmbit, han de poder permetre-ho. Però sembla que cada cop anem més amb l'encarcarament. Per això et deia que tot el que vingui de fora, jo crec que no funcionaria. Però a secundària jo m'imagino que es troben amb unes altres coses eh. Jo conec molt el camp de primària i d'infantil però també el que trobaràs a secundària la base està allà, a baix.

Ara s'estan començant a fer contes,... igual que hi ha contes de pares i mares que es separen o tinc un germanet diferent, amb una discapacitat... doncs ha d'haver-hi contes on la meva mama té un penis i normalitzar aquest tema, no? o el meu germà que hem adoptat, li agrada vestir-se com jo i ens canviem la roba, quan parlem només de gènere, no? després en l'àmbit de l'educació sexual ha de continuar també, que tampoc es treballa molt i deixar molt clar que cada cosa va pel seu camí, que van lligades però que no tenen perquè una afectar l'altre... I també començar a incloure el "bi", el binarisme no, però la bisexualitat, el bi gènere... tot, perquè si no ens trobem amb aquests casos. Ara deien que per exemple, poc a poc, hi hauran més nens i nenes transsexuals menys visibles, perquè els agafen de petits...

JO/XESCA: Sí, el que comentàvem...

CARME: Els hormones, i el tema de les hormones no farà l'impacte que ha fet en la generació que ara té 60, 70 i 80 anys, saps? Perquè sempre hi ha hagut, però si estaven perseguits, prohibits, penats i sancionats *pues* la gent s'ho guardava. Igual que la tendència sexual, no? que no hi havia. Aquesta generació serà més invisible, però sempre hi haurà qui no farà això, perquè estarà al mig. I aquest continuarà estant, dient "jo sóc una cosa i sóc l'altre, sóc les dues coses". I a *lo* millor les dues coses estan al 50% o al 70% i al 30%, a *lo* millor és més masculí o més femení... és que tot aquest tema és súper interessant, és una parcel·la humana que l'estem com descobrint que és de tota la vida però és nova, en quant a aprenentatge...

SARA: Sí, sí. I creus que, no sé hi ha algunes associacions d'aquí Barcelona, com "Fil a l'agulla" i "Candela" estan treballant aquests temes...

CARME: Sí, sí, ja comencen...

SARA: Creus que si ve extern també pot ser útil o tu ho veus com més intuïtiu de la persona?

CARME: No, no. Molt útil. Em sembla molt bé extern. Inclús *pues* aprofitar, no sé, ara m'està venint al cap una situació d'una família de l'escola on treballa, d'uns papes que són homosexuals. Quan és Sant Jordi demanem a les famílies que vinguin a explicar un conte, i ells van venir a explicar un conte i van tractar l'homosexualitat des d'un conte, els nens ho van escoltar... Si van venint

petites, petits projectes, unes titelles, un *no sé que*, un conte, una petita activitat que duri no sé, un mes, quinze dies... Que la proposta *no sé qui*, jo crec que això és més fàcil i anirà posant llum al tema, que no incloure sí o sí l'assignatura de gènere, perquè hi haurà gent que dirà, "sí, home! Ara hem de treballar el gènere, no fem prou coses, que ara a sobre ens posen el gènere", i la ciutadania, i el civisme, i el *no sé què*... i al final... Clar, l'escola té una tasca molt concreta i tampoc tot depèn de l'escola. L'escola ajuda, però la clau està en que ha de ser i per tant, ho podem tractar de moltes maneres. Només que al parvulari sortís una mica, a la primària sortís un parell de vegades, a la secundària també, aquella generació serà diferent segur, de la que no ho ha viscut. Perquè tot el que no hem vist mai ens molesta, i ens incomoda, i ens fa sentir malament, i no sabem com classificar-ho i te n'apartes o ho atakes, depèn com tu siguis.

SARA: Sí, sí. Necessitem tots una pedagogia...

CARME: Tots necessitem aquest aprenentatge. Llavors si no t'ho trobes directe a casa o no t'arriba per ningú proper, és complicat imposar-ho. És que tampoc crec que es fes bé. No es faria des del cor com cal fer-ho per captivar l'alumnat en aquest aspecte. Tot el que sigui imposat, i perquè toca...

XESCA: Jo més aviat el que penso és que haurien de ser experiències, més que una assignatura.

CARME: Aquí està.

XESCA: Si ve algú extern, de fora...

CARME: Clar, de vegades busques algú de fora i et fa una petita xerrada i l'alumnat pot preguntar. O vine, us proposo un joc de rol, en el que t'hagis de col·locar en la parcel·la femenina o masculina... A nivell audiovisual, que això enganxa molt als joves, va venir una noia de l'Escola Bau que volen fer a nivell d'animació el tema de la transsexualitat, i preguntaven com podien entrar, quins personatges, i tal, i li van preguntar als nens, "aquest personatge t'agrada?, què li posaries?", i hem quedat així, que dissenyaran uns ninos, i que intentaran preguntar els nanos que hi posarien, que els hi traurien, perquè estan interessats, què els hi agrada, que no els hi agrada.. *Bueno*, pues a *lo* millor, simplement això, ja comença a fer feina saps?

SARA: O sigui vosaltres a la vostra escola, ja ho esteu introduint?

CARME: Jo he començat a exposar el tema fa poc a la meua proximitat, pel fet de que jo ho tinc a casa i arrel del que va passar amb l'Alan. A nivell d'escola, encara no. El que passa és que a mi sí que m'està arribant joventut que em diu "volem fer això, volem fer allò, com ho faries?", i jo els hi dic el que crec que podria anar bé, després ja veurem... Ara, com a cosa concreta no es fa res, ni a la meua escola ni enlloc, que jo sàpiga.

Fa dos anys, un xicot d'allà del Casal Lambda, un *profe* d'institut, em va trucar perquè estava fent una enquesta al professorat, però era més sobre el tema de l'homosexualitat i com es tractava a la secundària o a la primària... doncs tampoc es tracta, senzillament. Hi tenim famílies que acullen, dins el món trans tenim la mare d'en Miquel Missé que també s'encarrega d'acollir famílies... ara s'estan movent a les llars d'infants, perquè els pares i mares de nens i nens quan abans puguin derivar-los... i més endavant es vol que hi hagi petites estades i colònies amb nens i nenes d'aquest àmbit, *bueno*, poc a poc... Està tot per fer encara, vull dir, que quantes més coses feu... des de l'educació social us ho trobareu *mogollón*, perquè segurament a vosaltres us arribarà pot ser gent amb més precarietat econòmica, social...

SARA: Clar, el tema és que a nivell d'educació social tampoc hi ha cap...

XESCA: Estructura

SARA: Exacte. Ara pot ser el més semblant seria "Trànsit".

CARME: Però "Trànsit" és més salut. Però ara imagina't una família molt desafavorida, us arriben a Serveis Socials, una família gitana, romanesa, o d'aquí clar, perquè també n'hi ha moltes. I que a sobre, a més a més de tota la situació que tenen ells, tenen una situació d'aquest tipus...

SARA: Clar, jo crec que es necessita pot ser no una estructura pròpia, però dins de Serveis Socials, necessitem una parcel·la. I necessitem educadors i educadores...

CARME: Que coneguim el tema.

SARA: Amb un mínim de formació o com a mínim amb sensibilitat, empatia... o diga-li com vulguis.

CARME: Aquí està. O d'apertura mental, o el que tu vulguis.

SARA: I tenir això, no? una parcel·la dins l'estructura on es pugui dirigir la gent, a nivell més bàsic, i que no sigui des de la perspectiva mèdica...

CARME: No, perquè la perspectiva mèdica és tan senzill com anar a esbrinar que estan fent, allà al Clínic, i que a veure, que en el seu moment, han fet la seva feina. Mira, ha permès que la gent senti aquesta paraula i que sàpiguen que hi ha persones, que el que estan veient per fora no és el cos del que dintre hi ha. Però que no necessàriament tothom ha de passar per aquí. El que caldria incloure, a part de tots els àmbits d'educació, sanitat ja ho té però poc, Serveis Socials, tot l'àmbit de la psicologia en general, perquè per exemple, quan ell (senyala la Xesca) m'ho va dir a mi, jo vaig dir "què m'estàs dient? Se t'ha anat l'olla, després de tants anys se t'ha anat la xaveta?" i el teu cap comença *pa-pa-pa-pa-pa!!! Bueno pues* busquem un psicòleg, no? *pues* t'ho creuràs que en aquell moment, fa vuit anys, no havia a Barcelona ciutat pràcticament un psicòleg/a que conegués el tema? Buscant per Internet com a bojos, i vam anar a una xerrada d'una psicologia que havia escrit un llibre, "ai, *pues* a veure aquesta senyora si ens pot ajudar"... i després ja va aparèixer "EnFemme", poc a poc van apareixent persones... però aquesta parcel·la la coneixem perquè l'hem tingut a casa. Jo he fet també un treball de desenvolupament personal, un màster que em facilita com a *coaching*, terapeuta, àmbit sistèmic... perquè no entenia res. Llavors la meva ment també és molt racional, i vaig dir "he d'entendre això. He d'entendre això i he de conèixer això". I ara, s'està obrint a la meva vida com una ramificació que a part de la meva feina remunerada i demés, tinc com un *pluriempleo* afegit que és el d'anar acollint persones. Hi ha qui et demana un treball més personal, un *coach* més personal, o un procés més individual i hi ha qui no. Hi ha qui amb una petita xerrada, prenent un cafè... I al final penso, *bueno*, doncs hauré de buscar un centre, un lloc on atendre-us, perquè hi ha gent que realment necessita un treball individual i no vol un psicòleg. O no vol un psiquiatra. Vol algú que entengui que li està passant i amb una sèrie d'eines, per d'entrada, baixar ansietat... ensenyar-los a respirar bé, sistèmicament que entenguin quin és el seu lloc, el lloc que ocupen... com posar ordre en aquella família que s'ha desordenat, i avançar, i prendre decisions. I això és el que jo he après a fer, i

realment funciona, funciona, perquè la gent és com *uuffff* “Sembla que estic millor, sembla que estic més tranquil·la”, saps? “Ja em veig amb una miqueta més amb cor doncs, de poder-ho dir a la dona, o poder-ho dir a ...” I això ha anat sorgint així, eh. Sense una preparació diguéssim, sense un objectiu concret de dir “vull crear un centre”, no, no. De vegades amb la Sofi, *pues* parlem de poc a poc puguem tenir, doncs no sé, una sessió d’algun pis (?) i que la gent pugui compartir, i quan tinguin una edat determinada, perquè no, gent d’aquest àmbit... com estaran en una residència normal d’avis? *Faataaaal*. *Pues* hem d’anar pensant també en això, perquè tenim gent de quasi 70 anys, i que t’està dient “i jo, on aniré?” Clar, *pues* hem de començar a pensar en llocs per persones que puguin començar a tenir precarietat de salut... i que volen vestir-se com vulguin!!! Sense sentir-se humiliades, sense sentir-se malament perquè tothom les mira... doncs, estem en aquest camí...

SARA: S’hauran de crear.

CARME: Aquí està. Imagina’t quin ventall. És tot una parcel·la que no existeix. Jo li dic amb ella (Xesca) “buf... se m’acumula la feina!!!!” (rialles) Perquè avui anava fer la maleta, que me’n vaig tres dies amb la dona de la Sofi, que ens anem a un balneari totes dues, tres dies, en *plan desconecto*, i t’ho creuràs que no he pogut perquè tenia correus com molt urgents i *aaaaahhhh!!!* D’algú molt desesperat que la Sofi diu “contesta si us plau, perquè està molt desesperada”, *bueno, pues cap problema...*

SARA: Clar, per exemple, jo el tema de les residències de la tercera edat, no m’ho havia ni plantejat...

CARME: Imagina’t. En el món de l’educació social que important i que interessant seria... Igual que està “EnFemme” que pogués al menys haver un centre a Barcelona o rodalies, de llibertat de gènere... per qui ho necessiti!!!

XESCA: I a poder ser que no sigui exclusiu...

CARME: Clar, que no sigui exclusiu, que també hi hagi gent *normal*... perquè jo m’hi sento bé amb elles, i perquè no puc estar jo allà també.

SARA: O ara m’has fet pensar, persones amb una discapacitat...

CARME: Imaginat. Sí perquè en el món aquest d'“EnFemme” i tal, la gent que arriba i es pot permetre expressar el seu gènere amb 50 o 60 anys... no ens enganyem, és gent amb un nivell sociocultural mitjà-alt.

SARA: Això t'ho volia preguntar... (dirigint-me a la Xesca) No ho hem parlat... No hi ha diversitat?

CARME: Hi ha de tot, professions...

XESCA: Sí, hi ha des d'una camionera, cap d'hospital.

CARME: A l'empresari. Enginyers uns quants, també està la persona camionera, també està la persona -anomenat amb carinyo- més *freaky*, o que està en una etapa més complexa, perquè ha estat tan malament que ha tret circumstàncies d'agressió... Això jo ho treballo molt amb ella. “El món no t'ataca, tu et sents atacada, però perquè tu també estàs així, has d'anar començant a col·locar-te en el teu món, empoderar-te, perquè sinó tots els *dardos* et vénen”. Que s'ha plantejat fins i tot algú, acabar en la prostitució, o ho ha hagut de fer un temps, perquè no ha tingut ni diners per pagar-se un tren i baixar a “EnFemme” en un moment determinat. Però són casos molt poquets, molt comptats, però la majoria, ja et dic, enginyers, metges, gent amb càrrec, empresàries unes quantes, gent que té *alto standing*, gent que la família és molt rica que els ha rebutjat.

XESCA: És el que et comentava abans...

CARME: Que la família els hi ha dit “esto no nos gusta, ahí te quedas”. I gent molt normal, mestres, professors d'institut... que han deixat de fer de professors perquè han dit “com haig d'anar ara jo a fer de professor si el meu aspecte és ambigu”, m'entens? Doncs fins que no ens trobem gent així al forn, a l'escola, el veí de dalt, la companya de baix... i a les feines, al mercat, etc. no hi haurà normalitat, i queda molt camí. Queda tot.

SARA: I suposo que parlem de gent de Barcelona... Per què l'entorn rural deu ser una altra pel·lícula...

CARME: No, no, no. Hi ha molta gent de l'entorn rural.

XESCA: Molta, molta gent.

CARME: A “EnFemme” arriba gent quan fem el sopar a primer de mes... Et convidem. T’agradarà. La gent és encantadora, de veritat... Doncs, la Júlia ve de Tarragona, que està estudiant pel jutjat, ve i torna a Tarragona. De vegades el que passa és quan ja es coneixen, entre elles s’acullen. Per exemple, tenim unes companyes que són de Pamplona, i ara per Sant Jordi vindran des de Pamplona. Es queden a dormir a casa de la Sofí. En principi anaven a anar a un hotel, però va dir “escolta, si a casa tinc lloc, vine a dormir a casa”. Després ens ve gent de Vic, de Centelles, de les rodalies de per aquí, de per allà,...

XESCA: A veure, els hi costa...

CARME: Però vénen. Després el dia a dia no, perquè són els dijous i és un altre horari, clar, allà es va de 17h a 21 h i clar, depèn dels horaris, no pots... Per tant, vol dir que t’has de poder permetre plegar i clar, hi ha gent que està amb un client, o està de viatge... Hi ha qui és empresari, empresària, i diu “vaig de viatge” i aquest “vaig de viatge” és “agafo un hotel, me’n duc la meua maleta i sóc feliç allà dos dies, vestint-me com jo vull i fent la meua vida, i ho faig a Barcelona, a Pamplona, Madrid o...” *Bueno*, és tot un món.

XESCA: De tota manera, per mi hi ha una interpretació d’això de la classe, per mi, hi ha una interpretació que és que si estàs acomodat tens possibilitat de fer-ho... perquè si t’has comprar roba i no pots o si tens algú dins de casa, no pots fer-ho, i si el teu horari és de sol a sol, no pots.

SARA: Sí, jo crec que hi ha fins i tot una qüestió més bàsica, que és que si tu per exemple no tens les necessitats bàsiques cobertes...

CARME: Això no entra en el teu cap.

SARA: Clar...

CARME: A veure, sí que hi entra...

SARA: Hi és, però no li pots dedicar el temps...

CARME: La supervivència està sempre per davant.

XESCA: La curiositat d’això, no? bé, suposo que estudiar això ha de ser molt complex, m’agradaria saber, aquesta gent, que hi ha d’haver segur, com els hi afecta això en la vida?

CARME: Molta agressivitat, ja ho saps eh... amb el...

XESCA: Sí, tenim un cas conegut...

CARME: Jo vaig començar aquest anys a preparar un taller petits sobre relaxació, autoestima... és una pinzellada, perquè jo aquestes coses no les puc fer amb dos hores, requereix un treball més diari, però *bueno*... I ha començat a venir una persona, que fa molt poquet que coneix "EnFemme" i ella t'ho diu, que la ràbia de vegades no la pot controlar, però fins al punt de que quan parla realment et fa por, perquè clar, és tal el que porta, el paquet tan gran guardat durant anys i tants anys, clar que quan està allà i veu altre gent que diu i explica el mateix que ella sent diu "el primer cop a la vida" i es com *buuuff*... vas punxant el globus i va sortint, va sortint aquesta ràbia *que que*... [ho diu amb to de ràbia] i llavors clar. Hi ha gent que va a un gimnàs, altres els que tenen prou cèntims, altres en comptes de pagar algú diu "*pues* me'n vaig a córrer o a fer esport", que això també es dóna bastant eh... Hi ha molta gent molt esportista en el sector eh, molt caminadora... perquè has de cremar, has de cremar, això que tu no saps necessites treure-t'ho i continuar,.. I el que no ho fa, doncs ho porta, i ella es va posant vermella... i li has d'ensenyar a respirar, i li has de dir "tranquil·la, poca a poc, això té remei..." "jo li vull dir a la dona, però no m'atreveixo", o "la meva dona ho intueix però no gosa a preguntar-m'ho". És que fa por, fa por perquè tu no saps el que està passant al costat. La teva vida tal com la tens, en un segon, ha canviat.

SARA: I tu el tema de la formació, ho vas fer com a treball personal i després...

CARME: Jo ho vaig fer per mi. Jo el primer que vaig fer va ser començar a meditar. Primer és que em vaig quedar sense veu. Jo quan va passar això, ell m'ho va dir al juliol que ens anàvem de vacances... El viatge va anar bé, jo vaig començar a treballar, i jo, de sempre, la veu és el meu taló d'Aquil·les, després ja ho he entès, he estudiat xacres i *todo lo que quieras*, és el meu canal de comunicació, i en aquell moment que va fer el meu cos? Jo anava dient "necessito temps, necessito temps" i la vida què va fer? Em vaig encostipar a l'octubre, al començament de curs, i em vaig ofegar... *aaaahhh* [fa com si s'ofegués], estava treballant, em vaig angoixar, però no era angoixa, era del catarro, de la galipàndria se'm van tapar els bronquis, jo no havia agafat mai un

atac d'asma, m'ofegava, m'ofegava, vaig anar a urgències, em van posar oxigen i em van dir "tu has d'agafar la baixa", i ràpidament em van donar el *ventolín*, i el *ventolín* resulta que jo sóc al·lèrgica al *ventolín*!. Se'm va carregar una corda vocal, me la va inflar, de tal manera que em va marxar la veu, la qual cosa em va anar molt bé perquè com no sabia el que havia de dir [somriu]. I em vaig quedar sense veu, i la vida em va donar temps, tot el curs vaig estar de baixa, perquè vaig anar a logopèdia, un any sencer vaig anar al logopeda, i per la logopèdia vaig conèixer l'inici del que és respirar bé, com una pinzellada d'aprendre a meditar, vaig dir "oh, això em va molt bé, he d'aprendre més d'això", i aquí va començar el meu camí. Després ja vaig començar a buscar llocs on anar a meditar, vaig començar a llegir molt, jo mai havia tingut temps i vaig tenir un temps fantàstic. Això va ser a l'octubre, d'octubre a desembre vaig fer com *buuff*, "què passa amb la meua vida i què passarà?" i al gener ja em vaig posar les piles, a meditar, logopèdia, cada dia cada dia durant un any, i vaig començar a buscar llibres del tema, vaig veure que no hi havia res, i vaig escriure molt, com que no podia parlar vaig escriure molt, vaig escriure tot el que sentia, i d'aquí vaig seguir continuant. Llavors ja vaig trobar un màster de Desenvolupament Personal i Lideratge, vaig tornar a treballar evidentment, primer amb petits seminaris i cosetes i després em vaig engrescar a fer aquest màster... Però ja no només per mi, sinó també pensant aquesta tasca i parcel·la docent que tinc, que podia ajudar a altres persones, i que segur que a l'escola on estava treballant hi havia com a mínim algú que era així i si estava a les meves mans jo havia de poder fer alguna cosa. I *bueno*, ara m'he tornat una apassionada, no he parat d'estudiar, encara estudio, he fet constel·lacions familiars, tot l'àmbit de la pedagogia sistèmica m'ha anat molt bé, he conegut molta gent d'aquest sector, i ara tinc molts coneguts per seminaris, i llocs... i *bueno*, tinc aquesta altra parcel·la, creixement personal, la de la docència i la del *mundo trans* ... res a veure a com era la meua vida abans (rialles).. però *bueno*, molt interessant, mot xulo.. i tant de bo, surtin molts joves, i gent que *venga!!*, que ho posi damunt la taula, i que els nens petits puguin venir amb faldilla i tal.. perquè els joves trans ho tenen –encara que ells et diguin que no per mi més fàcil...

SARA: Segur, a més he de ser optimistes perquè si no...

CARME: Jo n'he conegut ara a varis, i jo li dic amb ella sempre, jo quan els veig, jo a totes les escoles que he treballat he tingut sempre unes persones, de grups d'unes trenta persones, unes dues o tres que són exactament igual que els nois del col·lectiu trans i que són aquelles persones de la meua edat i una mica més gran, de seixanta i *picu*, moltes ja prejubilades que mai s'han casat, no han tingut fills, mai les han sabut col·locar ben bé, el que veies, el que parlaven, el que sentien.. amb un punt de cinisme important, que veies que hi havia coses que era recalcitrant, i que a més a més, deuen haver patit molt, i que sempre havíem pensat tots que eren lesbianes, quan vam conèixer aquest sector, abans, ni això, ni es parlava. Però, que ara començo a entendre que possiblement algunes no eren lesbianes, sinó que segurament hi hauria unes quantes que... Amb tot el carinyo *eh*, que hi ha que més les estimo molt, i eren encantadores, molt bones companyes... però els hi veies un, un malestar intern que deies "què li pot passar?" no? i tothom "clar, és que com que no s'han casat, no han tingut fills", no, no, no... aquí hi havia un tema de gènere segur, però segur, no expressat, o fins i tot, que no s'han permès o no sabien què era..

SARA: Clar, és que ara tenim més eines, no?

CARME: Home, Internet ha sigut!, mira quan vam començar a buscar fa 8 anys, només vaig trobar un grup del món *cross-dressing* i de transsexualitat, de persones heterogènies, variades i de diferents àmbits però que tenien com a parella dona, *eh*, vull dir, i que eren heterossexuals a Mèxic, a un centre de Teràpia Sistèmica i Teràpia Gestalt, un tal Victor Velasco que portava un grup que es deia "Crisálida", i acollia les dones i les parelles, tots, elles i nosaltres. I recordo que li vaig escriure, i fins i tot per skype, i em va dir que era *raro*, "¿pero en tu país no hay nada?" i jo li vaig dir "no hay nada" i em va dir "bueno, pues igual lo podéis montar o lo podéis crear", i m'en recordo que vaig fer un parell de mails, i li vaig dir "mira, doncs poder hem d'anar a Mèxic, però jo vull trobar gent així, jo vull saber com viu la gent així".

SARA: És veritat, jo per la xarxa trobo molta més cosa de centre Amèrica o sud Amèrica que no pas d'aquí...

CARME: Sí, jo vaig al·lucinar, aquí no hi ha res...

XESCA: Aquí el que pots trobar, una bona part és sexe.

CARME: *Bueno*, aquí també hi són aquests grups però... la majoria de gent que té una vida muntada i descobreix que hi ha alguna cosa que no encaixa enlloc, té por a entrar en llocs en els que puguis entrar en un trama en la que tu no t'hi sentis còmode, que només vulguin el tema de sexe, o que fins i tot, si ets molt jove et puguin enganxar tipus... tipus secta o prostitució, o no sé què... doncs què fas?, evitar-ho, evitar-ho. Si ets intel·ligent, dius "jo me n'estic, em deprimeixo i ja em passarà"... Provat i comprovat que totes elles ho han tirat TOT al contenidor, han fet un *reset*, s'han castigat i tornen a començar amb unes mitges, amb un pintallavis, amb un pinta ungles i tornen a crear la seva parcel·la... Doncs, ja saps, tens *mooooolt* per fer.

SARA: Molt bé, moltíssimes gràcies.

ENTREVISTA N° 2:

Nom: Sara Carro
Gènere: Dona
Edat: uns 30/35 anys
Professió: educadora a "Fil a l'agulla"
Dia Entrevista: 06/04/2016
Lloc: casa seva, Barcelona ciutat.
Durada: 60 min. aprox.
Interessos: conta contes, clown, teatre de l'oprimit

Em presento i explico la finalitat de l'entrevista. L'entrevistada em pregunta el per què del tema, li explico. Em demana si m'explica què és "Fil a l'agulla" o si vull que passi a parlar directament del tema d'educació. Li responc que millor passem directament al tema de l'educació.

SARA: Vale, pues hablamos de educación y después pasamos ya a temas de prevención".

JO: De acuerdo, perfecto.

SARA: Pues en el área de educación, estamos trabajando con diferentes proyectos. Una de las líneas de educación de “Fil a l’agulla” es la coeducación y la prevención de las violencias de género. No es la única línea. También tenemos proyectos relacionados con jóvenes y autoridad, con un grupo de jóvenes que plantean qué conflictos tienen con sus figuras de autoridad, principalmente con policías y profesorado. Es un proyecto realizado junto con el ayuntamiento de Barcelona. Luego estamos trabajando con proyectos relacionados con la prevención del *bullying*, con la violencia entre iguales, con la gestión de conflictos en general, programas de formación a profesorado, coeducación pero también del empoderamiento del propio profesorado. Trabajamos tanto en el ámbito formal como informal, y en el ámbito de la educación no formal, pues proyectos como este ¿no? “Joves i autoritat”, formación a profesionales y, básicamente lo que une todo el trabajo es que lo que hacemos, en el área de educación y en todas las áreas de la cooperativa es generar procesos de toma de conciencia. Y en el área de educación especialmente de los diferentes tipos de opresión.

¿Qué te explico? ¿Te explico un proyecto de coeducación que estamos haciendo ahora? ¿Y este tema cómo aparece?

JO: De acuerdo.

SARA: Mira, estamos haciendo un proyecto este año, de coeducación en dos escuelas de Barcelona y cojo un *boli* y te lo voy a explicar con dibujos, que los dibujos me ayudan, más *pa mí que pa ti...* Es un proyecto en el que estamos interviniendo con dos escuelas, una que está en Vallcarca y otra en el Eixample, y estamos interviniendo con tres actores de la comunidad educativa: alumnado, familias y profesorado. Con el profesorado estamos haciendo formación de todo el año, con todo el claustro y por ciclos. Hemos entrado a todas las aulas para hacer talleres de coeducación. En el ciclo inicial hemos estado trabajando más estereotipos y expresión de género, prevención de lgtbfobia y modelos de familia. Y en el ciclo superior, quinto y sexto, emociones y sentimientos. Y en infantil estamos haciendo observaciones en las aulas. Y con las observaciones que nosotras hacemos, después hacemos una devolución a las maestras para cómo incorporar la coeducación. Y con las familias sobretodo estamos trabajando con dos ejes: juegos y juguetes. Y

dentro de la formación al profesorado, estamos trabajando con otra entidad que se llama “Coeducaacció” que son sociólogas y están implementando una investigación-acción participativa, no sé si sabes lo que es... El profesorado está observando, por un lado, el marco teórico ¿no? La teoría es así, “¿cómo es en vuestro centro?”, porque está esta regla ¿no? Los chicos son así y las chicas son asá, pero la evidencia de que no es así, está en la propia aula. Entonces como que les obligamos a observar de manera más sistemática. Entonces, una de las sesiones de la formación es específica sobre prevención de lgtfbifobia y el enfoque que nosotras planteamos es que no estamos trabajando para que las personas lgtbi sean respetadas en la escuela, que también, sino poder cambiar el enfoque y poder ver cómo eso se puede utilizar para que la escuela sea menos rígida, para que todos los niños y niñas puedan ser más ellos mismos. Aprovechar que un niño trae una incomodidad al aula, porque ayuda a todos los demás a poder ser más libres de poder expresar cosas que normalmente no haría, tipo “me he puesto los tacones de mi madre” o “por Reyes me he pedido una muñeca”. Este cambio de enfoque también lo traemos a las familias, el acompañamiento que los profes hacen de las personas, o a las familias de personas con expresión de género no normativa es “tu hijo tiene un problema”, aunque ya no es tan patologizador como lo era antes, es desde aquí. Este acompañamiento tiene una bolsa de horas para que las tutoras que quieran tirar de nosotras en las reuniones de las familias, pues eso, que podamos estar presentes en las reuniones. Concretamente, en una de las escuelas estamos trabajando con una niña, bueno con un* niñ*, y la profesora nos ha pedido un acompañamiento porque no sabe cómo enfocarlo con la familia. ¿Por qué? Porque ella no quiere plantearlo como un problema pero tampoco sabe otra alternativa. Nosotras acompañamos a poder cambiar el enfoque y también a poder *linkar* con otras personas que también están en la misma situación, con Crysallis, no sé si la conoces, ¿quieres que te cuente un poco sobre Crysallis?

JO: Sí, después si un caso sí, porque he contactado con ellos pero de momento no me han respondido...

SARA: Vale, pues esto, básicamente. Y la formación pasa por cómo poder aprovechar esto como una oportunidad para el *cole*, concretamente, por

ejemplo, traer el debate al centro de qué hacemos con los lavabos, que nuestra propuesta no es que los lavabos no tengan que ser segregados, nuestra propuesta es traerlo al centro y que eso sea un debate

JO: ¿Qué sea el centro el que decida?

SARA: Que eso sea una oportunidad para el claustro para poder hablar de estos temas. Sí, obviamente nosotras traemos la experiencia de otros centros, de otros lugares, y después... bueno a mí me parece interesante, por lo menos, tener el debate. Sí, digo tener el debate porque aquí salen muchas cosas, hay niñas que se sienten más cómodas en un espacio no mixto, en el vestidor por ejemplo, ¿qué pasa si hay un niño que no se siente cómodo en el vestuario de chicos? Otro apunte que nosotras traemos es poder cuestionar el estereotipo trans, en la línea de Lucas Platero y el libro... ¿lo conoces?

JO: Sí, justo lo estoy leyendo ahora... ¿el de Acompañamientos? Jo, ahora no recuerdo el nombre...

SARA: Trans*sexualidades, acompañamientos y... Pues nosotras estamos muy en la línea de Lucas Platero, ¿en qué sentido? Pues justo lo de la formación de este ciclo, había otra compañera que decía "claro, es que este niño es transexual", poder preguntarnos a nosotras mismas qué quiere decir eso, qué camino tenemos hecho ya para esa persona ¿no? El camino es que es un niño que tiene una expresión de género no normativa, que es un niño que quiere ser una niña, y el camino será que llegará a los 18 años, irá al Clínic, le harán el test de la vida real, le dirán "sí" porque obviamente este niño es un niña, se podrá operar, se pondrá tetas y vagina y el estereotipo de mujer trans. El planteamiento que hay de base en las personas más abiertas es que está bien, que no tiene porqué ser un problema y que hay que luchar para que las personas trans tengan los mismos derechos. Vale, es un primer paso que está bien en el mejor de los casos, pero lo que nosotras queremos es que esta persona, es una persona que tiene 6 años, que no tenemos muy claro desde nuestra perspectiva de adulto qué quiere decir que *quiere ser una niña*, tenemos que dar margen a la curiosidad total, y en todo caso, el camino no es lineal y estático, sino que será una persona que podrá ir decidiendo cómo quiere que sea su género y cuál es su identidad de género. Por eso me gusta

mucho la terminología que usa Lucas con el trans*. Ahora mismo, puede ser que esta categoría trans* le pudiese ayudar. A lo mejor sí, a lo mejor no. Crysallis está mucho con eso. Sí que hay niños que reivindican ser una niña, pero hay otra manera de mirarlo: es que esa persona es una niña ahora. Es una niña con pene. Por eso también es interesante poder traer a las aulas, cuando se presenta la típica clase de, “qué es un niño” y “qué es una niña”, poder traer mucha más diversidad ¿no? Pues las niñas son las personas que tienen vulva, no es exactamente así. Hay niñas que tienen pene.

No sé si me quieres preguntar algo o...

JO: Bueno, si el tema de la educación sexual lo trabajáis con cuentos...

SARA: ¿De metodología quieres que hablemos un poco?

JO: Si igual después volvemos a este tema, pero si quieres...

SARA: Nosotras en nuestros talleres, en el taller de prevención de lgbtobia utilizamos un cuento que se llama “La festa d’en Blai” de Bellaterra. Bellaterra es una editorial que tiene bastantes cuentos relacionados con diversidad sexual y modelos de familia. En esta historia el protagonista es un niño que se llama Blai, que tiene una expresión de género no normativa y su hermana, que al principio de la historia es Andrea y acaba la historia en que su hermana es Andreu. La mayoría de veces, la parte de Andrea-Andreu la suprimimos, nos centramos más en la historia de la expresión no normativa del género, si la clase lo trae o lo pregunta, lo abordamos. Pero nosotras ahora mismo no estamos haciendo específicamente talleres de prevención de transfobia con un cuento que hable de una persona que está haciendo un tránsito de chico a chica pero sí que estamos todo el rato construyendo espacios de libertad para que las personas puedan expresar su género. Ahora mismo, con Alba Barbé, ¿la conoces?

JO: Bueno, por el documental de “EnFemme”. Justo una de las personas que he entrevistado es socia de “EnFemme”...

SARA: *Aaah*... pues Alba colabora con “Fil a l’agulla” en bastantes cosas, más antes ahora está con esto de la película... Con Alba hemos escrito dos cuentos. Uno el de “Pessigolles”, no sé si lo conoces....

JO: Sí, lo he leído.

SARA: Pues es una herramienta que utilizamos para trabajar la sexualidad, que no tiene exactamente que ver con el tratamiento de la prevención de transfobia pero sí con dar espacio a la libertad sexual de las niñas, y ahora hemos escrito un cuento en el que precisamente no marcamos... los cuentos que a nosotras nos han caído en las manos sobre tránsito, es un tránsito de chica a chico o de chico a chica, tipo “El meu fill vol ser princesa”. Nosotras hemos planteado un cuento que pone el énfasis en la pregunta de tener que decidir. Lo que encontramos con el tema trans es que en la mayoría de las vidas de las personas trans* ha habido un momento en el que han tenido que decidir, que se encuentran o bien con el comité del Clínic, o con la familia, o a veces hasta con la escuela... bueno, como con un tribunal que te dice si estás seguro y si quieres atravesar la puerta. La historia que nosotras planteamos ahora es la historia de un niño que en la fiesta de disfraces se viste de sirena y la gente de su clase se ríe. Él se escapa, están de colonias y se va a esconder a una cueva que hay en la playa. Se queda dormido y le despiertan las olitas de agua en la cara. Cuando abre los ojos se da cuenta que la persona que le está salpicando en la cara es una sirena. Y le dice “va tírate”, entonces él se da cuenta que también se ha convertido en sirena. Dan vueltas por el mar, pasan cosas, *no sé qué...* y Roc le pregunta “Em podria quedar amb vosaltres a viure?” “M’agradaria passar una estona amb vosaltres”. Entonces vuelven a la cueva donde están las sirenas, la madre de Rita, la sirenita que le había despertado y entonces las sirenas le dicen “ya sabes cómo son las reglas, si quieres venir con nosotras tienes que escoger, tendrás que ser una sirena para siempre”. Y Roc, dice “ostras, a mi ser sirena me gusta mucho pero también ser una persona” y entonces se encuentra con un cangrejo que está allí llamando a la puerta, y le dice “ya sé que te han obligado a decidir, pero ¿te has planteado que no tomar ninguna decisión, también es tomar una decisión? Y entonces el cangrejo le empieza a dar algunos ejemplos, y le dice “estoy harto que siempre que viene alguien por aquí, “si quieres comer pescado o carne” “si blanco o negro, si chico o chica, yo soy un cangrejo y no camino ni hacia delante ni hacia atrás, sino que como camino hacia el lado, ya me enchufan en el que camino hacia atrás”. Entonces Roc se queda así como

diciendo “qué me está explicando este tío”, pero con lo que sí se queda es con esta cosa de “es verdad, no quiero escoger”. Bueno, con esto lo que te quería decir es que nosotras ponemos el foco en este comité ¿no? El Clínic y tal... La cuestión trans* es una oportunidad que tenemos como sociedad para romper con el binarismo. Y este cuento, nos lo inventamos a raíz de un taller que hicimos en el que explicábamos otro cuento, un cuento de un príncipe y una princesa que, al principio de la historia se muestran muy estereotipados delante de su corte que le hace unas preguntas, el príncipe dice “yo soy fuerte, valiente y nunca nunca tengo miedo”. Y la princesa que está siempre preocupada por si no tiene el pelo bien puesto, no la escucharán tanto. A medida que van pasando las aventuras del cuento, se van dejando mostrar más como son en realidad. Y después de explicar esta historia, abrimos el debate en la clase. A veces es un debate para el que utilizamos algún tipo de ritual para poder hablar desde el corazón. A veces es teatro... Después del cuento, abrimos y utilizamos diferentes técnicas. En una escuela, salió que un niño estaba como un poco traumatizado, dolido... porque en las colonias, le pasó eso. Pusieron un baúl de disfraces, cogió el primero que encontró y era un disfraz de sirenita. Y se rieron mucho de él. Y dijo, “ostras, yo ya he aprendido que soy un niño y esto no lo puedo hacer”. Normalmente –te pasaré un video para que veas como trabajamos- hay un espacio de reflexión temporal en el que esta creencia cae un poco, el niño se da permiso, pero en este caso fue imposible, como que en este caso este niño estaba en plan dolido y sabiendo que los niños no hacen eso, a pesar de que él es un niño y en ocasiones le pueden gustar cosas de niñas. Entonces nos quedamos con esta historia un poco hechas polvo y de aquí sale el cuento...

JO: Vale, y ¿cuándo decías lo del ritual?

SARA: Hacemos servir una técnica que se llama “Círculo de palabras”, “Talken stick”, se utiliza en muchas ciudades realmente, pero nosotras lo aprendimos de unas personas indígenas de Norteamérica que en las películas se ha retratado como el típico ritual de la pipa de la paz. Se crean unas condiciones que ayudan a hablar. Entonces nosotras lo hemos adaptado. Es un ritual que se utiliza mucho en la justicia restaurativa, también. No sé si has oído hablar...

JO: No.

SARA: La justicia restaurativa es una manera de hacer justicia desde la comunidad. No hay un juez sino que la comunidad se reúne en círculo y empiezan a hablar de cómo se sienten entorno al tema en cuestión. A veces entorno a temas muy heavies del tipo conflictos entre bandas juveniles, en las que hay asesinatos y un joven ha matado a otro, entonces en la justicia más tradicional lo que se hace es encarcelar al joven de 14 años que ha disparado a otra persona, y entonces hay la teoría de que entonces no ha muerto sólo un joven, sino que mueren dos, porque este chico seguramente entrará en el circuito de... Entonces otra manera de hablar de esto es ponerse en círculo toda la comunidad, la familia del niño asesinado, la familia del niño que ha cometido el asesinato y toda la comunidad. Y después de escuchar a todo el mundo durante 5 días, es la comunidad la que toma la decisión de lo que se hace.

Esto nosotras lo adaptamos a las escuelas y lo utilizamos muchísimo. En el video que te pasaré, lo verás. Grabamos una sesión y acabamos haciendo esto. Lo que hacemos, es que, cuando hay un tema importante para la clase, del tipo “yo quiero jugar a futbol pero no me dejan” nos ponemos en círculo y escogemos un objeto que sea importante para el grupo. A veces sólo trabajamos con un objeto, a veces lo hacemos más largo para crear las condiciones y cada persona trae un objeto que es importante para él, y creamos como un pequeño centro donde cada uno puede dejar el objeto y hablar de por qué es importante para él. Es una manera de crear las condiciones para poder hablar desde el corazón. Entonces explicamos que hay cuatro normas para responder la pregunta que nosotros haremos. La primera norma es que hay que hablar desde el corazón, la segunda es que tienes que ser breve, la tercera es que tienes que escuchar desde el corazón y la cuarta, es más bien un consejo, es que no pensarás que dirás hasta que no te llegue el objeto. No es obligatorio hablar pero siempre decimos que si no tienes ganas de hablar, te des un momento para sentir lo que sea que estés sintiendo en relación a lo que está pasando o la pregunta que hemos hecho. Y eso, muchas veces hay resoluciones temporales, la gente puede empezar de una manera también...traer toda la diversidad que hay en la clase ¿no?

JO: Y en las escuelas, ¿vuestra presencia dónde se incluye dentro del currículum? ¿Dentro de qué materia os ubican?

SARA: A ver... Nosotras cuando vamos a hacer las intervenciones, por ejemplo que estamos realizando en las escuelas cuando vamos a hacer talleres, no estamos dentro de ninguna materia. El trabajo que nosotras hacemos en las escuelas cuando trabajamos de manera más integral como en estas dos, la intención es que la perspectiva de género esté presente de manera transversal en todas las asignaturas. No sé, a veces, sí que nos llaman porque ha habido un conflicto en concreto, del tipo, si ha habido agresiones, chicos que estaban levantándoles la falda a las chicas, y cosas así, dentro del currículum podría estar dentro de Tutoría o... ahora como han hecho tantos cambios y ya no hay tampoco “Educació per la Ciutadania” .. De todas maneras, si esto te interesa, hemos creado un Guía en colaboración con una entidad que se llama “Eduarte” que encontrarás en su web, una guía que son actividades de “Educació per la Pau”, y uno de los ejes es el género y después de crear la guía un trabajo muy minucioso de en qué asignaturas, qué competencias básicas cubre cada actividad para poder incluirla dentro del currículum

JO: ¿Por qué a vosotras quién os contacta? ¿Os contacta el colegio como colegio? ¿Un profesor en concreto que tiene la iniciativa?

SARA: Pues depende, hay mucha diversidad. Muchas veces el ayuntamiento, sí, el ayuntamiento del municipio. Otras veces la escuela, pero las escuelas públicas no tienen capacidad económica para contratar servicios. Entonces muchas veces es, que si hay una escuela que nos contacta, nosotras vamos a hablar con el ayuntamiento, que es quien tiene dinero para poder hacer las intervenciones en las escuelas. Todo y que los ayuntamientos no tienen mucha competencia porque dependen de “Ensenyament” y del Estado. Otras veces lo que hacemos es crear un proyecto conjunto, escuela-“Fil a l’agulla” y pedimos subvenciones, y trabajamos con subvenciones varias, tipo ayuntamiento de Barcelona, “Barcelona Solidària”, o también hemos trabajado con “La Caixa”, hemos trabajado con financiación europea,...

JO: ¿Y qué tipos de escuelas os contactan? ¿Supongo que deben ser perfiles bastante concretos?

SARA: No, y muchas veces trabajamos, por ejemplo en el Prat, trabajamos con todos los colegios de El Prat porque es una acción municipal, igual que en Castelldefels, en Viladecans, y después sí que hay escuelas concretas que hay alguna *profe* o el equipo directivo que tienen mucho interés en trabajar este tema, y nos contacta directamente.

JO: O sea que por ejemplo, si un ayuntamiento tiene una iniciativa, lo hablan con las escuelas y a partir de aquí, ¿os llaman? ¿Y se trabaja en conjunto con todas las escuelas?

SARA: Sí. Por ejemplo, en la escuela Joan Miró el contacto ha sido a través del AMPA. Una madre del AMPA nos vio en una conferencia que hicimos sobre coeducación, explicó cual estaba siendo nuestro trabajo en las clases y esta mujer dijo “yo quiero que hagáis esto en mi escuela”. Entonces, el año pasado hicimos una pequeña acción en la que, no sé si era Sant Jordi, en el que hicimos un espectáculo de clown sobre juegos y juguetes no sexistas, en el patio, abierto, a las familias, y a los niños y niñas, y esta fue la puerta de entrada y después el AMPA valoró que quería que esto fuese una línea dentro del colegio, entonces hablamos con el equipo directivo, y les propusimos hacer este proyecto. El equipo directivo habló con el claustro, dijeron que ok, y empezamos este proyecto de coeducación.

JO: O sea que hay proyectos que duran todo el año.

SARA: A mí, o a “Fil a l’agulla” los proyectos que más nos interesan son los que duran mínimo un año, hay proyectos que duran tres años. La idea de este proyecto en el que estamos trabajando este año, es continuar trabajando el año que viene también. No hacer lo mismo, pero sí que por ejemplo, la formación a profesorado, ya no sería tan formación sino que sería asesoramiento concreto o supervisión de casos. Igual que el trabajo en las familias o el trabajo con el alumnado. Las escuelas necesitan apoyo para poder incorporar... o sea, esto de la transversalidad, de la incorporación de la perspectiva de género, es súper difícil. La escuela tiene su propia inercia, donde la gente no tiene horas para reflexionar, entonces, sí que tener un apoyo externo, pues ayuda a poder ir implantando cosas concretas del tipo “vale, este año revisamos los libros de texto” o “hacemos una relectura de todos los cuentos que estamos utilizando

en el colegio”, o “hacemos un replanteamiento del espacio del patio”. En la mayoría de los patios de los colegios de Barcelona y de Catalunya en medio, hay la pista de fútbol. La mayoría de personas que ocupan las horas de patio libre en la pista de fútbol, son chicos, no todos, pero la mayoría y las chicas están más alrededor, ocupando un margen. Entonces cuando hablamos de revertir el orden social o cómo está ocupado el poder, las estructuras también hacen mucho. Entonces, poder tener en el colegio unos espacios libres, que no reproduzcan las mismas estructuras que nos impone el sistema patriarcal, ayuda a que las relaciones puedan empezar a ser un poco diferente, que no quiere decir eliminar, necesariamente, la pista, pero sí quitarle la centralidad. Por ejemplo. O que el espacio de juego tranquilo tenga también un espacio central, donde pueda haber más fluidez entre unos juegos y otros, y aquí interviene, pues, incorporar nuevos materiales. Quitarnos la idea de que eso es un juego libre, porque está súper condicionado. Porque que la presencia del adulto no sea tan presente como en el aula, o no esté presente, no acaba de ser necesariamente mejor, ni libre, un sitio donde cada uno hace lo quiere realmente.

JO: Vale, ¿y en secundaria? Por qué entiendo que esto que me has explicado hacía sólo referencia a primaria.

SARA: Pues en secundaria nosotras ahora mismo estamos trabajando bastante menos que en primaria. En secundaria no estamos haciendo proyectos integrales, ahora mismo. En secundaria hacemos talleres. Talleres de sexualidad, también tenemos un taller que se llama “En caixes” o “Trenquem les caixes” que tiene que ver todo el rato con esto, con cuestionar el sistema binario, y para darnos permiso para poder ser quienes somos.

JO: ¿Y os han llamado alguna vez para tratar algún caso concreto de transfobia, un *bullying*?

SARA: Específicamente de... o sea, nunca hemos acompañado un caso estereotipadamente de *bullying* transfóbico de un niño que quiera ser una niña, y que este sea el problema principal. Sí que acompañamos casos relacionados con marginación con *bullying* dónde el tema del género está súper presente. Esto responde a este estereotipo ¿no? Que cuando me haces esta pregunta yo

misma continuo teniendo el estereotipo puesto ¿no? Ostia pues no hemos acompañado un proceso integral en el que el colegio se replantee todo este funcionamiento. Sí casos concretos, ¿qué hago te explico uno?

JO: Vale.

SARA: El año pasado en un colegio de Santa Coloma, nos llamaron porque había una persona en el aula, que estaba muy al margen y la lectura del colegio era que esta niña tenía un problema. Y no sabían si eran problemas relacionados con abusos sexuales en casa. El caso es que la niña no se relacionaba. Otra lectura de otras personas del colegio era que esta niña lo que pasaba es que en realidad era un niño. Entonces el trabajo que realizamos es lo que te explicaba antes. Llevar al claustro la visión que te comentaba antes, y como la escuela podía aprovechar esto como una oportunidad para que las personas pudiesen ser más ellas mismas, para presentar el sexo-género de manera no binaria. Esta persona no manifestaba “no es que yo quiero ser un chico”, lo que trabajamos sobre todo en esta aula fue la dinámica grupal y lo que pasaba como en cualquier sistema *bullying* es que el problema de exclusión no sólo lo sufría ella, sino que había otras personas de la clase que no estaban bien. Entonces observamos durante todo el curso haciendo un trabajo de dinámica grupal, y esta persona cuando empezamos estaba súper al margen y al acabar, se empezaba a relacionar más con sus compañeros y compañeras.

JO: ¿Y cómo se concretó esta dinámica?

SARA: Pues nosotras trabajamos mucho con teatro, juegos teatrales que nos ayudan a hacer una metáfora de la realidad, con círculos de palabras como te he explicado antes. Te pasaré el video para que veas como trabajamos en el aula...

JO: Vale, vale.

SARA: O no sé si me quieres hacer alguna pregunta...

JO: No, porque leí, no sé si en la web o en el Facebook, que los temas de *bullinyg* los tratáis con las personas que observan, no tanto con la víctima, sino apoderando la comunidad para que actúe ¿no?

SARA: Sí, total. Es esto. Ya, y tu pregunta es “vale, ¿pero cómo?”

JO: Pues sí, jajajaja

SARA: Pues ¿cómo? Eso. Dinámicas en las que se modifican las estructuras relacionales que hay en el aula. Hay un grupito que sólo se relaciona con este grupito, que es inconsciente de su poder y del poder que le da el tener este grupito, y entonces nosotras empezamos a proponer dinámicas muchas veces relacionadas con el movimiento, en una aula diáfana, en la que por ejemplo, se hacen los típicos juegos de “ciego y lazarillo” o juegos relacionados con ritmos, o a veces hay aulas en las que el tema de cantar y el ritmo es un gancho, hay otras en las que trabajamos más con plástica, hay otras en las que el trabajo pasa más por una cosa más cognitiva, trabajo introspectivo y después socializarlo...

JO: Vale, vale, ¿Y cómo decidís qué dinámica aplicar? Primero observáis y después...

SARA: Eh, sí, primero observamos... Nuestra manera de observar en la dinámica grupal es a través del juego, empezamos a hacer juegos... nuestro arsenal de juegos viene mucho del teatro de las oprimidas, no sé si lo conoces...

JO: Bueno, lo he leído un poco en la web pero...

SARA: Sí, hacemos diferentes juegos, del tipo... te explico uno. La gente está situada en un círculo, y el objetivo es que miras a los ojos de las personas que están en el círculo, y cuando conectas con alguna, en silencio, te das ¿ entonces, te cambias de sitio, y no hay turnos. Entonces la gente empieza a moverse y a interactuar. Entonces sacas mucha información de quién interactúa con quién, quién no está siendo desvelado... y a partir de aquí vamos introduciendo otras consignas del tipo “vale, stop. Ahora te tienes que cruzar con personas con las que todavía no te hayas cruzado” o “cuando te cruces con una persona con la que todavía no te has cruzado, le dirás una cosa que te guste y una cosa que no te guste”, diferentes consignas para empezar a interactuar con otras personas. Después lo que hacemos muchas veces, es volver a sentarse en círculo y hablar de cómo ha estado para ti. En nuestra formación de trabajo de procesos y democracia profunda, nuestra

habilidad pasa por poder hacer preguntas en las que sean bienvenidas todas las maneras... Muchas veces los profes nos dicen “¿pero cómo lo habéis hecho para que se abran?”, pues porque no juzgamos o no estamos buscando una respuesta correcta, sino que damos la bienvenida a que una persona pueda decir “pues yo no me estoy sintiendo mirada”, ¿y cómo lo hacemos esto? Pues nombrando que sabemos que hay personas que tienen la suerte de ser miradas y que ni siquiera se han planteado la posibilidad de que no las mirasen, pero que nos imaginamos que, como en todos los grupos hay personas que no se han sentido tan miradas y que esto, cuesta más de decir, y que imaginamos que a todos les ha pasado alguna vez que no se han sentido miradas. Entonces es posible que la persona que empiece a contar que no se ha sentido mirada, no sea justamente la que no se ha sentido mirada en ese momento, pero sí que empiece “pues sí, justo en la fiesta de cumpleaños de mi primo, todo el mundo jugaba y yo *no sé qué...*” Ah, y esto te pasa a veces en esta clase?” . Entonces lo que intentamos hacer es crear las condiciones para que la clase pueda escuchar lo que se tiene que decir, porque no es útil, a veces es peor, que una persona hable de su dolor si no hay nadie en el otro lado para que lo pueda escuchar. Hacemos un trabajo previo para que la clase esté preparada para escuchar como nosotras decimos, desde el corazón. Escuchar desde el corazón quiere decir que estás preparado para tomar consciencia de cuáles son tus privilegios, que en lenguaje de niños y niñas es “de la suerte que tienes de tener amigos” o “de la suerte que tienes de encajar en el modelo de chico” o “de ser blanca”, cosas así.

JO: Vale, vale. ¿ todo el trabajo con el profesorado? ¿Te parece que están receptivos? Depende supongo ¿no?

SARA: Sí, depende. El trabajo con los *profes*, lo que hemos aprendido con nuestra experiencia, es que no sirve de nada o sirve de menos, más que de nada, dotar a los profes de recursos, si ellos mismos no han podido hacer un trabajo previo con su propia socialización, y reconocer desde el sistema binario, que es lo que no les funciona a ellos o a ellas, porque si no nos cuestionamos a nosotros mismos, esto no deja de ser una piedra en el zapato, en plan “ahora tengo que explicar qué es un niño, que es una niña..” Entonces nuestras formaciones a profesorado, siempre las primeras sesiones tienen que ver con

la revisión de tu propio proceso de socialización. Esto para nosotras es beneficioso en dos sentidos. Por un lado, pueden ellos mismos crear sus propios recursos que les vayan mejor. Nosotras utilizamos mucho el teatro, pero somos súper conscientes de que esto es una herramienta que nos va bien a nosotras, porque nos hace sentir ¿ y por muchas otras cosas. Pero como que la formación de las personas que nos estamos dedicando a esto dentro de “Fil a l’agulla” proviene del teatro y todo el rollo. Hay maestras que con el teatro no se sienten cómodas y no se sentirán cómodas nunca, pero que tienen habilidades para crear otros recursos, recursos que tengan más que ver con la plástica o con la cocina, lo que sea. Y por otro lado, vemos que esta manera de trabajar desde la revisión de tu propia historia personal, ayuda a crear mucha sensación de comunidad dentro de los claustros. Es una de las cosas que los *profes* valoran más de nuestras formaciones. Para que un colegio pueda coeducar o pueda hacer un trabajo de prevención de *bullying*, homofóbico o *bullying* genérico, una de las cosas que se necesita es que el claustro esté cohesionado, y poder hablar de las cosas que para nosotros son difíciles o sí, explicar más de nuestra vida, a decir esto. La manera en que nosotras lo hacemos es muy lúdica. Por supuesto, siempre dar la opción de no explicar nada que no quieras explicar. No es que obliguemos a la gente a hablar de su vida sin límites. Ponemos siempre mucha atención para que todo el mundo se sienta cómoda tal y como quiera estar. Y lo mismo con las familias.

JO: ¿Realmente veis que hay este cuestionamiento interno, de decir, “ostras, esto igual no cuadra con mi feminidad o con mi masculinidad”?

SARA: Creo que sí. Vivimos en una sociedad en el que ser mujer o ser hombre es una cosa súper importante, nos atraviesa del todo, mucho, muchísimo. Y al mismo tiempo, no nos hacemos la pregunta de “qué quiere decir ser un hombre” o “qué quiere decir ser una mujer”. Entonces para muchas personas es como “ostia, tengo 40 años y no me lo había planteado nunca”. O sea en este sentido, sí. Pero después, pues hay de todo. Hay personas que vienen a la formación porque están obligados a venir, o vienen a dos sesiones y ya está, y pasan más del tema y hay otras que están allí como “buaaahh”.

JO: ¿Podrías, generalizando mucho, extraer algún perfil? ¿O no tienen nada que ver unas personas con las otras?

SARA: No, hay de todo...

JO: Y por ejemplo, hablando con “Joves Trans” demandaban, bueno, cosas concretas “que los *profes* hablen en neutro”, “que me llamen por el nombre que he escogido”, que por lo visto, parece ser que son muy reticentes.. ¿Esto se habla en los talleres?

SARA: Sí, se habla mucho de poder, por ejemplo, concretamente en el tema del lenguaje. Es lo que te decía antes. Lo que muchos *profes* han conseguido es el tema del lenguaje, nombras chicos y chicas. Entonces, cuando se plantea el lenguaje neutro, es como “¿qué quiere decir?” Entonces nosotras una de las cosas que planteamos es que, hay la tendencia de decir todo el rato los y las, y hay mucha gente que incluso está cansada. Igual que la idea del “Institut Català de les Dones”, que siempre que se pueda, es genial poder utilizar el genérico, en vez de padres y madres, familias porque da cobertura a mucha más diversidad, relacionado con modelos de familias. Si hay un niño, no sé cómo ha sido tu experiencia cuando has hablado con estas personas trans*, ¿en primaria reivindicaban que hablasen en neutro?

JO: No, son adolescentes con los que hablé. El colectivo de “Joves Trans” de aquí de Barcelona.

SARA: ¿Y les pasaba que en el instituto, ellos querían que les llamasen por un nombre y les continuaban llamando por el antiguo?

JO: La mayoría sí. Porque claro, se ve que para cambiar las listas, se ve que también es una historia, y lo de “los niños y las niñas”... El colectivo de “Joves Trans” supongo que tampoco es representativo porque tienen una concepción no binaria

SARA: Para mí sí que son un referente...

JO: Sí, sí, sí, total. Pero quiero decir a nivel cuantitativo, que no sé si así piensa la mayoría.

SARA: Ya.

JO: Pero claro, muchos se definen desde una visión más *queer*, no se definen ni como chico ni como chica, y claro, bueno por lo que yo pude escuchar tienen este conflicto. También lo de los lavabos ¿no? Que es una cosa como...

bueno, que no dejan de ser unos lavabos... Claro, para las personas más normativas, no es un problema, pero... Allí había personas que contaban que estaban siete horas sin ir al lavabo porque “no sé a qué lavabo tengo que ir”, o a veces incluso reivindicativo, “porque no quiero ir ni al lavabo de hombres ni al lavabo de mujeres”., o el tema de los vestuarios ¿no? ¿De Educación Física?

SARA: Sí, los profesores de Educación Física tienen una asignatura pendiente. Ahora empiezan a cuestionarse cosas pero,...

JO: ¿Vosotras trabajáis específicamente con profesores de Educación Física?

SARA: Trabajamos Educación Física cuando trabajamos con los especialistas. Como dando recursos para poder incorporar la perspectiva de género concretamente en la asignatura de Educación Física. En la web encontrarás recursos que utilizamos.

JO: Sí, he visto que hay muchas cosas.

SARA: Específicamente para Educación Física.

JO: Ah específicos? Ok ok.. Vi que tenáis muchísimas actividades,..

SARA: Voy a mirar la hora porque a las cinco tengo una visita... Son las cinco. Si quieres mientras llegan las personas que tienen que venir...

JO: Vale, pues, me interesaría más, en relación a la educación no formal, ¿qué puede hacer la educación social fuera de los colegios? Ya no tanto relacionado con lo que hagáis vosotras, sino, ¿qué se te ocurre? No sé, me han hablado de la necesidad de residencias de la tercera edad, “necesitamos residencias de la tercera edad para personas trans*” u otra persona me decía “estaría bien que hubiese un centro social dónde se pudiese expresar el género libremente”, a ti se te ocurriría alguna cosa más relacionada con la educación social que dices “ostras, esto estaría *guai* hacerlo”.

SARA: La formación en educadores sobre diversidad sexual me parece fundamental, para los educadores de calle,.. Cuestionarse ellos mismos su propia construcción de género,.. No sé, acciones concretas, conoces al Colectivo Candela? Ellas están haciendo, desde este ámbito, unas colonias lgtbi...

JO: Sí, “Oasis” no?

SARA: Sí, esto es una súper iniciativa, crear espacios dónde las personas puedan estar en el oasis y allí empoderarse.

JO: Tú, por ejemplo, ¿crearías en Servicios Sociales una parcela concreta? Porque alguien me decía “ostras es que los recursos que tenemos son muy médicos, no o vas al Clínic”, bueno ahora está “Trànsit”, pero para una persona que simplemente se quisiera orientar...

SARA: Yo creo que lo ideal, sería que cualquier persona trans* pudiera ir a cualquier recurso público y que esta perspectiva estuviera incorporada...

JO: Por tanto, no necesariamente, un profesional que se dedicase a eso...

SARA: O sea, no sé, me parece que el trabajo que está haciendo “Trànsit” ahora por ejemplo, es fundamental, específica sobre esto, fuera de la medicalización, patologización,... o sea, que servicios en este sentido sí, pero no sé a qué te refieres, concretamente, cómo hay un punto de información a la mujer, por ejemplo?

JO: Sí, por ejemplo. Es que “Trànsit” la sensación que me da, quizá ahora con internet no tanto, pero que es un servicio que está más para gente de Barcelona y alrededores, y que la gente del entorno rural quizás esté un poco más perdida... Y quizás, no sé, si en los ayuntamientos hubiese como esta... no sé...

SARA: Sí, y por esto, una propuesta interesante sería que las técnicas de igualdad... creo que esta es una perspectiva que se está incorporando poco a poco, que no sea sólo un punto de atención a la mujer, sino que atienda a más diversidad... Pero sí, este tema en ámbito rural..., si ya es difícil ser trans* en Barcelona, a Rellinars del Vallès debe ser...

JO: Vale, pues muchísimas gracias. Lo dejamos aquí entonces.